

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Toplumsal Düzenin İnşası

Polis Erkinin Eleştirel Teorisi

Mark Neocleous

Çeviren: Ahmet Bekmen

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

TOPLUMSAL DÜZENİN İNŞASI

Çeviren Ahmet Bekmen

h₂o kitap İSTANBUL 2013

Mark Neocleous

Brunel Üniversitesi'nde, Politik Ekonomi Eleştirisi dalında profesör olarak çalışmalarına devam etmektedir. Kitaplaştırmış diğer çalışmaları: *Administering Civil Society: Towers a Theory of State Power* (1996), *Fascism* (1997), *Imagining the State* (2003), and *The Monstrous and the Dead: Burke, Marx, Fascism* (2005). (Bu kitabı ve George S. Rigakos ile birlikte editörlüğünü yaptığı *Anti-Security* derlemesi h2o kitap tarafından 2013 yılı içinde yayınlanacaktır.) *Radicall Philosophy* dergisinin kolektif editöryel kurulunda da bulunan Neocleous, toplumsal ve politik kuram, hukuk ve felsefe alanlarında yayınlar üretmektedir.

Ahmet Bekmen

1974 İstanbul doğumludur. Halen İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Siyaset Bilimi Anabilimi Dalı'nda Araştırma Görevlisi olarak çalışmaktadır.

Toplumsal Düzenin İnşası

Polis Erkinin Eleştirel Teorisi

Mark Neocleous

TOPLUMSAL DÜZENİN İNŞASI

Çeviren Ahmet Bekmen

h₂o kitap İSTANBUL 2013

h2o kitap - 12

Toplumsal Hareketler ve Siyaset dizisi - 3

Toplumsal Düzenin İnşası

Polis Erkinin Eleştirel Teorisi

Mark Neocleous

Çeviren Ahmet Bekmen

ISBN 978-605-86700-1-3

Telif © Temmuz 2012, h2o yayıncılık ve iletişim hizmetleri ltd. şti.
Copyright © Mark Neocleous 2000. The Fabrication of Social Order: A Critical Theory, 1. Baskı Pluto Press, Londra, www.plutobooks.com

h2o kitap'ta 1. Baskı, Nisan 2013, İstanbul, ilk baskısı Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi (2006) tarafından yayınlanan çevirinin h2o kitap tarafından gözden geçirilmiş ve düzeltilmiş baskısıdır.

Yayına hazırlayan Özcan Özen

Kapak Sevil Tarla

Sayfa düzeni h2o kitap

Baskı ve Cilt Ceylan Matbaası
Davutpaşa Cad. Güven İş Merkezi,
83/317 Zeytinburnu/İstanbul
Matbaa Sertifika No 23352

h2o yayıncılık ve iletişim hizmetleri ltd. şti.
Barbaros Mah., Tophanelioğlu Cad.,
Gülbeste Çıkmazı, 10/2. Üsküdar - İstanbul
Yayıncı Sertifika No 22734

www.h2okitap.com
[www.twitter.com/h2okitap](https://twitter.com/h2okitap)
www.facebook.com/H2o

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

İÇİNDEKİLER

h₂o kitap'tan 9

TEŞEKKÜR 13

TÜRKÇE BASIMA ÖNSÖZ 15

ÖNSÖZ 21

1. “Polis İyi Düzenin Babasıdır” 33

Efendisizleri Yönetmek: Düzeni Dayatmak

“İngilizce'nin Özgünlüğü” Üzerine İncelemeler ya da Aristoteles Britanya'da

Piyasaya Hükmetmek: Çalışmayı Zorlamak

2. Liberalizm ve Mülkiyetin Zabtiyesi 67

Polisten Politik Ekonomiye mi?

Polis Hakimiyetinden Kanun Hakimiyetine

Liberal Düzen Hâli: Menfaat, Bağımsızlık, Mülkiyet

Güvenliğe Doğru

3. Güvenizliği Düzenlemek I:

Toplumsal Polis ve Engelleme Mekanizmaları 103

Sivil Toplumun Tanzimi ve Rahatı

Politik İktisat ve Toplumsal Polis

Sosyal Güvenliğe Doğru

4. Güvenizliği Düzenlemek II:

Sosyal Güvenlik Üzerine 131

Ücretli Emeğin İnşası

Sınır Karakolları: Sınıflar, Suçlular, Davacılar

Münasip Olanın Metafizigi: Sıhhiye Polisi, Domuzlar ve

Toplumsal Kir

Polisiye Görevin Hukuki Yeniden Oluşturulmasına Doğru

5. Kanun, Düzen, Politik İdare 179

Tutuklama ve Polis “Hukuksuzluğu”

İdare ve Polisin Mantığı: Takdir Yetkisi

“Harika ve Olağanüstü Şey:” Modern Kanun ve Düzen Mitolojisi

Biçimsiz Erk ve Hayaletimsi Varlık: Polisin Vaziyeti

Polis her yerde doğrudan güvenlikle ilgili bir görüngü; Türkiye’de ise neredeyse özdeş: Polis ile ilgili kurumun adı Emniyet Genel Müdürlüğü’dür. Günümüzde “güvenlik” sözcüğü “emniyet” sözcüğünün yerini almış olmasıyla birlikte bu çakışma dikkatten kaçır olmuştur. “Özel güvenlik” kavramıyla birlikte unutulmuş olduğunu dahi söylemek mümkün. Bu yerleşmiş kullanımlar dolayısıyla özgün metindeki “security” sözcüğü “güvenlik” ve olumsuz hali olan “insecurity” de “güvensizlik” ve “güvenlik yok-sunluğu” ile karşılanmış “emniyet” ve “emniyetsizlik” sözcükleri kullanılmamıştır.

Yine İngilizce, emniyet anlamı da taşıyan, “safety” sözcüğü de kök sözcüğe sadık kalınarak ve metin içinde karışıklığı önlemek amacıyla “korunma” ya da “korunur” sözcükleriyle karşılanmış.

“Polis” sözcüğünün etimolojisine sadık kalmak ve bu kökten türeyen “policy,” “politic,” “political,” sözcükleri için “politika” ve “politik” karşılıkları kullanılmış, “siyaset,” “siyasi,” ve galat olan “siyasa” sözcüklerinden kaçınılmıştır.

Geçmişte “sosyal” ile karşılanan İngilizce “social” sözcüğü artık “toplumsal” sözcüğüyle karşılanmaktadır. Çoğunlukla tercihimiz “toplumsal” olmasına rağmen “sosyal güvenlik”te olduğu gibi yerleşmiş bulunan kavramlarda “sosyal” sözcüğü kullanıldı. Okurun, yazarın önermesi olan “toplumsal polis” kavramsallaştırmasını ya da kullana geldiğimiz “sosyal güvenlik” kavramını okurken “social”ın her iki karşılığına da dikkat çektiğimizi hatırlamasını dileriz.

Kitabın Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi’nden çıkan ilk baskısına göre yukarıda belirttiğimiz değişiklikler dışında Türkçe söylenişleriyle kullanılan bazı İngilizce sözcüklerin pek çoğu Türkçe karşılıklarıyla değiştirilmiştir. Yine yaygınlığını yitiren Arapça ve Farsça kökenli sözcüklerde Türkçe karşılıklarıyla değiştirilmiştir.

Tüm bunlara ek olarak yer yer tümce bütünlüklerini de yeniden düzenledik.

Çevirmen Ahmet Bekmen’in desteğini alarak yaptığımız tüm bu değişikliklerin sorumluluğunu bütünüyle bize ait olduğunu hatırlatırken yine de metnin tamamı dikkate alındığında yeterince cesur davranmadığımız gerektiği yönünde gelebilecek eleştiriler için şimdiden özür diliyoruz.

Teşekkür

Buradaki tartışmanın bir kısmı şu makalelerde daha önce ele alındı: “Policing and Pin-making: Adam Smith, Police and the State of Prosperity,” *Policing and Society*, Sayı: 8, 1998; “Policing the System of Needs: Hegel, Political Economy and the Police of the Market,” *History of European Ideas*, Sayı: 24, 1998; “Social Police and the Mechanisms of Prevention: Patrick Colquhoun and the Police of the Poor,” *British Journal of Criminology*, Sayı: 40, 2000 ve “Against Security,” *Radical Philosophy*, Sayı: 100, 2000.

Clive Emsley ve Barry Godfrey’e, nasıl kullanabileceğim konusunda çok az fikre sahip oldukları halde, basılmamış malzemeyi ulaştır kıldıkları için müteşekkirim.

Elyazmalarını büyük bir dikkatle okuyan Stuart Elden’e, liberalizme dair eleştirimi keskinleştirmeme vesile olan David Stevens’a, daha az “zabtedilmiş” vakitler geçirmemi sağlayan Debbie Broadhurst’e ve farkı yarattığı için KK’ya teşekkür etmek isterim.

Türkçe Baskıya Önsöz

Bu kitap, eleştirel bir devlet teorisi geliştirmeye çalıştığım daha uzun bir projenin bir parçasını oluşturmaktadır ve okuyucuyu bu eleştirel teorinin arka planı konusunda bilgilendirirse amacına ulaşmış olacaktır.

Bu projeye dair araştırma 1980'lerin sonunda ve 1990'ların başında başlamış ve başlangıç noktası olarak da kendisine Marksist devlet teorisine yönelik görünen iki yeni meydan okumayı almıştır. İlk meydan okuma devletten “sivil topluma” doğru bir odak değişimini içermektedir. Aslında bu yaklaşım, Doğu Avrupa’da ortaya çıkan ve oradaki eski rejimlere öncelikle kafa tutan, daha sonra da onların altını oyan güç, grup ve örgütlenmelerin çeşitliliğine işaret etmekle yola çıkmıştı. Fakat daha sonra oldukça çabuk ve kolay bir şekilde Batı’ya uyarlandı ve orada benimsendi. Giderek daha fazla sayıda sol entelektüel, Batılı kapitalist devletlerdeki güç dinamiklerini anlayabilmek için “sivil toplumun” faydalı bir kavram olduğuna inanır hale geldi. Bir sonraki aşamada bu ilgi, daha sonra yeni muhalefet

politikalarının temeli olarak anılacak olan “yeni toplumsal hareketler” tarafından, bu hareketleri onaylamak üzere sahiplenildi.¹ Bu, bugün için “küresel sivil topluma” kadar genişlemiş olan, sivil topluma dair bir yazın [literature -y.n.*] yığınının oluşmasında temel işlevi gördü.² Bu çalışmaların büyük bölümünde öne çıkarılan husus, –büyük oranda devlete dair Marksist takıntı varsayımı üzerinden hareketle– devletin haddinden fazla ilgi gördüğü ve bu nedenle de ihtiyaç duyulanan bu ilginin devletten kaydırılarak yeniden odaklandırılmasıydı.

İkinci bir yaklaşım kalkış noktası olarak kendisine Michel Foucault’nun çalışmalarını alıyordu. Foucaultgil teorik çerçeve içinde çalışanlar, çözümlemenin odağını devletten çekip sivil topluma kaydırmaktansa, buna benzer ikili karşıtlıkları reddetmemiz gerektiğini iddia ediyorlardı. Bu iddia, iktidarın uygulamasında, özellikle on dokuzuncu yüzyıl boyunca ortaya çıkan ve devlet-sivil toplum ayrımını gereksiz hale getirdiği söylenen bir takım temel gelişmelere dayanıyordu. Bu yazarlara göre, devlet-sivil toplum ayrımının kendisi problemin bir parçasıydı. Yapılması gereken bu ayrımı reddetmek ve bunun yerine “yönetim zihniyeti” [governmentality] tarzlarına ve “disiplin” pratiklerine odaklanmaktı. Bu iddia da yine büyük ölçüde Marksist geleneği hedef almaktaydı.

---

1 “Doğu’dan Batı’ya” geçiş en açık biçimiyle Andrew Arato’da bulunur. Bu konudaki ilk çalışması Polonya politikası bağlamındaydı, örneğin; “Civil Society Against the State: Poland 1980-81,” *Telos*, 47, 1981, and “Empire vs. Civil Society: Poland 1981-82,” *Telos*, 50, 1981-82. Daha sonra, Jean Cohen ile birlikte, sivil toplum fikrinin tam bir tarihsel ve teorik açılımını geliştirdi; *Civil Society and Political Theory* (Cambridge, MA: MIT, 1991). 770 sayfalık bu çalışma, yeni toplumsal hareketler ve sivil itaatsizlik üzerine birer bölümler son buluyor. Doğuda sivil toplum için daha genel bir çalışma için Adam Minck’in Dayanışma’nın ilk yıllarını tanımlamalarına bakılabilir: “The Promise of a Civil Society,” *Times Literary Supplement*, 19 February, 1988, ve Timothy Garton Ash, *The Uses of Adversity: Essays on the Fate of Central Europe* (Cambridge: Granta, 1991). Kavramın Batı entelektüelleri açısından önemi hakkındaki temel metinler John Keane’in kendisinin derlediği makaleleridir; *Civil Society and the State* (London: Verso, 1988), ve *Democracy and Civil Society* (London: Verso, 1988). Bu iki kitap da Sol’un ana yayınevlerinden biri tarafından basılmıştır.

2 Sivil toplum üzerine olan yazın burada listelemek için oldukça büyüktür. Birçoğu da listelemeye değmez.

* Kitaptaki köşeli ayraç içindeki açıklamalar aksi belirtilmedikçe çevirmene aittir; yayıncının notu (-y.n) ve Mark Neocleous’un notu (-M.N.) olarak belirtilmiştir -y.n.

Administering Civil Society: Towards a Theory of State Power [Sivil Toplumun İdaresi: Bir Devlet Erki Kuramına Doğru] (1996)'da benim kendi yaklaşımım bu iki yaklaşıma da eleştirel bir mesafede durmak oldu. Bu iddiaların klasik Marksizme yaptıkları bazı eleştirilerin gücünden de faydalanarak, devletin, eleştirel ve politik teorinin merkezinde neden ve nasıl durması gerektiğini göstermeye çalıştım. Fakat aynı zamanda herhangi bir devlet teorisinin, devletin üretim ilişkilerinin oluşturulmasında ve yeniden üretilmesinde oynadığı rolün çözümlemesini içermesi gerektiğini de göstermek istedim. Hemen ardından, devlet kavramının “sivil toplum” ile birlikte kullanıldığında bir anlam ifade etmediğini ekledim. Bunun tam zıttı olarak, sivil toplum kavramının da devletle birlikte kullanıldığında anlamı olacağını göstermeye çalıştım. Bu son nokta benim konumumla sivil toplumun güncel fetişleştirilmesinin arasına eleştirel bir mesafe koyuyordu. Böylelikle sivil toplum üzerine konuşmanın ancak ve ancak devlet üzerine de konuşmak olduğu zaman anlamlı olacağını önermiş oluyordum.

Fakat amaç sadece devlet-sivil toplum modelini korumanın gerekliliğini göstermek değil, devlet erkinin sivil toplum üzerindeki önemini de tekrardan öne sürmektir. Bu nedenle, sivil toplumun kendi kendini oluşturan özerk [otonom] bir alan olmadığını, kısmen devletin kurucu erki tarafından oluşturulduğunu -inşa edildiğini- göstermek istedim. *Administering Civil Society*'deki temel amacım, devletin bu kurucu erkinin bir takım idari mekanizmalar üzerinden nasıl uygulandığını ve bunun karşılığında da devletin sivil toplum içindeki mücadeleler üzerinden nasıl biçim kazandığını ortaya koymaktır. Bu mücadeleler devlet erkinin kurumsal maddiliğini şekillendiriyor, sınıf mücadelesine aracılık etmek ve onu devlet erkinin denetimi altında soğurmak üzere bir takım *idari* mekanizmaların ortaya çıkmasını zorluyordu. Böylelikle devlet-sivil toplum ikili karşıtlığının korunması gerektiğini söylerken, bu ikili yapının *politik idare* fikri etrafında yeniden düşünülmesi gerektiğini de savundum. Bu, sınıf mücadelesinin ürünü olan bir idareydi ama bir yandan onu zabtediyordu da.

“Politik idare” kavramı ile devletin sivil toplumu oluşturduğu karmaşık ve birbiriyle ilintili üç sūreci kavramanın peşindeydim. *İlki* tūzel [hukuki] kişiliğin inşasıdır. Toplumsal dūnyada iskān eden tūzel kişiler, devlet tarafından tūzel kişilik olarak oluşturulmaktadırlar. “Haklarla donatılmış vatandaş” bu noktada apaçık bir örnektir, fakat sermaye için ortaya konan özgül tūzel kişilik de önemlidir: Anonim şirket biçimi. Bu kurucu sūrecin *ikinci boyutu* piyasaya şekil verilmesiydi. Piyasa asla kendi kendini üreten kendiliğinden bir yapı olmamış, bir takım karmaşık sınıf dinamikleri aracılığıyla devlet erki tarafından üretilmiş ve yeniden üretilmiştir. *   nc  boyut* da mücadelenin soğurulmasıdır. Modern devletin birçok idari mekanizmasının sivil toplum içindeki mücadelelerin ürünü olduğunu gösterme konusunda son derece istekliydim. Devletin sosyal dünya içerisindeki mücadeleleri ele geçirip idari bir biçime dönüştürerek devrimci potansiyellerini sıfırladığına dair kanıtları gösterme konusunda da durum buydu. İddiam, devlet erkinin en açık bir biçimde –tüzel kişiliğin inşası, piyasanın oluşturulması ve mücadelenin soğurulması olarak tanımladığımız– bu üç yönlü niyet üzerinden resmedilebileceğiydi. Bu, modern endüstriyel kapitalizmin devlet erki tarafından *muhafaza edildiğini* değil, onun tarafından oluşturulduğunu da gösterecekti.

Bu, önünüzde duran kitapta polis fikriyle nasıl bağlantılı kılınacak? *Administering Civil Society*’in önsözünde devletin sivil toplumu zabtettiği mekanizmalar üzerinde yorumda bulunmuş ve şu dipnotu eklemiştim: “Zabtetmeyi günümüz Britanya’sında anlaşılandan daha geniş bir anlamda kullanıyorum.” Gönderme yaptığım, tek tipleştirilmiş “profesyonel” polis gücünün devreye girişinden daha önce, ilksel olarak polisten anlaşlandı: Toplumsal düzenin inşa edildiği bir dizi yöntem. Benim için asıl ilginç olan, çalışmamın arka planında bulunan ve temel olarak etkilendiğim isimler olan Hegel ve Foucault’nun da (ki elbette diğeri de Marx’tır) bu türden bir polis fikrini kullanmış olmalarıydı. Derin entelektüel ve politik farklılıklarına rağmen, hem Hegel hem de Foucault, iktidar meselesiyle cebelleşebilmek için “pre-modern” [modern öncesi -y.n.] bir polis kavramsallaştırmasını

kullanmışlardı. Foucault'nun iktidar sorunuyla ilgili temel kavrayışı, iktidarın kurucu doğasını –öznenin iktidar tarafından bir özne olarak kuruluşunu– ve idarenin bu kurucu süreçteki rolünü kavramış olmasıyla ilgiliydi. Bu anlamda son derece önemli bir *teorik* katkı yapmıştı. Foucault'nun çalışmaları, yaptığı tartışmanın, iktidarın dışavurumunda ortaya çıkan tarihsel değişimleri dikkate alması ve böylelikle de idarenin tarihsel olarak ortaya çıkışını mesele etmesiyle *tarihsel* bir katkı olarak da beliriyordu. Fakat temel hatası bu çözümlemeyi herhangi bir devlet teorisinin dışında gerçekleştirmesiydi. Devlet-sivil ayrışmasını reddederek ve çözümlemeyi devletin ötesine taşımaya çalışarak, devletin kurucu erkini ve hukukun idarenin biçimlendirilmesinde ve işleyişinde oynadığı rolün önemini değerlendirmede başarısız kalıyordu. Başka şekilde söylemek gerekirse, Foucault, Hegel'in politik düşüncesinin merkezini oluşturmuş olanı görmezden geliyordu: Devletin, hukuk-idare devamlılığıyla sivil toplum içinde düzen oluşturunca doğası. Hukuk-idare devamlılığı, Hegel'in polis erki olarak anladığı şeydi. Devlet ve sivil toplum hakkında Foucault ve Hegel üzerine yaptığım eleştiri üzerinden, Marx'ın kavrayışının, hukuk ve idarenin, sivil toplumun sınıf dinamiklerini ve bunların devletin doğasını nasıl belirlediği ile ilgili olduğu sonucuna vardım.

Bu şekilde, politik idareyi bir zabtetme biçimi olarak görür hale geliyordum. Bunun tam tersi de geçerliydi: Zabtetmek de bir politik idare biçimiydi. Bunun asıl olarak ifade ettiği, zabtetmeyi anlayabilmek için, kanunun uygulanışı paradigmasının ötesine geçmemiz ve düzenin devlet tarafından inşasının daha genel yollarıyla iştigal etmemiz gerektiği idi. Bir yandan düzenin inşası açısından polis erkinin merkezi rolünü göstermek, diğer yandan da polisin modern devlet içindeki gerçek doğasını ortaya çıkarmak gerekmektedir.

Mark Neocleous, Temmuz 2005

Önsöz

İktidar ile ilgili meselelerle ilgilenen herhangi bir kimsenin, düzen fikrinin her daim mevcudiyeti, duygusal gücü ve politik çekiciliği tarafından etkilenmesi kaçınılmazdır. Bu kitap toplumsal düzenin inşasında polisin rolü üzerine bir tartışmayı içermektedir. Bu haliyle, polisin tarihsel rolü, polis kavramının toplumsal ve politik düşünce ile ilgisi ve hukuk, düzen ve güvenlik kavramlarının ideolojik doğasına ilişkin, karşılıklı olarak birbirlerini destekleyen bir dizi iddiadan oluşmaktadır.

Polis kavramı özgün bir tarihe sahip olmuştur. Kavram, zabt etmenin* açıkça devlet erkinin asli bir unsuru ve bu nedenle medenileşmiş hayatın ayrılmaz bir parçası olduğu düşüncesi te-

---

* İngilizce'de "polis veya benzeri kolluk kuvvetleriyle hukuku ve düzeni hakim kılma ve denetleme" anlamına gelen "to police" fiili metinde sıklıkla kullanılmaktadır. İngilizce'de isim olarak polis ile polisin gördüğü işlevi anlatan fiilin aynı olması ("the police" ve "to police"), Türkçe kullanımda sahip olmadığımız bir şans. Bu nedenle, aynı anlatım gücünü vermese de, "to police" fiilini metin boyunca "zabtetmek" şeklinde çevirmenin uygun olacağını düşündük. "Zabıta" işlevinin bu fiilden türediğini düşündüğümüzde, bu çeviri tercihi daha da anlam kazanmaktadır. Buna binaen de "policing" kelimesi, yerine göre "zabtetme," "zabtiye işlevi" olarak çevrildiği gibi, metnin akışına uygun olarak bazen de "polisiye denetim" ya da "polis denetimi" olarak çevrildi -ç.n.

melinde başlıca düşünürlerin çalışmalarında merkezi bir konum kazandıktan sonra, uzun yıllar boyunca “polis çalışmalarının” durgun sularına bırakılmıştır. Devlet erkinin uygulanışını anlamak ve sürdürmek için merkezi bir araç olmasıyla polis bilimi, suçun ve kanunun uygulanışının [law enforcement] tahliline indirgenmiş ve böylelikle de suçbilim [kriminoloji] disiplini içinde soğurulmuştur. Böylelikle polis kavramı bir anlamda suçbilimine devredilmiştir. Fakat Paul Rock’un belirttiği gibi, suçbiliminin, suçbilimcileri uzlaşmacı ve esnek [catholic] kılan ve araştırmalarını birbirlerinin görüşleri arasında geçen medeni bir fikir ticaretine indirgeyen deneysel [empiric -y.n.] ve politika merkezli [policy-oriented] bakışı, disiplini, daha önce onu ayırt edici kılan teorik ve tartışmacı tarzdan uzaklaştırmıştır.¹ Polis üzerine yapılan ve suçbilim disiplinine saplanıp kalmış bir çok araştırma, kavramın kendisini anlamlı kılacak herhangi bir girişimden kaçınmıştır. Daha sonra göreceğimiz üzere suçbilim, bir parçası olduğu farz edilen ceza hukukunun yaptığı gibi, zabtetmenin, suç olarak adlandırılan herhangi bir şeyi yönetmenin bir dizi aracından başka bir şey olmadığı görüşünü teşvik ederek, ideolojiden çok az farklı bir hale gelmiştir.²

Bu uzlaşmacı ve esnek yaklaşıma karşıt olarak polis kavramı, doğal mekânını Foucaultgil teorik çerçeve içerisinde çalışanların eserlerinde bulmuş gibi gözüktü. Foucault’nun polis fikrine olan ilgisinin izini takip eden bir dizi yazar bunu, yönetim alanında başat addettikleri tarihsel dönüşümü anlamlandırmaya yarayan bir araç olarak kullanmayı denediler.³ Bu çalışmaların çoğun-

---

1 Paul Rock, “The Present State of Criminology in Britain,” *British Journal of Criminology*, Cilt 28, No. 2, 1988, s. 188-99.

2 Douglas Hay, “Property, Authority and the Criminal Law,” in Douglas Hay et al., *Albion’s Fatal Tree: Crime and Society in Eighteenth-century England* (Harmondsworth: Penguin, 1975), s. 24.

3 Foucaultgiller arasında en fazla dikkat çeken çalışma Jacques Donzelot, *The Policing of Families: Welfare Versus the State*, çev. Richard Hurley (London: Hutchinson, 1979). Başlığına rağmen, “polis”e sadece birkaç gönderme vardır. Ayrıca bkz. Graham Burchell, Colin Gordon ve Peter Miller (der.), *The Foucault Effect: Studies in Governmentality* (London: Harvester, 1991); Andrew Barry, Thomas Osborne ve Nikolas Rose (der.), *Foucault and Political Reason: Liberalism, Neo-liberalism and Rationalities of Government* (Klondon: UCL Press, 1996); Mitchell Dean, *Governmentality: Power and Rule in Modern Society* (London: Sage, 1999). *Economy and Society* isimli dergi

daki sorun suçbilimde bulunanların tam tersidir. Foucaultgiller, aşırı şişirilmiş kategorileri kullanma eğilimlerinden dolayı, polis kavramını, “iktidar,” “disiplin” ve “yönetim zihniyeti” ile aynı anlama gelecek denli soyut bir biçimde kullanmışlardır. Buna, Foucaultgiller’in bir yönetim zihniyeti olarak zabt etmek üzerine gerçekleştirdikleri bütün tartışmalarda, bu iş ile polis teşkilatı arasında hiçbir ilişki olmadığını düşündürecek kadar polis teşkilatından az bahsetmelerinin yol açtığı olumsuz etkiyi de eklemek gerekir.⁴ Foucaultgil metinlerin bazılarında, polis memurlarının iktidarın veya disipliner projelerin uygulanışında bizzat rol oynarken beliriverdikleri teşhis edilebilir. Onlar için güvenlik düşüncesi, sokaklarda ve karakollarda yürütülen haysiyet kırıcı uygulamalardan, cop sesinden ve keyfi güç kullanımının gereksizliğinden azadedir. Başka bir deyişle, Foucaultgil metinler, polisin şiddet ve dolayısıyla devlet erki ile olan ilgisine dair herhangi bir anlamdan azade edilmiştir.

Bu anlamda Foucaultgiller, sosyal bilimlerin iktidar hakkındaki merkezi varsayımlarının altını oyan iddialarına rağmen, bilindik sosyolojik çalışmaların temel bir özelliğini tekrarlamaktadırlar. Bir örnek vermek gerekirse, cinselliğin sosyolojisi ve politikası üzerine yapılan güncel çalışmaların çoğu polis kavramını, cinsel davranışın iktidar ilişkileri aracılığıyla nasıl yapılandırıldığını (yani nasıl zabtedildiğini) anlamak için kullanmıştır.⁵ Bu yazın ile ilgili problem, kavramı veri olarak kabul etmiş olması ve bu konuda hiçbir açıklama getirme ihtiyacı

Foucaultgillerin entelektüel evi haline gelmiştir. “Polis’in bu türden pek çok kullanımı bu dergide bulunabilir. Ayrıca bkz. Neil Websdale, “Disciplining the Non-disciplinary Spaces: The Rise of Policing as an Aspect of Governmentality in 19th Century Eugene, Oregon,” *Policing and Society*, 2, 1991, s. 89-115.

4 Buna güncel bir istisna için bkz. Richard V. Ericson and Kevin D. Haggerty, *Policing the Risk Society* (Oxford: Clarendon Press, 1997); aynı zamanda Roger Grimshaw and Tony Jefferson, *Interpreting Policework: Policy and Practice in Forms of Beat Policing* (London: Allen and Unwin, 1987).

5 Örneğin bkz. Simon Watney, *Policing Desire: Aids, Pornography and the Media*, 3. Edition (Cassell, London, 1997); Sue Lees, *Ruling Passions: Sexual Violence, Reputation and the Law* (Buckingham: Open University Press, 1997), s. 17-37; Maureen Cain (der.), *Growing Up Good: Policing the Behaviour of Girls in Europe* (London: Sage, 1989); Deborah Lynn Steinberg, Debbie Epstein and Richard Johnsen (der.), *Border Patrols: Policing the Boundaries of Heterosexuality* (London: Cassell, 1997). Ayrıca bkz. Anita Phillips, *A Defence of Masochism* (London: Faber, 1998), s. 90.

hissetmemesidir. Bu haliyle kavram, okuyucuyu, zabtetenin alabileceği biçimlerin çeşitliliğinin nereye kadar uzanabileceği hakkında bilgisiz bırakmakta ve Foucaultgiller’de olduğu gibi, bu biçimler, polis teşkilatı ve devlet arasındaki bağlantılar meselesini belirsizliğe terk etmektedir.

Bu kitaptaki tartışma bu türden duruşlara karşı belli bir eleştirel mesafe tutturacaktır. Kısmen, polis kavramını “polis çalışmalarının”⁶ durgun sularından çıkarmanın ve onu toplumsal ve politik teorinin merkezine yeniden yerleştirmenin yollarını arayacağım. Bunu yapmak için ilk olarak kavramın feodalizmin çöküşü esnasında beliren özgün anlamını yeniden diriltmeye çalışacağım. Polis çalışmalarındaki genel eğilim, polisi on dokuzuncu yüzyılın başlarında beliren bir şey olarak ele almaktır. Polis üzerine çalışan Egon Bittner gibi yetenekli bir yazar bile “Bugün bildiğimiz haliyle polis, İngiliz toplumunun on dokuzuncu yüzyılın ikinci çeyreğinde ortaya çıkardığı bir yaratıdır,” yorumunda bulunabilmiştir.⁷ Bu yaklaşım, bir tarih vermek gerekirse, Londra *Metropolitan Police*’in 1829’daki kuruluşundan önceki zabtete biçimlerine, ancak yeni yetme antikacılığın üstünkörü göz gezdirmeleri sayesinde ulaşabilmiştir.⁸ Polis kavramının eski ve daha geniş anlamından bahsedilse de, polis çalışmalarına içkin olan varsayım, “gerçek” polisin suçun önlenmesi ve kanunun uygulanması için oluşturulan üniformalı güçlerin belirmesi ile ortaya çıkmış olduğudur. Buna rağmen, erken polis fikrinin içeriği üzerine kısaca göz atıldığında bile, polisin esas görevinin, mümkün olan en geniş anlamıyla “iyi düzeni” sağlamak olduğu ve zabtete biçimlerinin, suçla ilgili kurumlardan daha geniş bir alanı kapladığı açığa çıkacaktır. Bu kitaptaki sav kısmen, zabtete işlevinin –her ne kadar kurumsal biçimi on sekizinci ve on dokuzuncu yüzyıllar boyunca yeni hegemonik liberalizmin bas-

6 David Dixon, *Law in Policing: Legal Regulation and Police Practices* (Oxford: Clarendon Press, 1997), s. 28.

7 Egon Bittner, *The Functions of the Police in Modern Society: A Review of Background Factors, Current Practices, and Possible Role Models* (New York: Jason Aronson, 1975), s. 15.

8 Kit Carson ve Hilary Idzikowska, “The Social Production of Scottish Policing 1795-1900,” in Douglas Hay ve Francis Snyder (der.), *Policing and Prosecution in Britain 1750-1850* (Oxford: Clarendon Press, 1989), s. 270.

kısı altında dönüşüme uğramış da olsa- varlık nedeninin korunmuş olduğudur. Ancak bu varlık nedenini kavradığımız takdirde polis projesini anlamlı kılabiliriz. Bu nedenle, bu kitabın merkezi temalarından birisi, polisin ve zabtetenin polis teşkilatı ile özdeşleştirilmemesi ve polisin üniformalı güçlerle eşitlenmesine dair başlangıç fikrinin bertaraf edilmesi gerektiğidir.⁹ Zabtetme kısmen üniformalı kamu polisince üstlenilmiş, fakat bu yöndeki uygulamalar, devletin her tarafına dağılmış güvenlik aktörleri aracılığıyla eşgüdümlü olarak yürütülmüştür. Başka bir şekilde söylemek gerekirse, bu kitabın amacı kısmen, polis kavramının genişletilmiş bir kullanımını teşvik etmek ve zabtettmeye yaran geniş kurumlar dizgesini ortaya koymaktır. Daha sonra iddia edeceğim gibi, polis projesinin merkezinde yoksulluk sorunu, dolayısıyla da yoksul sınıfın durumu bulunduğu ve yoksulluğu yönetmeye yönelik devlet kurumları genellikle “sosyal politika” [social policy] terimi içerisinde anlaşıldığından ve bu işlem refah devletin kurumları aracılığıyla gerçekleştirildiğinden, genişletilmiş polis kavramı *toplumsal polis* [social police] olarak düşünülmeli ve bir *toplumsal güvenlik* [social security] projesi olarak ortaya konmalıdır.

Terim, kelimenin özgün Fransızca kullanımındaki isim (*la police de Paris*), nesne (*faire la police*) ve geçişli fiil (*policer*) hallerini içerecek şekilde de genişletilmiştir. İsim, fiil veya sıfat haliyle “polis” tarihsel olarak, düzenin sağlandığı yolu tarif etmek için kullanılmıştır ve bu çalışmadaki tezlerden birisi de, devletin sivil toplumu, zabtetme aracılığıyla şekillendirdiği ve düzenlediğidir. Bu nedenle de “polis,” “egemenlik,” “meşruiyet,” “rıza,” “toplumsal sözleşme,” “zor” ve devlet erkinin doğasıyla uğraşan teorisyenlerin kullandığı diğer kavramlar gibi, toplumsal ve politik teoride önemli bir kavram olmalıdır. İlk bölümde gösterileceği üzere, polisin tarihi devlet erkinin tarihi olmuştur. Hobbes’dan Weber’e kadar uzanan, bu erkin zor kullanımından kaynaklandığına dair mutabakat [y.n. -consensus], zor kullan-

9 Bkz. Jeffrey Minson, *Genealogies of Morals: Nietzsche, Foucault, Donzelot and the Eccentricity of Ethics* (London: Macmillan, 1985), s. 105; Alan Williams, *The Police of Paris 1718-1789* (Baton Rouge: Louisiana State University Press, 1979), s. 6; Ericson and Haggerty, *Policing the Risk Society*, s. 3.

ma hakkıyla donatılmış kurumlardan biri olarak polisin, devletin geniş bağlamı içerisinde anlaşılması gerektiğine işaret etmektedir. Sonuç olarak polis üzerine herhangi bir teori devlet teorisini, devlet üzerine herhangi bir teori de polise dair bir teoriyi içermek durumundadır. Devletten bahsetmeksizin polisi tartışmaya kalkmak, sermayeden bahsetmeksizin ekonomi tartışmaya benzetilebilir.¹⁰ Bu nedenle toplumsal ve politik teori polis kavramına ihtiyaç duyar.

Devlet teorisi geliştirmeye yönelik en güncel girişimler, polis fikrini suçbilimin alanına bırakmış ve böylelikle de bu kavramı yok saymış gibi gözükmektedirler. Suçbilim de, bırakın herhangi bir devlet teorisini, devlet kavramına bile ihtiyaç duymaksızın yoluna devam etmektedir. Zabtetmenin temel ilgisinin suç olması bile, tek başına devlete odaklanmayı zorunlu kılar çünkü neyin suç olup olmadığını devlet ilân etmektedir ve buradan çıkarılacak sonuç devletin suçbilimin merkezinde olduğudur. Fakat mevcut durum bundan çok uzaktadır. Geleneksel suçbilim, devlet erkinin uygulanışı olarak hukukun işleyişine şeklen bir ilgi göstermekte ve işleyiş tarzlarını da sorunsallaştırmamaktadır. Devlet erkinin polisten bu şekilde ayrıştırılması, polis çalışmalarının özerk bir alan olduğunu varsayan yöntembilimsel iddianın da yolunu açmaktadır. Fakat “radikal suçbilim” bile çeşitli devlet tipleri veya biçimleri ayrımını yapma ve devleti tarihsel bir konuma oturtmakta çoğunlukla başarısız kalmış ve tüm bu nedenlerden dolayı da bir devlet teorisi de geliştirememiştir. Taylor, Walton ve Young’un *Yeni Suçbilim*’inde olduğu gibi, geleneksel suçbilimin sol eleştirisinin en parlak dönemi olan 1970’lerde basılan radikal suçbilimin birçok metninde en göze çarpan unsur, devlet tartışmasının eksikliğidir.¹¹ Benzer bir şekilde, polis kavramının izinden giden Foucaultgiller de dev-

---

10 Bkz. Christopher Tomlins, *Law, Labor and Ideology in the Early American Republic* (Cambridge: Cambridge University Press, 1993), s. 38.

11 Ian Taylor, Paul Walton ve Jock Young, *The New Criminology: For a Social Theory of Deviance* (London: Routledge, 1973). Bununla ilgili bir tartışma için bkz. Robert Reiner, “British Criminology and the State,” *British Journal of Criminology*, Cilt 28, No. 2, 1988, s. 268-88; ve Stuart Hall, Chas Crichton, Tony Jefferson, John Clarke and Brian Roberts, *Policing the Crisis: Mugging, the State, and Law and Order* (London: Macmillan, 1978), s. 194.

let kavramının herhangi bir kullanımına olan hoşnutsuzluklarını muhafaza etmişlerdir.

Genelde toplumsal ve politik teorinin polis kavramına olan ihtiyacını tartışmanın yanında, bu kitabın daha politik bir amacı da var: Özeldir maddeci teori için bu kavramın önemini yeniden ortaya koymak. Polis kavramına teorik bir ağırlık vermekle, bu kavramın, Marksizmin kavramsal ve teorik mühimmat deposunun bir parçası olabileceği durumu ortaya koymayı amaçlıyorum. Bu kitap “polis” kavramının, eşit derece fetişleştirilmiş “düzen,” “güvenlik” ve “kanun” gibi ikiz kavramlarla birlikte, burjuva toplumunun kendini anlamlandırmasında merkezi bir kategori olduğunu iddia etmektedir.¹² Daha açık bir Marksist anlamda söylemek gerekirse, bu kitap, polisin burjuva toplumunun *en önemli* kavramlarından birisi olduğunu ve burjuva toplumunda erkin uygulanışını daha iyi anlamamız için eleştirel toplum teorisi tarafından kullanılması gerektiğini söylemektedir. Marksizm içinde polis fikrini ele almaya çalışan girişimler çoğunlukla kaba bir işlevselciliğe yenik düşmüş ve polis kurumunun, özel mülkiyeti koruyan, işçi sınıfını ezen, baskıcı yönünü vurgulamaya yatkın olmuşlardır.¹³ Marksist hukuk teorilerinin en sofistikelerinden biri olan Pashukanis’te bile polis bu şekilde ele alınmıştır.¹⁴ Bu kitaptaki yaklaşım kendisini, diğer Marksist yaklaşımlardan, zabtetmenin, sadece işçi sınıfını baskı altında tutmada ve düzeni yeniden üretmede değil, esas olarak *düzenin inşasında* oynadığı merkezi rolü ele alarak ayrıştırmakta-

---

12 Bu ibare Jürgen Habermas’tan alınmıştır, *The Structural Transformation of the Public Sphere: An Inquiry into a Category of Bourgeois Society* (1962), çev. Thomas Burger (Cambridge: Polity, 1989).

13 Örnek olarak bkz. James O’Connor, “Productive and Unproductive Labor,” *Politics and Society*, Cilt 5, No. 3, 1975, s.297-336; Center for Research on Criminal Justice, *The Iron Fist and the Velvet Glove: An Analysis of the U.S. Police* (Berkeley, LA: Center for Research on Criminal Justice, 1977), s. 16; Otwin Marenin, “Parking Tickets and Class Repression: The Concept of Policing in Critical Theories of Criminal Justice,” *Contemporary Crises*, 6, 1982, s. 241-66; Cyril D. Robinson and Richard Scaglion, “The Origin and Evolution of the Police Function in Society: Notes Toward a Theory,” *Law and Society Review*, Cilt 21, No. 1, 1987.

14 Evgeny Pashukanis, *Law and Marxism: A General Theory* (1924), çev. Barbara Einhorn (London: Ink Links, 1978), s.173.

dır.¹⁵ Başka şekilde söylemek gerekirse, amaç, sermayenin toplumsal iktidarının ve ücret biçiminin yerleştirilmesi için devlet adına gerçekleştirilen tarihsel olarak muazzam ölçekteki polis harekâtının merkeziliğini ortaya koymaktır: Düzen burjuva üretim tarzını temel aldıkça, polis mandası da ücretli emek düzeninin inşasını ve yoksulluk sınıfının yönetilmesini esas almıştır.

Bu, Marksist bir suçbilim geliştirmeye niyetlendiğim anlamına gelmez. Özellikle radikal suçbilimin 1970'lerdeki şaşılağan günlerinde bu türden bir işe girilseyse de, "Marksist bir suçbilimin" nasıl bir şey olabileceği hakkında ikna olduğumu söyleyemem. Paul Hirst'ün belirttiği gibi, Marksizm'i suçbilim gibi sosyolojinin verili bir alanına uygulamaya çalışmak, Marksist kavramları, gayrî-Marksist bir amaca uyumlu hale büründürerek değişime uğratmakta ve tahrif etmektedir.¹⁶ "Suçbilim" bu anlamda, Marksizm'in çalışma alanı ve kavramsal yapısıyla uyumsuzdur.¹⁷ Daha ziyade, sınıflı bir toplum üzerinde devlet erkinin uygulanışı açısından polisin merkeziliği göz önünde bulundurulduğunda, maddeci bir polis kavramsallaştırması geliştirmek, Marksist bir devlet teorisi geliştirmekten öte bir anlam taşımayacaktır.

Bu nedenle elinizdeki bu çalışma, daha önce böyle bir teoriyi geliştirmek için yaptığım çalışmanın ilerletilmesine yöneliktir: *Sivil Toplumun İdaresi*'nde Hegel'in hukuk ve yönetim yaklaşımının, Marx'ın devlet erki ve sınıf mücadelesi anlayışının ve

---

15 *Oxford English Dictionary*'ye göre "fabrication" (inşa -ç.n.) kelimesinin, "inşa etme faaliyeti, şekil verme, biçimlendirme" anlamındaki kullanımına artık çok sık rastlanmamaktadır. Bu kitapta polisle ilgili yaklaşım düşünüldüğünde, bu anlamı kullanmanın daha uygun olduğu görülür. Erkin üretici kapasitesini vurgulamak amaçlı olarak kelimenin benzer kullanımları için bkz. Richard Biernacki, *The Fabrication of Labor: Germany and Britain, 1640-1914* (Berkeley: University of California Press, 1995); ve Robin Evans, *The Fabrication of Virtue: English Prison Architecture, 1750-1840* (Cambridge University Press, 1982). Bu iki metin de insanın, maddi pratikle olduğu kadar, kavramla da (emek veya erdem gibi) ilgili olduğunu açıkça göstermiştir.

16 Paul Hirst, "Marx and Engels on Law, Crime and Morality," Ian Taylor, Paul Walton and Jock Young (der.), *Critical Criminology* (London: Routledge, 1975), s. 203-4. Also see Dario Melossi, "The Penal Question in *Capital*," *Crime and Social Justice*, Cilt 5, 1976, s. 26-33.

17 Marx'ı daha genelde hukuk ve devlet erki konularını, oradan da politik iktisadın eleştirisini çalışmaya iten (Marx'ı da Marksizm'e iten) şeyin, "suçu" çevreleyen meselelerle uğraşma girişimi olduğunu söylemek uygun olacaktır. 1858 Önsöz'ünün biyografik taslağının ana fikri budur. Bu konuya dördüncü bölümde kısaca değineceğiz.

Foucault'nun yönetime dair çalışmasının içkin bir eleştirisi üzerine oturan politik idare kategorisi aracılığıyla, devlet-sivil toplum ayrışmasını yeniden ele almaya çalışmışım.¹⁸ Bu çalışmada, devletin sivil toplum üzerindeki kurucu gücünü ve bu gücün uygulanma yolu olarak hukuk-idare devamlılığını dikkate almamız gerektiğini iddia etmişim. Devlet-sivil toplum kavramlarının ayırımına ihtiyacımız olduğu gibi, 1834'den itibaren,* benim politik idare olarak adlandırdığım biçimi alan devletin sivil toplumu düzenlemeye yönelik mekanizmalarının çeşitliliğine de önem vermemiz gerektiğini söylemişim. Tartışmamın bir kısmı, maddeci teorinin altyapı-üstyapı metaforunu çok kaba bir şekilde kullanmaya kolayca yenik düştüğü ve bu nedenle de Marksist bir devlet teorisinin esas olarak, devletin sivil toplumu, özelde de işçi sınıfını şekillendirme, oluşturma yollarını tanıması gerektiği üzerinedir. Tartışmayı geliştirirken, üzerinde çok durmadan, devletin kurucu gücünün, sivil toplumun devlet tarafından *zabtedilmesi* olarak anlaşılabileceğini belirtmişim. Fakat kavramı, üzerinde durmadan kullanmış ve teorik olarak geliştirmemişim. Eski çalışmamdaki tartışmanın esas amacının bundan çok etkilendiğini düşünmesem de, bu çalışmamda polisin, burjuva toplumunun temel bir unsuru olan ücretli emeğin inşasındaki rolüne odaklanarak (4. Bölüm) ve polis kurumunun, *hukukun* olduğu kadar *idarenin* de uygulanışı olarak ele alınması gerektiğini iddia ederek (5. Bölüm) tartışmayı geliştirmeye çalıştım.¹⁹

Bu nedenle buradaki tartışma kısmen, polis üzerine geliştirilen düşüncelere nüfuz etmiş olan liberalizmin ve liberal iddiaların bir eleştirisidir. Endüstriyel kapitalizmin ve liberal ideolojinin ortaya çıkışları ve yerleşik hale gelmeleri aynı zamanda, düzene yönelik politikaların yeni yollarının ve bu arada polisin

18 Mark Neocleous, *Administering Civil Society: Towards a Theory of State Power* (London and New York: Macmillan/St. Martin's Press, 1996).

19 Elinizde bulunan çalışma tek başına yeterli durabilme amacını taşımaktadır. Fakat gerekli olduğu yerlerde, bir önceki kitabın ilgili bölümlerinden hatırlatmalar yaptım.

* 1834 İngiltere'de Yoksulluk Yasası'nın yürürlüğe girdiği yıldır. Bu yasanın esas önemi, yoksulluk ve düşkünlük arasındaki hattı çizmiş olmasıdır. Bu yasayla, yoksul oldukları halde çalışabilecek durumda olanlar, yani genel olarak işçi sınıfı, bu durumda olmayanlardan, yani düşkünlükten hukuki anlamda ayrıtılmış ve sosyal yardım ikinci kategoriyle ilişkilendirilmiştir -ç.n.

anlaşılmasına dair radikal bir gözden geçirmenin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu gözden geçirme özellikle, liberalizmin polisi bütün vatandaşları suçtan eşit bir şekilde koruyan bağımsız, tarafsız bir devlet kurumu olarak sunabilme yeteneğine bağlı olarak, polisin doğasını gizemli hale getirmiştir. Liberalizm, doğal olarak, çağdaş toplumda düzenin sağlanmasına aracılık eden mülkiyet iktidarını ve emeğin sermayeye tâbi kılınmasını göz ardı etmiştir. Liberalizmin polis gücünün doğasını bu şekilde yanlış anlaması, hukuk ve güvenliğin liberal kutsanışına bağlı olarak, devlet erki dinamisinin doğasını titiz bir şekilde kavramakta gösterdiği isteksizliğe bağlanmalıdır. Bu meseleler düzene yönelik politikaların yeniden kodlanmasının tartışıldığı 2. Bölüm’de enine boyuna ele alındı ve 5. Bölüm’de de polise dair güncel tartışmaların bağlamında daha ileri bir noktaya taşındı. Buradaki amaç, herkesçe görülmesi kolay olan liberalizmin kör noktalarının işlenmesi değil, bunları, polisin rolünün toplumsal düzenin inşasına yönelik olduğu iddiasının kabul görmesi için eleştirel bir sıçrama tahtası olarak kullanmaktır.

Bu çalışma politik olarak maddeci teori içinde bulunuyorsa da –daha doğrusu, maddeci teori içinde bulunduğu için– zihinsel olarak belli bir disiplin içinde yer almamaktadır. Her iki anlamıyla da “disiplin içinde” kalmaya neden olan uzmanlaşmaya yönlendirilmiş zihinsel fukaralıktan²⁰ uzak durulmaya çalışıldı. Hiçbir yazı girişimi kendi algılanmasına dair bir izahâtta bulunamayacağı için, kendisinin varsaydığı anlaşılabilir olmayı okuyucusuna garanti edemez. Herhangi bir hazır alıcının algısına gereğinden fazla hitap eden her eser, metin boyunca alıcının zaten bildiği, aşına olduğu savları tekrarlamaya eğilimli olacaktır.²¹ Kendisini katı bir şekilde belli bir disiplinin içine yerleştiren

---

20 İbare Albert O. Hirschman’dandır, *The Passions and Interests: Political Arguments for Capitalism before Its Triumph* (Princeton University Press, 1977), s. 3.

21 Ben Agger, *Fast Capitalism: A Critical Theory of Significance* (Urbana: University of Illinois Press, 1989), s. 95. Karşılaştırma için; George Steiner, *Real Presences: Is There Anything In What We Say?* (London: Faber, 1989), s. 39: “Yorumsal ve eleştirel söylemin dünyalarında, kitap kitabı yaratır, deneme denemeyi üretir, makale makaleyi yumurtlar. Bitimsizliğin mekanizmaları, salkımağacınıninkiler gibidir. Monografiler monografileri besler, görüşler gözden geçirmeleri... Titiz seslerin sonsuz galerisinde denemeler denemelerle konuşur, makaleler makalelerle muhabbet eder.”

yazar, Ben Agger'ın da söylediği gibi, hiçbir şey söylememeyi becerecek, malûmu ilân ve tekrar edecek, dipnotları ve referansları yeniden düzenleyecek kadar başkalarının iddialarının yükünü taşımaya eğilimlidir.²² Hatta bu noktayı daha ileri taşıyıp şunu söyleyebiliriz ki, bir metnin toplumsal müdahalesi ne belli bir alıcı topluluğu arasındaki popülerliği ile ne belli bir disiplin ve onun kurallar bütünü içerisine rahatça oturtulabilmesiyle ne de içerdiği sosyo-ekonomik fikre sadakati ile ölçülebilir. Bunun yerine, Barthes'in terimleriyle söylersek, eseri; bir toplumun, ideolojinin, felsefenin veya disiplinin kendisine belli bir tarihsel anlaşılabilirlik sağlamak için oluşturduğu yasaları aşmaya muktedir kılan şiddet (Barthes) veya entelektüel sınır aşımı (Butler) esas alınmalıdır. Bir yazı girişiminin hedeflemesi gereken eşik de budur.²³

Eşiği aşma ruhu içindeki bu kitap, ele aldığı konuya dair hiçbir reform önermemektedir. Polisi ve toplumsal politikayı daha demokratik (daha temsili, daha hesap verir, daha az ırkçı, daha az baskıcı vesaire) kılmaya yönelik arayışları olan okura başka bir kitap okuması önerilir. *Sivil Toplumun İdaresi*'nde ve genel olarak tüm eleştirel teoride olduğu gibi bu çalışma da, fazlasıyla yönetilen bir dünyada, hatta yönetimin kendisine karşı yazma girişimlerini bile soğurabilme gücüne haiz olduğu bir dünyada, yönetim üzerine ve yönetime karşı bir yazı girişimidir. Polis ve politika üzerine eleştirel görünmekle işe başlayıp özürle biten tartışmaların sıklığı; hukuk, idare, polis ve devlet erkinin kendilerini ne dereceye kadar doğal, işlerin normal hali ve dolayısıyla eleştiri dışı sunabildiklerinin bir kanıtı olarak ele alınabilir. Bu durum dikkate alındığında böyle bir metin için tek umut, başkalarına, "reformdan" daha başka bir şeyin de olabileceği temelinde, iktidarın ve yönetimin eleştirisine devam etmeleri için ilham verebilmektir.

---

22 Ben Agger, *The Decline of Discourse: Reading, Writing and Resistance in Post-modern Capitalism* (New York: The Falmer Press, 1990), s. 2. Bu, Ben Watson'ın, *Art, Class and Cleavage: Quantulumcunque Concerning Materialist Esthetix* (Quartet, 1998), s. 218'de, "akademik koşu-takımının sopa dürtmesi" olarak tarif ettiği şeydir.

23 Roland Barthes, *Sade/Fourier/Loyola*, çev. Richard Miller (Hill and Wang, s. 10; Judith Butler, "Against Proper Objects," *Differences*, Cilt 6, Nos. 2-3, 1994, s. 1-26, s. 22.

I. Bölüm

“Polis İyi Düzenin Babasıdır”

Efendisizleri Yönetmek; Düzeni Dayatmak

Geç on beşinci yüzyıldan itibaren Avrupa'daki politik söylem, ağırlıklı olarak, polis kavramı etrafında şekillenmiştir. On beşinci yüzyılda Fransızcanın Burgundia kolundan bir kelimedenden *-policie-* türetilen “polis” kelimesi, Kıta Avrupası'na yayılmış ve aynı kökenden birçok kelime türetmiştir: “*Policei,*” “*Pollicei,*” “*Policey,*” “*Pollicey,*” “*Pollizey,*” “*Pollizei,*” “*Politzey,*” “*Pol-lucey,*” “*Pullucey.*” Yazılışı farklılaşsa da anlam sabit kalmış, (“polis ve iyi düzen” veya “iyi polis ve düzen” ibarelerine sinmiş olduğu gibi) genel refahın ve iyi düzenin koşullarının sağlanmasına yönelik olarak bir topluluğun dahili hayatının yasal ve idari olarak düzenlenmesine ve (“sıkı düzen ve polis” ibaresinde olduğu gibi) toplumsal hayatın sıkı sıkıya denetimine işaret etmiştir. İyi düzenin korunması için gerekli olarak düşünülmüş talimat

ve icraatlar; polisiye kurallar veya polis yönetmelikleri –*Police Ordnung* veya *Polizeiordnungen*– olarak bilinmiş ve nüfusun devlet tarafından idaresi ve yönlendirilmesini işaret etmişlerdir. *Polizeistaat*’ın yolunu açarak, fiiliyatta, “muntazam polis devletini” [well-ordered police state] tarif etmişlerdir.¹

“Polis” veya “*Polizei*”ın neden bu zamanda ortaya çıktığına dair, hepsi feodalizmin çöküşüne kadar götürülebilecek bir takım nedenler vardır. Bir üretim tarzı olarak feodalizmin belirleyici özelliği, ekonomik ve politik egemenliğin birliğidir. Artık üretimin çekilip alınmasına dair bir mekanizma olarak serflik, ekonomik sömürünün ve politik-hukuki zorun eşzamanlı olarak işlediği bir biçimdi. Ticaretin ve sanayinin gelişmesi, işbölümünün, emek hareketliliğinin artması ve para ekonomisinin giderek önem kazanmasıyla birlikte, zümrelere dayanan toplumsal düzen ve ona bağlı olarak da lordun serf üzerinde uyguladığı politik ve ekonomik baskının birlikteliği süreç içerisinde zayıfladı. Sonuç, politik-hukuki zorun merkezileşmiş (ve askerileştirilmiş) bir odağa doğru kayması oldu. Politik ve yasal güç, artan bir seyirle mahalli düzeyde seyreltilip “ulusal” düzeyde yoğunlaştırıldı. Serflerin geleneksel egemenlik sisteminden tedrici özgürleşmesi, onlar için aynı zamanda yoksullaşma ve proleterleşme sürecinin başlaması anlamına geliyordu. Muazzam nüfus kayıplarına neden olan 1349’daki kara veba ücretlerin ikiye katlanmasına ve emek hareketliliğinin artmasına neden olurken, birçok alandaki emek hizmetinin de nakdi ödeme sistemi içerisine girecek şekilde dönüşmesine yol açtı. Artan emek hareketliliğiyle kiracılar topraklarını sessizce terk edip gittiler ve geri kalan toprak emekçileri daha çok ücret talep etmeye başladılar. Aynı

---

1 Bkz. Carl Friedrich, *Constitutional Government* (Cambridge University Press, 1982), s. 156; Marc Raeff, *The Well-Ordered Police State: Social and Institutional Change Through Law in the Germanies and Russia, 1600-1800* (Yale University Press, 1983), s. 5; Arnold J. Heidenheimer, “Politics, Policy and Police as Concepts in English and Continental Languages: An Attempt to Explain Divergences,” *Review of Politics*, Cilt 48, No:1, 1986; Roland Axtmann, “Police and the Formation of the Modern State: Legal and Ideological Assumptions on State Capacity in the Austrian Lands of the Habsburg Empire, 1500-1800,” *German History*, Cilt 10 No. 1, 1992, s. 39-61. “Well-ordered police state” yerine kullanılabilecek uygun başka bir çeviri de Steven Kaplan’ın Fransa’ya ilişkin kullandığı “well-policed state”dir. Bkz. S. Kaplan, *Bread, Politics and Political Economy in the Reign of Louis XV* (Martinus Nijhoff, 1976).

zamanda bu kesimlerden birçok kişi ve grup giderek radikalleşti. Örneğin erken on altıncı yüzyılda Avrupa genelinde isyanlara rastlamak mümkün hale geldi: 1520-21'de İspanya'da *Comuneros*, 1524-26'da Alman köylü ayaklanmalarını takiben 1525-26'da *Germanias*, 1525-28'de İngiliz tekstil işçilerinin isyanları ve hemen akabinde, 1536-37'de yayılan isyanlar, Lyon-1529'da *Granda Rebeayne*, 1531-32 Lucca'da *Straccioni* isyanı ve bunlara ek olarak da, Avrupa çapında birçok yerde görülen kent isyanları.² Ayrıca aristokrasi kendisini, gelişen kentlerde gücü –en azından ekonomik anlamda– gün geçtikçe artan ticaret burjuvazisiyle yüz yüze gelir buldu.

Tam da aynı zamanlarda şehirlerin büyümesi, yeni “hayat tarzlarının” peyda olması ve buna bağlı olarak yeni ekonomik faaliyet alanlarının artması beraberinde tüketimin genişlemesine yol açarak, geleneksel otorite kalıplarının ve zümreler arasındaki toplumsal farklılaşmanın zemin kaybetmesine yardımcı olmuştur. Kumar, içki, zina ve küfür ve daha genel olarak da –dilencilik ve avareliği imâ etmek için kullanılan– “sürtmek” için geleneksel olarak mümkün olandan çok daha ileri derecede fırsatlar da doğmuş oldu. Şehir yaşamında görülen artış, farklı sağlık ve temizlik problemlerine bağlı olarak, şehirlerdeki hijyen koşullarına dair ilginin de artmasına neden oldu. Ayrıca, daha önce kilisenin karar verme yetkisine tâbi olan birçok konu, şehirlerin gelişmesiyle birlikte, kent otoritelerinin yetkisi altına girmeye başladı ve bu da yeni yönetim biçimlenmelerine olan ihtiyacı ortaya çıkardı. Bu süreç, Reform hareketi dolayısıyla üzerindeki baskı artacak olan kilisenin otoritesinin iyiden iyiye zayıflamasına yardımcı oldu. Kelimenin Burgundia Fransızcası kökenli olmasına rağmen, polisiye kaidelerin ve uygulamaların ilk olarak, Almanya'nın Protestan devletlerinde sağlam bir yer edinmesi ve ancak daha sonra Fransa, İspanya ve İtalya gibi Katolik devletlerde gündeme gelmesi boşuna değildi.

Tüm bu nedenlerden dolayı polis, devletin başını giderek daha çok ağrıtan “toplumsal düzensizliğe” dair genel kaygının

2 Perry Anderson, *Lineages of the Absolutist State* (London: New Left Books, 1974), s. 19; Catharina Lis ve Hugo Soly, *Poverty and Capitalism in Pre-Industrial Europe* (Brighton: Harvester Press, 1979), s. 85.

bir parçası olarak ortaya çıkmıştır. Feodal dünyanın kurulu, geleneksel ilişkilerinin çökmeye başlamasıyla eski otorite sisteminin de altı oyulmuştur. Politik düzenin sağlanması için yeni araçlara ve uygulamalara ve tüm bunları anlaşılır kılacak yeni kavramlara dair bir gereksinim baş göstermiştir. Bu anlamda “polis,” kökeni itibariyle, daha önce toplumsal bünyeye [y.n. -social body] şekil veren zümre temelli düzenin çöküşüne dayanır. Düzenin temelini oluşturan zümreler yok oldukça, düzenin yeniden inşası için yeni araçlara ihtiyaç duyulur. Tarihsel olarak tâbi oldukları Lord’un doğrudan otoritesinden özgürleşen veya en azından görece özgürleşen ve giderek bağımsızlaşan “bireylerin” oluşturmaya başladığı bir toplumda, mutlakıyetçi devlet, bu düzeni dayatmak için devreye girer. Bu bağımsız bireyler, “Kanunlar’a ve ellerini kollarını bağlayan zorlayıcı bir Erk’e tâbi olmayan efendisiz adamların sefih hali,” içerisinde anlaşılırlar.³ Feodalizmin geleneksel otoritelerinden azâde, “efendisiz adamlar” olarak sosyal, ekonomik ve politik durumları toplumsal düzenin altını oyan unsurlar olarak belirirler: Efendisiz adamlar olarak düzensizlikle eş tutulurlar. Polis projesi, bu türden bir ortam içerisinde kök salar.

Eski otorite düzeninin çöktüğü böyle bir durumda, iyi düzen ile olan alâkası nedeniyle polis, kaçınılmaz olarak, geniş ve heterojen bir aralıktaki birçok meseleyi gözetimi ve yönetimi altına alarak inanılmaz derecede geniş bir alanı ele geçirdi. Bir anlamda parametre dışıydı; zira polisten, topluluk içindeki düzeni korumak için gerekli olabilecek her şeyle ilgilenmesi bekleniyordu. Polis mandası, rahat ve huzurun temininden kamu sağlığının gözetilmesine; yiyecek ve şaraba yabancı madde karıştırılmasından vaftiz, evlilik ve cenaze törenlerinde yapılan harcamaların denetimine; yolların, köprülerin, kent binalarının bakımlarından kamu güvenliğinin korunmasına; mal ve hizmet sunumunun düzenlenmesinden ticari ve mesleki başarımına [performan-ce]; din, ahlâk ve davranış kalıplarının icrasından hizmetçilerin efendilerine karşı davranışlarının gözlenmesine kadar birçok

3 Thomas Hobbes, *Leviathan* (1651), ed. Richard Tuck (Cambridge: Cambridge University Press, 1991), s. 128.

konuyu içerecek kadar toplumsal hayatın her zerresine nüfuz etti. Örneğin, 1628 tarihli Strasburg polis yönetmeliğinde amaç, “Düzensizliğin, iyi yasayı hor görmenin (...) her türlü yanlış amelin, günahın ve kötü alışkanlığın,” üstesinden gelmek olarak belirlenmişti. Bu yönetmelik pazar ayinleri, tanrıya sövme, küfür ve yalancı şahitlik gibi ahlâki konuları içerdiği gibi; çocukların büyütülmesi, aile hayatının korunması, düğün ve vaftiz törenlerinde yapılacak harcamalar, han sahipleri ile handa kalanlar arasındaki alışverişle ilgili kuralları da ortaya koyuyordu. Ayrıca tüketim harcamaların kısıtlanmasına, Yahudilerin statüsüne, cenaze törenlerinin yürütülmesine, tefecilik ve tekellerin önlenmesine ve düzgün ticaretin koşullarına dair bazı düzenlemelerden bahsederken, oyun ve yarışmalara, huzur ortamının ihlaline dair bazı kuralları da içeriyordu. Yiyecek ve içeceklerin hazırlanması, pişirilmesi, ölçülmesi ve sunulmasıyla ilgili konular da ilgi alanı içerisindeydi.⁴ İçki, kıt ürünler (örneğin Prusya’da kahve) veya gözetimsiz dolaşımına göz yumulamayacak metâların (örneğin Fransa’da tahıl) satışında ve tüketiminde olduğu gibi, eğlence düşkünlüğü ve buna bağlı olarak oburluk gibi aşırılıklar bile polis gücünün gözetimi altındaydı.⁵ Karnavallar ve diğer eğlencelerin yasaklanmasına ya da kısıtlanmasına gittikçe daha sık rastlanıyordu. Polis, sansür uygulamalarıyla ve kabul görmeyen dini, sosyal ve politik görüşlerin takibiyle de ilgilenmekteydi.⁶ Zabtiye işlevinin başka bir boyutu da izleme faaliyeti idi. Fransız polis yüzbaşı Sartines, sokakta birbirleriyle konuşan üç ki-

4 Franz-Ludwig Kne Meyer, “Polizei,” *Economy and Society*, Cilt 9, No. 2, 1980, s. 173-95; Gerhard Oestreich, *Neostoicism and the Early Modern State*, çev. David McLintock (Cambridge: Cambridge University Press, 1982), s. 158; Axtmann, ““Police” and the Formation of the Modern State,” s.42; Michel Foucault, “*Omnes et Singulatim: Towards a Criticism of “Political Reason”*,” in S. McMurrin (der.), *The Tanner Lectures on Human Values, Vol II* (Cambridge: Cambridge University Press, 1981), s. 249; R.W. Scribner, “Police and the Territorial State in Sixteenth-century Württemberg,” in E.I. Kouri & Tom Scott (der.), *Politics and Society in Reformation Europe: Essays for Sir Geoffrey Elton on his Sixty-Fifth Birthday* (London: Macmillan, 1987).

5 Alan Williams, *The Police of Paris 1718-1789* (Baton Rouge: Louisiana State University press, 1979), s. 211; Raëff, *Well-Ordered Police State*, s. 85-7.

6 Maria Theresa zamanında polis sansürü öyle bir noktaya ulaştı ki, yasaklanan 5000 kalemin ötesinde, 5000 kitap da kamusal iştahın kabarmasının önüne geçmek için yasaklı kitaplar listesine konmuştu. Bkz. Leslie Bodie, “Enlightened Despotism and the Literature of Enlightenment,” *German Life and Letters*, Cilt 22, s. 324-332, s. 326.

şinin olduğu her yerde, bunlardan en azından birisinin kendi adamı olduğunu kral XV. Louis'e gururlanarak anlatıyordu. Geç on sekizinci yüzyıl Rusya'sında ise, herhangi bir casusun bulunmadığı bir sosyal çevrenin olamayacağını düşündürecek denli, herkesin her konuşmasının ve eyleminin takip edildiği düşüncesi hâkimdi.⁷ Polis, eğitimin krala, kiliseye ve düzene sadakate ve çalışmayı özendirmeye yönelik olmasını garantiye almak için, Kral adına eğitim kurumlarını da izliyordu. Ayrıca toplumsal düzenin temellerinden biri olması hasebiyle, polisin aile kurumuna olan ilgisi; serkeş, azılı çocuklardan yasak ilişkilere kadar ailelere ve ev hayatlarına dikkat kesilmesiyle somutlaşıyordu. Duschesne'nin, 1757'de kaleme aldığı *Polis Kanunu*'nda belirttiği gibi, "polisin kapsadığı konular, bir anlamda belirsiz" idi.⁸

Bu faaliyetlerin birçoğu başkaları tarafından yeterince ele alındı. Benim buradaki amacım onların bulduklarını tekrar etmek yerine, ilerleyen bölümlerde daha da geliştirmek üzere, erken polis kavrayışına [notion -y.n.] dair bazı temel hususları açmaktır. Görüldüğü üzere polis, en başından itibaren büyük oranda, suç eylemlerinden ziyade, topluluğa dair iyi düzeni bozma potansiyeline sahip eylemlerle ilgilidir. Başka şekilde söylemek gerekirse, suçun önlenmesi polis tanımına içsel değildir. Suçun önlenmesi hiçbir zaman polisin varlık nedeni olmamıştır. Polis, medeni hayatın korunmasına dair gerekli olan her konuda referans noktası olmuş, insani yaşamın bir topluluk şeklinde örgütlendiği ve özgür bireylerin veya tâbi olanların/vatandaşların düzenli, ılımlı,

---

7 Philip John Stead, *The Police of France* (London: Macmillan, 1983), s. 28; John LeDonne, *Absolutism and Ruling Class: The Formation of the Russian Political Order, 1700-1825* (Oxford: Oxford University Press, 1991), s. 164; ayrıca bkz. Mack Walker, *German Home Towns: Community, State, and General Estate 1648-1871* (Ithaca: Cornell University Press, 1971), s. 165. Çalışmalarını üçüncü bölümde ayrıntılı olarak tartıştığım Britanyalı polis teorisini Patrick Calquhoun, Sartines'in nüfusu izleme faaliyetini mükemmeleştirdiğini rapor etmektedir. Öyle ki kendisi Joseph II'yi, bir suçlunun Paris'te nerede kaldığı, ne zaman terk ettiği ve Viyana'da bulunabileceği adres konularında bilgilendirebilmektedir.

8 Alıntılan Pasquale Pasquino, "Theatrum Politicum: The Genealogy of Capital - Police and the State of Prosperity," Graham Burchell, Colin Gordon and Peter Miller (der.), *The Foucault Effect: Studies in Governmentality* içinde (London: Harvester Wheatsheaf, 1991), s.109. Foucault, "Omnes et Singulatim," s. 248'de Turquet'i alıntılımaktadır: "Polis, yeni bir iş olarak insanların halleriyle iştigal etmeye başlamıştır, yaptıkları ve üstlendikleri her şeyle... Polisin asıl malzemesi insandır."

medeni ve saygın bir şekilde hayatlarını sürdürdükleri her yerde ortaya çıkmıştır. 1670 yılında yazılmaya başlanan ve 1705 ile 1738 yılları arasında yayınlanan ve sadece Fransa'daki en yüksek adli ve idari makamda bulunanlarca değil, yabancı prensler, yerel memurlar, yargıçlar tarafından da okunan ve sahiplenilen, polis üzerine Fransızca yazılmış en etkili metin olan *Traite de la Police*'de Fransız polis komiseri ve teorisyeni Nicolas Delamare, polisin amacını "Toplumsal genel ve ortak iyiliği," olarak ortaya koymaktadır. Çünkü polis, kökeni itibarıyla, kanunun uygulanmasının değil, *yönetmenin* bir biçimi olmuştur. Delamare'in çalışmalarında öğretildiği ve tüm polis teorisyenlerinin ortak kanısını ifade edecek şekilde Paris polis şube müdürü Jean-Charles Lemaire'nin 1770'de dile getirdiği gibi polis, "İnsan yönetme bilimi"dir. Avusturyalı polis teorisyeni Sonnenfels'e göreyse "Bir devletin refahını korumanın bilimi, yönetmenin bilimi"dir.⁹ Bu haliyle polis, yasa zoruyla olduğu kadar, *idari düzenleme* ile de ilgili gözükmektedir. Delamare, "Tek amacı Kral'a ve toplum düzenine hizmet olan ve polis diye adlandırılan şey, mahkeme ve dava işlerinin incelikleri ve ortaya çıkardığı engellerle bağdaşır değildir; işlevini, Baro'dan ziyade Hükümet'ten türetir," demektedir.¹⁰ Böylelikle, polisi anlamının en iyi yolunun, onu, bir kurumdan veya varlıktan ziyade, bir faaliyet, bir işlev olarak kavramaktan geçtiği söylenebilir. İnsan yönetme biliminin temeli olarak, topluluk içinde düzenin kurulmasının ve korunmasının ön plana çıkarıldığını düşünecek olursak, Knemeyer ile polisin nihai amacının düzensizliği ortadan kaldırmak olduğu noktasında anlaşılabılır.¹¹ Büyük Petro'nun St. Petersburg başyargıcına yazarken dediği gibi: "*Polis iyi düzenin babasıdır.*"¹²

9 Lemaire (alıntılayan Kaplan), *Bread, Politics and Political Economy*, s. 13; Sonnenfels (alıntılayan Albion Small), *The Cameralists: The Pioneers of German Social Polity* (Chicago: University of Chicago Press, 1909), s. 494.

10 Nicolas Delamare, *Traite de la police* (1722), (Second ed. Amsterdam, 1729), s. 120. See Williams, *Police of Paris*, s. 37.

11 Knemeyer, "Polizei," s. 177.

12 Sidney Monas şöyle alıntılanmaktadır: "Polis iyi düzenin babası ve ahlakın sesidir... Vatandaşlığın ve düzenli tertiplerin ruhudur... ve insanın korunması konforunun temel desteğidir," *The Third Section: Police and Society in Russia under Nicholas I* (Camb, MA: Harvard University Press, 1961), s. 24. Paris'in 1660'lardaki *lieutenant*

Düzensizliği ortadan kaldırma faaliyeti, herhalükârdâ, hem devlet erkinin doğasındaki değişime hem de feodalizmden kapitalizme geçişe paralel olarak gelişen polisiye güvenlik [zabtiye -y.n.] doğrultusunda dönüşüme uğramıştır. Polisin tarihi üç evreye ayrılabilir. İlk iki evre, 1618-48 arası devam eden Otuz Yıl Savaşları ile birbirinde ayrılırken, üçüncü evrenin özellikleri geç on sekizinci yüzyılda belirmiş ve on dokuzuncu yüzyılda pekişmiştir.¹³ Bu kitaptaki genel tartışmanın bir kısmı, bu üç evre boyunca polisin işlevinde bir devamlılık olduğuyla ilgilidir. Bu devamlılık, polisin, düzenin sadece *korunması* veya *yeniden üretilmesindeki* değil, aynı zamanda *inşasındaki* merkeziliği ile açıklanabilir ve bu inşanın can alıcı yerinde de çalışma ve yoksulluğun doğası yer alır. Böyle bir bakış açısı polisi, sanılanın çok ötesinde, kurucu bir güç olarak ortaya koyar. Bu kurucu özellik, polis projesinin, *devlet erkinin uygulaması* aracılığıyla gittikçe yerleşiklik kazanan *burjuva* düzeni ile derinden bağlı olmasıyla ilgilidir. Dolayısıyla bu “evreler,” devlet biçimlenişinin evrelerine (erken modern, mutlakıyetçi, temsili) ve genellikle “modernite” olarak anlaşılan, burjuva yönetiminin doğuşuna ve pekişmesine paralellik gösterir. İkinci ve üçüncü evrelerdedir ki, polisin kurucu kapasitesi ortaya çıkmıştır. Bu bölümün amacı, erken polis düşüncesini kazıyarak, bazı kilit önemdeki özellikleri saptamaktır. Bu nedenle, burada ilk iki evreyi ele alacağız. Üçüncü evre daha sonraki bölümlerin konusu olacaktır.

---

générale de police'in, işlevinin “kamusal iyiyi ilgilendiren herşeyi” kapsamına dair isteğiyle karşılaştırılabilir. Alıntılayan; Steven Kaplan, *Provisioning Paris: Merchants and Millers in the Grain and Flour Trade During the Eighteenth Century* (Ithaca: Cornell University Press, 1984), s. 36. *Traite de la Police* isimli eserini Louis XIV'e adayan Delamare polise dair ihtiyacı Fransa'daki “Neredeyse genel nitelikli düzensizlik” ile açıklamaktadır. Buna karşılık polis, “Devletin mutluluğunun bağlı olduğu çakı gibi düzen”dir. Paris için *lieutenant de policet* kuran 1766 Aralık tarihli Fransız Kraliyet fermanı durumu şöyle özetlemektedir: “Polis... kamunun ve bireylerin huzurunu sağlamak, şehirde düzensizliğe yol açabilecek herşeyi temizlemek, refahı sağlamak ve herkesin durumuna ve görevine göre yaşamasını sağlamaktan müteşekkildir.”

13 Bazı yazarlar, değişik de olsa, ilk iki aşamayı saptamaktadırlar. Bkz. Howard Caygill, *Art of Judgement* (Oxford: Blackwell, 1989), s.105; Raeff, *Well-Ordered Police State*, s. 14, 167-71; Axtmann, “Police and the Formation of the Modern State,” s. 44. Williams, *Police of Paris*, Fransa'da zaptetmenin doğası konusunda bir değişim olduğunu saptamakta, fakat bunun biraz daha sonra olduğunu düşünmekte ve şehre doğru bir kayışı içerdіğini söylemektedir.

İlk evrede zabtiye meselesi *ad hoc** tepkisel önlemlerle ete kemiğe büründürülür. Polis projesinin amacı, mevcut zümre sisteminin çöküşü ve Reform hareketince kısıktılan kriz nedeniyle tehdit altına giren örf ve davranış kalıplarının korunması olarak ortaya konmuştur. Zabtiye işlevi, bu evrede çoğunlukla, ortaya çıkan toplumsal problemlere ve krizlere karşı bir tepki sonucunda şekillendiği için, hukuki gelenekle bir kesinti yaratmıyacak şekilde geçirilen “acil durum yasası” ile biçimlendirilmiştir. Zümrelerin erkini gasp etmemiş, hatta on yedinci yüzyıla kadar, zümrelerle işbirliği halinde olmuştur. İkinci evrede ise zabtiye anlayışı, acil durumlar karşısında doğaçlama olarak ortaya konan hukuki ve idari uygulamalardan, iyi düzen ilkesini temel alan toplumsal düzenlemelere ve Almancada, nüfusun genel refahı (*gemeine Nutz*) veya ortak iyiliği (*gemeine Beste*) olarak ifade edilen arayışlara yönelik etkin ve bilinçli müdahale biçimlerine doğru evrilmiştir.

Marc Raeff’in belirttiği gibi, on altıncı ve erken on yedinci yüzyılda polisle ilgili yasalar neredeyse bütünüyle engelleyici niteliktedir. Mevcut yasaların tatmin edici olmayan koşullarına ve ihlallerine odaklanılmış ve bu aksaklıkları gidermeye ve çöküşü durdurmaya yönelik düzenlemeler işleme konmuştur. Amaçlanan, “*gute Policey*”i geri getirmek suretiyle normal ve münasip düzeni onarmak olmuştur. Buna karşıt olarak, on yüzyıl boyunca polis yasaları ve yönetmelikleri olumlu bir içerik kazanmıştır: “Artık amaç, suiistimalleri ve aksaklıkları düzeltmek ve onarmak değil, yeni koşullar yaratmak, değişiklikler meydana getirmek ve yenilikler ortaya koymaktır.” Bu dinamik ve olumlu süreç, gerçekleştirilmeye çalışılan farazi bir hal ve uğrunda etkin olarak emek harcanan bir amaç gibi yan anlamları da içeren, Almanca-daki *Beste* (en iyi) kavramında içerilir.¹⁴

Bu değişimleri anlamlandırabilmek için, erken polis anlayışına, esasen muhafazakâr bir politik projenin içkin olduğunu kavramamız gerekir. Jeffrey Minson ve Mitchell Dean, özgün bir hali geri getirmek anlamında, düzensizlik olarak görünen bir durumun reformunu amaçladığı için, polisin kökeni itibarıyla

14 Raeff, *Well-Ordered Police State*, s. 50, 149. * *Ad hoc*: Amaca özel, uygun -y.n.

muhafazakâr olduğunu iddia ettiler. Buna göre polis, düzensizleşen her şeyi düzenleme yoluyla toplumsal bünyeyi yeniden biçimlendirmeyi hedef alan bir girişimdi. (Erken polis) “Tedbirlerinin düzensizliği, şiddeti ve suçu önlemeye yönelik olduğu doğru olsa da; birincil işlevleri, hukuki yollarla, otorite ilişkilerini ve daha önce serfi toprağa, emekçiyi ustasına bağlayan geleneksel bağların sağladığı hizmeti yeniden şekillendirmek olarak belirmektedir.” Böylelikle bu tedbirleri, “Feodal toplumsal ilişkileri ve plebyen kitlelerin çalışmalarını düzenleyerek, hizmet ve itaat kodlarını yeniden şekillendirmeyi hedefledikleri dereceye kadar, polisin muhafazakâr yönlerinin örnekleri,” olarak ele almak mümkün hale gelir.¹⁵ Fakat ikinci dönem boyunca polis, giderek anlamsız hale gelen toplumsal zümreler sisteminin toplumsal bünyeyi yeniden biçimlendirmekten ziyade, devletin amaçları ve zenginliğin üretilmesi gibi belirli hedeflere yönelik bir toplumsal bünyenin yaratılmasıyla etkin olarak iştigal etmiştir. Polis yönetmelikleri, bu noktadan sonra, irade ve aklın maksatlı eylemleri olarak, egemen bir güç tarafından yürürlüğe konan *yeni* yasalar yaratmıştır.

Bu değişim, düzen kavramının içeriğinde aynı dönemde meydana gelen değişimle sıkı sıkıya bağlı olmuştur. Feodal ve erken modern dönemde düzen; sabitlik, değişmezlik ve dönüşmezlik anlamına geliyordu. Söz konusu düzen doğal ve ilâhiydi ve bu nedenle gezegenleri ve tüm doğayı da kapsıyordu. Apostle’nin “Var olan her şey Tanrı tarafından düzene konmuştur” (*Romalılar* 13-1), şeklindeki sözünü alıntıladıktan sonra Aquinas, on üçüncü yüzyılda, “Takdir-i ilâhi herşeye bir düzen yüklemiştir,” diye yazıyordu.¹⁶ “Varlığın büyük zinciri” fikri, Tudor ve Eli-

---

15 Mitchell Dean, *The Constitution of Poverty: Toward a Genealogy of Liberal Governance* (London: Routledge, 1991), s. 58-60; Jeffrey Minson, *Genealogies of Morals: Nietzsche, Foucault, Donzelot and the Eccentricity of Ethics* (London: Macmillan, 1985), s. 103. Ayrıca bkz. Mike Brogden & Ann Brogden, “From Henry III to Liverpool 8: The Unity of Police Street Powers,” *International Journal of the Sociology of Law*, Cilt 12, No. 1, 1984, s. 37-58; ve Cyril D. Robinson and Richard Scaglione, “The Origin and Evolution of the Police Function in Society: Notes Toward a Theory,” *Law and Society Review*, Cilt 21, No. 1, 1987.

16 Thomas Aquinas, *Summa Contra Gentiles*, in *Selected Political Writings*, trans J. G. Dawson (Oxford: Basil Blackwell, 1954), s. 101.

zabeth dönemi düzen fikrini besliyordu. Tarihçiler, bu fikri örneklemek için sık sık Shakespeare'in *Troilus ve Cressida*'sındaki Ulysses'in "mertebe" söylevinin kullandılar:

Gökler, gezegenler ve bu merkez
Mertebe, öncelik ve mevkiye uyarlar
Sebat, yön, oran, mevsim ve biçim
Görev ve gelenek, hepsi düzen hattında¹⁷

Toplumsal düzen, tabii ve ilâhi olarak takdir edilmiş olan daha geniş bir evrensel düzenin parçasıydı; buna paralel olarak, gayri tabii ve ilâhi yasaya karşı olarak görülen toplumsal düzensizlik de, üstün birleştirici bir düzenin varlığınca engellenmekteydi. Fakat on altıncı yüzyıldan on yedinci yüzyıla geçişte düzen fikrinde bir dönüşüm meydana geldi ve giderek ilâhi olmaktan çıkıp, insan yapımı olarak algılanmaya başladı. Buna paralel biçimde, toplumsal düzen de giderek politik bir inşa olarak görül-meye başlandı.¹⁸ Bu dönemde bazı yazarların bu değişime dikkat çektiği görülmektedir. Örneğin Richard Hooker, her ne kadar *Kilise İdaresi Kanunları* [Laws of Ecclesiastical Polity] isimli eserinde egemenliğin ilâhi olarak tasdik edildiğini kabul etse de, tüm insani yasaların "Politik toplumları düzenlemek amacıyla yapıldığını," da not ediyordu. Bazı insanlar, "Rıza gösterecekleri bir kısım başka insanlara, kendilerini yönetmeleri, düzene koymaları için tümüyle onay verirler." Hooker, her ne kadar doğal ve ilâhi içerik taşıyan eski düzen fikrini muhafaza etse de, bu düzenin politik toplum aracılığıyla oluşturulacağına da inanı-yordu: "Kamusal toplumlardaki şeylerin ve kişilerin bu düzeni, politikanın eseridir."¹⁹ Aynı şekilde kral I. James için de yasalar, kralın topluma dair kesin emirlerini, düzenlemelerini temsil ediyordu. Bu iktidar, her ne kadar, ilâhi bir onay bağlamı içine yerleştirilerek, modern öncesi ideolojik açıklama içinde ortaya

17 William Shakespeare, *Troilus and Cressida*, I. Perde, Sahne iii.

18 Stephen L. Collins, *From Divine Cosmos to Sovereign State: An Intellectual History of Consciousness and the Idea of Order in Renaissance England* (Oxford: Oxford University Press, 1989), s. 14-28.

19 Richard Hooker, *Of the Laws of Ecclesiastical Polity* (1593-97), Book I, ch.x.4, ch.x.10, Book VIII, ch.ii.2; in *The Works, Cilt I*, Fifth Edition, ed. Rev. John Keble (Oxford: Clarendon Press, 1865), s. 242, 248, 341-2, vurgular bana ait.

konuyorsa da, kral I. James için düzenin, devamlı suretle egemenin yaratıcı iktidarı aracılığıyla oluşturulduğu aşikârdı.²⁰

On yedinci yüzyılın ortasında, toplumsal düzen fikri evrenbilimden kurtarılmış, düzenin egemen tarafından sağlandığına dair temel Hobbescu inanış içine yerleştirilmiştir. Devlet, toplumsal hayatın artan düzensizliğinden, düzeni inşa edebilmeye yönelik gücü elde etmeye başladığı andan itibaren düzen kavramı, aşkın, tabii ve ilâhi bir anlamı yansıtmak yerine, Hobbes'un *Leviathan*'ı "ölümlü Tanrı" olarak çağırmasında görüleceği üzere, söylemsel olarak egemen güç kavramı etrafında yapılandırılmıştır. Böylelikle polis ilk evresinde, zümre temelli ve dinbilimsel olarak tasdik edilmiş toplumsal düzenin geleneksel yasa ve adaletinin bir parçası olarak meşruiyet kazanırken; ikinci evresinde, mutlakıyetçiliğin politik gelişimi ve giderek kapitalist sosyo-ekonomik ilişkiler çerçevesinde oluşan ekonomik gücün artan etkisi ile zümrelerin geleneksel otoritelerinin altının oyulmasının sonucu olarak, yalnızca toplumsal değişimin sonuçlarını değil, egemen yapının iktidarını da ifade etmeye başlamıştır. Westphalia Barışı (1648) ile uluslararası politika alanında kademe atlayan devlet, iç politikada da daha etkin bir rol edinmektedir artık. Devlet; yöneticiler, filozoflar ve doğal hukuk teorisyenlerince, var olan kriz karşısında düzeni ve adaleti korumanın ötesinde, kendi üretici enerjisini geliştirerek, kendi refahı ve zenginliğinin de artması anlamına gelecek olan, genel refahı ve ortak iyiyi etkin olarak teşvik etmekle yükümlü kılınmaktadır. İnsanın, düzene yönelik

---

20 Örneğin bkz. "Speech to Parliament of 31 March 1607," King James VI and I, *Political Writings*, ed. Johann Sommerville (Cambridge University Press, 1994). Aynı dönemde benzer bir tartışma için bkz. Sir Walter Raleigh, *Maxims of State*, ve *The Cabinet Council: Containing the Chief Arts of Empire, and Mysteries of State*, ikisi de *The Works of Sir Walter Raleigh* [sic] içinde (London: R. Dodsley, 1751), s. 1 ve 138, nasıl olup da, *Commonwealth*'in düzenden düzensizliğe doğru değişmesinin ve daha sonra durumun yeniden tersine dönmесinin, düzenin devlet tarafından dayatılması gerektiği anlamına geldiği için: "Devlet(...) *Commonwealth* için ortaya konmuş düzendir." Fransa'dan bir örnek için Loyseau'nun, *Traité des ordres et simples dignités* isimli eserini, "Bugün için devletin iyi düzenlenmesinin önüne geçen karışıklık ve düzensizliğe düzen ve iyi tartip getirmek," amacıyla yazdığına bkz. *A Treatise of Orders and Plain Dignitaries* (1610), çev. Howell A. Lloyd (Cambridge University Press, 1994), s. 3. Bu dönem, Foucault'nun "klasik dönem" olarak isimlendirdiği ve düzen probleminin önem kazandığı dönemle ilişkilidir. Bkz. Michel Foucault, *The Order of Things: An Archaeology of the Human Sciences* (Routledge, 1970), s. xxii, 57.

yaratıcı bir yükümlülüğü olduğuna dair genel kabul, toplumsal düzenin de yaratılabileceği –ve hatta devlet tarafından yaratılması gerektiği– hakkındaki inanışın arka planını oluşturdu. Bu nedenle bu dönemdeki politika teorisinin merkezi konularından birisini; insanın düzen yaratması (devlet ve sivil toplum) ve eş-zamanlı olarak, bu yaratıcı gücünü, sivil toplumu düzenleyebilmek için, yaratisının bir kısmına (devlete) nakletmesi oluşturdu.²¹ Egemen devlet, düzeni inşa etmeye muktedir görüldüğü andan itibaren, bu inşayı gerçekleştirecek olan mekanizma da –polis, politika*– meşruiyet kazandı.

Toplumsal bünyeyi faal olarak yeniden biçimlendirerek düzeni inşa etme ihtiyacına bağlı olarak, Avrupa devletleri ikinci evre boyunca, etkin, müdahaleci rolü giderek artan ve geniş yelpazede işlev gören polis teşkilatları tesis ettiler: Daha sonra *lieutenant-général de police* olarak bilenecek olan ve Paris için kurulan *lieutenant de police*, Rus Çarı Petro tarafından, önce 1718’de St. Petersburg’da ve daha sonra da 1733’den itibaren tüm ülke sathında kraliyet polis idaresi (*politsiia*), 1742’de II. Friedrich tarafından polis direktörlüğü ve 1751’de Maria Theresa tarafından da polis şube müdürlüğü olarak taklit edildi. Tüm bu rejimlerde, daha önceki yüzyıllarda neredeyse evrensel olan polisin erk ve ilgileri, “aydınlanmış mutlakiyetçilik” sistemlerinin içinde etkin ve devimsel ilkeye temel oluşturacak şekilde işlev gördü. Hem politik tarihin hem de *raison d’état* [devlet çıkarı-y.n.] fikrinin merkezi bir yer işgal edeceği politik düşüncenin gelişiminin geniş bağlamı içerisinde, polis sorunu, devlet sorunu olarak kavramsallaştırıldı: Polis tarafından korunması beklenen düzen hali, devletin düzeniydi. Böylelikle, bazı yazarlar açısından “zabtetme,” artık ortaya koyabileceğimiz üzere, devlet erkinin toplumsal hayata girdiği her alana işaret etmekteydi. Bu nedenle polis, *raison d’état* bakımından temel bir önem arz ediyordu. Polis üzerine yazılanlar, aynı zamanda devlet erkinin doğasına dair incelemelerdi de. Örneğin, “devlet aklı” kavramı

21 Collins’in sonucuna bkz. *From Divine Cosmos to Sovereign State*.

* Yazar, Yunanca şehir, Latince devlet, yönetim anlamındaki aynı kökten gelen “police, policy” sözcüklerini kullanmıştır, vurguyu korumak için “policy” siyaset ve siyasa yerine “politika” ile karşılanmıştır -y.n.

Almancada ilk olarak, Botero'nun *Della ragion di stato* (1589) isimli eserinin çevirisinde beliriyordu; eserin ismi *Johannis Bote-ri Grundlicher Bericht Anordnung guter Polizeien und Regiments* (1596) olarak çevrilmişti.²² Bu nedenden dolayı Foucault, polis kavramında saklı bulunan devletçiliği ifade ederken son derece haklıydı.²³ Bu anlamda, erken zabtiye söyleminin aynı zamanda, *Polizeistaat* yani "polis devleti" üzerine bir söylem olduğunu ve geniş çaplı dahili idare, refah ve gözetleme işleriyle meşgul olan bir devleti imâ ettiğini söyleyebiliriz. Yirminci yüzyılda "polis devleti" ifadesinin kazandığı olumsuz anlamı (kavram, belirme-ye başlayan totaliter rejimleri ifade etmek için 1930'larda İngilizceye girmiştir) ve 5. Bölüm'de ele alınacağı üzere, ifadenin altında yatan sorunlu liberal varsayımları düşündüğümüzde, *Polizeistaat*'ı anlamının çok daha iyi bir yolunun, erken bir *refah* devleti kavramsallaştırması olduğunu söyleyebiliriz. Örneğin Brian Chapmann, ilk "polis devletlerinin" üç amaca sıkı sıkıya bağlı kaldığını belirtmektedir: Nüfusun korunması, devletin ve vatandaşlarının refahı ve toplumun her bakımdan ileri götürülmesi. Aynı şekilde, Reinhold August Dorwart da, *The Prussian Welfare State before 1740* [1740'tan önce Prusya Refah Devleti] isimli çalışmasında, *Polizeistaat* ve *Wohlfahrtsstaat*'ı (refah devleti) aynı anlamda kullanmıyorsak, bunun tek sebebinin, polis devleti ve refah devletinin yirminci yüzyıldaki tanımlarına tutsak olmamız olduğunu söylemektedir. Dorwart, erken *refah* devletinin *Polizeistaat* olarak tarif edilmesini en iyi biçimde Fransızcadan devralınan terimin, Almancadaki *gemeine Nutz* (ortak fayda) ve *gemeine Beste* (ortak iyi) ile özdeşleştirilmesinde görülebileceğine işaret etmektedir. "*Polizei* kelimesi, Alman resmi diline erken on altıncı yüzyılda, Fransızca *polir* ("iyi düzeni kurmak") kelimesinden türetilerek girmiştir. Almanca karşılığı olmadığından, tam olarak çevrilememiş; düzen, refah, güvenlik anlamlarını ifade eder hale gelmiştir." On sekizinci yüzyılda

22 Knemeyer, "Polizei," s. 29; Oestreich, *Neostoicism and the Early Modern State*, s. 161; Friedrich Meinecke, *Machiavellism: The Doctrine of Raison d'État and its Place in Modern History*, çev. Douglas Scott (London: Routledge, 1957).

23 Michel Foucault, *Discipline and Punish: The Birth of the Prison*, çev. Alan Sheridan (Harmondsworth: Penguin, 1977), s. 213-6.

Polizei, Wohlfahrt (refah) veya *gemeine Nutz* (ortak fayda) ile aynı anlama gelmektedir artık.²⁴ Yirminci yüzyıl “refah devletlerinin” de geniş alana yayılmış *politika* aracılığıyla anlaşıldığı ve nitelendirildiğini düşünecek olursak, ortak iyinin veya genel refahın denetim altına alınmasını bir güvenlik biçimi olarak ve *Polizeistaat*’ı da bir “politika devleti” olarak düşünmek daha anlamlı hale gelmektedir.²⁵ Böylelikle polisin ortak iyiye yönelik idari tekniklerini, genel refaha ve mutluluğa yönelik felsefi yaklaşımın geniş entelektüel alanı içine oturtmamız da mümkün hale gelir.²⁶ Bu önemli noktaya tüm kitap boyunca döneceğim. Fakat ulaştığımız bu noktada, düşünce tarihi ve ulusal bağlama yönelik olarak çok genel bir iki konudan bahsetmek son derece uygun gözükmemekte.

---

24 Brian Chapman, *Police State* (London: Macmillan, 1971), s. 15-6; Rheinhold August Dorwart, *The Prussian Welfare State Before 1740* (Camb, MA: Harvard University Press, 1971), s. 4, 14, 310-11. Benzer bir vurgu için bkz. Raeff, *Well-Ordered Police State*, s. 254; Hsi-Huey Liang, *The Rise of Modern Police and the European State System from Metternich to the Second World War* (Cambridge: Cambridge University Press, 1992), s. 12; Kenneth Dyson, *The State Tradition in Western Europe: A Study of an Idea and Institution* (Oxford: Martin Robertson, 1980), s. 118. Çeşitli politik duruşlardan yazarlar bunu, yirminci yüzyıl refah devletinin doğasına izah getirmek için kullandılar. E.P. Thompson’ın yorumu (Writing By Candlelight [London: Merlin, 1980], s. 165) şudur: “Refah Devleti ve Polis Devleti arasındaki sınır çizgisini bulanıklaştırmıştır.” Michael Oakeshott’sa (On Human Conduct, Oxford: Oxford University Press, 1975, s. 311), “Fabianizm ile Kameralizm arasındaki ilişki açıktır,” yorumunda bulunmaktadır. Bu konuya 5. Bölüm’de döneceğim.

25 Dyson, *State Tradition in Western Europe*, s. 118; Hubert Johnson, “The Concept of Bureaucracy in Cameralism,” *Political Science Quarterly*, Cilt 79, 1964, s. 378-402

26 Örneğin Leibniz, akılcı bir yargı sistemi geliştirme girişimi içerisinde, polis devletin merkezî temalarını ortaya çıkarır. Toplum, “Ortak bir amaç etrafında bir araya gelen farklı insanlardan oluştuğu için,” en mükemmel toplum, amacın “genel ve üstün mutluluk” olduğu toplum olacaktır. Bu nedenle Leibniz, ortak iyi adına devlet özenini önerir, bu özen tebaasının refahıyla ifade edilir ve bu durum tâbi olmanın armağanıdır. Bu türden bir değiş tokuş içinde –ki bu değiş tokuş temel doğal hakkın, mülkiyete değil, mutluluğa ulaşım hakkı olması temelinde gelişir,– karşılıklı haklar modeli, kendisinin “politik” yasalar olarak isimlendirdiği yasalarla ilgilidir. Bunlar, ortak refahı gözeten polis yasalarıdır. G.W. Leibniz, “On Natural Law,” *Political Writings* içinde, çev. Patrick Riley (Cambridge: Cambridge University Press, 1988), s. 77-80. Caygill, “Systema Iuris”da yasaları sınıflandırırken, Leibniz’in “ordinationes politicae” ile “Polizeisachen”ı eşanlamlı kullandığını belirtir. Bu görüş, Leibniz’in yakın entelektüel arkadaşı Christian Wolf tarafından geliştirilmiştir. Wolf’un eserlerinde metafizik bir kavramsallaştırma olan mükemmel iyi, polisin “ortak iyi”siyle ve refahın bürokratik idaresinin polis tarafından gerçekleştirilmesi olarak akılcı toplumla bağlantılı kılınır. Bkz. Caygill, *Art of Judgement*, s. 125-40, 401. Bu konuya 2. Bölüm’de kısaca döneceğim.

“İngilizcenin Özgünlüğü” Üzerine İncelemeler ya da Aristoteles Britanya’da

“Polis devleti”ni “politika devleti” olarak çevirmek, özellikle İngilizce bağlamında, faydalı olacaktır, çünkü ilk bakışta görünen, polis üzerine gelişen ve buraya kadar tartıştığımız söylem geleneğinin, İngiliz düşünce tarihinde yer almadığıdır. Her ne kadar “constable” [polis memuru], “watchman” [bekçi], “yeomanry” [yeomanların oluşturduğu süvari güçleri] ve buna benzer diğer memuriyetler biliniyordusa da, “polis” kelimesinin ilk remi kullanımı, 1714’de Kraliçe Anne’in İskoçya’ya, ülkenin genel idaresiyle görevli kılınmış bir polis müfettişi ataması esnasında gerçekleşti. Kelime daha sonra İngilizceye sızdıysa da, bu, son derece yavaş oldu. Bentham, 1789 gibi geç bir tarihte, terim İngilizceye girdiği halde “Yabancı tınısını halen koruduğundan,” bahsetmekteydi.²⁷ Buradan çıkarabileceğimiz bir sonuç, kökenleri itibariyle polisin “kıtaya ait” bir kavram olduğudur. İngiliz sisteminin on sekizinci yüzyılda “tebaanın hürriyeti” lehine mutlakıyetçiliğe direnmiş olması nedeniyle, böylesine geniş bir polis kavramına ihtiyaç duymadığına dair yaygın bir efsane hâkimdir. Bu varsayım, muayyen bir Whigçi retorik ve İngiltere’deki polis çalışmalarındaki liberal mitleştirilmenin parçası olagelmıştır. Bu konuya daha sonra birçok kez döneceğiz.

Fakat “polis” fikri İngiliz düşünce geleneğine her ne kadar yabancı görünüyorsa da, Britanya’daki politika, proje ve uygulamalar dikkate değer bir biçimde Kıta Avrupası’ndakilere benzemekteydi. Bu uygulamaların çoğu “polis” kavramı içerisinde anlaşılmıyordusa da, bu kelimenin anlamı, İngilizceye Fransızca *policie* kelimesinden devşirilen “politika” [policy] kelimesinde içerilmişti. Daha önce gördüğümüz üzere, “polis” ve “politika,” Avrupa’da on altıncı yüzyıldan itibaren birbirinden farklılaşmamış, paralel biçimlerde kullanılıyorlardı. *Oxford English Dictionary*’deki ilk kullanımlarında “politika” kelimesine, “örgütlenmiş bir devlet” (1390) veya “örgütlenmiş ve kurumlarını oluşturmuş

27 Jeremy Bentham, *An Introduction to the Principles of Morals and Legislation* (1789), *A Fragment on Government and An Introduction to the Principles of Morals and Legislation* içinde (Oxford: Blackwell, 1960), s. 323.

bir hükümet veya idare sistem veya biçimi" (1387) gibi anlamlar verilmiş ve tüm bu anlamlarda yasaları uygulayanların kararlarına, kentsel şartlara ve iyi yönetime [liderliğe -y.n.] özel vurgu yapılmıştı. Örneğin Francis Bacon, *The Advancement of Learning*'de [Bilimin İlerlemesi] (1605), "politika"yı "yönetim" [government] kelimesiyle değişimli olarak kullanmış ve bir durumda da yönetimi, "kentlerin ve sakinlerinin zabtedilmesi" olarak ele almıştı. Aynı şekilde kral I. James'de, "Krallıklar'ın yakın gelecekte medeniyet ve politika üzerine bina olacağı" hakkında yorumda bulunmuş, Sir Walter Raleigh ise "politikanın bir yönetme sanatı" olduğundan bahsetmişti.²⁸ Polis kavramı gibi politika da, ("politikleştirilenin"ın aksine) zabt altına alınacağı dayanır. Bu nedenledir ki polis tarihçileri çoğu zaman, "polis" ve "politika" kelimeleri arasında gidip gelirler. Tıpkı John LeDonne'un Rusya'da kentlerin zabtedilmesiyle ilgili yorumunda "Topluluğu idare etmek onu zabt etmek, parçaları birbirine bağlı tek bir politika formüle etmektir," derken, veyahut G. R. Elton'un, Reform Hareketi üzerine yaptığı çalışmasında, "polis" ve "politika" kelimelerini belli belirsiz bir şekilde birbirlerinin yerine kullanırken yaptıkları gibi.²⁹ Yine bu nedenlerdir ki düşünce tarihçileri *Polizeistaat*'ı sık sık "politika devleti" olarak çevirmektedirler. Tüm bunlar, kılıgı anlamıyla, İngiltere'de on yedi ve on sekizinci yüzyıllarda "Neredeyse hiç zabtedilmemiş bir toplumun," bulunmadığını, bunun yerine, bu işi yapanların, *polis* olarak değil de, *politika* üretenler olarak anlaşıldığını göstermektedir.³⁰

---

28 Francis Bacon, *The Advancement of Learning* (1605), (London: Dent & Sons, 1915), Bk. I, Pt. II, sec. 3; Bk. I, Pt. VII, sec. 6. 1605 ve 1629 baskılarında "zabt etmek," "policing" olarak yazılmıştır. 1633'de ise "pollishing"dir. "Polishing" kavrayışı, zabt etmek [to police] ile kir ["polish"] cilalamak, pürüzsüz kılmak, iyi hale getirmek anlamlarına sahiptir -y.n.] arasındaki ilişkiyi göstermesi açısından faydalıdır. Bu konu dördüncü bölümde tartışılacaktır. James I, "Speech to Parliament of 21 March 1610," *Political Works*, içinde s. 183; Raleigh, *Maxims of State*, s. 1.

29 John LeDonne, *Ruling Russia: Politics and Administration in the Age of Absolutism 1762-1796* (Princeton Uni. Press, 1984), s.115. G.R. Elton, *Policy and Police: The Enforcement of the Reformation in the Age of T. Cromwell* (Cambridge Uni.Press, 1972).

30 David Dixon, *Law in Policing: Legal Regulation and Police Practices* (Clarendon Press, 1997), s. 50; cf. Clive Emsley, *Policing and its Context 1750-1870* (Macmillan, 1983), s. 30. Buradaki temel kurum sulh hakimliğidir. Bu kurum, İngiltere'deki devlet oluşumunun, Kıta'ya göre özgünlüğünü gösterse de; yoksulluk yasasını yönetmek, ça-

Kavramın, farklı ülkelerde farklı şekillerde uyarlanması, kısmen, Aristoteles'in *Politika*'sının, on üçüncü yüzyıldan itibaren ortaya çıkan çevirilerinin doğasına bağlıdır. Fransızca ve Almancada, Aristoteles'in metnindeki *-polis* ve *politeia*- gibi iki temel kavram "polis" şeklinde çevrilirken, İngilizce'ye "Commonwealth" [kamu yararı, ortak iyi -y.n.] veya "policy" şeklinde çevrilmiştir. Çevirideki değişikliğe rağmen, "policy"nin anlamı aşağı yukarı Fransızcadaki "polis" ile aynı olmuştur. Aristoteles'in *Politika*'sının, 1598 tarihli ilk İngilizce çevirisinde, *politeia* "policy" olarak çevrilmiş ve "Bir şehirdeki diğer müesseseler gibi ancak onlardan daha büyük ve egemen otoriteye sahip olan düzen ve belirleme erki: *Commonweale*'in yönetimi ve idaresi için bununla birleşen ebedi erk ve otorite: Yunancada polis, İngilizcede *Commonweale*" denilen idare olarak tarif edilmiştir. Bunun sebebi, ilk İngilizce çevirinin, daha önce Latince'den çevrilmiş bir Fransızca metinden yapılmış olmasıdır. 1776'da ilk kez metnin Yunancadan İngilizceye çevrilmesiyledir ki, *politeia*, polis veya politika kavramlarının her ikisinden de bağımsız olarak, "Hükümet biçimi (...) kentin düzeninin sağlanması ve düzenlenmesi," şeklinde tanımlanmıştır.³¹

Piyasaya Hükmetmek; Çalışmayı Dayatmak

Polisin refah ve toplumun müşterek iyiliğiyle olan alâkasının fark edilir bir özelliği, devletin çıkarlarını başlangıç noktası olarak kabul etmesiydi. Bu, polisin gelişimindeki ilk iki aşamanın iki önemli yönüne temas etmektedir. Birincisi, polisin devlet erkine olan katkısı kısmen, devletin ve toplumsal bünyenin çıkarlarının özdeşleştirilmesi aracılığıyla gerçekleşiyordu. İkincisi ise, refaha ve genel iyiye, gönençlik durumunun polis tarafından kontrol altına alınmasıyla ulaşılabileceğiyle ilgiliydi.

İşma koşullarını ve efendi ile hizmetli arasındaki ilişkileri düzenlemek, iyi davranışa dair kefil istemek ve tutuklamak gibi yetkilerle beraber düşünüldüğünde, sulh hakimlerinin, yargısalan çok polisiye bir işlev gördüklerini söylemek mümkün hale gelir.

31 Gerald Stourzh, "Constitution: Changing Meanings of the Term from the Early Seventeenth to the Late Eighteenth Century," Terence Ball and J.G.A. Pocock (der.), *Conceptual Change and the Constitution* içinde (Lawrence, Kans.: University of Kansas Press, 1988), s. 35-54, s. 35-6. İlgili sayfalar para. *Politics*, 1278b.

Gelişiminin ilk iki evresindeki polis söyleminde “devlet” ve “sivil toplum” birbirlerinin yerine kullanılabilen kavramlardır; devlet, toplumsal bünye ile aynı anlama gelmektedir.³² Bu nedendir ki zabtiye işlevine dair metinler, “Yüce toplum devlettir” ve “Yönetenin refahı ve tâbi olanın mutluluğu birbirinden ayrılamaz,” gibi ibarelerle doludur.³³ Polise atfedilen işlevlerin genişliği dikkate alındığında, bu özdeşleştirme anlaşılır bir hal alır. Genel düzeni hedef alan ve kurumun çalışma şartlarını şekillendiren fermanlar çerçevesinde polis, “özel” girişim ve hanelerin işleyişlerini soruşturmaya yönelik önleyici bir hak kazanmış görünmektedir. Fakat burada “özel” terimini kullanmak, tıpkı Gerhard Oestreich’in toplumsal disiplin veya Dorwart’ın Prusya Refah Devleti izahlarında olduğu gibi, yanıltıcı bir zaman dizinsel bir hatadır [anakronizm].³⁴ Ele alınan dönemde “özel hayat” veya “sivil toplum” gibi kavramların devletten ayrı olarak ele alındığına dair hiçbir emare yoktur. Ancak liberalizmin gelişimiyledir ki “özel” alan fikri “kamusaldan” veya “sivil toplum” fikri de “devletten” ayrıştırılacak ve bu ikisi devlet müdahalesinden azade alanlar olarak tarif edileceklerdir. Aynı husus “devlet” ve “ekonomi” ilişkisi açısından da ortaya kona-

---

32 Keith Tribe, “Cameratism and the Science of Government,” *Journal of Modern History*, Cilt 56, 1984, s. 263-84; Keith Tribe, *Governing Economy: The Reformation of German Economic Discourse 1750-1840* (Cambridge: Cambridge University Press, 1988), s. 53, 63-4.

33 Joseph von Sonnenfels, *Grundsätze der Policy, Handlung und Finanz* (1765) ve Johann Heinrich Gottlob von Justi, *Staatswirthschaft* (1755), Small içinde, *Camerlists*, s. 327,

34 Oestreich, *Neo-stoicism*, s. 259, 270; Dorwart, *Prussian Welfare State*, s. 26. Karşılaştırma için; Isabel Hull, *Sexuality, State and Civil Society in Germany, 1700-1815* (Ithaca: Cornell University Press, 1997), s. 54, 95, 141, 181. Hull’un işaret ettiği gibi, belli bir biçimdeki özel alanı içeren yazarlar bile bunu, modern liberal anlamıyla yapmamaktadırlar. Örneğin Justi, “Şüphesiz ki polis, özel hane içindeki masum eğlenceleri engellememelidir,” derken çok liberal bir izlenim bırakmaktadır; ancak hemen ekler: “Hane içinde olup bitenler kamunun rahatsız edilmesi, genç insanların ayartılması ve ahlakın bozulması noktasına ulaştığı andan itibaren, polisin görevi bu aşırılığı durdurma. Özel veya kamusal hiçbir hanede kumara izin vermemelidir; müzik ve dans hafifmeşrep hizmetçilerin hizmetlerini sunmak için kullanılıyorsa veya bu türden uygunsuz olaylar vuku buluyorsa, polis bu günah yuvasını derhal ortadan kaldırmalıdır” (*Grundsätze der Policy-Wissenschaft*, alıntılardan Hull, s. 195). “Özel hane”den “günah yuvası”na, oradan da “kamusal” (veya polisiye) bir kaygıya geçişin kolaylığına dikkat çekmek isteriz. Hull’un da işaret ettiği gibi, Justi açısından en “özel” cinsel davranış bile polisiye gözetimi gerektirmektedir.

bilir. “*Oeconomy*”nin, daha önce bütünleştigi devlet erki ve ege-menlik problemlerinden ayrılarak, “ekonomi” adı altında yalıtık bir alan olarak ortaya çıkması ancak geç on sekizinci yüzyılda gerçekleşecektir. Bu mevzular 2. Bölüm’de daha da geliştirilecek. Bu noktada söylenmesi gereken, mutlakıyetçi dönemin polis projesinde, “ekonomi” ve “sivil toplumun” özerk alanlar olarak anlaşılmadıkları ve bu nedenle de potansiyel olarak yönetimin müdahalesine tâbi olduklarıdır. Aksine, her iki alan da her zaman için politikti.

Bu hususun önemini kavramak için, birinci evreden ikinci evreye geçişin, Almanca konuşulan bölgelerdeki ismiyle Kameralizmin (*Cameralwissenschaft*) gelişimiyle ve polis biliminin (*Polizeiwissenschaft*) ortaya çıkışıyla paralellik gösterdiğini anlamamız gerekir. Bu bölgelerde polis üzerine yapılan yayınlar oldukça fazla olduğu halde (1937’de yayınlanan bir kaynakça, 1600 ve 1800 yılları arasında “tam anlamıyla polis bilimi” başlığı altına 3.215 çalışmadan daha azını koymazken, daha güncel bir iddia, Kameralizm üzerine 14.000 civarında çalışmanın olduğunu ortaya koydu,³⁵) Almanca konuşulmayan bölgelerde de bunun karşılığı yok değildi. Latince ve Yunancadan uyarlanan *Kammer* kelimesi özgün olarak, bir prensliğin gelirlerinin yönetimiyle ilgilenenlerin toplandığı büroyu ifade ederken, zaman içerisinde sistematik yönetim süreçlerini ifade eder oldu. Kameralizm, daha sonra liberalizmin kendisini ayrıştıracağı birçok uygulama ve uygulamalara dair birçok teoriyi ortaya koydu. Örneğin Justus Christoph Dithmar, 1727 tarihli *Ekonomi, Polis ve Kameral Bilimlere Giriş* isimli eserinde, “cameralia”nın prensin kişisel nüfuz alanını nasıl idare edeceğini, “oeconomia”nın üretimin genel olarak nasıl yönetileceğini ve Prusya polis yönetmelikleri üzerinden çözümlediği “*Polizeisachen*”ın da devletin nasıl korunacağını öğrettiğini anlatmaktaydı. Fakat bu üçünü de genel olarak *Polizei*’in alt kategorileri olarak ele almaktaydı. Aynı şekilde Johann Heinrich Gottlob von Justi de, Kameral

35 Pasquino, “Theatrum Politicum, s. 112; Hull, *Sexuality, State and Civil Society*, s. 155. Raeff, *Well-Ordered Police State*, s. 8’de, Almanlar ve Ruslar için polisiye düzenlemeler yığınının, tüm belgeleri bulmanın imkânsızlığı ölçüsünde büyük olduğunu söylemektedir.

bilim, ekonomi ve polisi birbirlerinden ayırmaya çalıştığı halde, Kameralizm ve polis ile ilgili olarak bunun yapılamayacağını kabul etmek durumunda kalıyordu: “Polisin bilirkişisi ekmekle, Kameralist de biçmekle mükelleftir.” *Oekonomie* başlığı altına da, belediye ve zirai alanlara uygulananlar da dahil olmak üzere, işletmenin genel kuralları konuyordu. Ortaya çıkan bürokratik devletin usûllerine de eşit ölçüde göndermede bulunmaktaydı. *Polizeiwissenschaft*’ın odak noktası, izlenen usûllerin içeriği ve kanunlar aracılığıyla teşekkül ettirilen düzenin doğası olduğu halde, kurumlara ve düzenin korunmasına dair koşulların ayrıntılarını ele alan bir dizi teori oluşturmak suretiyle aslında, sıkı bir şekilde ekonomiyle bağlanıyordu. Justi açısından polis bilimi, devlet *oekonomie*’sinin ilk parçasıydı ve vergilendirmeden madencilik uygulamalarına kadar ekonominin her alanındaki politik yönetimin doğasını ortaya koymak, polis teorisyeninin göreviydi. “*Oeconomie*” kavramından anlaşılan, bir anlamda, daha sonra ortaya çıkacak olan burjuva politik ekonomiden çok da farklı değildi: Justi’ye göre *economie*, “Mallarla ve özel kişilerin kazanç yaratıcı uğraşlarıyla ilgili” bilim dalıydı. Fakat yine de bu bilim, “devletin külli yönetimi” ve devletin kaynaklarını muhafaza etme ve artırmaya yönelik bir alıştırma olarak anlaşılmıyordu.³⁶ Başka şekilde söylemek gerekirse, “politik-ekonomi” ve “polis,” Kameralizm açısından farklı inceleme alanları değildi. I. Friedrich Wilhelm tarafından Prusya’da 1727’de kurulan iki kürsünün isminin “*Oeconomia, Policy und Kammer-Sachen*” ve “*Kameral-Ökonomie and Polizeiwissenschaft*” olması bu inceleme alanlarının nasıl kavrandığına dair aydınlatıcıdır.³⁷ Dithmar’ın bahsettiği kameralizme dair temel metinlerin ve Joseph von Sonnenfels’in çalışmasının –*Grundsätze der Policy*

36 Justi, *Staatswirtschaft and Grundsätze der Policywissenschaft*, her ikisini de alıntılaman Small, *Kameralists*, s. 307, 366, 437.

37 Kürsüler sırasıyla, Halle ve Frankfurt-an der Oder Üniversiteleri’ndedir. Benzer kürsüler Viyana (1752), Leipzig (1763), Würzburg (1764), Freiburg, Klagen fürth ve Innsbrück (1768), Göttingen (1765) ve Ingolstadt’da da kurulmuştur. Avrupa rejimlerini idare eden bürokrat ve idarecilerin eğitimlerindeki yerleri düşünüldüğünde, üniversitelerde zabtmen bir disiplin olarak öğretilmesi, yaygınlaşması açısından önemli olmuştur. Bu nedenle polis üzerine birçok çalışma, devletin müstakbel hizmetlilerini eğitmek için kullanılan eğitim rehberi niteliğindedir.

Handlung und Finanz (1765)- başlıkları da bu açıdan aydınlatıcıdır. Tribes'in belirttiği gibi, *Cameralwissenschaft* başlığı altında ele alınan konuları, *Oeconomy* başlığı altında da bulmak mümkündür.³⁸ Aynı şey *Polizeiwissenschaft* için de geçerlidir. Bu nedenledir ki polis teorisyenleri, sosyal yaşamın çeşitliliği ile üretici ve etkin ekonomik başarımın önemini fark etmişler, fakat bunları bir bütünlük içine koymaya çalışmışlardır ve yine bu nedenledir ki, aynı konuları "Kameralizm," "Oekonomie" ve "Polis" başlığı altında bulmak mümkündür.

Bir yandan devletin ve sivil toplumun özdeş kılınması, diğer yandan polisle irtibatlandırılanların politik-ekonomi ile irtibatlandırılması; kameralizm ve polis biliminin, devlet erki ve egemenlik düzeni esası üzerine söylemler olması gibi, devlet erki ve genel refah halinin de birbirinin yerine kullanılabilir terimler olduğu anlamına gelmektedir. Mutluluğa ve mutluluk için gerekli olduğu varsayılan refaha dair vaat göz önünde bulundurulduğunda, polisin temel ilgisinin, ticaretin geliştirilmesi ve zenginliğin üretilmesine yönelik olduğu daha rahat anlaşılabilir. Bu, özellikle, olumlu bir anlam yüklenen ve dinamik bir işleyiş kazanan devlet faaliyetinin, zenginliğe ve zenginliğin geliştirilmesine ortak iyi ve genel refah açısından temel önem atfettiği ve bu alanlara o şekilde muamele ettiği ikinci evre açısından doğrudur. Otuz Yıl Savaşları'nın ve Westphalia Barışı'nın peşi sıra düzenli orduların oluşturulmasının ardından devletin, kendisine sağlıklı bir mali zemin sağlamak ve böylelikle modern savaş ve uluslararası ilişkileri finanse edebilmek için, toplumu, büyük bir zenginliğin üretilmesi doğrultusunda yönetmekten başka bir alternatifi kalmıyordu. Uluslararası düzen içerisindeki konumunu korumak için devlet, nüfusun idari ve yasal manipülasyonu aracılığıyla zenginliğin genel koşullarını muhafaza etmek durumundaydı. Bu sorunsuz bir şekilde olmasa da, merkantilizm olarak bilinen bir dizi öğreti ve politika aracılığıyla gerçekleştirildi.

38 Tribe, "Cameralism and the Science of Government," s. 263-5, 267, 273. Ayrıca bkz. Rosen, "Cameralism and the Concept of Medical Police," Small, *Cameralists*, s. 19-20; ve Mack Walker, "Rights and Functions: the Social Categories of Eighteenth-Century German Jurists and Cameralists," *Journal of Modern History*, Cilt 50, 1978, s. 234-51.

Merkantilizm, “Devletin politik bir güç olarak gelişmesini hedef alması,” nedeniyle “kapitalist endüstriye ait bakış açısının politikaya taşınması” (Weber) veya “devlet tarafından düzenlenen sömürü sistemi (...) ilkel birikim döneminin ekonomi politikası” (Dobb) gibi değişik tanımlarla ele alına geldi. Fakat tüm bu tanımlar, devletin merkantilist öğretinin kaibi olduğunu kabul ediyordu. Ulusun zenginliğini konu edinen ve devlet tarafından yönlendirilen ekonomi politikası olarak merkantilizm, refah durumunu devletin refahı ile özdeşleştirir: Eli Hecksher’in de belirttiği gibi, merkantilizm açısından devlet, politikanın hem öznesi hem de hedefidir.³⁹ Bu tanım çerçevesinde merkantilist politikaları en iyi nitelendiren uygulamalar, Fransa’daki kraliyet imalatı ve devlet tarafından düzenlenen loncalar ile İngiltere’deki berathlı şirketlerdi. Bu nedenle, merkantilizm ve Kameralizmin birbirinin yerine kullanılabilen kavramlar olagelmesi şaşırtıcı olmayacaktır.⁴⁰ Her ikisi de devlet ve toplumun çıkarlarının özdeş olduğunu varsayar ve bu nedenle, daha sonra devletin ekonomiyi “müdahalesi” olarak anılacak olan çerçeve içerisinde

---

39 Eli Heckscher, *Mercantilism* (1931), çev. Mendel Shapiro (Routledge, 1994), s. 21; Max Weber, *General Economic History*, çev. Frank Knight (London: George Allen & Unwin, 1927), s. 347; Maurice Dobb, *Studies in the Development of Capitalism* (Routledge, 1946), s. 209; Anderson, *Lineages of the Absolutist State*, s. 36.

40 Immanuel Wallerstein’in kameralizm için indeks girişi mükemmel bir şekilde özetlemektedir, *The Modern World System II: Mercantilism and the Consolidation of the European World-Economy, 1600-1750* (Academic Press, 1980): “Cameralism için, bkz. Mercantilism” kullanılmıştır. Aynı tanımlama Raeff’de de bulunur, *Well-Ordered Police State*, s. 92; Raeff, “The Well-Ordered Police State and the Development of Modernity in Seventeenth- and Eighteenth-Century Europe: An Attempt at a Comparative Approach,” *The American Historical Review*, Cilt 80 No. 5, 1975, s. 1221-1243, s.1224; George Rosen, “Cameralism and the Concept of Medical Police,” *Bulletin of the History of Medicine*, Cilt 27, 1953, s. 21-42; Louise Sommer, “Cameralism,” in Edwin Seligman (der.) *Encyclopaedia of the Social Sciences*, (Macmillan, 1937), s. 158-61; Leonard Krieger, *Kings and Philosophers, 1689-1789* (London: Weidenfeld & Nicolson, 1970), s. 64; Foucault, “*Omnes et Singulatim*,” s. 249; Melchior Palyi, “The Introduction of Adam Smith on the Continent,” in John Clarke (der.), *Adam Smith, 1776-1926* (University of Chicago Press, 1928), s. 192. Muhtemel farklılıkları anlamlı kılabilmek için bkz. Hans-Joachim Braun, “Economic Theory and Policy in Germany 1750-1800,” *Journal of European Economic History* Cilt 4 No. 2, 1975, s. 301-22; Lars Magnusson, *Mercantilism: The Shaping of an Economic Language* (London: Routledge, 1994), s. 175, 187; Hermann Rebel, “Reimagining the Oikos: Austrian Cameralism and Its Social Formation,” in Jay O’Brien and William Roseberry (der.), *Golden Ages, Dark Ages: Imagining the past in Anthropology and History* (University of California Press, 1991), s. 57-60; Small, *Cameralists*, s. 7-15, 456; Tribe, “Cameralism and the Science of Government,” s. 265, 272; Tribe, *Governing Economy*, s. 66.

işler. Kullandıkları geleneksel araçlar –kanun, egemen güç tarafından onaylanan kararname ve düzenlemeler– aynı olduğu gibi, güttükleri amaç da aynıdır: Genel refah halinin özendirilmesi yoluyla devletin refahını ve egemenin kudretini artırmak ve sonuç itibarıyla devlet erkini daha güçlü kılmak.

Merkantilizm ve Kameralizm arasındaki ilişkinin gerçek mahiyeti ne olursa olsun, ikisi de aynı dili konuşuyordu ve her ikisi de sonuç olarak refah durumu ile devletin refahını özdeş kabul ediyordu. Bunun da ötesinde, refah durumuna ulaşılması ve devletin devlet olabilmesi için nüfus politikalar aracılığıyla yönetilmeliydi. Böylelikle para arzının, nüfusun, dış ticaretin ve madenciliğin artmasını kolaylaştırmayı hedefleyen politika mekanizmaları, refahın koşullarının ve aynı zamanda devletin gelişiminin ayrılmaz parçaları oluyorlardı. Bu anlamda, politika üretimin temel amaçlarından birinin refah durumuna dair olduğunu iddia edebiliriz: Ulusların zenginliği. Polis teorisyenlerinin iddiası, bu amaca ulaşmak için devletin, gelişen ticaretin güvenliğini sağlaması gerektiği ve ticaretin temellerini gözeterek, gücünü, özelde özel kişilerin genelde de genel refahın kaynaklarının korunması ve artırılması yönünde kullanması gerektiği yönündeydi. Justi açısından “Devletin zenginliğinin artırılmasına yönelik her yöntem, sonuç itibarıyla, yönetimin otoritesi mevzu bahis olduğu müddetçe polisin sorumluluğu altında” idi.⁴¹ Bu şekilde, Hull’e *ayak uydurarak*, sivil topluma dair Kameralist ve polisiye bakış açısını ekonomik etkinliğe *indirgemeye* kalkışmıyorum. Amacım, düzene dair polisiye bakış açısının temellerini belirlemeye çalışmak. Örneğin, polisin cinsel yaşamla olan ilişkisine işaret etmeyi hedefleyen birisi açısından bu alana olan müdahaleyi, Hull’un yaptığı gibi, “düzen adına” düzen arayışının bir parçası olarak tanımlamak pek anlamlı olmayacaktır. Hull’un takiben söyleyeceği gibi, “Kameralistlerin, –*Kammer-*hazineye dair takıntıları, çoğunlukla, ekonomik yönünün lehine olacak şekilde, sivil toplumun diğer yönlerinin açıkça gözardı edilmesine neden olmuştur.”⁴²

41 Justi, *Staatswirthschaft and Grundsätze der Polizeywissenschaft*, both cited in Small, *Cameralists*, s. 307, 459.

42 Hull, *Sexuality, State and Civil Society*, s. 103-4, 161, 164.

Fakat refah haline dair bu adanmışlık ne *laissez faire* [bırakın yapsınlar] sistemine dair başka bir adanmışlık olarak düşünül-müştü ne de bir “devlet mülkiyeti” istemiydi. Bu daha çok, ti-caretin aynı zamanda hem denetlenmesi hem de desteklenmesi, böylelikle de devletin zenginliğinin artırılmasına dair bir tartış-ma idi. Refah, bu anlamda, piyasanın denetlenmesini içeriyordu. Örneğin Fransa’da Dalamare, polis teorisinin ve pratiğinin bir parçası olarak, politikleştirilmiş ekonomi anlayışı yönünde tavır koyuyordu. Bu durum, özellikle tahıl gibi merkezi önemi haiz metâların ticaretinde, Charles Tilly’e, polis erkinin “gıda-mer-kezli” kavramsallaştırılmasını yaptıracak denli doğru idi. Steven Kaplan’ın söylediği gibi “Tahıl ticareti tahıl tüccarına bırakıla-mayacak kadar önemli bir işti.” “Tahıl politikasına” dair yüksek standartlar, iyi örgütlenmiş polis devletinin alâmet-i farikala-rından biriydi. Yetkililer “Ekilişinden ekmek yapılcıncaya kadar tahılın izini sürüyor, her el değiştirişini izliyor ve işleyişe ve de-ğişime dair belirli kurallar koyarak onu görünür kılmaya ve her daim varlığını garanti altına almaya çalışıyorlardı. Bu gözetime iaşenin zabtiyesi deniyordu.” Örneğin tahıl ticareti yapmak iste-yenler öncelikle polise kaydolmak, isimlerini, adreslerini, alımı nereden yaptıklarının ayrıntılarını, ticari ilişkide olduğu kişile-rin isimlerini, dükkân ve depolarının yerlerini, tahmini ticaret hacimlerini ve ticaret için genellikle gittikleri yerleri bildirmek zorundaydılar. Toprağı *sürenlere* ve *ekenlere* ve bunun gibi bel-li bazı gruplara tahıl ticareti yasak edilirken; fırıncıların, mes-leklerini icra etmeleri için tahıl almalarına izin veriliyor ancak aldıklarını yeniden satmalarına müsaade edilmiyordu. Tahılın kaydettirilmesi ve pasaporta benzer bir alım sertifikasının olma-sı zorunluydu. Tahılı alan tüccar aldığı malın miktarını, fiyatını ve kalitesini polise bildirmekle mükellefti. Polis ayrıca fırınlara girer, çuvalları ve fiçileri açarak yasadışı malzemenin veya iş-çinin olup olmadığını kontrol ederdi. Polisin ekmeğin fiyatını belirlemesi ile tahıl fiyatlarının iniş ve çıkışına göre ekmeğin fiyatını ayarlaması da az rastlanır bir durum değildi. Böylelikle sadece, tüccarın yaptığı ticaret hakkında hiçbirşeyi saklayama-yacak durumda kalması amaçlanmıyor, aynı zamanda kendisin-

den her an izlenebilir olması ve ticaretini, polis tarafından ahaliye faydalı olduğu açıklanan şekilde yapmaya gönüllü olması da bekleniyordu.⁴³ Rusya'daki "tahıl depolarından" Avusturya'daki "Pazar polislerine" kadar benzer denetleme mekanizmaları tüm Avrupa'da ortaya çıktı.⁴⁴ Tahıl ticaretine ve diğer ticaret alanlarına yönelik olan bu denetimin nedeni açıktı: Polis, yapay kıtlıkları ve şiddetli fiyat dalgalanmalarını önleyebileceğine ve böylelikle de nüfusun en temel ihtiyaçlarının düzenli ve önceden kestirilebilir bir şekilde karşılanabileceğine inanıyordu. Bu durum toplumsal sükûnete katkıda bulunacaktı: Besin arzını temin etmek, düzenin de teminatıydı. Tahıl gibi metâlar, piyasanın belirsizliklerine ve kâr arayışının yol açacağı yozlaşmaya terk edilemeyecek kadar önemliydi, polisin otoritesine tâbi kılınmalıydı.

Fakat refah, genel anlamıyla geçinme, çalışma durumu ve en önemlisi de yoksulluk haline gösterilen ilgiden ayrı olarak ele alınamazdı. Düzenin temeli olan refah halinin denetiminin ardında esas olarak, yoksulun mevkiine ve yeni yoksulluk "sınıfına," ortaya çıkan özel mülkiyet yapılarına yöneltilen tehdide ilişkin bir kaygı yatıyordu. "Düzen," altını oyabilecek potansiyele sahip bir gücün ortaya çıkmadığı koşullarda ender olarak tehdit altındadır. Burjuva toplumsal ilişkilerinin topluma damgasını vurmaya başladığı bir dönemde, esas tehlike emekçi sınıflardan geliyordu. Bu nedenle işgücünün şekillendirilmesi, güvenlik ve denetim açısından giderek daha önemli hale geliyordu. Erken dönemlerden bile, örneğin *La Police de l'almonse de Lyon* (1530) ve *La Police des pauvres de Paris* (1544) gibi, sadakanın ve yoksulların denetlenmesine dair risaleler bulmak mümkündür. Yoksullar, polis metinlerinde çoğunlukla dilenci ve aylak (veya en azından potansiyel dilenci ve aylak) olarak veya Pasqu-

---

43 Bkz. Kaplan, *Bread, Politics and Political Economy*, s. 11, 14, 35, 66-70, 86; Kaplan, *Provisioning Paris*, s. 23-40; Judith Miller, *Mastering the Market: The State and the Grain Trade in Northern France, 1700-1860* (Cambridge: Cambridge University Press, 1999), s. 25-113; Charles Tilly, *Coercion, Capital, and European States, AD 990-1990* (Oxford: Blackwell, 1990), s. 119.

44 Bkz. Jonathan Knudsen, *Justus Möser and the German Enlightenment* (Cambridge: Cambridge University Press, 1986), s. 114-9; Raeff, *Well-Ordered Police State*, s. 95-8, 231-4; Le Donne, *Absolutism and Ruling Class*, s. 148-51; Le Donne, *Ruling Russia*, s. 119-122; Axtmann, "Police and the Formation of the Modern State," s. 39-61.

ale Pasquino'nun polis ve yoksulluk arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmasında açıkça görüldüğü üzere polis denetimine tâbi bir kategori olarak ortaya çıkar.⁴⁵ Bunun nedeni yoksulluğun idaresinin polis projesinin esas nedenini oluşturmuş ve halen oluşturuyor olmasıdır. Zenginliğin üretilmesiyle olan ilgisi dolayısıyla zabtiye, yoksulluk sınıfının zabtedilmesi anlamına gelmiştir (ve daha sonra iddia edeceğim gibi halen de bu anlama gelmektedir).

Bu bir taraftan da [potansiyel ücretli emek sahiplerinin -y.n.] *dolaşımını* kısıtlayacak bir dizi uygulamayı işaret etmektedir. Yeterli tedarikin garanti altına alınmasına yönelik niyet kısmen, genel ihtiyacın arttığı dönemlerde ortaya çıkabilecek düzensizliğin önüne geçmek açısından açıkça stratejiktir. Polis şube müdürü Lemaire'e göre, yiyeceğin görünür olması "Yoksulları ayakta tutup, onları cesaretlendirmektedir; bu durum, onları takip eden ve aşırı bir ümitsizliğe sürükleyen sefalet tahayyülüne neden olan korku ve belirsizliği onların düşüncelerinden uzaklaştırmaktadır." Paris'in kraliyet tahıl yedeklerinin tedarikinin örgütlenmesi ve maliyetlerinin karşılanması işleriyle sıkı biçimde ilgilenen Fransız girişimci Leray de Chaumont 1766'da bunu, daha açık politik terimlerle ortaya koyuyordu: "Eğer Paris'teki 800 bin insan altı saat için ekmezsiz kalırsa, *her şey güme gider*."⁴⁶ Başka şekilde söylemek gerekirse, polis biliminin izlerini, proletaryanın öncüllerinin mülkiyete saldıracağına dair oluşan korkuya kadar sürmek mümkündür.⁴⁷ Fakat polis biliminin izleri, proletaryanın öncüllerinin, aynı zamanda, servetin yaratılması açısından *temel önemde* olduğunun anlaşılmasına da uzanmaktaydı. Feodalizmin dağılışıyla yaratılan "özgür ve hak sahibi olmayan proletaryayı" ve insanların topraktan zor yoluyla koparılmasını Marx şöyle yorumlamaktadır:

Bir yandan, alışık oldukları hayat tarzından birdenbire sürülüp atılan bu insanlar, yeni hayat koşullarının disiplinine hemen

45 Pasquino, "Theatrum Politicum," s. 110; Dean, *Constitution of Poverty*, s. 58-9.

46 Williams, *Police of Paris*, s. 206; Kaplan, *Bread, Politics and Political Economy*, s. 245.

47 Geoffrey Kay & James Mott, *Political Order and the Law of Labour* (London: Macmillan, 1982), s. 126.

uyarlanamadılar. Kitleler halinde dilenci, hırsız ve serseri takımına dönüştürüldüler. Buna mukabil olarak da on beşinci yüzyılın sonunda ve on altıncı yüzyıl boyunca tüm batı Avrupa’da, serseriliğe ve başıboşluğa karşı kanlı bir yasama yürürlüğe kondu. Bugünkü işçi sınıfının ataları, zorla serseri ve dilenci kitlelerine dönüştürülmüş oldukları için sopyayla cezalandırıldılar.

Bu kitaptaki tartışma kısmen, Marx’ın ücretli emeği yaratan “kanlı yasama” ve “ kanlı disiplini” ile “emeğin sömürülme derecesini artırarak sermaye birikimini hızlandırmaya yönelik polis yöntemlerinin” bir ürünü olduğu yolundaki yorumunu geliştirmeye yöneliktir.⁴⁸ Bu nedenle, polisin bu dönemdeki en ilginç özelliği, [ücretli emek sahiplerini emek piyasasında -y.n.] *dolaşıma sevk edici* bir iş görmesidir. Polis, kısıtlamaya yönelik eylemlerinde, düzeni bozacak [başıboş -y.n.] unsurları zararsız hale getirmeye yönelirken, dolaşıma sevk edici eylemleriyle de bu unsurları seyyar ve faal işgücü biçimine sokmayı hedefliyordu. Bu proje, 3. ve 4. Bölümlerde göreceğimiz üzere, polisin üçüncü aşamasında ücretli emeğin inşasıyla nihâyete erecekti.

Dilenmek, suç, kumar ve içmek gibi düzesizliğe yol açacak davranışlar arasında sezilen bağlantı dolayısıyla yoksulluğun zabtedilmesi bir zaruret olarak algılanıyordu. 1686 tarihli bir Fransız kraliyet bildirgesine göre, yoksullar çalışmak yerine, “Dilenciliğe baş vuruyorlar ve aylaklığa bağımlı hale gelerek, kendilerini hırsızlığa, daha sonra da maalesef başka suçlara vakfediyorlar”dı. Bu husus, takriben 80 yıl sonra, dilenciliğin ve aylaklığın önüne geçmek üzere ortaya konacak tedbirleri tasarlamak için toplanan komitede de tekrarlanacaktı.⁴⁹ Tüm bunlar kamusal adâba ve ortak iyiye tehdit olarak anlaşıyorlardı. Polis, -hane içi emekçiler, fahişeler, gençlik, dinsel ve politik gruplar- gibi unsurları birbirinden, ortak iyi açısından oluşturdıkları farz edilen tehlike derecesine göre, ayırt ediyordu. Fakat bu düşmanın en önemli parçası büyüyen yoksulluk sınıfı (ve onun sosyal kuzeni olan aylaklar “sınıfı”) idi ki çalışma için do-

48 Karl Marx, *Capital: A Critique of Political Economy*, Cilt 1, çev. Ben Fowkes (Harmondsworth: Penguin, in association with New Left Review, 1976), s. 896, 905.

49 Robert M. Schwartz, *Policing the Poor in Eighteenth-century France* (Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1988), s. 1, 19.

laşıma sevk edilmesine en çok ihtiyaç duyulan grup da buydu. Biraz önce alıntı yaptığımız kraliyet bildirgesinde ifade edilen fikri polis teorisyenlerinin eserlerinde de görmek mümkündü. Örneğin Sonnenfels “İrsi bir talihe sahip olmadığı müddetçe, bir kimsenin geçimini sağlamasının sadece iki yolu vardır: çalışmak veya suç işlemek,” diyordu.⁵⁰ Görünürde, aylaklığa ve dilencilığe yönelik bu ilginin nedenini, bu tür yaşamı seçen insanların, suç işlemeye de yatkın olmaları oluşturunuyordu. Fakat aslında en büyük suç, aylaklığın kendisi olarak düşünülüyordu. Çünkü bu durum, başıboşların refaha katkılarını olanaksız hale getirdiği gibi, tüm diğer düzensizliğe yönelik davranışların da merkezinde bulunuyordu. Adeta tüm düzen karşıtı davranışlar “aylaklık” kategorisi altında toplanıyordu.⁵¹ Yoksulluğa yönelik bu yaklaşımın temelinde, devletin zenginliğinin ve gücünün, emek gücünün üretici kapasitesine bağlı olduğuna dair anlayışla, zenginliği yaratan bu grubun, potansiyel olarak yardım sistemine en büyük yükü oluşturabilecek grup olmasından duyulan korkunun birleşimi yatıyordu. Colbert, Fransa’da *manufacture*’ün gelişmesini teşvik ederek ve üretimi fabrikalarda merkezileştirerek, ulusun vergilendirilebilir varlığını büyütmenin peşindeydi. Yoksulların, kraliyet imtiyazıyla kurulan veya en azından endüstrinin periyodik krizlere girmesini önlemek üzere denetlenen girişimlerde istihdam edilmeleriyle devlet de güçlenecekti. Yoksulların ne kadarı manifaktür üretimine katılmaya zorlanabilirse, vergi ödeyecek insan sayısı da bir o kadar artacaktı. Manifaktür üretiminin başka bir katkısı da işgücünü daha sağlam bir şekilde disipline etmek olacaktı: Çalıştırıldıkları zamanlarda işçilerin; çalışma koşulları, tatil haklarının uzunluğu, iş sırasında izin verilen davranış türleri üzerinden daha ayrıntılı bir denetim sürecine tâbi tutulmaları bekleniyordu. Bu, Colbert’in 1667’de Auxerre belediye meclis üyelerine tavsiye olarak kaleme aldığı metinde ifade edilen ana merkantilist öğretilerde temelleniyordu: “Bolluk eme-

50 Sonnenfels, *Der Mann ohne Vorurteil* (1765-7), alıntıl原因; Robert Kann, *A Study in Austrian Intellectual History: From Late Baroque to Romanticism* (London: Thames and Hudson, 1960), s. 179.

51 Alan Hunt, *Governance of the Consuming Passions: A History of Sumptuary Law* (New York: St. Martin’s Press, 1996), s. 275.

ğın, yoksulluk da aylaklığın ürünü olduğundan, en önemli meselemiz yoksulları zabtetmenin ve onları işe sürmenin yollarını bulmaktır.”⁵² Bir yüzyıl sonra Sonnenfels, bu sefer Avusturya’da, yönetimin aylaklığı önlemekle yükümlü olduğunu söylüyor ve buna dair yollar da gösteriyordu: Dilencililiğin önüne geçilmesi, herkesin geçimini sağlayacak durumda olup olmadığının sıkı biçimde soruşturulması, başıboşluğa meyilli tüm faydasız mesleklerin gözden geçirilmesi, öğrenim görenlerin sayısının azaltılması, hizmetli sınıfın sağlam olarak disipline edilmesi ve son olarak da bu yöntemlerin işlerliğini sağlamak için çalışma evleri ve ceza kurumlarının kurulması.

Polis teorisyenleri, her ne kadar yoksulluk ve zenginlik arasındaki ilişkiyi kesin olarak ortaya koyacak incelikte bir politik ekonomiden yoksun olsalar da, en geniş anlamda bu ikisi arasındaki ilişkiden haberdardılar: Dilencilere ve aylaklara baktıklarında (tembel, cahil ve potansiyel olarak isyankâr olsalar da), emeklerini ortaya koyarak zenginlik üretmeye yanaşmayan muktedir bedenlere sahip işçiler görmekteydiler. Çözüm son derece açıktı: “Bu zamana kadar aranan felsefe taşı bulunmuştu ve bu, çalışma idi.”⁵³ Sonnenfels, “Toplum, tüm vatandaşlardan çalışmasını talep etmek durumundadır,” derken, polisin kurucu ilkesini ifade ediyordu.⁵⁴ Foucault durumu şöyle özetliyordu:

Polis, çalışmayı, onsuз hayatta kalamayanlar için mümkün ve zorunlu kılan tedbirlerin bütünüdür. Voltaire’in pek yakında biçimlendireceği soruyu, Colbert’in çağdaşları hâlihazırda sormuşlardı: “Kendinizi bir toplum olarak kurduğunuzdan beri, tüm zenginleri tüm yoksulları çalıştırmaya zorlayacak gizi keşfedemediniz mi? Polisin ilk ilkesinden halen habersiz misiniz?”⁵⁵

---

52 Alıntılayan; Lis and Soly, *Poverty and Capitalism*, s. 124. Colbert’in manifaktürün disipline edici potansiyeline ilgisi için bkz.; Charles Woolsey Cole, *Colbert and a Century of French Mercantilism, Cilt II* (Columbia University Press, 1939), s. 453-5.

53 İbare, Abbe Malvaux tarafından, 1777’de ödül için sunulan bir makalesinde yazılmıştır. Bkz. Thomas McStay Adams, *Bureaucrats and Beggars: French Social Policy in the Age of Enlightenment* (Oxford: Oxford University Press, 1990), s. 240.

54 Sonnenfels, *Der Mann ohne Vorurteil*, alıntılayan; Kann, *Study in Austrian Intellectual History*, s. 179.

55 Michel Foucault, *Madness and Civilization: A History of Insanity in the Age of Reason*, çev. Richard Howard (London: Tavistock, 1967), s.46.

Sonuç, çalışmayı dayatmak için ortaya bir dizi önlemin konulması oldu. Aylaklığa ve dilenciliğe karşı oluşturulan bu önlemler, polisin ilk aşamasında, işsiz güçsüz gezenleri şehrin dışına atmak, kırbaçlamak veya kürek cezasına çarptırmak gibi cezai nitelik taşıırken, ikinci aşamada etkin bir şekilde daha müdahaleci ve daha “olumlu” bir hale bürünmüş ve boşta gezerlerde saklı kalan cevheri dolaşıma sokmaya yönelmişlerdir. Sürgün ve benzeri tedbirler hâlâ yürürlükte kalsa da,⁵⁶ tüm Avrupa’da yoksulluğu zabt etmenin genel yönelimi artarak, çalışma evleri, *hospitaux generaux*, *Zuchthausern*, *Tuchthuizen*, *Armen und Wohlfahrtsanstalten* gibi yoksulları kapatmaya yarayan kurumları ortaya çıkarmıştır. Fransa’da bu, yoksulların kapatıldığı *-enfermement des pauvres-* ve tamamen polis denetimindeki “hastaneler” biçiminde ortaya çıkmıştır. XIV. Louis zamanında *General Hospital of Paris* gibi kurumlar, “gerçek” ve “yardıma muhtaç” fakirler için sığınma evi, aylaklar ve dilenciler için de cezalandırma işlevi gören çalışma evi olarak tasarlanmışlardır. Kapatma *-enfermement-* süreci 1724 kraliyet fermanıyla hızlanmış ve bu fermanla yer alan tedbirlerin yetersiz kaldığının anlaşılmasından sonra, 1768’de dilenciliği ve aylaklığı toplumdan tamamen silmek amacıyla, merkezi devletin doğrudan denetimindeki yeni çalışma evleri *-depots de mendicite-* kurulmuştur. 1724 fermanı, yardıma gerçekten muhtaç yoksulların en yakın hastaneden barınma yeri, yemek ve yardım alabileceklerini, “hak etmeyenlere” ise iş bulmaları için iki hafta mühlet verileceğini karara bağlıyordu. Benzer bir şema 1768’de kurulan ve bu tarihle 1790 arasında 230.000 insanı gözetim altında tuttuğu düşünülen *depots*’larda da uygulandı.⁵⁷

56 1721’de Aşağı Avusturya’da, dilenci ve aylaklara karşı örgütlenen bir kampanyada hükümet, yerel güçlere ek olarak, binden fazla süvari ve 400 piyadeyi hazır tutmuştur -bkz. Axtmann, “ ‘Police’ and the Formation of the Modern State,” s. 50-2.

57 Schwartz, *Policing the Poor*, s. 1-2, 14-21, 241; Williams, *Police of Paris*, s. 190-1. *The Poor of Eighteenth-Century France 1750-1789* (Oxford: Clarendon Press, 1974), s. 220’de Olwen Hufton’ın, “Polis normalde, kamu düzenini bozmadıkları müddetçe, dilenci ve aylakları dikkate almaz,” şeklindeki iddiası pek temelli değildir. Hufton’un da daha sonra belirttiği gibi, polisin esas vazifesi “Pazarı zabt etmek, çöpleri toplamak ve sokakları temizlemektir.” Fakat dilenci ve aylaklar, mülkiyeti kollama ihtiyacı nedeniyle zabt etmenin ilgi alanı içindeydiler. Ekonominin her zaman için politik olması gibi, yoksulların sınıfı da her zaman için bir tehditti.

Mutlakıyetçiliğin, daha sonra burjuva devletin üzerinden yavaş yavaş gelişeceği, yeni ve modern bir devlet anlayışını ortaya çıkarmış olduğu bugün artık genel kabul görmektedir. Gerhard Oestreich “Toplumsal disiplinin oluşturulmasının mutlakıyetçiliğin etkili bir başarısı,” olduğunu söylerken, Perry Anderson, toprak aristokrasisinin hâkimiyetini korumaya yönelik mutlakıyetçi eğilime rağmen, kapitalizmin mutlakıyetçi devletten nasıl *beslendiğini* göstermiştir.⁵⁸ Tüm bunlara ekleyebileceğimiz husus, kapitalizmin bu beslenmesinin, polisin ikinci aşamasında, *yoksulların yoğunlaşmış polis denetimine* tâbi kılınması yoluyla gerçekleştiğidir. Bu zabtiyenin birincil amacı, Foucault’nun iddia ettiği gibi, üretkenliği önemsemeden, kişileri bir takım büyük hapis programları veya “büyük kapatılmalar” ile kilit altında tutmak değildi. Esas amaç, muktedir bedenlere sahip dilenci ve aylakları, emeklerini piyasaya sunar hale getirerek, kapatma kurumunun dışında iş görecektir olan emek gücüne şekil vermektir. Bu, feodal emek gücünün “Zorla topraksızlaştırıldığı, yurdundan sürüldüğü, işsiz güçsüz takımı haline getirildiği ve daha sonra da ücretli emek sistemi için elzem olan disiplini edinmesi için kırbaçlandığı, dağlandığı ve iğrençlik seviyesinde terör güdümlü yasalarla işkenceye maruz kaldığı,” süreci.⁵⁹ Bundan daha azı, hastanelerde veya sosyal çalışma projelerinde çalıştırılmalarıydı. On sekizinci yüzyıl çalışma evleri, tıpkı on dokuzuncu yüzyıldaki takipçileri gibi, iki işi birden görmekteydi: Yoksulluğa saplanıp kalmış boşta gezerlere veya işsizlere emek disiplininin aşılamak ve endüstri işçilerini, “özgür” emek disiplininin tek alternatifinin çalışma evi disiplini olduğuna inandırmak. Hastaneleri, çalışma evlerini ve diğer kapatılma mekânlarını –yaşlılar, akıl hastaları, bakıma muhtaç hastalar ve öksüzler gibi– marjinal bireylerin ve toplumun cüzzamlı gibi dışladıklarının kapatılmasına yönelik büyük projeler olarak görmek yerine, emek gücünü bir ücret karşılığı satan modern işgücünün inşasına yönelik projenin parçaları olarak anlamak gerekir. Aynı şekilde, polisiye denetimi

58 Oestreich, *Neostoicism and the Early Modern State*, s. 265; Anderson, *Lineages of the Absolutist State*, s. 15-42; 402-4.

59 Marx, *Capital*, s. 899.

de, düzenin yeni biçiminin inşasının merkezinde görmek gerekir. Her ne kadar tamamen öyle olduğu düşünülmediyse de, on sekizinci yüzyıl düzenin giderek *burjuvalaştığı* bir dönemdir. Bu anlamda aylıklığa tanımını veren, ana unsur, *düzensizliğin* bir simgesi olması; düzene, tabirin her anlamıyla (işsizlik, evsizlik, ailesizlik) tehdit oluşturması olmuştur.⁶⁰ Bu, polis teorisyenlerinin eserlerinde görülen –disiplinin ve düzene uygun davranışların öğretilmesi anlamında–⁶¹ eğitime yönelik ilginin temelidir. Şenliklerin [festival -y.n.] yasaklanmasına yönelik isteklerini de bu şekilde temellendirmek mümkündür; ne de olsa şenlikler, yeni yeni oluşan toplumsal düzenin ritmini bozarak üretim sürecini baltalamakta, çalışmaya sarf edilecek enerjiyi boşa harcamakta ve düzensizliğe yönelik davranışları teşvik etmektedir.⁶²

“Efendisizlerden” duyulan korkuya yanıt olarak ortaya çıkan polis, bu efendisizlerin, açıkça tanımlanmış iktisadi amaçlar peşinde koşan, akli başında hesap kitap adamı bireylere dönüştürülmesinde yardımcı olmuştur. Devletin refahına yönelik ilgisi, zenginliğin üretilmesini ve bu nedenle de modern toplumun temel eylemliliği olarak emeğin verimliliğini teşvik etmesi gerektiği anlamına geliyordu. Bu nedenle maddi ve ekonomik alanda üretici eylemliliği başat saydı. Bu demekti ki, polisin dolaşıma sokulan işi, *işin* dolaşıma sokulmasıydı. Başka bir deyişle, zenginliğin polisiye denetimi, işçi sınıfının oluşturulmasına yönelik süreci de başlatmıştır. Bu süreç, yeni bir efendi tipinin tarih sahnesine çıkışına kadar sürecektir.

60 Kristin Ross, *The Emergence of Social Space: Rimbaud and the Paris Commune* (Macmillan, 1988), s.57; A. L. Beier, *Masterless Men: The Vagrancy Problem in England 1560-1640* (Methuen, 1985), s. 4, 10, 146; Foucault, *Discipline and Punish*, s.291.

61 Justi şöyle demektedir: “Ticaretin ve manifaktürün geliştiği ülkelerde, çocukların küçük yaşlardan itibaren çalışmaya ve sebata nasıl teşvik edildikleri gözlemlenebilir.” Hem Maria Theresa hem de II. Fredrick, tebâlarının “Sebat ve sıkı çalışma üzere yetiştirilmelerini,” istemişler ve yoksulların çocuklarının disipline edilmelerinin yollarının aranması gerektiğini iddia etmişlerdir. Bkz. James Van Horn Melton, *Absolutism and the Eighteenth-Century Origins of Compulsory Schooling in Prussia and Austria* (Cambridge Uni. Press, 1988), s. 114-5, 131-2, 144-165; Kann, *Study in Austrian Intellectual History*, s. 190-2; Williams, *Police of Paris*, s. 218-220.

62 Örneğin Sonnenfels, tatil ve şenlik zamanlarında kaç iş-saatinin kaybedildiğini dikkatli bir biçimde tahmin etmiştir. İddiaları Maria Theresa tarafından uygulamaya aktarılmıştır. Bkz. van Horn Melton, *Absolutism and the Eighteenth-Century*, s. 128; Kann, *Study in Austrian Intellectual History*, s. 177.

Muntazam polis devleti üzerine yaptığı çalışmasında Marc Raeff, üretici girişimciliğin koşullarını ve zihinsel zeminini oluşturmayı başararak, polisiye yasamanın kendi *varlık nedenini* yok ettiğini iddia etmiştir.⁶³ Aklı başında hesap kitap adamı bireylerinin ve kendi çıkarı peşinde koşuşturan ekonomik faillelerin yaratılması, polis düşüncesinin temelinde yatan bir gerilimi açığa çıkarmıştır. Bu gerilim, polis düşüncesiyle cebelleşirken Foucault'nun kullandığı Latince bir tabirde en iyi biçimde ifade edilmiştir: *omnes et singulatim* –herkes hep beraber ve her biri tek tek. Çalışmanın dayatılmasına yönelik proje, bireysel maddi eylemliliğin akılcılaştırılmasını amaçlıyordu; ancak bu, tüm çalışmanın ortak bir iyi altında toplanmasına yönelik talebin de altının oyulması anlamına geliyordu. Bu temel gerilim, aynı aklı başında bireye ve bencil ekonomik aktöre odaklanan alternatif bir öğretinin on sekizinci yüzyılda ortaya çıkmasıyla daha da katmerlendi. Ortaya çıkan bu öğreti, temel iddialarının altını oyarak ve başka bir düzenin ideolojik savunmasını ortaya koyarak, polis teorisine en büyük tehdidi oluşturunuyordu. Bu öğreti liberalizmdi ve düzenin yeni biçimi de sermayenin egemenliği olacaktı.

---

63 Raeff, *Well-Ordered Police State*, s.173-8, 253; also see Hull, *Sexuality*, s. 171

II. Bölüm

Liberalizm ve Mülkiyetin Zabtıyesi

1776 liberalizm için iyi bir yıldı. Bir önceki bölümde Aristoteles'in *Politika*'sının çevrilmesi bağlamında bahsettiğimiz gibi, 1776, Adam Smith'in *Ulusların Zenginliği*,* Amerikan devrimi ve Thomas Paine'in *Sağduyu*'su [Common Sense] gibi devrimi savunan metinlerin ortaya çıktığı sene olması itibariyle liberaller için önemliydi. Liberalizmin yükselişinin polis kavramına yüklediği anlamları açıklamamıza imkân tanıyacağı için, kitabın bu bölümü bir anlamda 1776 üzerinedir. Bu anlamlar tümüyle ilerleyen bölümlerde ortaya çıkacak da olsa, geç on sekizinci yüzyılda liberalizmin yükselişine eşlik eden tartışmalara zaman ayırmakta fayda vardır. Zira hatırlanacağı üzere, polisin üçüncü aşamasının bu dönemde başladığının varsayılabilceğini iddia etmiştim.

Ele alınması gereken kapsamlı iki mesele vardır. *İlki*, liberalizmin polis bilimine meydan okumasının, refahın rakip sürümleri arasında on sekizinci yüzyılda ortaya çıkan dinamik çatışmanın

* Adam Smith, *Ulusların Zenginliği*, Alan Yayıncılık Çev: Ayşe Yunus, Mehmet Barırcı, İstanbul 1985, 4. Basım 2004.

önemli bir parçasını oluşturduğudur. İkincisiyse, liberalizmin, kanun hâkimiyetini polis hâkimiyetinin üzerinde esas kılmaya girişmesiyle bağlantılıdır. Bu bölümün ilk iki kısmı sırasıyla bu meseleleri ele alacaktır. Daha sonraki tartışma ise giderek hegemonek hale gelen liberal ideolojinin temel teorik hatlarını ortaya çıkarmak, bunları giderek sermaye iktidarının egemenliği altına giren bir toplumun ortaya çıkışıyla ilişkilendirmek ve tüm bunların polis kavramına ve toplumsal düzen düşüncesine kattığı anlamları ortaya koymak için, bu iki meseleyi beraber ele alacaktır.

Polisten Politik Ekonomiye mi?

Adam Smith'in *Ulusların Zenginliğinin Doğası ve Nedenleri Hakkında İnceleme* isimli eseri, ticaret üzerinden elde edilen fazlanın, zenginliğin kaynağı olduğunu vazeden merkantilist varsayıma ve tarımın tek üretici sektör olduğu inancına karşı yazılmış bir metin olduğu kabul edilegelmiştir. Vivienne Brown, *Ulusların Zenginliği*'nin, politik ekonominin bu her iki sürümünün de, daha sonra kendisini ayırabileceği bir teorik uzam içinde yeniden kavramsallaştırdığını belirtmiştir. Bu dönüşümü etkileyecek önemli kavramlardan birisi de "polis" olmuştur.¹ Bu anlamda polis kavramı Smith'in çalışmasında büyük öneme sahiptir. Fakat *Hukuk Üzerine Dersler* [Lectures on Jurisprudence] (1762-64) ile *Ulusların Zenginliği* (1776) arasında kavram önemli değişiklikler geçirmiştir.

Hukuk Üzerine Dersler'de Smith, kavramı, 1. Bölüm'den aşına olduğumuz anlamda kullanmıştır. Fransızcadan alınmış olsa da, terimin, –her ikisi de “yönetimin genel anlamda düzenlenmesini” işaret eden Yunan “politika” veya “politikacılık” fikirlerine kadar sürülebilen– tarihsel kökenlerine dikkat çeken Smith, yönetimin esas görevini “Devletin zenginliğini artırmak,” olarak anlamıştır.

---

1 Vivienne Brown, *Adam Smith's Discourse: Canonicity, Commerce and Conscience* (Routledge, 1994), s. 154. Bu, Smith üzerine yapılan yorumlarda nadir olarak ele alınan bir konudur. Bkz. Knud Haakonssen, *The Science of a Legislator: The Natural Jurisprudence of David Hume and Adam Smith* (Cambridge University Press, 1981), s. 95; Istvan Hont & Michael Ignatieff, “Needs and Justice in the *Wealth of Nations*,” Istvan Hont & Michael Ignatieff (eds), *Wealth and Virtue: The Shaping of Political Economy in the Scottish Enlightenment* (Cambridge University Press, 1983); L.J. Hume, *Bentham and Bureaucracy* (Cambridge University Press, 1981), s. 35-6.

Bu görev “polis” olarak tanımlanmış ve değiş-tokuş, trampa ve işbölümü eğilimi gibi birçok konunun altında tartışıldığı bir üst başlık olarak ele alınmıştır. “Zanaat, ticaret, tarım, manifaktüre dair ülkede yürürlüğe konan düzenlemelerin hepsi bu işlere ait olarak algılanmıştır.” Smith’e göre polisin üç yüzü vardır: (1) temizlik, (2a) yangın gibi kazalara karşı güvenlik, (2b) güvenliğin muhafız ve devriyelerle sağlanması ve (3) piyasanın gerçekleştirilmesinin ve devamının bedeli. (1) ve (2a) hukukun bir kolu olamayacak kadar önemsiz addedilirken, (2b) ve (3) polisin bir unsuru olarak kabul edilmiştir. Fakat çok geçmeden, hâlihazırda mevcut ucuz metâ arzının, güvenliğin muhafız ve devriyelerle sağlanmasının yerini aldığına şahit oluruz. Sonuç olarak polis işlevinin en önemli kısmının, –metâların ucuzluğu ve temini anlamında– piyasanın pürüzsüz işlemesi olduğunu anlarız.²

Smith suçun, özellikle yoksulların içinde bulunduğu koşullar başta olmak üzere, toplumdaki hakim sosyo-ekonomik koşulların bir ürünü olduğuna inanıyordu. Smith’e göre birçok hizmetli tarafından deneyimlenen bağımlılık koşulları muzır bir etkiye sahipti: Haddinden fazla hizmetli barındıran bir hanede, ekonomik koşulların zorlaması sonucu bu hizmetlilerin bir kısmına yol verildiğinde, bunlar suç işlemeye yatkın olacakları koşullara da itilmiş olacaktı. Smith, Paris’in Londra’ya göre çok daha fazla polisiye düzenleme ve yasaya sahip olmasına rağmen, bu şehirde daha fazla suç olmasına dikkat çekmekte ve bu farkı da iki ulusun ticari gelişiminin doğasına bağlamaktadır: Paris’te “Feodal yönetimin ruhu, burada [İngiltere’de] olduğu gibi tamamen terk edilmiş değil”dir. Paris’teki yüksek suç oranı Fransa’daki yüksek hizmetçi oranına bağlanır. Sürdürüle geldikleri “aylak ve lüks” hayat “hepsini zihnen ve bedenlen yozlaştırmakta,” efendileri onları bir kenara bıraktığında da, hayatlarını çalışarak idame ettirememekte ve sonuç olarak suça başvurmaktadırlar. Buna karşılık birden fazla hizmetçiye istihdam etmemenin adet haline geldiği İngiltere’de, hizmetçilerden vazgeçilmesi daha düşük bir ihtimaldir ve bu yüzden de daha az insan başıboş bırakılır. “Biz-

2 Adam Smith, *Lectures on Jurisprudence*, ed. R.L. Meek, D.D. Raphael ve P.G. Stein (Indianapolis: Liberty Fund, 1982), s. 5-6, 331, 333, 398, 486.

ler, birden fazla hizmetçiye sahip olanlara nadiren rastladığımız bu şehirde [Glasgow] ağır suçlara nadiren ya da hiç rastlamazken ve rastladıklarımız da çoğunlukla yabancılar tarafından işlenirken; soyluların ve toprak sahibi üst sınıfların sayfiye yeri olan ve sıklıkla efendileri tarafından açığa çıkartılan bir yığın hizmetçiye kendine çeken Edinburgh'da, her sene çok sayıda suç işlenmektedir." Smith'in özellikle vurguladığı husus –"Düzensizliğin, kargaşanın en önemli nedeni çok fazla ev hizmetlisine sahip olma geleneğidir,"– aslında daha genel bir tarihsel bakışa dayanmaktadır: Suçun boyutu, bir ülkenin veya şehrin feodal kalıntıları ne kadar muhafaza ettiğine bağlanmıştır. Muhafaza etmeyenler, yani ağırlıklı olarak ticaret ve manifaktür yoluyla zenginliğe ulaşanlar, suça daha az maruz kalmaktadırlar. Başka şekilde söylemek gerekirse, "Ticaretin ve manifaktürün oluşması," işçilere bağımsızlık sağlamaktadır ki bu da, "suçu önleyecek en iyi polistir."³

Smith *Hukuk Üzerine Dersler*'i, zenginliğin teşvikine ve refaha dair tartışmaya bir katkı olarak düşünmüştü. Polisin bu koşulların gerçekleşmesindeki merkeziliği göz önünde bulundurulduğunda, bu eserin, polis bilimiyle konu bazında da paralellikler yakalayarak, bir anlamda on sekizinci yüzyıl polis söylemine olumlu bir katkı olduğu söylenebilir. Howard Caygill'in de belirttiği gibi, hem Smith hem de Büyük Frederick, yönetimin dört temel işlevini aynı şekilde ortaya koyuyordu: adalet, gelir, ordu ve polis (policy-politika). Büyük Frederick *Politik Vasiyet*'inde (1752) "Yönetim dört ayak üzerinde yükselir: Adaletin idaresi, sağgörü ve vergilendirme, orduda disiplinin devamlılığı ve son olarak da, devletin çıkarlarını korumaya yönelik tedbirlerin eşgüdümü sanatı ki buna politika denir," demektedir. *Dersler*'in hemen başında Smith de "Her yönetimin tasarlayacağı dört şey," olduğunu söyler: Adalet veya iç barış, devletin bolluk içinde olması (politika), bir gelir şekli olarak vergi ve dış zararlardan koruma.⁴ Smith'in, kavramın Fransızcasına değil de, antik Yunan'daki kökenlerine gönderme yapması, muhtemelen, Kıta'da

3 Smith, *Lectures*, s. 332-3, 487.

4 Caygill, *Art of Judgement* (Oxford: Blackwell, 1989), s. 103, 400.

polisin casusluk ve despotizm ile bağlantılı kılınmış olmasının yaratacağı olumsuz çağrışımlardan kaçınma isteğiyle ilgilidir.

Fakat *Ulusların Zenginliği*'nde Smith'in kavramı kullanışı çarpıcı bir şekilde değişir. Bu değişim, genellikle Smith'in *Ulusların Zenginliği*'nde yaptığı tartışma dolayısıyla bilinen, ünlü toplu iğne fabrikası örneğinde görülebilir. Bu konu, *Ulusların Zenginliği*'nin birinci kitabının birinci bölümünde, işbölümü ilkesini örneklemek amacıyla kullanılır. Fakat *Hukuk Üzerine Dersler*'de toplu iğne fabrikası örneği "polis" başlığı altında ortaya çıkar ve buradaki vurgu, refahın sürdürülmesine katkı sunarak suçun azaltılması yönündeki rol ile ilgilidir. Üstelik *Ulusların Zenginliği*'nde polisten çok az bahsedilir ve bahsedildiği kadarıyla da, devletin ülke veya şehir ekonomisini koruyup kolladığı ekonomik sistemlere işaret edebilmek için açıkça olumsuz çağrışımlarla yüklüdür. Bu bağlamda "polis," yanlış yönetim tipinin bir unsuru olarak ortaya çıkar. Polis, bir metân piyasa fiyatını doğal fiyatının üzerinde tutabilir ve "aptalca" kurallarla yüklüdür. Avrupa tipi yönetim bağlamında polis, emeğin serbest dolaşımının önünde bir engel olarak ele alınırken; Çin, Mısır, Hindistan, eski Yunan ve Roma tipi yönetimlerde, tarımı kollayan veya emeğin dolaşımını engelleyen haşin ve bazen de şiddet içeren politika olarak tarif edilir.⁵ Bu nedenle Brown'un, *Ulusların Zenginliği*'nde "polis" kelimesinin, *Hukuk Üzerine Dersler*'de olduğu gibi betimleme amaçlı kullanılmadığı yönündeki tespiti-ne katılabiliriz. Brown'un belirttiği gibi, *Dersler*'de polis, altında ekonomik konuların tartışıldığı genel bir başlık olarak ortaya çıkarken, *Ulusların Zenginliği*'nde durum böyle değildir. Bu metinde "polis" kelimesi, *Ulusların Zenginliği*'nin karşı çıktığı her türlü devlet düzenlemesi sistemini belirtmek için kullanılmıştır.⁶

Smith *Dersler*'de, bir toplumdaki suç oranını, o toplumun feodal uygulamaları terkederek ne kadar ticarileştiğiyle ilişkilendirse de, refah halini ve bu nedenle de en azından dolaylı olarak devletin refahını, polis kavramını kullanmaksızın kavramsallaş-

5 Adam Smith, *Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*, ed. R.H. Campbell, A.S. Skinner and W.B. Todd (Indianapolis: Liberty Fund, 1979), s. 77, 79, 80, 137, 265, 541, 729, 730; ayrıca bknz 151, 679, 681.

6 Brown, *Adam Smith's Discourse*, s. 155.

tırabileceği araçlardan yoksundur. Polis biliminde olduğu gibi, Smith de bolluk ve refah halini temel meseleler olarak tanım-
lamakta, daha sonra “politik ekonomi” disiplini oluşturacak
soruları hukukun bir dalı olarak ele almakta ve bu dalın merkezi
ilgisini polis kategorisi altına yerleştirmektedir. Polisin ekonomi
dışı ilgilerini “bir hukuk sistemi içerisinde ele alınmayacak ka-
dar adi ve önemsiz” olarak niteleyerek bakışını daraltsa da, bu
tutum, politik ekonomiyi polisin ana dalı olarak bırakmaktadır.
Bu nedenle *Dersler*, “devletin zenginliğini” anlamamıza bir katkı
olarak düşünülmelidir.⁷ Oysa *Ulusların Zenginliği*’nde yoksulluk
ve emek yeni bir kavramsal araç dolayımıyla ele alınır: Kendi
kendini üreten ve kendi kendine işleyen ticari toplum. Refah hali
devletin değil de toplumun bir koşulu olarak yeniden tasarlanır.
Egemen yapı da “Özel şahısların yürüttüğü endüstriyi denetle-
mek ve onu toplumun çıkarına en uygun yerlerde işlemeye yö-
neltmek,” görevinden azade kılınır. Şahsi kazanç arzusunu top-
lumsal açıdan yararlı olacak amaçlara yöneltmeye çalışan devlet
adamı, “Kendisine sadece en gereksizinden bir görev yüklemekle
kalmamakta, tek bir kişiye devredilemeyeceği gibi, herhangi bir
kurula veya senatoya da bırakılamayacak bir otoriteyi kendi-
sine atfetmiş olmaktadır.” Herkes “Belli bir ölçüde tacir haline
geldiği için, her bireyin kendi koşullarını daha iyi hale getirmek
için harcayacağı doğal çaba, toplumdaki zenginliğin ve refahın
devamı için” yeterli olacaktır. Toplumsal iyiye, “gizli el” tarafın-
dan yönlendirilen özel çıkar peşinde koşuşturmakla ulaşıla-
caktır.⁸ Duncan Forbes, İskoç Aydınlanması’nın yaptığı en büyük
katkının “Kanun Koyucu Miti”ni yıkmak olduğunu söylemiştir.⁹
Smith’in buna katkısı, politik düşüncüyü, “kanun koyucunun”
iktidarının birincil mekanizması olan polisye bakış açısından
kurtarmak olmuştur. Egemen yapının görevleri iç ve dış güven-
liği sağlamak ve hiçbir bireyin tedarik etmesinin çıkarına olma-
yacağı kamusal işleri ve kurumları sunmakla sınırlandırılmıştır.

7 Smith, *Lectures*, s. 5, 398.

8 Smith, *Wealth of Nations*, s. 37, 456, 540, 687-8; *The Theory of Moral Sentiments*,
ed. D.D. Raphael ve A.L. Macfie (Indianapolis: Liberty Fund, 1982), s. 184-5.

9 Duncan Forbes, “Giriş,” Adam Ferguson, *An Essay on the History of Civil Society*
(1767) içinde (Edinburgh: Edinburgh University Press, 1966), s. xxiv.

Smith'in çalışmalarında ortaya çıkan bu dönüşümün nedeni spekülasyona açık da olsa, bazı sağlam iddialarda bulunmak mümkündür. Smith'in *Ulusların Zenginliği*'ni yazarken polis kavramıyla ortaya koyduğu mesafe pekâla, hukuk dersleri verdiği dönem ile bu kitabı yazmak arasında Kıta'da geçirdiği zamanın ve bu zaman zarfında epey tanışık hale geldiği öğretinin bir sonucu olabilir. Smith, Glasgow'dan 1764 Ocak'ında ayrılmış ve Londra üzerinden İskoçya'ya dönmeden önce Toulouse'da on sekiz, Cenova ve Paris'te de birkaç ay geçirmiştir.¹⁰ Bu dönem içerisinde Fransa'da, bazı "doğal özgürlük sistemi" taraftarları ile "polis sistemini" savunan diğerleri arasında, tahıl ticaretinin serbestleşmesine dair bir tartışma yürümektedir. 1763 Mayıs'ında yayınlanan bir beyanname ve daha sonra da Temmuz 1764 Fermanı ile XV. Louis yönetimi, Fransa'da tahıl tedariki geleneğini terk etmiştir. Kral, eski polis sistemini ve buna bağlı olarak da tahıl tedarikinin zeminini oluşturan öncülleri lağvetmiş ve tahılın, o zamana kadar maruz kaldığı zaptiye mekanizmalarından azade olduğu bir serbestlik dönemini ilân etmiştir. Böylelikle uğraşmak isteyen herkes için ticaretin önü açılmış, tüccardan işlerini kaydettirmelerini talep eden yasalar terkedilmiş, piyasa dışı işlemlere izin verilmiş ve tahıl geçişine konan ödentiler kaldırılmıştır. Kaplan'ın "liberalizmin hizmetindeki mutlakıyetçilik" olarak tarif ettiği bu dönemde, Kral yayınladığı bu türden ilânlarla, etkili kalemlerin talep eder olduğu serbestleşme sürecine çok büyük bir katkıda bulunmuştur. Örneğin, *Essai sur la police général des grains* (1753) isimli çalışmasında Claude-Jacques Herbert, tahıl arzına müdahale ederek polisin fiyatları yükselttiğini ve arz kaynaklarını kuruttuğunu iddia ederek, polisi tam kalbinden vurmayı hedeflemiştir. Bu yolla halkın mutluluğunu sağlama hedefi gerçekleştirilememektedir: "[Tahılın -M.N.] zabtedilmesi işini ne kadar mükemmelleştirmeye çalışırsak, doğru yoldan o kadar uzaklaşmış oluyoruz."¹¹ 1750'lerde yaşayan başka yazarlar da

10 Ian Simpson Ross, *The Life of Adam Smith* (Clarendon Press, 1995), s. 195-220. *Lectures*'un başlıklarından birisinin "1776 Raporu" olması daha önceki bir editoryel kararın sonucudur. Arka plan ve açıklama için bkz. editörün bu kitaba girişi, s. 5-13.

11 Steven Kaplan, *Bread, Politics and Political Economy in the Reign of Louis XV* (The Hague: Martinus Nijhoff, 1976), s. 90-163; Judith Miller, *Mastering the Market:*

refahın koşulları üzerine yeniden düşünerek polis üzerine daha liberal fikirler geliştirmişlerdir. Bunların en bilinenleri Quesnay ve Turgot'dur. Her ne kadar fizyokratlar daha sonradan Smith'in hedefi haline geleceklerse de, mülkiyet hakkını mutlak özgürlükle özdeşleştirerek, polisin liberal bir eleştirisini geliştirmeye katkıda bulunmuşlardır. Bu, *laissez faire* kavramının her geçen gün daha bilindik hale geldiği bir dönemdi.¹² Tahılın da diğer her şey gibi bir metâ olduğundan hareket eden [fizyokrat] sav, bu nedenle onun da, daha geniş bir muhteva taşıyan serbestîye sisteminin bir unsuru olarak serbest ticarete bırakılması gerektiğini vazediyordu.

Smith Fransa'ya gittiğinde, kabaca tarif etmek gerekirse, tahıl ticaretine dair polis ve serbestîye yanlıları arasında süren ve hareketli bir mücadele haline gelmiş bir tartışmayla karşılaşmıştı. Her iki tarafın da iddialarının altında yatan varsayım, savunukları sistemin düzeni sağlayacağıydı. Örneğin Turgot'un esas kaygısı, Fransız piyasasına hem serbestîye hem de düzen getirmekti. Smith hiç kuşkusuz bu tartışmaların bir kısmına vâkıftı. *Dersler*'in başındaki hukuksal alana dair taslak, Bielfield'in *Institutions politiques* (1760) adlı çalışmasının polis üzerine olan bölümlerinden uyarlanmış olarak ortaya çıkacaktı ve birden fazla olmak üzere Herbert'in *Essai*'nden alıntı yapılmıştı.¹³ Ayrıca iddia edilmiştir ki Smith'in Turgot ve Quesnay ile kişisel ilişkisi "Onun entelektüel gelişiminde en heyecan verici, Hume ile daha önce gerçekleştirdiği temastan sonra en önemli aşama olmuştur."¹⁴

The State and the Grain Trade in Northern France, 1700-1860 (Cambridge University Press, 1999), s. 43-4, 60.

12 Bu kavram elbette ki daha önce de kullanılmıştır. Lyonlu tüccarın, kendisinin onlar için ne yapabileceğini soran Colbert'e verdiği cevap meşhurdur: *Laissez-nous faire*. 1750'lerden itibaren ki Fransa'da yaygın bir ekonomik söylem haline gelmiştir (daha sonra da on dokuzuncu yüzyılda İngiltere'de). Bkz. Guy Routh, *The Origin of Economic Ideas* (London: Macmillan, 1975), s. 45; Edward Kittrell, "'Laissez Faire' in English Classical Economics," *Journal of the History of Ideas*, Cilt 27 No. 4, 1966; Jacob Viner, *Essays on the Intellectual History of Ideas* (Princeton, NJ.: Princeton University Press, 1991), s. 200-25; Thomas McStay Adams, *Bureaucrats and Beggars: French Social Policy in the Age of Enlightenment* (Oxford Uni.Press, 1990), s. 34.

13 Smith, *Wealth of Nations*, s. 199, 216; Letter to Lord Hailes, Jan 1769, *The Correspondence of Adam Smith*, ed. E. C. Mossner ve I. S. Ross (Liberty Press, 1987), s. 139.

14 Ross, *Life*, s. 210-17; ayrıca bkz. Smith's letter to David Hume from Paris in July 1766, *Correspondence*, s. 113.

Bunlara ek olarak, tahıl ticaretinin serbestleşmesini teşvik eden kraliyet fermanı ve yaşanan “geçici polis müsamahakârlığından” sonra, Smith tam da Fransa’ya hareket ederken, tahıl ticareti 1765’den 1775’e kadar sürecek periyodik krizlerinden birini yaşıyordu ki bu da polisiye mekanizmaların sıkılaştırılması anlamına geliyordu.¹⁵ Yani Smith, polis ve serbestîye arasında süren tartışma çerçevesinde, en şiddetlisinden polis müdahalelerine şahit olmaktaydı. Bu nedenle Smith’in, iç güvenliği sağlamanın ve suçu önlemenin ötesinde, zabtetenin refahın denetlenmesine yönelik olarak kullanılmasının tehlikelerine dair düşüncelerle evine döndüğünü söylemek yanlış olmayacaktır. Ayrıca İskoç Aydınlanması’nın diğer yazarlarının da dikkatlerini bu dönemde polisten çektiklerini ve bunun da Smith’i etkilediğini söylemek uygun olacaktır. Örneğin Adam Ferguson şöyle demektedir: “En önemli amaç (...) ailelere geçim imkânları ve iskân sunmaktır; iş arayan gayretli kimseyi korumaktır; polisin sınırlamalarını ve insanlığın sosyal halet-i rûhiyesini, onların tek tek çıkar arayışlarıyla uyumlu kılabilmehtir.”¹⁶

Smith’in polise dair fikir değişikliğinin etkileri geniş olmuştur ve biz artık bunları açıklamakla mükellefiz. Fakat ilk olarak bu durumun politik ve entelektüel arka planını ayrıntılı kılmamız gerekir. Smith’in politik ekonomist olarak ünlendiği dikkate alındığında, polis biliminin politik ekonomi tarafından bertaraf edildiği ve Smith’in çalışmasının da, Steven Kaplan tarafından “polisten politik ekonomiye” geçiş olarak tanımlanan dönemin bir parçası olduğu izlenimi yaratılmış olabilir.¹⁷ Fakat Donald Winch’in belirttiği gibi Smith “politik ekonomi” terimini tasarruflu kullanmaktaydı. Bu, kısmen, Sir James Steuart’ın *Politik Ekonominin İlkeleri Hakkında İnceleme*’sinde [Inquiry into the Principles of Political Economy] yaptığı gibi rakip yazarların da terimi kullanmasıyla ilişkiliydi ama ayrıca Smith’in politik ekonomiyi, giriştiği daha geniş bir araştırma konusunun bir parçası

---

15 Kaplan, *Bread, Politics and Political Economy*, s. 74, 86.

16 Ferguson, *Essay on the History of Civil Society*, s. 144.

17 Kaplan, *Bread, Politics and Political Economy*, s. xxvi.

olarak görmesiyle de ilişkiliydi. Smith, *Ulusların Zenginliği*'nin 4. Kitap'ının girişinde politik ekonomiyi şöyle tarif ediyordu:

Devlet adamı veya yasama biliminin bir dalı olarak addedilen politik ekonomi iki ayrı amacı ortaya koyar: Birincisi insanlar için bol kazanç ve geçimlik temin etmek veya daha doğrusu kendilerinin bu türden bir kazanç ve geçimliği temin edebilecek durumda olmalarını sağlamaktır; ikincisi ise, devleti veya *commonwealth*'i, kamu hizmeti sağlayabilecek gelirle donatmaktır. Hem halkın hem de egemenin zenginleşmesini önerir.¹⁸

Winch'in de işaret ettiği gibi, Smith'in politik ekonomiyi devlet adamı veya yasa koyucunun bilimi olarak tanımlamış olması, *Ulusların Zenginliği*'nin hayata, *Dersler*'in "polis, kazanç ve silah" sorularıyla uğraşan alt-bölümlerine benzer bir biçimde başladığını göstermektedir. Peter Miller de politik ekonominin, devletin güç ve zenginliğini ilerletmeye yönelik kökenlerine faydalı bir biçimde işaret etmiştir.¹⁹ Smith'in ilk eserleriyle arasındaki farklara rağmen *Ulusların Zenginliği*, sonuçta, sadece ve sadece devlet adamının veya egemenin, refah açısından tanımlanan ulusun ortak iyisini anlayabileceği ve koruyabileceğini vazeden on yedinci ve on sekizinci yüzyıl önermelerinin mantıkî bir sonucuydu. Bu anlamda, "polisten politik ekonomiye" önermesinin ima ettiği gibi, polis kavramını tamamıyla ortadan kaldırmak bir yana, bu eser, "azametli polis biliminin" Smith'e ait bir sürümü, "polisin mükemmelleştirilmesine" Smith'in bir katkısı olarak da görülebilir.²⁰ Her ne kadar polis biliminin mutlakıyetçi eğilimlerine karşı durmuş olsa da, yeni bir polis anlayışının karşısında cephe almamıştır. Bu da yeni anlayışın temeli olan politik

18 Smith, *Wealth of Nations*, s. 428.

19 Donald Winch, *Riches and Poverty: An Intellectual History of Political Economy in Britain, 1750-1834* (Cambridge: Cambridge University Press, 1996), s. 21, 96; Peter N. Miller, *Defining the Common Good: Empire, Religion and Philosophy in Eighteenth-century Britain* (Cambridge: Cambridge University Press, 1994), s. 403. Ayrıca bkz. Mary Poovey, *A History of the Modern Fact: Problems of Knowledge in the Sciences of Wealth and Society* (University of Chicago Press, 1998), s. 237.

20 Bu ibareler *Theory of Moral Sentiments*'dendir, s. 185-6. Karşılaştırma için Leon Radzinowicz, *A History of English Criminal Law and its Administration from 1750, Cilt 2: The Clash between Private Initiative and Public Interest in the Enforcement of the Law* (London: Stevens and Sons, 1956). Bu kitaba göre, Smith "Polis kurumuna temelden düşmandır" (s. 425).

ekonomiden çok, bir takım yeni *liberal* ideallere dayanmaktadır. J.G.A. Pocock'un geç on sekizinci yüzyılın fikri değişimlerin ele alınırken "liberalizmin" özensiz kullanımlarına dair şikâyetleri anlaşılır olsa da,²¹ Smith'in kendi projesini "politik ekonomiden" çok *liberal yönetime* dair bir önerme olarak gördüğü aşikârdır. Örneğin doğal özgürlük sistemini Colbert'in merkantilizminden, "Liberal planın eşitlik, özgürlük ve adalet ilkeleri üzerine, herke- se kendi çıkarını kendi uyarınca takip etmeyi serbest bırakmak yerine, endüstrinin bazı dallarını olağanüstü ayrıcalıklarla donatıp, diğerlerine olağanüstü kısıtlamalar koymakta," olduğunu söyleyerek ayırt etmiştir. Smith koloniler, bankacılık, mısır ticareti, meslekler, ihracat, emeğe yapılacak ödemeler ve bireysel toplumsal günahlar gibi çok çeşitli konularda liberal düzenle- melerin teşvik edilmesi gerektiği hususunda son derece açıktır.²²

Bu türden liberal savlar, en nihayetinde, polis projesinin ta- mamına ermesine dair yeni bir bakış açısının filizlenmesini sağ- lamıştır. Fakat Smith'in buradaki katkısını lâıykıyla anlayabil- mek için, diğer yazarların da, özellikle kanun hâkimiyeti [rule of law] fikriyle katkıda bulunduğu liberal düzen ve polise dair bakış açısında içinde geliştiği ideolojik bağlamı ortaya koyma- mız gerekir.

Polis Hâkimiyetinden Kanun Hâkimiyetine

Alman liberali Eduard Lasker, 1860'larda politika üzerine yazar- ken şunları söylüyordu:

Kanun Hâkimiyeti ve polis hâkimiyeti tarihin işaret ettiği iki ayrı yoldur, insanların gelişmeye dair seçmek durumunda ol- dukları ve seçtikleri iki ayrı yöntemdir(...) Gerçek insan bağım- sız vatandaşdır. Her vatandaş bağımsız olmalıdır, bağımsız ol- makla yükümlüdür çünkü hepsi kendi refahının peşinde koşmak

21 J. G. A. Pocock, "The Mobility of Property and the Rise of Eighteenth-century Sociology," *Virtue, Commerce and History* (Cambridge University Press, 1985), s. 111.

22 Smith, *Wealth of Nations*, s. 664. Bankacılıkla ilgili olarak bkz. s. 312-4, 329; mısır ticareti ile ilgili olarak s. 538-9, emeğin liberal armağanları üzerine s. 91, 98, 99, 565; toplumsal alanda liberalizm üzerine s. 794-6; liberal meslekler üzerine s. 119, 12, 126, 143, 796, 866; Smith'in liberal uygulamaları üstün gördüğü diğer birçok konu için bkz. s. 53, 123, 163, 349, 402, 509, 516, 522, 525, 576, 619, 671, 771, 796, 803, 864.

durumundadır. Kendisine zarar verecek güçten korunma dışında devletten talep edeceği bir şey yoktur.²³

Lasker Prusya toplumunun dönüşümü üzerine yazmaktaydı ve polis hâkimiyeti karşısında kanun hâkimiyetini savunmaktaydı. Bu savunu liberal düşüncenin geç on sekizinci yüzyıldaki gelişimine kadar geri gitmekteydi ve polise dair izini sürdüğümüz değişimde rol oynamıştı. Liberal yazarlar, yasamayı ve yargıyı, suça mâni olmanın ve iç güvenliği (düzeni) korumanın dar sınırlarından ayırt ederek, kanun hâkimiyetini polis hâkimiyetinin karşısına koyar hale gelmişlerdi.

Almanya'da en önemli kelimeler polis ilkesine ve *Polizeistaat*'a, belirli haklarla donatılmış bileşenlerden müteşekkil bağımsız bir sivil toplum adına meydan okumaktaydılar. Örneğin Kant'ın, kişinin kendisini maruz bıraktığı olgunlaşmamışlıktan kopuş ve arif olamaya cesaret ediş olarak tarif ettiği Aydınlanma'yı klasik savunusunda, kişinin kendi aklını kullanmasına ve olgunlaşmamışlıktan kopuşunu kendi yöntemiyle gerçekleştirebileceğine dair yapılan vurgu, kamunun kişisel özgürlük haline terkini istemekle kalmıyor, kişinin kendi aklını kullanma cesaretinin belirli bir kanunlar sistemi ile teşvikini de talep ediyordu. Bu, tâbi olanların kanun önünde eşitlik içinde yaşayacağı ve kendi gelişimlerinin temeli olarak özgürlüklerini takip etmekte özgür olacakları, kanun hâkimiyeti çatısı altında "sivil bir devlet" olacaktı. Kant'ın savunusu kısmen, genel bir on sekizinci yüzyıl takıntısı olan mutluluk sorunsalı içerisinde ortaya konmuştu. Kameralistler ve Leibniz gibi filozofların temel politik projesi umumi mutluluktu. Örneğin Justi'ye göre "Her bir cumhuriyetin sonul amacı tartışılmaz bir biçimde genel mutluluk" veya "Yönetenlerin ve tebaanın ortak, büyük mutluluğu [gemeinschaftliche Glückseligkeit]" idi. Leibniz'e göreyse en mükemmel topluluk "genel ve üstün mutluluğu" arayandı.²⁴ Kant ise polis sistemi yerine kanun

23 Lasker'ı alıntılayan Leonard Krieger, *The German Idea of Freedom: History of a Political Tradition* (Boston: Beacon Press, 1957), s. 353.

24 Justi, *Staatswirthschaft*, Albion Small, *The Cameralists: The Pioneers of German Social Polity* (Chicago: University of Chicago Press, 1909), s. 310, 319, 364, 372, 441; ayrıca bkz. James Van Horn Melton, *Absolutism and the Eighteenth-Century Origins of Compulsory Schooling in Prussia and Austria* (Cambridge: Cambridge University

hâkimiyeti ile uyumlu alternatif bir hazcılık öneriyordu. “İnsanların mutluluğun deneyime dayalı sonuçlarına ve mutluluğun neyi içerdiğine dair farklı görüşleri vardır. Dolayısıyla mutluluk söz konusu olduğu müddetçe iradeleri herhangi bir ortak ilkeye tâbi kılınamaz. (...) İnsanları kendi bildiği gibi mutlu etmeyi isteyen) egemen (...) bir despot haline gelir.” Egemen güç kendisini, herkesin kanun önünde eşitliğini garanti altına almakla ve güvenliklerini korumakla tatmin etmeli, böylelikle de “herkes kendi mutluluğunu, en iyisi olduğunu düşündüğü yoldan aramakta özgür kalmalıdır.” Bu, polisin rolünü kaçınılmaz şekilde sınırlar. Polis yararsız değildir ama “temel işi sadece, tebaanın işini huzur ve güven içinde sürdürebilmesi için her birini karşılıklı korku içinde bırakan şiddeti önlemektir.”²⁵

Kant bu noktada başka bir takım yazarlar tarafından desteklenir. Örneğin Wilhelm von Humboldt, güvenliği sağlayan devlet olarak polis ile “gözetilen refah” [y.n. positive welfare] sunan devlet olarak polisi ayırt etmiştir. “O halde devlet, görünürdeki bu iki amaçtan birini sahiplenir; ya mutluluğu sağlamak için ya da sadece kötülüğü önlemek için tasarım yapar (...) Eğer kendisini ikinci amaç ile sınırlarsa, sadece güvenliği esas alır ve ben bu güvenlik kavramını, devlet kurumunun edinebileceği her türlü olası diğer amaçların karşısına koyuyor ve bu amaçların hepsini Gözetilen Refah başlığı altına yerleştiriyorum.” Humboldt “gözetilen refahtan” *Polizeisaat*’ı (polis devletini) anlamaktaydı, çünkü “gözetilen refah” yoksulluk yasasını işleterek geçinmeye nezaret etmek, kültür, endüstri ve ticareti teşvik etmek, mali piyasaları düzenlemek, ihracat ve ithalatı kontrol etmek

---

Press, 1988), s. 113. G.W. Leibniz, “On Natural Law,” *Political Writings*, çev. Patrick Riley (Cambridge: Cambridge University Press, 1988), s. 77-80. On sekizinci yüzyılın takıntısı olarak mutluluk için bkz. Paul Hazard, *European Thought in the Eighteenth Century: From Montesquieu to Lessing* (Gloucester, MA: Peter Smith, 1973), s. 14-26.

25 Immanuel Kant, *Critique of Pure Reason* (1781), çev. Norman Kemp Smith (London: Macmillan, 1933), Preface to the Second Edition, s. 27; “An Answer to the Question: “What is Enlightenment?” (1784), “On the Common Saying: “This May be True in Theory, but it does not Apply in Practice” (1793), ve “The Metaphysics of Morals” (1797), (hepsi) *Political Writings*, çev. H.B. Nisbet (Cambridge: Cambridge University Press, 1991), s. 54-5, 73-5, 80-3. Kanun hakimiyetinin kodifiye edilmesinde Kant’ın etkisi üzerine bir tartışma için bkz. Henry E. Strakosch, *State Absolutism and the Rule of Law: The Struggle for the Codification of Civil Law in Austria 1753-1811* (Sydney: Sydney University Press, 1967), s.195-215.

ve doğal afetleri önlemek veya daha sonrasında zararları gidermek anlamına geliyordu. Humboldt'a göre "Bu türden kurumların zararlı sonuçları" vardı ve "doğru bir yönetim sistemiyle" uyumsuzlardı. Dolayısıyla polisle ilgili olarak "Göz önünde bulundurmamız gereken gerçek, güvenlikle ilgili olmayıp tebaanın gözetilen refahına yönelen düzenlemelerin, benim tercih ettiğim sınıflandırma sistemine girmedikleri için, genellikle bu başlık [polis kanunları -M.N.] altında sınıflandırıldıklarıdır." Böyle bir bakış polis kanunlarını en sınırlı haliyle ele alır: "Polis ya yakın sonuçları başkalarının haklarına zarar verme ihtimali bulunan hareketleri kısıtlar; ya sıklıkla nihai olarak hukuku ihlal edenlere sınırlamalar getirir ya da, en son olarak, Devlet erkinin uygulanışını korumak için gerekli olanları belirleyebilir."²⁶

Kanun hâkimiyetini polis düzeninin üzerine koymak, belli fikirleri Avrupa'dan devşiren ve daha sonra onları iyi yönetimin temel ilkeleri olarak iade eden Amerika'da da ortak bir temaydı. Buradaki kurucu babaların bir kısmı "polis" kavramını, iyi bir topluma dair Amerikan bakış açısını teorik cephanenin bir parçası olarak kullanmak için evirip çeviriyordu. Örneğin 1779'da Virjinya valisi olduktan az sonra Jefferson, cumhuriyetçi vatandaşların iyi eğitilmelerine dair kendi uzgörüsünü hayata geçirmek amacıyla, College of William and Marry'de Hukuk ve Polis adı altında bir kürsü kurulmasını önermiştir. Christopher Tomlins'in de işaret ettiği gibi, sadece liberal kapitalist bir toplumu gerçekleştirmeyi değil, aynı zamanda nüfusun genel iyiliğini ve mutluluğunu da hedef alan bir devleti ima etmesi açısından bu kürsü, Jefferson'un düşüncesindeki hukuk ve polis ilişkisinin simgesel bir ifadesiydi. Fakat aynı zamanda, aşağı yukarı devrim zamanından itibaren Amerikalıların kendileri için olası iyi yönetime dair alternatif bir takım seçeneklere sahip oldukları gerçeğine de işaret etmekteydi; zira polis lûgatçesinin Amerikan politika söylemine girişi bu ana rastlamaktadır.²⁷ Şaşırtıcı olma-

26 Wilhelm von Humboldt, *The Limits of State Action* (1792), ed. J.W. Burrow (Indianapolis: Liberty Fund, 1993), s. 16-17, 86.

27 Christopher Tomlins, *Law, Labor and Ideology in the Early American Republic* (Cambridge: Cambridge University Press, 1993), s. 36, 56, 88. Tomlins, kürsünün genelde bir hukuk kürsüsü olarak anımsandığından da bahseder ki bu, polis kavramının öneminin zamanında nasıl üstünün örtüldüğünü gösteren de bir "anımsamadır."

yan bir şekilde Avrupa kökenli eski kavramsallığından bir şey kaybetmemiştir: Polis, “yönetim” ile anılan alana giren uygulamalara, umumi iyi düzenin ve kolektif mutluluğun yönetimine işaret etmek için kullanılmaktaydı. Fakat bunun yerine, temel derdin güvenlikle sınırlanması gerektiğini düşünen Madison ve Hamilton’un uzgörüsü galebe çaldı. Bu uzgörü, hukukun politika karşısında ayrıcalıklı kılınmasını ve böylelikle de polisin rolünün kanun hâkimiyeti çerçevesinde sıkı sıkıya sınırlanmasını önermekteydi. *Federalist Papers*’da hukuka dair gösterilen *müthiş saygıda* ısrar, hukuku egemen güç haline dönüştürmeye yönelik olarak ortaya çıkıyordu. Thomas Paine’in meşhur ifadesindeki gibi “Amerika’da hukuk kral”dı.²⁸ Bu hukuk fikri, ABD anayasasının kendini anlamlandırmasının merkezi bir bileşeni haline geldi: Yönetim “Şahsi değil, hukuki bir yönetim,” olmaydı. Tomlins’in belirttiği gibi:

Devrim ile on dokuzuncu yüzyılın başı arasında hukuk Amerika’daki hayatı açıklayan paradigmaya dayalı bir söylem haline geldi (...) Hukuk, bir yerelliğin yeniden üretimini sağlayan bir takım amirane söylemlerin herhangi birinden biraz daha fazla bir şey olan çevresel bir konumlanmadan (...) yüzyılın sonunda, kurumsal ve kabuller dahilindeki etkisinin alanı sınırsız olarak beliren yaratıcı bir otoritenin üstün konumlanışına doğru kaydı.

Bunun, polis kavramı üzerine önemli etkileri oldu:

Bu nedenle, yeni yaratılan cumhuriyette polis söylemi ortaya çıktığında (...) yeni yönetimde düzenin dilini sağlamaya aday rakip başka bir söylemle, hukuk söylemiyle karşı karşıya geldi ki bu söylem alelacele rıza lûgatçesine çevrilerek, kendi bağımsız mirasına *kendi içinde* yönetim için üstün bir kaynak veya üstün bir yönetim biçimi olarak başvurmaktaydı. Hakikatte polisin on dokuzuncu yüzyılda geri kalan yazgısı, bu ideolojinin erke dair çizdiği zekice ilüstrasyon olmuştur.²⁹

28 Thomas Paine, *Common Sense* (1776), *Rights of Man, Common Sense and Other Political Writings*, ed. Mark Philp (Oxford: Oxford University Press, 1995), s. 34; James Madison, Alexander Hamilton ve John Jay, *The Federalist Papers* (1787-8), No. 49 (Harmondsworth: Penguin, 1987), s. 314. Alexis de Tocqueville’in yargıyı Amerikan aristokrasisi olarak tanımlaması bu nedenledir. Bkz. *Democracy in America*, Cilt. 1 (1835), ed. J.S. Mayer and Max Lerner (London, Fontana, 1968), s. 329.

29 Tomlins, *Law, Labor and Ideology*, s. 21, 94.

Bu elbette ki kanun hâkimiyetini çevreleyen liberal anayasacılığın hemen galebe çaldığı anlamına gelmez. Hem Tomlins hem de Novak³⁰ polis güçlerini eski anlamıyla içeren teori ve pratiklerin on dokuzuncu yüzyıl boyunca nasıl devam ettiğini ve yeni liberal varsayımların ve uygulamaların yanı sıra varlıklarını nasıl devam ettirdiklerini gayet açık bir biçimde göstermişlerdir. Bu durumun nedenleri 4. ve 5. Bölümlerde ele alınacaktır. Bu noktada üzerinde durulması gereken husus liberal anayasacılık *mitinin* açıkça üstün geldiğidir.

Bu mit *Rechtstaat*'ı [kanun devleti] *Polizeistaat* [polis devleti] ile kanun hâkimiyetini polis düzeni ile karşı karşıya getirmeyi içeriyordu. Toplumsal düzen problemi karşısında liberalizmin çözümü kısmen, bu sorunu hukuka devretmekti: Düzen, hukukun krallığı haline geldi. Bu yeni liberal anayasacılıkta muntazam polis devleti yerini, kanun hâkimiyetinin vatandaşları aşırı devlet müdahalesinden ve polis gücünden koruyacağı ve bir haklar sistemi üzerine bina olan güven devletine [y.n. -secure state] bırakıyordu. Liberalizm, düzeni hukuk çerçevesinden bakarak gördüğü için, polis de aynı çerçeveden bakarak anlaşılmalıydı. Artık ortak mutluluğu gerçekleştirmek için sınırsız güçlerle donanmış umumi bir kuvvet olmayan polis, açıkça tarif edilmiş yetkilerle ve çok daha sınırlı bir güç olarak yeniden kavramsallaştırıldı. Yoğunlaştığı husus ise suçun önlenmesi ve iç güvenliğin sağlanması oldu. Buna paralel olarak ekonomik faaliyet de giderek özünde “özel” bir ilgi olarak görülmeye başladı ve kamu yönetiminden ayrıştırıldı. Başka bir deyişle, liberal uzgörünün peşinde olduğu şey, refah ve idare gibi geniş içerikli görevleri “polisten” koparmak ve onu çok daha sınırlı bir görev olan suçun önlenmesi ve ortaya çıkarılması aracılığıyla hukuk ve düzenin korunması işleviyle sınırlandırmaktı. Bu durum, on dokuzuncu yüzyıl boyunca bir öğreti olarak varlığını devam ettirmiş olsa da,³¹ kendisini liberal politik ekonomi ve hukuk tarafından mağlup edilmiş bulan Kameralizm ve polis bilimini geç

30 William Novak, *The People's Welfare: Law and Regulation in Nineteenth-Century America* (Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1996).

31 Bkz. David Lindenfeld, *The Practical Imagination: The German Sciences of State in the Nineteenth Century* (Chicago: University of Chicago Press, 1997).

18. yüzyılda temelden dönüştürdü. Kameralizme ait kürsüler giderek artan bir şekilde “liberal” inanca sahip kişilerce devralındı. Başlangıç, 1768’de Milan’daki Kameral Bilim Kürsüsü’nün, “İtalyan Adam Smith”i³² olarak bilinen Beccaria’ya geçmesiyle yapıldı. Bu durum isimleri halen eski polis bilimiyle anılanları, bu bilimi liberal öğretiyi uyumlu olacak şekilde yeniden düşünmelerine zorladı. Mack Walker’ın birçok anlamada son kameralist olduğunu iddia ettiği Robert von Mohl 1837’de kendisini, “Meşru Devlet İlkelerine Göre Polis Bilimi” isimli bir eser yazmaya mecbur hissetti.³³ İtibarı giderek artan bu liberal öğretinin polis uygulamaları üzerine de etkisi oldu. Örneğin Fransa’da, devrimden sonra yoğunlaşan tedrici özgürleşme, hukuktan üstün herhangi başka bir otoritenin olmadığını ilânından sonra, “polisi” eski düzen ile özdeşleştirme noktasına geldi. 1795 tarihli hukuk kuralları Prusya’da, *Polizeistaat* yerine bir *Rechtstaat* ortaya koyuyordu. Avusturya’da 1782 tarihli temel polis reformları, polisin “refaha” ve “güvenliğe” dair görevlerini ayırt etmekteydi. Aşağı Avusturya yönetiminin başkanı ve daha sonra da polisten sorumlu emperyal bakanlığın başı olan Kont Johann Anton Pergen, poliste herhangi bir olumlu değişiklik yapabilmek için, polisin daha dar olan kanun ve düzen ile ilgili yönünün, daha geniş olan *Polizeiwissenschaft*’tan ayrılması gerektiğini iddia etmekteydi. Polisin görevinin “ana hatları belirlenmeli” ve genel iyi ile olan tarihsel bağlarından azâde kılınmalıydı.³⁴

Dolayısıyla, bazılarının polis paradigmasının defedilmesi olarak yorumladıkları çifte bir kavramsal dönüşüm ile karşı karşıya olduğumuzu söyleyebiliriz: Polisten politik ekonomiye ve

32 Tanımlama Joseph Schumpeter’denir, *History of Economic Analysis* (London: George Allen and Unwin, 1954), s. 179; also see Lars Magnusson, *Mercantilism: The Shaping of an Economic Language* (London: Routledge, 1994), s. 200.

33 Mack Walker, *German Home Towns: Community, State, and General Estate 1648-1871* (Ithaca: Cornell University Press, 1971), s. 330; Roland Axtmann, “ ‘Police’ and the Formation of the Modern State: Legal and Ideological Assumptions on State Capacity in the Austrian Lands of the Habsburg Empire, 1500-1800,” *German History*, Cilt 10 No. 1, 1992, s. 39-61.

34 Kaplan, *Bread, Politics and Political Economy*, s. 14, 223; Paul Bernard, *From the Enlightenment to the Police State: The Public Life of Johann Anton Pergen* (Urbana and Chicago: University of Illinois Press, 1991), s.128; Axtmann, “ ‘Police’ and the Formation of the Modern State,” s. 58.

polis düzeninden kanun hâkimiyetine. Bir tarafta haklar ve sınırlı hükümet söylemine tutunmuş ve politik ekonominin doğal haklarına göre anlaşılan bağımsız bir sivil toplumu merkezine alan politik ekonomi ve kanun hâkimiyeti diğer tarafta da sivil toplumun, nüfusun polisiye mekanizmalarla yönetilerek hüküm altına alınmasını vazeden ve sivil toplumun devletle özdeşliğini savunan polis paradigması vardır. Ben, söz konusu olanın, polis kavramının; politik ekonomi, kanun hâkimiyeti veya herhangi başka bir şey tarafından defedilmesi yerine, değişime uğratılması olduğunu iddia edeceğim. Hâlihazırda görmeye başladığımız gibi bu değişim, polis projesini liberal terimler içinde yeniden ele alma girişimidir. Fakat bu iddiayı ete kemiğe büründürmek için, düzenin ve buna paralel olarak da devlet erkinin liberal yeniden okumasını anlamak durumundayız.

Polis teorisyenlerince egemenliğin temeli yöneten ile yönetilen, egemen ile tâbi, zengin ile fakir arasındaki "düşey" ilişki iken ve devletle sivil toplumun özdeşleştirilmesinde içkin olarak bulunan politika ile bezeliyken; liberalizm bu temeli yatay olarak kavıyor ve içinde her bireyin takas, trampa ve değişim için doğal eğilimini sergileyebileceği sivil topluma dayandırıyordu. Böylelikle politika ilişkisi, Michael Shapiro'nun deyimiyile "Toplumsalın zinde sürümüne," dayandırılmış oluyordu.³⁵ Toplumun, devlet eliyle yukarıdan inşasıyla ilgisini kesen geç 18. yüzyıl liberalizmi *raison d'état* fikrini de terk ediyor ve özerk bir sivil toplumun geliştirilmesine odaklanıyordu. Bu durum, liberalizmin hiçbir zaman tamamen kurtulamayacağı bir miyopluğa neden olmaktaydı. Bu miyopluk en açık biçimde Smith'in "gizli ele" başvurusunda ortaya çıkıyordu ki bu, Wendy Motooka'nın da belirttiği gibi, sadece akıl yürütmeye dair bir hatanın değil, politik bir yanılsamanın da sonucuydu. Bu yanılsama, sivil toplumun ve ticari toplumun devlet tarafından oluşturulmadan ortaya çıkabileceğine dairdi.³⁶ *Devlet sorununun bu şekilde ka-*

35 Michael Shapiro, *Reading "Adam Smith": Desire, History and Value* (London: Sage, 1993), s. 9-12, 53.

36 Wendy Motooka, *The Age of Reasons: Quixotism, Sentimentalism and Political Economy in Eighteenth-Century Britain* (London: Routledge, 1998), s. 203. Smith'in gizli el metaforunu *Wealth of Nations* (s. 456) ve *Theory of Moral Sentiments* (s. 184)'da birer kere kullanmış olması bağlam dışıdır (tarihsel kayıt adına bir kere de

patılması ve sivil toplum üzerindeki kurucu gücünün göz ardı edilmesi, *polis düşüncesinin de üzerinin liberal teorik bir perdeyle örtülmesi* sonucunu doğuruyordu. Politik çözümlemenin “müdahaleci” politik akılcılıktan “müdahaleyi dışlayan” bir akılcılığa kayması, düzen fikrinin de polisin mıntikasından ticaretinkine aktarılmasına yardımcı oluyordu. Dolayısıyla polisin *antitezi* olmak bir yana, geç 18. yüzyıl liberalizmi polis kavramının yeni, liberal terimler içerisinde *yeniden düşünülmelerini* içeriyordu.

Fakat liberalizm böylelikle, polis kavramının hem olumlu hem de olumsuz anlamlara sahip olması nedeniyle temel bir zorlukla karşılaşmış oluyordu. Olumlu anlamı sağlık, afiyet ve refah, yani *düzenin varlığıyla* olan çağrışımı ile ilgiliyken, olumsuz anlamı casusluk, sansür, ticaretin aşırı yönetimi, yani *özgürlüğün yokluğuyla* olan çağrışımı ile ilgiliydi. Olumlu ve olumsuz özellikler kol kola gidiyor gibi gözükmekteydi. Yani düzen, özgürlük eksikliğini gerektiriyordu. Bu nedenle polis fikrini dönüştürürken liberalizm alternatif bir toplumsal düzen kavrayışına ihtiyaç duymaktaydı. Perry Anderson hâkim mülkiyet ilişkilerinin, hukuk ve ekonomi arasındaki kesişme noktası olduğu yorumunda bulunmuştur. Liberalizmin, Colin Gordon’un düzene dair politikaların radikal yeniden kodlanması olarak adlandırdığı sürece bağlanması, bu kesişmenin unsurları aracılığıyla ve bu unsurlar çevresinde gerçekleşmiştir.³⁷ Bu yeniden kodlanmayı ele alabilmek için, liberal ideoloji alanında daha da ileri gitmemiz gerekte. Bunun için “burjuva fikriyat yuvasının”³⁸ dört kilit kavramını ele almalıyız: Menfaat, bağımsızlık, mülkiyet ve güvenlik.

“History of Astronomy”sinde kullandığı belirtmelidir.) Christopher Berry’nin, *Social Theory of the Scottish Enlightenment* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 1997), s. 44’da belirttiği gibi, imgenin kapsadığı olgu tüm esere şâmindir. Ayrıca Motoooka’nın belirttiği gibi, teorisi içindeki en acil sorunu da ortadan kaldırmaktadır. İki yüz yıl sonra liberallerin, sadece kendi kendini düzenleyen sürecin ilk tarifi olarak değil, ilk bilimsel tarif olarak da bu izahatı sahiplenmeleri, liberal teorinin bu süre zarfında ne kadar az geliştiğini göstermektedir. Bu türden bir anma için bkz. F. A. Hayek, *The Fatal Conceit: The Errors of Socialism* (London: Routledge, 1988), s. 148.

37 Perry Anderson, *Lineages of the Absolutist State* (London: New Left Books, 1974), s. 404; Colin Gordon, “Governmental Rationality: An Introduction,” in Graham Burchell, Colin Gordon and Peter Miller (eds), *The Foucault Effect: Studies in Governmentality* (Hemel Hempstead: Harvester Wheatsheaf, 1991), s. 26.

38 Tabir Siegfried Kracauer’dan alınmıştır, *The Salaried Masses: Duty and Distraction in Weimar* (1930), çev. Quintin Hoare (London: Verso, 1998), s. 88.

Liberal Düzen Hali: Menfaat,* Bağımsızlık, Mülkiyet

Menfaat kavrayışı politik düşüncede ilk olarak 17. yüzyılda, prens ve devletle bağlantılı olarak önemli bir rol oynamaya başladı. Fakat on yedinci yüzyılın sonu ve on sekizinci yüzyılın başında bu kavramın anlamı politik olandan (devlet aklı, prensin iradesi) iktisadi olana doğru kaydı. J.A.W. Gunn'ın işaret ettiği gibi "menfaat," idari kurullardan [council chamber] piyasaya doğru hızlı bir yolculuk yaptı. Menfaat giderek ekonomik terimler içerisinde düşünülmeye başlandıkça, devletin menfaati de, refahı ve devleti özdeş tutan merkantilist ve Kameralist öğretileri destekleyecek şekilde, "bollukla" eş tutulur oldu. Bu aynı zamanda, "özel şahısların" alâkadar oldukları ile "kamunun" veya "topluluğunkilerin" aynı terimler içinde ele alınması anlamına geliyordu ki böylelikle, bu ikisinin özdeşleştirilmesinin de önü açılmış oluyordu.³⁹ Fakat menfaat 18. yüzyılın etkin kilit kavramlarından biri haline geldikçe ve giderek ekonomik bir anlam kazandıkça, bireysel ekonomik aktörlerin faaliyetlerine de uygulanabilir olduğu ortaya çıktı. Böylelikle Albert Hirschman'ın, "menfaat" kavramının, iktisadi fayda ve kişilerin para kazanmasına doğru "semantik kayışı" olarak tarif ettiği süreç yaşandı.⁴⁰ Bu, hiçbir yerde, menfaatin toplumsal eylemin güdüleyici, merkezi dinamiği olarak sunulduğu Smith'in eserlerinden daha açık biçimde ortaya çıkmaz:

Akşam yemeğimizi kasabın, bira imalatçısının veya fırıncının yardımseverliğinden değil, bunların kendi menfaatlerini düşüncelerinden umarız. Kendimizi onların insanlıklarına değil, özsevgilerine yönlendiririz ve onlarla kendi ihtiyaçlarımız üzerinden değil, onların çıkarları üzerinden konuşuruz. Bir dilenciden

39 Bkz. J.A.W. Gunn, *Politics and the Public Interest in the Seventeenth Century* (London: Routledge, 1969), s. 42-3; ayrıca bkz. yine aynı yazarın "'Interest Will Not Li:' A Seventeenth-Century Political Maxim," *Journal of the History of Ideas*, 29, 1968, s. 551-64. Similarly, Felix Rabb, *The English Face of Machiavelli: A Changing Interpretation* (London: Routledge, 1964), s. 237.

40 Albert Hirschman, *The Passions and the Interests: Political Arguments for Capitalism before Its Triumph* (Princeton University Press, 1977), s. 40-1.

* İngilizce "interest" kelimesinin burada "menfaat" olarak çevrilmesi daha uygun görülüşse de, kelimenin maddi menfaat elde etmenin öncesindeki sürece işaret eden ve kişinin içsel deneyimini anlatan "ilgi" anlamına geldiği de akıld tutulmalıdır -ç.n.

başka hiç kimse, ağırlıklı olarak kendi yurttaşının yardımseverliğine bağlı kalarak yaşamayı seçmez.⁴¹

“Tutku” ve “günahın” Smith tarafından “fayda” ve “menfaat” olarak yeniden düzenlenmesi, ilgili yazında, başta Hirschman tarafından olmak üzere, son derece ayrıntılı bir şekilde çalışılmıştır. Benim buradaki ilgim, bu yeniden düzenlemenin polis düşüncesi-nin dönüşümünde oynadığı rol ile bağlantılıdır. Smith, menfaati merkez alan ve Kıta’da bulunan anti-polis fikirleri seslendirmektedir. Örneğin tahılın zabtiyesine dair kaleme aldığı denemesinde Herbert, kendi menfaatini gözetmenin tüm insan eylemlerinin temeli olarak nitelendirmektedir. Herbert’e göre “Salt kişisel çıkar dolayısıyla gerçekten güdülenmek insanlığın kaderidir.”⁴² Bu nedenle tüm toplumun refahı, yukarıdan dayatılan ortak bir plana adanmışlıkla değil, herkesin kendi menfaatini takip ettiği bir durumda ilerler. Ortak iyiye uyumlaştırılması [entegre] için “zabtedilmesi” yerine, toplumsal düzenin ve iyi yönetimin merkezi özelliği olarak menfaate özgür bir alan bırakılabilir.

Smith ve diğer geç on sekizinci yüzyıl liberal düşünürleri açısından “menfaat” düşüncesi ayrılmaz bir biçimde bağımsızlık kavrayışıyla bağlantılıydı. Daha önce gördüğümüz gibi, Smith’e göre miadı dolmuş toplumsal yapılar içerisindeki *bağımlılık* hali –“fazla ev hizmetlisi barındırma geleneği”– suça ve düzensizliğe neden olmaktadır: “Bağımsızlık suçları önlemek için en iyi politistir.” Ticari toplumda kişiler ticaret ve takas yapma –istedikleri gibi ticaret yapabilme– konusunda özgürdürler, çünkü bağımlılık ilişkilerine bağlı kılınmamışlardır. Ticari toplumun kilit noktası, kişisel iktisadi aktörle ilişkilendirilmiş olan bağımsızlıktır. Oğulların babalarının mesleklerini devralmak durumunda bırakıldığı Hindistan ve antik Mısır’daki “şiddet dolu” polis uygulamalarına tezat olarak, bağımsızlığı ortaya çıkaran ancak ve ancak ticaretin ve endüstrinin tesisidir.⁴³ Aynı şekilde Kant için de kanun hâkimiyeti altında eşit özgürlüğün savunusu, her vatandaş kendi kendisinin yargıcısıdır, kabulüne dayanmaktadır. Medeni

41 Smith, *Wealth of Nations*, s. 27; ayrıca *Lectures*, s. 493.

42 Herbert, *Essai*, alıntılayan Kaplan, *Bread, Politics and Political Economy*, s. 102-3.

43 Smith, *Wealth of Nations*, s. 80.

ve hukuki bir devlet, her şahsın insan olarak özgürlüğünü ve tâbi olarak da eşitliğini gerektirmekle kalmaz, “Topluluğun her üyesinin bir vatandaş olarak *bağımsızlığını*” da öngörür. Her ne kadar “Mevcut kamu yasaları altında özgür ve eşit olanlar,” gibi dolambaçlı bir tarzda tanımlanmış olsa da ve her ne kadar kimin kendi kendisinin efendisi, yani vatandaş olmayı ve dolayısıyla bağımsız olmayı hak ettiği hususunda ikircikli olduğu açık olsa da, Kant açısından medeni bir devletin üyelerinin statülerini anlamak için “bağımsızlığın” merkezi bir kategori olması aşikârdır. Aşikâr olan başka bir husus ise bu bağımsızlığın köklerinin ekonomik etkinlikte olduğudur; bir kimse “Kendi kendisinin efendisi olmalıdır ve arkasında da belli bir mülkiyet olmalıdır.”⁴⁴

Bağımsızlık düşüncesinin kullanımı, politik söylem dilinin hâkim sınıfın projesine katkı sunacak ve polis düşüncesi üzerinde önemli etkilerde bulunacak şekilde değişmesine hizmet etmiştir. Feodal ve endüstri öncesi toplumda “bağımlılık” başeğme anlamına gelirdi. “Menfaat” gibi “bağımsızlık” da, kişilere atfedilmeden önce, kilise gibi kurumsal yapılar için kullanılan bir terimdi. *Oxford English Dictionary*’de “bağımlılık” için kullanılan erken bir anlam “Bir başeğme ilişkisi ile bağlı olmak, başeğen olarak birine ait olunmak”dır. Bağımlı bir şahıs, “Geçim, destek, temin etme veya ihtiyaç duyulan herhangi bir şey,” açısından başka bir şahsa bel bağlayan kişiydi. Böyle bir bağlam, başeğmenin toplumsal bir kabul [y.n. norm, düzgü] olduğu bir toplum düzeniydi: Aslına bakılırsa neredeyse herkes bir diğerrinin başeğeniydi. Böylelikle bağımlı olana herhangi bir ayırt edici leke kondurulmamış oluyordu. Fakat burjuva toplum biçiminin giderek artan hâkimiyeti ve buna paralel olarak insani ilişkilerin parasallaşması ve metâlaşması ile birlikte, “bağımlılık” da ayırt edici bir leke olarak kabul edilmeye, olumsuz ve sapkın bir hale işaret etmeye başladı. Vatandaş, kendi menfaatini tanıyan bağımsız bir şahıstı ve başeğen olmanın olumsuz hali olarak bağımlılık vatandaşlığın karşıtı olarak addediliyordu. Bağımlı olmanın simgeleri köleler, ev kadınları ve dilencilerdi.⁴⁵

44 Kant, “On the Common Saying,” s.74-8; “Metaphysics of Morals,” s. 139-40.

45 Bkz. Nancy Fraser, *Justice Interruptus: Critical Reflections on the “Postsocialist” Condition* (London: Routledge, 1997), s. 121-49.

Geniş yelpazeli ideolojik projesinin bir parçası olarak liberalizm, *herhangi bir* polis sisteminin, ekonomik bakımdan bağımsız, etkin ve kendi çıkarını gözeten [y.n. -menfaatçi] bireylerin özgürlüğünü temel alarak kurulması fikrini ortaya atmış oldu. Bu, nüfusun ticari etkinliğin yıkıcı etkileri karşısında korunması gerektiğini ve “düzeni sağlamanın” geçimliklerin kapsamlı bir biçimde zabtedilmesini şart koştuğunu vazeden polis bakış açısının altını oymaktaydı. Geçen bölümün sonlarına doğru belirttiğim gibi, Kameralistler ve polis teorisyenleri bağımsız etkinliği çalışmanın temeli olarak teşvik etmeye çabalasalar da, bu türden salt kendi çıkarını gözeten bir bağımsızlığın toplumsal bünye için yıkıcı olacağı ve ortak iyiye zarar vereceği fikrinden vazgeçemiyorlardı. Polisin karşıtı olarak anladıkları özgürlük değil kargaşaydı. Bu nedenle polis fikri gerilimlerle dolu bir hale geldi. Bir yandan kendisinin meydana getirdiği piyasa sisteminin ruhu uyarınca kendi çıkarını gözeten bir bağımsızlık arayışını içermekteydi. Diğer yandan ise, daha çok düzen arayışı çizgisi uyarınca, kişisel menfaat takibinin anti-sosyal ve bu nedenle de hâkim olunması gereken bir unsur olduğunu görmezlikten gelememekteydi. Bundan dolayı polis teorisyenleri bağımsız ve kendi çıkarını gözeten bireylerin, menfaatleri ortak iyiyle uyumlu hale getirilecek biçimde denetlenmesi fikrinden asla tamamen vazgeçemediler.

Bunun nedeni, düzenin, on sekizinci yüzyıl polis teorisyenlerince halen, emeğin üretim alanının hem içinde hem de dışındaki örgütlenmesini kucaklayan birleştirilmiş bir kavram olarak anlaşılıyor olmasıdır. Ancak politik ekonominin kendisini bağımsız bir bilim olarak oluşturmamasından sonradır ki, zenginliğin üretimi ve buna bağlı olarak da fabrika içindeki düzen “ekonomi” başlığı altında ele alınabilir hale gelirken, politik ve hukuki düzenin çok çeşitli problemleri bunlardan ayrıştırılmış ve hukuk felsefesi adı altında ele alınır hale gelmiştir. Polis biliminin üretim ve fabrika disiplininin sınırları dışındaki düzen problemleri ile uğraştığına dair yanılısama kısmen, politik ekonominin yapay gelişmesinden kaynaklanmıştır. Gerçekte polis bilimi birleştirilmiş bir düzen kavramıyla çalıştığı içindir ki emeğin merkeziliğini fabrikanın

hem içinde hem de dışında anlamıştır.⁴⁶ 3 ve 4. Bölümlerde, polis gücü ile burjuva düzeninin kuruluşu bağlamında açıklık kazandıracağımız anlayış işte bu anlayıştır.

Kendi çıkarını gözeten ve piyasa temelli eylemin sivil toplumun ardında işleyen ilke olarak tanımlanmasıyla devlet ve sivil toplum arasında yapılan kuramsal ayrım, giderek egemen hale gelen liberal ideallerin bir bölümüydü. Bu, mülkiyeti kökten biçimde *depolitize etmekteydi*. Liberalizmin polisi iyi yönetimin olumlu bir koşulu olarak tarif etmekten uzaklaşması, liberal yazarların giderek, yalnızca gizli el tarafından idare edilen bir sivil toplum aracılığıyla iş gören, kendi çıkarının peşindeki bireyi toplumsal hayatın kurucu ögesi olarak tarif etmeleriyle olmuştur. Bu modele göre toplumun temel mekanizması olarak piyasa yalnız zenginlik üretmekle kalmamakta, toplumsal gelişmenin ardındaki temel güç haline gelmekte ve kişisel özgürlük açısından da önemli sonuçlar yaratmaktadır: Ancak takas, trampa ve değişim özgürlüğüyledir ki bir kimse, vatandaşlığa dair politik özgürlükleri de edinmektedir. (Liberal/burjuva) kanun işlevlerinin vatandaşların ticari özgürlüğüne ve bağımsızlığına bağlı olduğu, esaslı şekilde ticarileşmiş bir toplum, (liberal/burjuva) kanunun hâkimiyetini gerektirmektedir. Ticaret özgürlüğü, özgürlük de ticareti mümkün kılmaktadır. Böylelikle ticari bir toplum yeni bir dünya düzenini kendi suretinde yaratmış olmaktadır. Örneğin Montesquieu'nun yorumu dikkat çekicidir: "Ticaretin ruhu kendisiyle beraber (...) düzenin de ruhunu getirir."⁴⁷ Devlet erkinin en bilindik ifadesi olan polis eylemi böylelikle tarihsel gelişme sahnesinin merkezinden uzaklaştırıldı. Smith'in iğne fabrikası tartışmasında ortaya çıkan dönüşüm de bu durumla bağlantılıydı –ki bu, *politik olarak kurulmuş* düzenin zenginlik üretici kapasitelerine katkı yapan polis gücünün ifade kazanmasında bir uğrak olmaktan çıkararak, özerk toplumsal ilişkilerin mekânı ve ulusların zenginliğinin kaynağı olmaya yönelik bir dönüşümdü.

46 Geoffrey Kay & James Mott, *Political Order and the Law of Labour* (London: Macmillan, 1982), s. 125-8.

47 Montesquieu, *The Spirit of the Laws* (1748), çev. Anne Cohler, Basia Miller ve Harold Stone (Cambridge: Cambridge University Press, 1989), Pt 1, Kitap 5, Bölüm 6.

Fakat hemen belirtmemiz gerekir ki liberalizm, yeni düzen kavrayışının geliştirilmesiyle ilgili olarak, düzen ve mülkiyet kavramlarının yeniden şekillendirilmesi ve bu kavramların içinde bulunan iktidar ve hiyerarşiye dair tüm çağrışımların kaldırılması işine girmiştir. Mülkiyet, köken olarak, birisini başka birisi adına iyi düzeni muhafaza etmek konusunda muktedir kılan kaynaklara bağlıydı. Düzenin olağan algılanışı da hiyerarşiydi. Bu, düzenin anlamıyla tam olarak uyumluydu. Şeyleri *düzene koymak*, onları sadece yerlerine koymak anlamına gelmiyor, sıralamak, derecelendirmek ve sınıflandırmayı da gündeme getiriyordu. Türevleri olan “başeğen” ve “başkaldıran”^{*} kelimelerinin de gösterdiği gibi, düzen, tanım itibarıyla disipline edilmiş bir hiyerarşiyi çağrıştırmaktaydı. Düzenin feodal ve erken modern kavramsallaştırmaları, büyük varoluş zincirinin bir parçası olmak anlamında, düzenin içsel hiyerarşik anlamını kabul etmekteydiler. Bu kabul, toplumsal düzenin politik olarak kurulduğu anlayışı ortaya çıktığında da değişmeden kaldı. Örneğin Richard Hoker “Eğer şeylerin veya kişilerin düzene konması gerekiyorsa, bu onların derecelere göre ayrıştırıldıklarını gösterir,” yorumunda bulunmaktadır.⁴⁸ Aile, yakın çevre, toplum, *commonwealth*, politik bünye ve doğal dünya; bunların hepsi düzenin hiyerarşik doğasını örneklemektedirler. Bu nedenle, “Polisin iyi düzenin babası,” olduğunu veya polisin düzeni inşa ettiğini söylemekle kastedilen, polisin, şeylerin hiyerarşi içindeki yerlerini almalarını sağladığıdır. Polis düzenlemeleri çoğunlukla, giyim kuşama dair kısıtlayıcı düzenlemelere varıncaya kadar, oluşturulacak ve muhafaza edilecek olan düzenin, hiyerarşik bir doğada olduğu anlayışına dayanır. Buna karşılık liberalizm, düzeni, eşit biçimde kendi çıkarlarının peşinde koşan bağımsız mülkiyet sahibi bireylerin oluşturduğu bir sistem

48 Richard Hooker, *Of the Laws of Ecclesiastical Polity*, Book I, ch.x.4, ch.x.10, *The Works, Cilt I*, içinde, ed. Rev. John Keble (Clarendon Press, 1865), s. 341; Angel Rama, *The Lettered City*, çev. John Charles Chasteen (Duke University Press, 1996), s.14.

* “Subordinate” sözcüğünün karşılığı olarak “başeğen” (subordination: başeğme) kullanılmıştır ki bu sözcüğün (özellikle askeri kullanımındaki) “ast” anlamına uygundur; “insubordinat” karşılığının başkaldıran, asi olarak kullanılmasının yaygınlığı göz önüne alındığında tercihimiz daha anlaşılır olmaktadır. Metinde bahsedilen türev ilişkisi, bu iki kelimenin, düzen anlamına gelen “order” kelimesinden türetilmiş olmalarıyla ilgilidir (düzene şeklen ya da gönüllü olarak “boyun eğen”dir subordinate). “Baş eğmek” ve türevleri İngilizce karşılıklarına yakınlaştırmak uğruna bitişik yazılmıştır -y.n.

olarak sunarak, merkezi kavramlarından birinin çağrıştırdığı hiyerarşi gerçeğini göz ardı etmiş oldu.

Mülkiyeti merkez alan farklı bir eşgüdüm stratejisi etrafında, toplumsal düzeni yeniden tesis eden liberalizm, Locke tarafından “Her adam kendi şahsında bir mülkiyete sahiptir,” şeklinde öne sürülen miti devam ettirmek durumundaydı. Smith, “Her şahsın kendi emeğinde sahip olduğu mülkiyet, diğer tüm mülkiyetlerin asıl kaynağı olduğu gibi, aynı zamanda en kutsalı ve en dokunulmazı,” olduğunu ilân ediyordu.⁴⁹ Bağımlı olma halinin terkinin toplumsal düzenin temeli olarak tanımlayan yeni liberal semantik, nüfusun çoğunluğu açısından *ücretli emeğe* bir bağımsızlık biçimi olarak muamele etmek durumundaydı. (Liberal demokratik devletlerdeki “bağımlılık kültürünün” yok edilmesine dair daha güncel girişimler, bu burjuva ideolojik varsayımı sadece tekrarlamaktadırlar). Gerçekten de, dilenci veya aylakların vaziyetlerinde ortaya çıktığı gibi, yoksullar açısından gerçek bağımlılık, ücretli emeğin *yokluğundan* ibaretmiş gibi ortaya çıkmaktaydı. Fakat Marx’ın işaret ettiği gibi, “Bireyler bağımsız görünmektedirler (...) fakat bu sadece, *koşullardan*, bu bireylerin sözleşmeye girdiği *varoluş koşullarından* soyutlama yapan birisi için böyle görünmektedir.” “Olayların normal akışında işçi ‘üretimin doğal kanunlarına’ terk edilebilir. Yani işçinin sermayeye, üretim koşullarının kendisinden kaynaklanan ve bu koşullar tarafından devamlılığı sağlanan bağımlılığına itimat edilebilir.” (Smith’in “Avrupa’nın her yerinde yirmi işçi, bağımsız olan bir efendi altında ona hizmet etmektedir,” şeklinde ortaya koyduğu hesaba rağmen), “insanların doğal haklarının Cennet’i” olarak sermaye-emek ilişkileri, her türlü bağımlılık biçiminden azade olarak sunulmuştur (ve halen de sunulmaktadır). Herkesin belli bir ölçüde bağımsız bir tacir olduğu varsayımı, başeğme ve toplumsal egemenlik ilişkilerinin ve emeğin “iktisadi ilişkilerin sessiz zorlamasına” başeğdirilmesinin üzerine liberalizm tarafından yerleştirilen ideolojik cilaya işaret etmektedir.⁵⁰

49 Smith, *Wealth of Nations*, s. 138; John Locke, *Two Treatises of Government* (1690), (Cambridge: Cambridge University Press, 1988), s. 287.

50 Karl Marx, *Capital*, Cilt 1, çev. Ben Fowkes (Harmondsworth: Penguin Books,

On sekizinci yüzyıl liberalizmi bireysel aktörü vurguladıkça ve fetişleştirdikçe, mal sahipliği ve egemenlik arasındaki göbek bağı da açık bir biçimde kopar. “Mal” ve “mülkiyet”^{*} arasındaki bağ on yedinci yüzyılda, on sekizinci yüzyıla da sarkarak, aşikâr olmaya devam etmiştir. Bir işin sahibini tanımlamak için kullanılan “mülk sahibi” [proprietor] gibi eskiden kalma kullanımları bir kenara bırakırsak, bugün için bu kavramlara genellikle ayrı muamele edilmektedir, fakat on sekizinci yüzyılda mal sahipliğinin mülkiyet olarak anlaşılması son derece doğaldı. Locke’un *İki Sözleşme*’sinin [Two Treatises] birinci baskısıyla (1690) üçüncü baskısı (1698) arasında “mülkiyete” yapılan birçok referansın “mal sahipliği” ile değiştirilmiş olması kanıt olarak sunulabilir. Locke’un, herkesin şahsına içkin olarak mal sahibi olduğu yorumu, yine kendisine ait olan şahsın “kendi kişiliğinin mülkiyetinin sahibi [proprietor]” olduğu önermesiyle birlikte okunmalıdır.⁵¹ Mal ve mülkün bu kadar yakın bir ilişkide olmasının sebebi, mal sahipliğinin o mal üzerinde egemen güç olma anlamına gelmesidir. Fakat liberalizm, ulaştığı nokta itibariyle artık, mal ve egemenliğin birbirinden kökten biçimde farklı iki ayrı doğaya sahip oldukları görüşünü teşvik etmektedir. Egemenlik, kişiler üzerinde yönetim olarak anlaşılmaya başlarken, mal sahipliği basitçe, şeyler üzerinde yönetim olarak ele alınmaya başlamıştır. Liberalizm bu noktada; kişilerin şeyler üzerindeki yönetimi olarak *dominium* ile muhakkak olmasa da çoğunlukla bir prens olarak beliren politik otorite ile başeğenleri arasındaki dikey egemenlik

---

1976), s. 280, 723, 899-901; *Grundrisse*, çev. Martin Nicolaus (Penguin, 1973), s.163-4; “Economic and Philosophical Manuscripts,” *Early Writings*, çev. Rodney Livinstone & Gregory Benton (Penguin, 1975), s. 326; Smith, *Wealth of Nations*, s. 37, 83

51 Locke, *Two Treatises*, p. 289. William Blackstone, *Commentaries on the Laws of England*, Vol. 4 (1769) (Dawsons. Blackstone, 1966), s. 162’de “kamu polisi”ni, “mülkiyetin, iyi komşuluğun ve davranışın kurallarına” uyan, “nazik, çalışkan ve kendi mahallerinde saldırgan olmayan,” vatandaşları kapsayacak şekilde tanımlamaktadır. Bu konuya, hafif Derridacı bir dönüş dahilinde, 4. Bölüm’de döneceğim.

* Sadece bu paragrafta geçerli olmak üzere, yazarın niyetini açığa çıkarmak amacıyla, “property” kelimesi “mal,” “propriety” kelimesi de “mülkiyet” olarak çevrilmiştir. Aslına bakılırsa Türkçede bu ayırım yerleşmiş değildir ve “property” kelimesi genellikle “mülkiyet” olarak çevrilir. Fakat “mülkiyet” kelimesi kökeni itibariyle “mal” ve “egemenliği” aynı potada eritir ki, yazarın bu bölümde belirtmeye çalıştığı tam da, on sekizinci yüzyıl İngiltere’sinde bu ilişkinin çözülmeye başladığıdır -ç.n.

ilişkisi olarak *imperium* arasındaki Roma'ya ait eski ayrıma oynamaktadır.⁵² Bu ise, şeyler üzerindeki *dominium*'un, farklı bir şekilde olsa da *imperium*'un bir hali olduğu gerçeğinin üzerini örtmektedir: Mal sahipliği aracılığıyla kişiler üzerinde yönetim.⁵³ Durumu daha açık belirtmek gerekirse, mal sahipliğinin bir iktidar şekli olduğunun üzeri örtülmektedir. *Dominium* halen bir buyruk altına alma şeklidir. Sadece mal sahipliğinin sağladığı güçle kişiler üzerinde yönetim kurmayı mümkün kıldığı için değil, insanoğluna malmış gibi muamele edilmesinin önünü açtığı için bu böyledir.

Bunun da ötesinde belirtilmelidir ki, her ne kadar kanun hâkimiyeti sloganı liberal burjuvazi açısından *ancien régime*'in* keyfi iktidarına karşı harekete geçirici bir çağrı ise de, tek işlevi bu değildi. Sadece yukarıdan gelen keyfi güce karşı değil, aşağıdan gelen “ayak takımı yönetimine” [mob rule] karşı çıkmak için de kullanılmaktaydı. “Mob” [ayak takımı], Latince'deki *mobile vulgus*'tan kısaltılmış ve on sekizinci yüzyılda yoksulları, yani alt *tabaka* olarak beliren işçi sınıfını kodlamak için hâkim sınıf tarafından geliştirilmişti.⁵⁴ Böylelikle, özel mal sahipliğini esas alan ve şeklen eşitlikçi olduğu farz edilen bir sistemin hâkimiyetinin yükselişi, aslında, yine sistem içinde bulunan temel hiyerarşik güç ilişkileri üzerine bina olan yeni kavramlar ortaya çıkarmış oluyordu.

Bu nedenle liberalizmin yükselişinin en önemli ideolojik başarılarından biri, her zamankinden daha fazla sermayeye odakla-

52 Örneğin bkz., Smith, *Lectures*, s. 10, 21, 26. *1789 öncesi Fransa'da *eski rejim*-y.n.

53 Bu feodal hukuka kadar geri götürülebilir. Frederick Pollock and Frederic William Maitland, *The History of English Law Before the Time of Edward I*, Cilt I (1895) (Cambridge University Press, 1968), s. 230, Feodal hukuktan gelen kalıntıları ile aynı *dominium* kelimesinin hem *mülk sahipliğini* hem de *lordluğu karşılaması gerekmektedir*. Bir tartışma için bkz. “Property and Sovereignty” (1927), C.B. Macpherson (ed.), *Property: Mainstream and Critical Positions* (Blackwell, 1978), s. 155-75; Roger Cotterrell, *Law's Community: Legal Theory in Sociological Perspective* (Clarendon Press, 1995), s. 223, 320; Carol M. Rose, “Property as Wealth, Property as Propriety,” John Chapman (ed.), *Compensatory Justice: Nomos 33* (NY University Press, 1991), s. 233.

54 Peter Linebaugh, *The London Hanged: Crime and Civil Society in the Eighteenth Century* (Harmondsworth: Penguin, 1987), s. 38; Bob Fine and Robert Millar, “Introduction: The Law of the Market and the Rule of Law,” in Bob Fine and Robert Millar (eds), *Policing the Miners' Strike* (London: Lawrence and Wishart, 1985), s. 11. Smith'in “ayaktakımı” kullanımı için bkz. *Wealth of Nations*, s. 460, 779.

nan bir toplum bağlamında, mülkiyetin bir erk tatbiki ve hiyerarşi biçimi olduğunun üzerini örtebilmiş olmasıdır. E.P. Thompson'ın 18. yüzyıl hakkında yazarken öne sürdüğü gibi, "Mülkiyet ve mülkiyet sahibinin ayrıcalıklı statüsü, adaletin kefesinde her yıl daha da ağır basmayı görev edinmişti; ta ki adalet, mülkiyetin ve ona bağlı statünün korunup savunmasından daha fazla bir şey olarak anlaşılmayınca kadar."⁵⁵ Ta ki feodalizmin çöküşü ile ortaya çıkan efendisiz şahsın yeni bir efendi –sermaye– ile karşı karşıya olduğuna dair emâreler bollaşınca kadar. Bu noktada sermaye hem tahta çıkarılmış hem de takdis edilmiştir; Kralların Kutsal Hakları artık Mülkiyetin Kutsal Haklarıdır. Sermaye artık Kral olmuştur.⁵⁶ Modern mülkiyet sahipliğinin merkezi kategorisinin, hukuk ve devlet erkinin merkezi kategorilerinden birisiyle aynı olması boşuna değildir. Peter Linebaugh'un işaret ettiği gibi, suçbilimde olduğu gibi ekonomide de hiçbir kelime "*capital*"* kelimesinden daha kudretli değildir. Bu kelime bir yandan devletin planlanmış ölüm hakkındaki iktidarına, diğer yandan da hayatın bir hali (stok hali) olarak özel mülkiyetin iktidarına işaret eder.⁵⁷ Tarihsel olarak yersiz yurtsuzlarla ilgili olarak çıkarılan yasalar, proleteryanın öncelleri arasından çıkan itaatsizleri devletin elinde ölüme gönderirken, on sekizinci yüzyılda mülkiyete karşı işlenen suçlar artarak aynı cezayla muamele görmüştür: Sermayeye [capital] direniş ölüm cezasıyla [capital punishment] karşılanmıştır. Mülkiyete karşı gerçekleştirilen ve ölümlerle karşılanan saldırılar bir yana bırakılırsa, istihdam ile ilgili yasaların kalabalıklığı, emeğin mülkiyet düzenine tâbi kılınmış olmasına yeterince dalâlet eder. Emekçiler Yasası (1349), Zanaatkârlar Yasası (1563) ve daha sonradan zekice Efendiler ve Hizmetçiler Yasası olarak adlandırılan yasa gibi bir takım hukuki metinler, sermaye ve emek arasındaki ilişkilerin kökten biçimde eşitsiz olduğunu

55 E.P. Thompson, *Whigs and Hunters: The Origin of the Black Act* (Harmondsworth: Penguin, 1977), s. 197.

56 Bunu Juliet Mitchell'den aldım ve bir miktar da uyarladım, "Introduction," to Daniel Defoe, *Moll Flanders* (1722) (Harmondsworth: Penguin, 1978), s.10.

57 Linebaugh, *London Hanged*, s. xv. Elbette ki, tarihsel olarak, asılmaların birçoğu mülkiyete dair suçlardı.

* "*Capital*" kelimesi *sermaye*, "*capital punishment*" *ölüm cezası* anlamına gelmektedir. Bu nedenle kelime İngilizce haliyle bırakılmıştır -ç.n.

açıkça göstermektedir: “Sözleşmeye dayalı” olduğu ve bu nedenle de efendi ve hizmetliye şeklen eşit muamele ettiği halde, yasa hizmetliyi aşağı “statüden” addetmektedir. Holdsworth’un *History of English Law* [İngiliz Hukuku Tarihi] isimli çalışmasında belirttiği gibi, “Yasa kapsamındaki efendi ve hizmetçi arasındaki ilişki asıl olarak sözleşmeye dayalı olduğu halde, bazı durumlarda evlilik sözleşmesine benzer özel türden bir statüyü de ortaya çıkarmaktaydı.”⁵⁸ Yasa işçiyi, akla uygunluğunu sorgulamaksızın, işvereni tarafından verilen emri kabul etmeye mecbur kılmaktadır; sıkça verilen emirleri kabul etmemek yakalanma ve hapsedilme anlamına gelmektedir. Başka şekilde dile getirmek gerekirse, efendinin emrine itaat etmeyerek, sermayenin iktidarı tarafından disipline edilmeye karşı çıkmak cezai bir suçtur. Böyle bir durum karşısında, Smith’in, herkesin tacir olduğuna dair iddiasının, eski tip bir liberal mit olduğu açık ediliyordu.

Uygulamada liberalizmin görmezden geldiği nokta, evvelden polis tarafından uygulanan hâkimiyet ve disiplinin, giderek sermaye tarafından uygulanır olduğuydu. Sonuç olarak liberalizm, kanun hâkimiyetinin şahıs hâkimiyeti olmaya devam ettiğini göz ardı etti. Baskıcı rejimlere karşı çıkmak bir yana, liberalizmin kendisi, Kameralizm ve polis bilimi temelli mutlakiyetçi polis programları tarafından bireyler üzerinde uygulanmak üzere yürürlüğe konan erkin yeniden odaklanması ve hatta yoğunlaştırılmasıydı.⁵⁹ Değişik bir şekilde ifade etmek gerekirse, geç 18. yüzyılda polis kavramını dönüştürmek liberalizm için olasıydı; çünkü erkin ve hâkimiyetin uygulanması yavaş yavaş polisten sermayeye doğru kaymaktaydı. Piyasanın disipline edici mantığı polisin disipline edici mantığının yerini almaktaydı.⁶⁰ Bazı ülke-

---

58 Sir William Holdsworth, *A History of English Law*, Cilt II (1903), üçüncü baskı (London: Methuen/Sweet and Maxwell, 1923), s. 462.

59 Bkz. Jeffrey Minson, *Questions of Conduct: Sexual Harassment, Citizenship, Government* (London: Macmillan, 1993), s. 61.

60 Foucaultgillerin çalışmalarında bulunan polis üzerindeki liberal zaferin izahı “Liberal yönetim zihniyetinin,” bu yönünü açıkça göz ardı eder. Onlar için liberalizm, “Yönetimin öznesinin, kendi yönetiminde etkin olduğu özgün bir belirlenimine dayanır,” bireyleri “kendilerini yönetmeleri,” “kendi kendilerinin efendisi olmaları” yönünde teşvik eder. Foucaultgiller despotizmden bahsettiklerinde bu, “Kişinin kendi üzerindeki despotizm,” düzeyinde olur. Bu, liberalizmin “bireyselleştirici” tekniklerinin altını, polisin “bütünleştirici” tekniklerinin önüne geçecek şekilde çizse de, “kendi

lerde işverenler kendi kurallarını, şeklen “polis düzenlemeleri” olarak adlandırmış olsa da, sermaye herhangi bir “polis gücü” ihtiva etmiyordu. İşe alma ve işten çıkarma, ücret tespit etme, çalışma kurallarının oluşturulup biçimlendirilmesi, ceza kesme, ücretleri durdurma kudreti ve buna benzer birçok erk biçimi, emek işbirliği yapmadığı müddetçe, sınırsız bir biçimde niyet ve amaçlara bağlıydı. Bu nedenledir ki bir tarihçi sermayenin erkini “Polis tipi disiplin,” olarak tanımlamaktadır.⁶¹ Polis tiranlığına karşı yönelttiği her türlü suçlamaya rağmen, geç 18. yüzyıl liberalizmi sermayenin tiranlığına gönül rahatlığı içinde göz yumuyordu.

Güvenliğe Doğru

Polis kavramının yeniden ele alınması; liberalizmin düzene dair politikaları, mülkiyetin doğası ve devlet sorunsalı üzerine ideolojik sicili gözden kaçırılmadan yapılmalıdır. Tarihsel olarak yaratılan yanılsama, zabtiye işlevinin kanun hâkimiyeti ve liberal yönetim ile uyumlu hale getirmektir. Sermayenin tiranlığının üzerini ideolojik bir örtüyle örtterek ve sermayenin emek üzerindeki artan hâkimiyetini görmezden gelerek liberalizm, polis düşüncesini, en dar anlamıyla “kanun ve düzen” çerçevesi içinde kısıtlayarak, dönüştürmüştür: Suç ve düzensizliğin; kanun hâkimiyetine tâbi olan, açıkça tanımlanmış ve sınırlanmış bir rolü üstlenen ve tek bir kurum çatısı altında toplanmış bulunan profesyonel kamu görevlileri bünyesi aracılığıyla uygulanan kanun zoru ile önlenmesi. Polise dair bu bakış gerek politik söy-

---

kendisine efendi olanların” aslında sermaye tarafından hükmedildiklerini, sözde bireyselliklerinin özgün bir iktidar biçimi ve düzen mantığı tarafından belirlendiğini kolayca göz ardı eder. Metinde verilen ibareler biri dışında Nikolas Rose’a aittir, “Government Authority and Expertise in Advanced Liberalism,” *Economy and Society*, Cilt 22, No. 3, 1993, s. 283-99. “Kendi üzerinde despotizm” ise Marianne Valverde’ye aittir, “Despotism and Ethical Liberal Governance,” *Economy and Society*, Cilt 25, No. 3, 1996, s. 357-372. Fakat bu türden izahatlar Britanyalı Foucaultgiller’in metinlerinde yankılanır.

61 William M. Reddy, *Money and Liberty in Modern Europe: A Critique of Historical Understanding* (Cambridge: Cambridge University Press, 1987), s. 161, 181, 184; ayrıca bkz. Richard Biernacki, *The Fabrication of Labor: Germany and Britain, 1640-1914* (Berkeley: University of California Press, 1995), s. 448. Alan Hunt, *Governance of the Consuming Passions: A History of Sumptuary Law* (New York: St. Martin’s Press, 1996). Hunt, uygun giylenme biçimleriyle ilgili lüksü önleyici yasaların düşüşe geçmesinin bir nedeninin, elbise “zabtnın” giderek, en azından işyeri bazında, sermaye yöneticileri tarafından üstlenilmiş olması olabileceğini söyler.

lemde gerekse de polisin kendisini tanımlayışında baskın hale gelmiş ve polisin üçüncü aşamasının teorik temelini oluşturmuştur. Bu, görevi suçu belirlemek ve önlemek olan, kanun *zorunu* uygulamakla görevli olduğu gibi kanun tarafından da sınırlandırılan kamu görevlileri bünyesi olarak ortaya çıkan polise dair yeni anlayışın; toplumun iyi nizamının devlet tarafından sağlanması anlamındaki önceki polis fikriyatının üstesinden geldiği bir dönemdi.

Bir iktisatçı olan Paul Samuelson'un yirminci yüzyıl "liberteryenlerine" dair yorumu, liberalizmin polis kavramını hangi nedenle terk etmediği hususunda oldukça zihin açıcıdır.

Size bir sır vereceğim. İktisatçılar yavan, bunalımlı kişiler olarak bilinirler. Bu tamamen yanlıştır, gerçeğin tam tersidir. Liberteryen inanca sahip kaskatı bir iktisatçının üstünü kazırsanız, altında bir Don Kişot bulursunuz. Aşka sevdalı herhangi bir kadın bile, bu türden bir iktisatçının bütünüyle özgür Viktoryen piyasaya bağlandığı gibi, Ortaçağ şövalyeliğine faydasız bir duygusallık içinde bağlanmamıştır. Bütünüyle özgür? Evet, neredeyse öyle. Elbette ki gönüllü olarak yapılan sözleşmeleri koruyacak ve her biri kendi başına bir ada olan her molekülün mülkiyet haklarını kollayacak polis memurlarının olması kaçınılmazdır.⁶²

Kanunlar ve yönetim son kertede "Zenginleri yoksullara veya mülkiyeti olanları olmayanlara karşı korumak için tesis edildikleri için,"⁶³ bu kanunları uygulayacak zor gücü de tasarlanmak durumundadır. Başka bir deyişle, *güvenliği* sağlayacak bir güç olmalıdır.

Güvenlik [security] kelimesi Latince *securitas/securus*'den gelmektedir ve daha sonra *sine cura*'dan türetilmiştir. Olumsuzluk eki olan "*sine*"nin ardından gelen ve "kaygı, ilgi, özen veya özen göstermek, kaygılanmak, dikkat, alâka, endişe, acı ve keder, özen

62 Paul A. Samuelson, "Modern Economic Realities and Individualism," in *The Collected Scientific Papers of Paul A. Samuelson*, Cilt 2 (MIT Press, 1966), s. 1408. Teorisyenler arasındaki en liberaller bile ('liberteryen'de olduğu kadar liberal), bu türden bir gücün gerekli olduğunu teslim etmektedirler. Bkz. Robert Nozick'in, güce, hırsızlığa, yolsuzluğa karşı ve elbette anlaşmaları uygulamaya yönelik minimal bir devleti kabulü; *Anarchy, State, and Utopia* (Blackwell, 1974), Preface.

63 Smith, *Wealth of Nations*, s. 715; ayrıca bkz. s. 710; *Lectures*, s. 208, 401, 404. Yoksulları olduğu kadar, yasalar ve hükümetler, Smith'in bir yerde "kavgacı vatandaşlar" olarak tarif ettiklerini de bastırmaya eğilimli olmuşlardır. Bkz. Letter to George Chalmers, 22 December 1785, *Correspondence*, s. 290.

ve sebat, vasilik, kişiler ve şeyler için alâka,” gibi anlamlara gelen *cura* bize, *sine cura*’nın anlamını vermektedir: dert, tasa, kaygıdan azade olmak, sıkıntısız olmak. *Securitas* sonuç olarak, kaygı ve tehlikeden uzak olmak veya az buçuk başka bir açıdan bakılacak olursa korunmak ve güvende olmak [safety and security -y.n.] anlamında tanımlanmıştır.⁶⁴ Fakat güvenliğe dair erken kullanımlar epey farklı, hatta çelişkili anlamlara da gelmektedir. *Oxford English Dictionary*, güvenliğin *olumsuz* bir hal olarak kullanımına dair birçok örnek vermektedir: “Nafile zaferimiz, ahlâki bozukluğumuz, açgözlülüğümüz, aylaklığımız, güvenliğimiz” (1564); “Günah dolu güvenlik içinde boğulmuşlardı” (1575), ve Shakespeare’nin *Macbeth*’de Hecate’ye söylediği gibi, “Güvenlik ölümlülerin baş düşmanıdır.”⁶⁵ Güvenlik burada kayıtsız, tehlikeli ve bazen de günah dolu bir itimat anlamına gelmektedir. Bu anlam artık kaybolmuştur; çünkü kayıtsız, tehlikeli ve günah dolu bir durum olmanın ötesinde güvenlik, düzenin en üst dereceden önemini [kırılganlığını] oluşturmaktadır. Bu nedenle de bu kitap-taki tartışma açısından önemli bir kavram haline gelmiştir.

Politik bir kavram olarak *securitas*, *Securitas Publica* –imparatorluğun korunması ve savunulması– mottosu [öndeyişi -y.n.] politik bir önem kazanmış ve sonuçta devletin güvenliği kavrayışına dönüşmüştür. İskoç Parlamentosu’ndan geçen Güvenlik Akti (1704) buradan hareketle, krallığın bağımsızlığını güven altına alacak bir yönetimin koşulları yasallaşmadıkça, Kraliçe Anne’in vârisini tahttan uzaklaştırmıştır. Fakat on sekizinci yüzyılda ilginin politikadan piyasaya doğru kayması gibi, güvenlik kavrayışında da bir değişim yaşanmıştır. Bu değişim uyarınca güvenlik, onu, bireyin kendi çıkarının peşinden koşma özgürlüğüyle özdeş kılan liberal burjuva aklın köşe taşı haline gelmiştir.⁶⁶ Güvenliği egemenin mutlak güçlerinin temeli olarak

64 Michael Dillon, *Politics of Security: Towards a Political Philosophy of Continental Thought* (London: Routledge, 1996), s. 16, 125.

65 William Shakespeare, *Macbeth*, III, v, 32.

66 *Utilitarianism*’de (1861) J. S. Mill, korunmayı “Tüm çıkarlar arasında en hayati olanı,” olarak tanımlamıştır; *Utilitarianism, On Liberty and Considerations on representative Government*, ed. H. B. Acton (Den&Sons, 1972), s. 50. Aynı yıl içinde yayınlanan *Considerations on Representative Government*’daki şu yoruma da dikkat çekmek gerekir: “Şahsın ve mülkiyetin korunması(...) toplumun birincil ihtiyacıdır” (s.355).

ele alan Hobbesçu görüşün aksine, liberalizm güvenliği özgürlükle az çok eşanlamli kullanır olmuştur. Bunu, Smith'in kişilerin özgürlüğü ve güvenliğine aynı anda gönderme yapmasında, Montesquieu'nun "Politik özgürlük güvenliğe dayalıdır," iddiasında ve Bentham'ın, en azından 1780'lerdeki çalışmalarında görebileceğimiz, "Özgürlük hakkında berraklaşmış bir düşünce bizi, onu güvenliğin bir kolu olarak addetmeye sevk edecektir," önermesinde görmek mümkündür.⁶⁷ Neredeyse özdeş iddialar liberal gelenekten gelen birçok yazar tarafından ortaya atılmıştır: "Eğer nüfus ulusal zenginlikle ilişkiliyse, özgürlük ve kişisel güvenlik her ikisinin de temelidir" (Ferguson); "Yönetimin tasarımı ve nihai amacı, özgürlük ve güvenlik" (Paine); "Politik özgürlüğü olmayan bir halkın, aynı yasaların devamlılığı açısından *güvenliği* de olmayacaktır" (Priestly); "Güvenliğin kaybı özgürlüğün kaybıdır" (Paley); "Eğer anlaşılabilirlik açısından çok keskin olmazsa, güvenliği, yasal özgürlüğün garanti altında olması olarak tanımlayacağım" (Humboldt).⁶⁸ Bu bakışı dönemin İngiliz anayasa hukukunun bir unsuru olarak bulmak da mümkündür.⁶⁹

---

67 Smith, *Lectures*, s. 405, 412, 540, 722-3, 944; Montesquieu, *Spirit of the Laws*, Pt. 2, Book 12, Bölüm 2. Aynı konuyu şuralarda da ele almaktadır Pt. 2, Kitap 11, bölüm 6. Jeremy Bentham, *Principles of the Civil Code, The Works of Jeremy Bentham, Volume I*, ed. John Bowring (William Tait, 1843), s. 302, 307; ayrıca bkz. *An Introduction to the Principles of Morals and Legislation* (1789), *A Fragment on Government and An Introduction to the Principles of Morals and Legislation* (Blackwell, 1960), s. 147.

68 Bkz. David Hume, "Of the Rise and Progress of the Arts and Sciences," *Essays: Moral, Political, and Literary* (1742), (Liberty Fund, 1985), s. 124; ayrıca *A Treatise of Human Nature* (1739), (Oxford University Press, 1978), s. 485, 550; Ferguson, *Essay on the History of Civil Society*: "Nüfus ulusal zenginlik ile bağlantılı kılındığında, özgürlük ve kişisel güvenlik her ikisinin de esas temelleri haline gelecek" (s. 143; ayrıca s. 221); Paine, *Common Sense*, s. 7'de "Hükümetin biçim ve nedeninin, özgürlük ve güvenlik" olduğu yorumunda bulunmuştur; Joseph Priestly, "An Essay on the First Principles of Government" (1771), *Political Writings*, ed. Peter Miller (Cambridge University Press, 1993), s. 32: "Politik özgürlüğe sahip olmayanlar için, aynı yasaların devamı yönünde garanti de yoktur;" William Paley, *The Principles of Moral and Political Philosophy* (R. Faulder, 1785), s. 444-5'de, İsveç'te gerçekleşmiş olan devrimi hem güvenliğin hem de özgürlüğün kaybı olarak tanımlamıştır: "Güvenliğin bu kaybını, biz, özgürlüğün kaybı olarak isimlendiriyoruz;" ve von Humboldt da, *Limits of State Action*, s. 84'de şöyle demiştir: "Yasal özgürlüğün teminatını, eğer sarih olmak açısından çok kestirme olmazsa, güvenlik olarak adlandıracacağım."

69 *Entick v. Carrington* (1765). Bir dönüm noktası teşkil eden ve mahkemenin "özel mülkiyetin her ihlali (...) bir tecavüzdür," hükmünü verdiği kararında, mahkeme ayrıca, anayasanın özgürlüğü ve güvenliği korumak için varolduğunu da belirtmiştir (*State Trials*, 1765, 1030).

Özgürlüğün güvenlikle özdeş kılınması, güvenliğe dair ifade-
lendirilmiş belli bir bakışa bağlı olarak anlaşılmalıdır; “özgürlük”
kelimesi, politik alanın dışında gerçekleşen bir takım eylemleri
belirtmektedir. Arendt’in işaret ettiği gibi, güvenlik özgürlüğün
belirleyici ölçütü haline geldiği andan itibaren, bir bütün olarak
toplumun hayat sürecinin sekteye uğratılmamış gelişimini imâ
eder olmuştur. Başka bir deyişle, liberalizm için “güvenlik,” Joy-
ce Appleby’in ortaya koyduğu gibi “Güven içinde sahip olma
özgürlüğü,” yani özel mülkiyet özgürlüğü anlamına gelmiştir.⁷⁰
“Özgürlük, güvenlik, mülkiyet” üçlemesini, içindeki kavramları
birbirinin içine geçecek kadar yakın kullanarak sunan Smith,
yönetimin “mülkiyetin güvenliği için” var olduğunu söylemek-
tedir.⁷¹ Böylelikle güvenlik kavramı, burjuva toplumu içerisinde,
bağımsız ve salt kendi çıkarını gözeterek mülkiyet peşinde koş-
ma egoizminin ideolojik garantisi olmuştur. Bu haliyle de *burju-
va toplumunun en muteber kavramı* haline gelmiştir.⁷²

Düzen politikalarının liberalizm tarafından yeniden kodlan-
ması polisi, liberal ilkelerle uyumlu bir takım “güvenlik ölçütle-
rine,” *liberal güvenlik tekniğine* dönüştürmüştür.⁷³ Devam eden
bölümlerdeki tartışma kısmen, polis teorisini liberalizm tarafın-
dan ortaya konan parametrelerin ötesine taşımak amacıyla, polis
ve güvenlik arasındaki bağlantıyı yeniden işlemekten müteşek-
kil olacaktır. Bunu yaparken, liberalizmin, güvenliği özgürlük
ve mülkiyetle özdeşleştirmesinin, gerçekte, burjuva toplumunun
tam kalbinde, alttan alta süre giden bir *güvensizliği* [insecurity,

70 Hannah Arendt, “What is Freedom?,” *Between Past and Future: Six Exercises in Political Thought* (London: Faber and Faber, 1961); Joyce Appleby, *Capitalism and a New Social Order: The Republican Vision of the 1790s* (New York University Press, 1984), s.17; ayrıca bkz. Stephen Holmes, *Passions and Constraint: On the Theory of Liberal Democracy* (University of Chicago Press, 1995), s. 245.

71 Smith, *Wealth of Nations*, s. 710, 944; ayrıca bkz. 456, 910. Blackstone, *Commentaries on the Laws of England*, Cilt 1, s. 125’de İngilterede yaşayanların haklarını kişisel güvenlik, özgürlük ve özel mülkiyet olarak belirlemiştir. Benzer bir şekilde Fransız İnsan Hakları Bildirgesi’nde insanın doğal haklarını “özgürlük, mülkiyet, güvenlik ve baskıya karşı direnme” olarak duyurmuştur.

72 Karl Marx, “On the Jewish Question,” Karl Marx, *Early Writings*, çev. Rodney Livingstone ve Gregor Benton (Harmondsworth: Penguin, 1975), s. 230.

73 Bkz. Mitchell Dean, *The Constitution of Poverty: Toward a Genealogy of Liberal Governance* (London: Routledge, 1991), s. 196.

güvenlik yoksunluğunu], yani sınıf sorunuyla derinden bağlantılı olan mülkiyet güvensizliğini maskeleyeceğini iddia edeceğim. Gordon'un belirttiği gibi, "burjuva bakış açısına göre sınıf sorunu, endüstriyel bir piyasa ekonomisini *toplumsal olarak* mümkün kılma problemi gibi, güvenlik politikasının temel unsurlarından biri olmuştur."⁷⁴ İşçi sınıfının ağır ağır politik bünyeye dahil edilmesiyle birlikte güvenlik sorunu da bir sınıf meselesi haline gelmiştir. Bu tartışmayı, sınırlarını Marx'ın güvenliğinin sınıflı toplumun en yüce kavramı olduğu iddiasına kadar genişleterek geliştireceğim. Özel mülkiyete dayalı sınıf sisteminin güvenlik yoksunluğunun farkına varılması; özgürlük ve mülkiyetle iç içe olduğu ve bu birleşime terk edilebileceği düşüncesi bir yana, güvenliğin *ulaşılması* gereken bir şey olduğu anlamına gelmiştir. G.W.F Hegel ve Patrick Colquhoun gibi yazarlar, güvenliğin polis gücü kullanımıyla devlet tarafından sivil topluma dayatıldığını anladıkları için bu hususun farkına varmışlardır. Bu nedenle çok temel bir anlamda, Marx'ın ortaya koyduğu gibi, güvenlik polisin kavramsal *halidir*.⁷⁵ Güvenlik, düzenin inşası için kullanılan mantığın bir parçasıdır. Sivil toplumda düzen talebi bağlamında polis, çoğunlukla "güvenlik" bayrağı altında yürümüştür.

---

74 Gordon, "Governmental Rationality," s. 31.

75 Marx, "On the Jewish Question," s. 230.

III. Bölüm

Güvensizliği Düzenlemek I: Toplumsal Polis ve Engelleme Mekanizmaları

Hegelyen mülkiyet teorisinin liberalizmin aşılması olduğu söylenegelmiştir.¹ Hegel bize *aşmanın* [to sublate] ikili bir anlamı olduğunu söyler. “Bir yandan muhafaza etmek, içermek anlamına gelirken, eşit biçimde sona ermesine neden olmak, nihayete erdirmek anlamına da gelir.” Bu nedenle “aşılan her şey muhafaza edilir; sadece anlık varlığını [immediacy] yitirmiştir, fakat böylelikle yok edilmemiştir.”² Aşma, bu haliyle, kavramların içsel çelişkilerinin çözüldüğü bir süreçtir. Bu bölümün konularından birisini de, Hegel ve Calquhoun’un çalışmalarının hangi şekilde geç on sekizinci yüzyıl liberalizmine ait bazı temel kavramların aşılması olarak düşünülebileceği oluşturacaktır. Hegel tarafından oluşturulan, fakat tam olarak Calquhoun tarafından geliştirilen

---

1 Jeanne L. Schroeder, *The Vestal and the Fescies: Hegel, Lacan, Property, and the Feminine* (Berkeley: University of California Press, 1998), s. 27-9, 145.

2 G. W. F. Hegel, *Science of Logic*, çev. A. V. Miller (London: George Allen and Unwin, 1969), 107.

anlayış, “polisin,” bir yandan mülkiyet ve ticaret, diğer yandan da yoksulluk ve sefaletle ilgili olarak daha geniş sorunlar bağlamında anlaşılması gerektiğiyle ilgiliydi. Basit olarak söylemek gerekirse: Devlet tarafından üstlenilecek büyük ve yoğun bir polis hareketi, sivil (yani sınıflı) toplumun gerekli bir özelliği idi. Gayet basit nedeni ise, sivil toplum tarafından yaratılan yoksulluk sınıfının ve sefalet güruhunun özel mülkiyete ve ticarete tehdit haline gelmiş olması ve sivil toplumu güvensiz kılmasıydı. Bu nedenle sivil toplum –*güvenli hale getirilmek için*– devlet tarafından zabtedilmeliydi. Hem Hegel hem de Calquhoun daha kapsamlı kapitalist modernleşme anlayışlarının bir parçası olarak, genel bir polis teorisi geliştirmeye çalışmışlar ve böylelikle de liberalizmin parametrelerinin ötesinde, genişletilmiş bir polis kavramının geliştirilmesine katkıda bulunmuşlardır.

Burada geliştirilmeye çalışılan teorinin Hegel ve Calquhoun okuması üzerinden şekillenmiş olması nedeniyle, ilk başta bu çalışmalara dair bazı özelliklere dikkat çekmek yerinde olacaktır. Hegel ile ilgili olarak belirtilmesi gereken ilk şey, politika felsefesinde polis kavramının oynadığı merkezi role rağmen, kendisine dair ikincil yazında bu hususun yeterince ele alınmamış olmasıdır. Hegel’in politik düşüncesine dair yorumlardaki eğilim, kavramın Hegel için anlamının en genel mizacına işaret etmek olmuştur. Buna göre Hegel kavramı, suçu önlemek ve ortaya çıkarmakla görevli ve büyük ölçüde standartlaşmış bir kurumdan daha fazlasına işaret etmek için kullanmış ve daha sonra da basitçe “kamu otoritesine” gönderme yaparak, kavramı es geçmiştir. Bu, Hegel’in eserinin bazı çevirilerinin mizacı dolayısıyla öne sürülmesi kolaylaşan bir yaklaşımdır. Örneğin *Hukuk Felsefesi*’nin [Philosophy of Right] ilk İngilizce çevirisinde Knox bizlere şöyle demektedir: “*Polizei* (...) İngilizce’de ‘polisin’ içerdiğinden daha geniş bir anlam taşımaktadır” ve bu nedenle de “ta-
kip eden metinde genellikle ‘kamu otoritesi’ olarak çevrilmiştir.”³ Aynı şekilde Hegel’in 1817-18 derslerinin çevirmenleri de

3 İngilizceye çevirenin notu, G.W.F. Hegel, *Philosophy of Right*, çev. T.M. Knox (Oxford: Clarendon Press, 1942), s. 360. Daha güncel bir çeviri (bu anlamda daha doğrudur) ; *Elements of the Philosophy of Right*, ed. Allen Wood, çev. H.B. Nisbet (Cambridge University Press, 1991).

Hegel'in "*Polizei* kelimesini, bizim 'kamu otoritesi' veya endüstri ve ticaretin yönetimce düzenlenmesi olarak isimlendirdiklerimizi kastederek kullanmıştır," iddiasını öne sürmüşlerdir. Sonuç olarak da "Açıkça kanun zorunu uygulamakla görevli kamu aktörü anlamındaki polise gönderme yapılmadıkça, kavramı bu şekilde çevirdik"lerini de eklemişlerdir.⁴ Bu türden bir çeviri, kavramın tam bir açıklamasına yönelik girişimlerden uzak durulmasını teşvik etmiştir.⁵ Hegel'in korporasyon kavramı üzerine zengin bir yazın olmasına rağmen, polis kavramı hakkında dikkat çekici bir tartışma eksikliği yaşanmaktadır. Bu eksiklik, Hegel'in *Hukuk Felsefesi*'nde polis ve korporasyon kavramlarını birbirinin yanı sıra ele aldığı düşünüldüğünde daha da dikkat çekici hale gelmektedir. İkinci bir acayiplik, polisin çalışmasındaki önemi-ne rağmen, Hegel'in kavramı etraflıca geliştirmemiş olmasıdır. Üçüncüsüyse, "polis çalışmaları" içerisindeki polise dair genel eserlerde Hegel'in isminin çok ender olarak anılmasıdır. Bu, kavramın Hegel'deki açık önemi ve Hegel'in son iki yüzyılın politik düşüncesindeki yeri göz önünde bulundurulduğunda gariptir.

Calquhoun ise çoğu açıdan tersi bir problemten mustarıptır. Politika teorisyenlerce görmezden gelinen Calquhoun, Britanya polis çalışmalarında uzun süre kilit önemde bir figür olmuştur. Örneğin Radzinowicz, *İngiliz Ceza Hukuku Tarihi* [History of English Criminal Law] isimli eserinin polise dair cildinde, Calquhoun'a merkezi bir rol vermiştir: "Calquhoun, kamu düzeni ve adalet makinesi üzerine yazarken, 'polisi' ısrarla modern kullanımına çok yakın bir anlamda kullanan ilk önemli yazardır." T.A. Critchley için Calquhoun'un fikirleri "Eski ile yeni arasında önemli bağlantı" iken, Charles Reith'e göre de Calquhoun, "Britanya polisinin müstesna yaratıcıları," olarak gösterdiği üç kişiden ikincisidir.⁶ Hatta "Polis kurumunun koruyucu azizi,"

4 İngilizceye çevirenin notu, G.W.F. Hegel, *Lectures on Natural Right and Political Science: The First Philosophy of Right: Heidelberg, 1817-1818*, çev. J. Michael Stewart and Peter C. Hodgson (Berkeley: University of California Press, 1995), s.207.

5 Bir örnek vermek gerekirse; Michael Inwood'un "the *Hegel Dictionary*'si, Hegel'in politika felsefesindeki birleştirici kurumlarının bu en önemlisi için ayrı bir madde ayırmamış, sadece "Sivil Toplum" maddesi içinde bahsetmekle yetinmiştir. Michael Inwood, *A Hegel Dictionary* (Oxford: Blackwell, 1992).

6 Leon Radzinowicz, *A History of English Criminal Law and its Administration from*

olarak bile isimlendirilmiştir.⁷ Fakat problem de tam bu noktada yatmaktadır. Radzinowicz ve Critchley'in "modern"e ve "yeni"ye dair yaptıkları göndermeler kısmen, Calquhoun'un çalışmasındaki önleme fikrini öne çıkarma girişimleridir. Çalışmalarına gösterilen daha güncel ilgi, erk ve yoksulluğa⁸ dair yeni anlayışlar geliştirmeye yönelik çalışmalara veya "özel" zabtiyenin⁹ mizacına yönelik incelemelere yönelik olsa da, Calquhoun'a Britanya polis çalışmalarında gösterilen ilginin esas nedeni uzun bir süreden beri kendisinin önleme fikrinde temellenmiştir.¹⁰ Buradaki problem, önleyici zabtetmenin ortaya çıkmasına karıştığı genel olarak telaffuz edilen yeni polisin kökenlerini araştıran yorumcuların, Calquhoun'daki önleme ilkesine odaklanmış olmalarıdır. Bu yorumcular, yeni polisin suçu önleme kurumu olarak ortaya çıkması nedeniyle, 1829 öncesinde önleyici zabtetme üzerine çalışanların, kafalarında 1829'da ortaya çıkan bu türden bir gücün olduğunu farz etmeye eğilimli olmuşlardır. Fakat Calquhoun'u 1829'un gözlükleriyle okuyan bu yorumcular, ona ağırlıklı olarak yirminci yüzyıl suçbilimine ait varsayımlarına dayanan bir polis okumasını yükleyerek, onun önemini çarpıtmışlardır. Sonuçta, Calquhoun'un çalışmasının bir polis teori-

---

1750, Volume 3: *Cross-currents in the Movement for the Reform of the Police* (London: Stevens and Sons, 1956), s. 247; T. A. Critchley, *A History of Police in England and Wales 900-1966* (London: Constable, 1967), s. 40, 50; Charles Reith, *The Blind Eye of History* (London: Faber and Faber, 1952), s. 136.

7 Michael Brogden, *The Police: Autonomy and Consent* (Academic Press, 1982), s. 137.

8 Mitchell Dean, *The Constitution of Poverty: Toward a Genealogy of Liberal Governance* (London: Routledge, 1991), s. 194-9.

9 Les Johnston, *The Rebirth of Private Policing* (London: Routledge, 1992), s. 5-6; Trevor Jones ve Tim Newburn, *Private Security and Public Policing* (Oxford: Clarendon Press, 1998), s. 3.

10 Örneğin, Reith, *Blind Eye*, s. 155; Charles Reith, *A New Study of Police History* (London: Oliver and Boyd, 1956), s. 24-7; Philip John Stead, "Patrick Colquhoun: Preventive Police," Philip John Stead (der.), *Pioneers in Policing* (Montclair, New Jersey: Patterson Smith, 1977), s. 48; Clive Emsley, *The English Police: A Political and Social History*, Second Edition (Longman, 1996), s. 21-2; Ben Whitaker, *The Police in Society* (London: Eyre Methuen, 1979), s. 40; Glyn Hardwicke, *Keepers of the Door: The History of the Port of London Authority Police* (London: Peel Press, n.d.), s. 30-1; David Ascoli, *The Queen's Peace: The Origins and Development of the Metropolitan Police 1829-1979* (London: Hamish Hamilton, 1979), s.7. "Polis çalışmaları"nın bir parçası olmayan, fakat Calquhoun'dan bahseden çalışmalar bile önleme ilkesine ağırlık verme eğilimindedirler, örneğin; Dean, *Constitution of Poverty*, s. 66.

si olarak önemi, mülkiyetin güvensizliği anlayışı ve sınıflı bir toplumunun inşa edilmesi gerekliliğinin farkına varmış olması dikkatlerden kaçmıştır. Bu ve bundan sonraki bölümde Calquhoun'daki bu boyutları ele alıp, yeniden değerlendireceğim.

"Sivil Toplumun Tanzimi ve Rahatı"

Özel mülkiyetin sivil toplum içindeki güvenlik yoksunluğu hem Hegel hem de Calquhoun için başlangıç noktası olmuştur. Hegel polise etik hayatın bir parçası olarak muamele eder. Etik hayatın aile, sivil toplum ve devlet olarak sayılan üç uğrağı içerisinde Hegel polisi, sivil toplumun bütünleştirici mekanizmalarından biri olarak sunar. Bir anlamda polisin amacı apaçıktır: "Polis suçu önlemelidir." Fakat polisin daha kapsamlı faaliyet alanı gösterir ki Hegel açısından suçun önlenmesine dolaylı bir biçimde ulaşılır. Çünkü polisin daha genişçe tanımlanan amacı "birey ile evrensel arasında aracılık yapmak" ve "ortak bir çıkar olarak özel çıkarı koruyup, kollamaktır." Bu nedenle polis sadece bireyler ve mülkiyet için güvenlik sağlamakla yetinmemeli; refah, sokak aydınlatması, bina yapımı, günlük ihtiyaçların fiyatlandırılması, kamu sağlığı ve kolonilerin kurulması işleriyle de uğraşmalıdır.¹¹

Hegel'in polisi sivil toplumun içine sokmasının ve bu şekilde düşünmüş olmasının önemli nedenleri vardır. *Hukuk Felsefesi*'nin altbaşlığı –*Ana Hatlarıyla Doğal Hukuk ve Politika Bilimi* [Natural Law and Political Science in Outline]– kitabın kökenlerinin, Hegel'in doğal hukuk ve politika üzerine verdiği derslerde olduğunu göstermektedir. Bu tür konulara standart yaklaşım, öncelikle aile veya (iyelikle anılan veya başka türden) bireyden başlayıp, oradan da özel mülkiyetin ortaya çıkışının meşrulaştırılması süreci dahilinde, devlete varmak olmuştur. Hegel bunu, piyasayı en etkin güçlerinden birisi olarak ihtiva eden sivil toplumu aile ve devlet alanlarının arasına sokarak kırmıştır. "Hegel'in politika felsefesini dönüştürmesi" olarak adlandırılan da budur.¹² Bunun üçlü bir önemi olmuştur. *İlkin*, polisi sivil toplumun bir kolu ola-

11 Hegel, *Elements of the Philosophy of Right*, s. 188, 232, 233, 236, 248, 249; *Lectures on Natural Right*, para. 119.

12 Manfred Riedel, *Between Tradition and Revolution: The Hegelian Transformation of Political Philosophy* (Cambridge: Cambridge University Press, 1984).

rak tartışsa da, Hegel aslolarak devletin sivil toplumu örgütlediği ve yönettiği eylemlere işaret etmiştir: “*Yürütme gücü (...) yargı ve polisin güçlerini de kapsamaktadır.*”¹³ İkinci olarak, bu durum şu gerçeğe işaret eder: Sivil toplum gibi liberal bir kavramı kullandığı halde Hegel, bu kavramı, çoğu liberale kıyasla, çok daha geniş bir devlet erkine yaslandığı gerçeğini göz önünde tutarak ele almıştır. Üçüncü olarak da, sivil toplumun devlet tarafından idaresinin merkezinde duran mesele, piyasanın doğası ve yoksulluk problemidir.

Jena döneminden itibaren iğne fabrikası örneğini kullanmasından ve işbölümü mevzuunu tartışırken mecazlarını yeniden üretmesinden¹⁴ Smith’den derin bir şekilde etkilendiği belli olan Hegel, yine de piyasanın, Smith’in imâ ettiği gibi, kendiliğinden [spontane -y.n.] ve kendi kendini düzenleyen bir mekanizma olduğuna ikna olmaktan uzaktı. Smith’in Hegel üzerindeki etkisi daha çok zenginliğin nasıl üretildiğine dair izahatı ile ilgiliydi. Bunun ötesinde Hegel’in piyasa kavrayışı, bir Britanya Kameralisti olarak nitelenebilecek Sir James Steuart’inkine daha yakındı.¹⁵ Tıpkı Steuart gibi Hegel de piyasayı, devamlı suretle yanlış yöne sapma eğiliminde olan ve bu nedenle de zabtedilmesi gereken bir sistem olarak anlıyordu. “Üreticilerin ve tüketicilerin farklı çıkarları birbirleriyle çatışır duruma gelebilir, hatta *genel olarak* aralarındaki doğru ilişki kendisini otomatik olarak tesis etse dahi, bu ilişkinin uyarlanması, her iki tarafın da üzerinde duran bir aktörün bilinçli düzenlemesini de gerektirir.”¹⁶ Bu fikrin gerisinde duran, Hegel’in, sivil toplumun zorunlu bir koşulu olan bir yoksulluk sınıfının var edilmesinin beraberinde getirdi-

---

13 Hegel, *Elements of the Philosophy of Right*, para. 287. *Encyclopedia of the Philosophical Sciences*’in (1830) üçüncü bölümünde Hegel, (*The Philosophy of Mind* olarak basılmıştır, çev. William Wallace (Clarendon Press, 1971), sivil toplumu evrensellikle bağlantılandıran kurumu devlet-‘polis’ olarak tanımlamaktadır (para. 534).

14 Hegel, *Lectures on Natural Right and Political Science*, para. 101; *Elements of the Philosophy of Right*, para. 189; Norman Waszek, *The Scottish Enlightenment and Hegel’s Account of “Civil Society”* (Kluwer Academic Publishers, 1988), s. 111, 128.

15 Daha geniş bir izah için bkz. Mark Neocleous, “Policing the System of Needs: Hegel, Political Economy, and the Police of the Market,” *History of European Ideas*, Cilt 24, No. 1, 1998, s. 43-58.

16 Hegel, *Elements of the Philosophy of Right*, para. 236.

ği güvenlik yoksunluğu anlayışıdır. “Yoksulluğun ortaya çıkışı genelde sivil toplumun bir sonucudur ve herşey hesaba katılırsa mecburi olarak ondan kaynaklanır.”¹⁷ Fakat problem kendi başına yoksulluk değil, yoksulluk sınıfının içinden daha ileri derecede tehlikeli başka bir “sınıfın” ortaya çıkabileceği gerçeğidir.

Geniş bir insan yığını belli bir yaşam standardının altına düştüğünde (...) bir kimsenin kendisini kendi eylemi ve çalışmasıyla ayakta tutmasından kaynaklanan hak, bütünlük ve onur duyguları kaybolur. Bu durum, bir ayaktakımının yaratılmasına yol açar(...) Yoksulluk tek başına insanları ayaktakımı seviyesine indirgemez, ayaktakımı sadece yoksullukla ilişkili bir mizaç üzerinden, zengine, topluma, yönetime vb. karşı içsel bir isyan tarafından yaratılır.¹⁸

Hayırseverlik, bir miktar faydası olsa da çözüm değildir. Devletin polis erki yoksulluğu denetlemek için esas mekanizmadır. Fakat buradaki önemli nokta şudur ki polis de çözüm değildir. Çünkü polis yoksulluğu ortadan kaldıramaz, zira bu sivil toplumu da ortadan kaldırır. Polisin yapabileceği tek şey yoksulluğa düşmüş sınıfın, suç ve dilencilikle iç içe bir ayaktakımı haline gelmesinin önüne geçmektir. Patrick Calquhoun’un çalışmasının ilişkili olduğu nokta tam da burasıdır.

Hegel gibi Calquhoun’un da başlangıç noktası mülkiyetin güvenlik yoksunluğudur. Calquhoun’a göre bu durum ceza hukukunun eksikliğinin ve metropol polisi ile ilgili bir “etkin ilkenin” olmayışının sonucudur.¹⁹ 1795’de infaz edilecek cezalarıyla birlikte 150 suçun kanunen sayıldığını tahmin eden Calquhoun, buradaki akıl yürütmenin önlemekle ilgili olduğunu, fakat katı cezalandırmanın tam da bunu *başaramadığını* belirtmektedir. Gittikçe daha fazla küçük suç için çok miktarda insanın idamını öngören “kanlı yasaya” rağmen Londra’daki suç oranı hâlâ yüksektir. Calquhoun’a göre Londra’da suç ve ahlâk dışı yollarla geçimini sağlayan yaklaşık 115.000 kişi vardır ve bu metropol

17 Hegel, *Lectures of 1819-1820*, alıntılanan A. Wood, “Editorial Notes” to *Elements of the Philosophy of Right*, s. 453; *Elements of the Philosophy of Right*, para. 244.

18 Hegel, *Elements of the Philosophy of Right*, para. 244.

19 Patrick Colquhoun, *A Treatise on the Police of the Metropolis, etc*, 2. baskı (London: H. Fry, 1796), s. 28, 33. Calquoun’un metni beş baskı daha yaptı, ABD’de 1798’de basıldı. Avrupa’da ise *Traite sur la police de Londres* ismiyle basıldı (L. Collin, 1807).

açısından her sene iki milyon pound gibi net bir kayba neden olmaktadır. Ceza hukuku sadece tecrübesiz suçluyu haşince cezalandırmakta, deneyimli suçluyu ise daha fazla suç işlemesi için serbest bırakmaktadır.²⁰

Calquhoun bir takım çözümler önerir. Bir tanesi Beccaria'nın önerisi olan, ceza hukukunun katılık yerine kesinlik üzerine bina edilmesi gerekliliğidir. Bir diğeri cezalandırma yönteminde bir değişikliğe gitmek ve cezaevi kullanımına odaklanmaktır.²¹ Fakat Calquhoun'un iddiası, suçu azaltmanın esas yolunun cezadan çok, suçun ilk elde önlenmesiyle ilgili olduğudur. Calquhoun, İngiltere'de mülkiyetin tahrip edilmesine ve tehdit altında olmasına rağmen, çoğu Avrupa ülkesinde durumun böyle olmadığını, hatta birçok Avrupa şehrinde insanların kapı ve pencerelerini nadiren kilitlediklerini söylemektedir. Dolayısıyla "(Mülkiyetin) güvenliği *katı cezalandırmadan* kaynaklanmaz, zira başka çok az ülkede cezalar İngiltere'de olduğundan daha gaddardır. Bu durum, alt tabakadan insanların eğitime ve ahlâkına erken ve genel bir dikkatle kol kola giden, ciddiyet ve bir endüstri sistemiyle desteklenen çok daha doğru ve faal bir Polis sisteminin varlığına atfedilmelidir."²² En temelde, toplumun sadece duyarlı yasalara değil, suçları *önlemeye* yönelik "Doğru bir 'kısıtlama' sistemi ile desteklenen tetikte bir polise," ihtiyacı olduğu ve böylelikle de cezalandırmanın gereksiz hale geleceği inancı yatmaktadır. Bilge yasa koyucular suçu cezalandırmaktansa önlemenin daha iyi olduğunu bilirler: "Suçun ve kabahatlerin önlenmesi Polisin esas özünü oluşturur."²³

Önleme fikrinin Calquhoun'a ait olduğunu söylemek güçtür. Beccaria hâlihazırda etkili bir şekilde "Suçu önlemenin cezalandırmaktan daha iyi," olduğunu savunurken, Britanya'da da Fielding kardeşler bir "Genel Önleyici Plan" veya "önleyici mekanizma" ihtiyacını ifade etmişlerdir.²⁴ Calquhoun'a özgü olan,

20 Colquhoun, *Treatise on the Police*, s. vi, 3-6, 45-7, 188.

21 Colquhoun, *Treatise on the Police*, s. 7, 282, 299, 334-52.

22 Colquhoun, *Treatise on the Police*, s. 94-5.

23 Colquhoun, *Treatise on the Police*, s. 14, 18, 259.

24 Cesare Beccaria, *On Crime and Punishments* (1764), çev. David Young (Indianapo-

ne Becceria'nın ne de Fieldingler'in beceremediği genel önleme fikrini polis teorisine uyumlaştırmasıdır. Suçla ilgili bilgilerin sistematik olarak toplanması, çözümlenmesi ve dağıtılmasıyla ilgili daimi ve ücretli bir kolluk kuvvetinin (the Bow Street Runners) oluşmasında oynadıkları önemli role ve Britanya polis tarihindeki merkezi önemlerinin çoğunlukla kabul görmüş olmasına rağmen,²⁵ Henry Fielding polis kelimesini hiç kullanmadı. John Fielding'in esas derdiyse kavramı, dışarıdaki kötü çağrışımlarından korumaktı.²⁶

Calquhoun'un önleyici planı, Londra'daki beş ayrı yargı bölgesine dayalı sistemi kaldırarak, içerisinde suçun önüne geçmeleri ve huzuru sağlamaları beklenen çok az bekçi ve polisin görev yaptığı tek ve merkezi bir sistem kurmaktı "Adli Polis [Criminal Police]" -ki bu unvanın önemi üzerinde daha sonra duracağız-yargıçların yerine getirdiği birçok işlevi yerine getirecekti. Bu erk seyyar satıcılık, işportacılık, emanetçilik, arabacılık, falcılık ve birahanecilik gibi dolandırıcılığa açık faaliyetleri ruhsata bağlayacak ve düzenleyecek; gümrük ve vergi daireleri, resmi harç ve damga pulu, avlanma yasakları, dayanışma sandıkları, anayollar ve [çalışmayıp-y.n.] serserilik yapılması gibi ancak eksiksiz bir gözetimle suçun önüne geçilecek alanları denetleyecekti. Bunun dışında polis, "bilinen her suçun genel ve tam bir kaydını" tutarak bunları derleyecek, çalınan malları listeleyecek ve böylelikle de suçlu nüfusun durumuna ve eylemlerine

---

lis: Hackett, 1986), s. 74. Metin İngilizceye 1767'de çevrilmiş ve 1809'a kadar yedi baskı yapmıştır. John Fielding, *A Plan for Preventing Robberies within Twenty Miles of London, etc.* (A. Millar, 1755); John Fielding, "To the Acting Magistrates," 19 Oct. 1772, Appendix to Radzinowicz, *History of English Criminal Law*, Cilt 3, s. 482-3.

25 Philip Rawlings, "The Idea of Policing: A History." *Policing and Society*, Cilt 5, 1995, s. 138-9; John Styles, "Sir John Fielding and the Problem of Criminal Investigation in Eighteenth-Century England," *Transactions of the Royal Historical Society*, Beşinci Seri 33, 1983, s. 127-49; Radzinowicz, *History of English Criminal Law*, s. 29-62; Critchley, *History of the Police*, s. 34; Charles Reith, *The Police Idea: Its History and Evolution in England in the Eighteenth Century and After* (Oxford University Press, 1938), s. 22-34; Clive Emsley, *The English Police: A Political and Social History* (Longman, 1996), s. 18-19.

26 Henry Fielding gerek *Inquiry into the late Increase of Robbers, &c.* (1751)'de gerekse de *Proposal For making an effectual Provision for the Poor, &c* (1753)'de polisin bir izahını ekleme konusunda başarısız kalmıştır. Bkz. Henry Fielding, *An Inquiry into the late Increase of Robbers and Related Writings*, ed. Malvin Zirker (Clarendon Press, 1988).

dair eksiksiz bir bilgi sağlayacaktı. Söylediklerine destek olarak Calquhoun, “Fransa’da her belalı olayın hemen başlangıcında,” Ulusal Polis Korgeneralliği’nin kayıtlarında yirmi binden az olmayacak şekilde şüpheli ve ahlâken çürümüş kişinin bulunduğu gerçeğini alıntılarmaktadır.²⁷ Bu faaliyetler “*tüm dikkatlerini* Polis suçuyla ilgili şubelerine verecek olan” bir grup insan tarafından, merkezi ve ulusal bir temelde yürütülecek, polis şeflerinden oluşan bir kurul da tüm kayıtları tutacak ve tüm gücü maaş ve üniforma hususlarında idare edecekti. Bu şema ulusal ölçekte uygulanacak ve “Ulusal Polis Bakanlığı” (İçişleri Bakanlığı) altında işleyecekti.²⁸

Birçok yorumcunun da belirttiği gibi Calquhoun’un çalışması açık bir şekilde, özgürlüğün korunması ve mülkiyetin güvenliğini suçun önlenmesine havale eden bir sav olarak anlaşılmalıdır. Fakat *suçun* önlenmesine odaklanmak Calquhoun’un düşüncesinin genişliğinin ve özgünlüğünün adeta üzerini örtmüş, *Treatise*’in daha sonraki baskılarında ortaya koyduğu polis tarihinin can alıcı noktasını görünmez kılmıştır. Daha sonraki baskıların meşhur açılışı şöyledir:

Polis bu ülkede, *Cezalandırmaya* yönelik olan ve sadece yargıçlara ait Yargı Gücünün özelliklerini içermeyen *yeni bir Bilim* olarak anlaşılabilir; SUÇUN ÖNLENMESİ VE ORTAYA ÇIKARILMASINA ve sivil toplumun tanzimi ve rahatı ile ilgili İÇ DÜZENLEMELERLE ilişkili diğer İşlevlere dair bir bilim.²⁹

Calquhoun’un buradaki vurgusu önemlidir. Tıpkı Hegel gibi Calquhoun da sivil toplumu düzenlenecek bir şey olarak görmektedir ve polis projesi de buna dairdir. “Adli Polis” bu projenin bir yönü, bir koludur. 1829’dan itibaren polis adı altında kurumsal-

27 Colquhoun, *Treatise on the Police*, s. 28, 381, 394. Calquhoun’un düşündüğü liste ve kayıtların mahiyeti kendi kendine yaptığı çalışmalardan anlaşılabilir. Örneğin yedinci bölümün bir noktasında, sadece dolandırıcılıkları listelemekle kalmaz, sınıflarını da listeler: Hizmet eder gibi yapıp dolandırma, grup halinde dolandırma, yardım toplamış gibi yapıp dolandırma vb. Muhtaçlık üzerine çalışması da çeşitli sınıflandırmaların yer aldığı listelerle dikkat çeker.

28 Colquhoun, *Treatise on the Police*, s. xviii, 368, 374; Patrick Colquhoun, *A Treatise on the Commerce and Police of the River Thames*, etc. (London: Joseph Mawman, 1800), s. 245-51.

29 Patrick Colquhoun, *A Treatise on the Police of the Metropolis*, etc., Seventh Edition (London, 1806), Önsöz.

laşan bu koldur (veya buna benzer bir şeydir). Bir diğer esas kol da Yerel Yönetim Polisi'dir. Calquhoun çeşitli Parlamento yasalarının, *yol yapımı, gözetleme, aydınlatma, temizlik, huzuru bozanları uzaklaştırma, su temini, bina inşa tarzı, yangın söndürme, at arabası taşımacılığının düzenlenmesi* gibi yerel yönetim düzenlemeleri olarak adlandırılabilen uygulamalarla bir sistem oluşturduğuna işaret eder. Daha sonra içine kanalizasyon, işaretleme ve levhalama sistemleri, oluk ve balkonları da ekleyeceği, meskûn mahalın konforunu ve rahatlığını hedefleyen çeşitli faydalı gelişmeleri esas alan bu uzun liste çerçevesinde Calquhoun, sivil toplumun tanzimi ve rahatını esas alan bu uygulamaların polis sisteminin bir parçası olduğu noktasını vurgulamaktadır: Calquhoun'a göre şehir idaresinin hatlarını çizen Parlamento yasaları, "Yerel yönetim düzenlemeleriyle ilişkilendirilmiş polisin bu koluna dair tam ve ustalıkla bir sistemi," içermektedir. Düzenlemeler "Birçok muazzam özelliği içerisinde *Polis sisteminin* hangi yollarla metropolde yürütüleceğini," açıklamaktadır.³⁰

Bu işin püf noktası Calquhoun'un suç, muhtaçlık ve yoksulluk arasında kurduğu bağlantıda yatmaktadır. *Muhtaçlık Hali* [The State of Indigence-1799] ve daha sonra da *Muhtaçlık Üzerine İnceleme* [Treatise on Indigence-1806] isimli çalışmalarını, *Polis Üzerine Bir İnceleme*'de [Treatise on the Police] bulunan genel savın birer parçası olarak sunması dikkat çekicidir: Metinler arasındaki çapraz göndermeler, yoksulluk probleminin daha geniş çerçevedeki polis probleminin bir parçası olduğuna dair öne sürdüğü temel çalışma varsayımına işaret etmektedir.³¹ Calquhoun'un *Muhtaçlık Hali*'nde ortaya koyduğu başlangıç düşünceleri, yoksulların "Tüm kazançlarını ve bunun yanında öğünlerini elde etmek durumunda kalacakları," Sanayi Evleri'ne veya Çalışma Odaları'na yerleştirilmesini öngörmekteydi. Böylelikle mahalli birimlere yapılan harcamalar kesilecek ve dilencilik son bulacaktı. Mütevazı ve hak eden yoksul yardıma mazhar

30 Colquhoun, *Treatise on the Police*, Second Edition, s. 357, 428-35, son iki vurgu bana aittir; *Treatise on the Police*, Seventh Edition, s. 567, 591-601.

31 Patrick Colquhoun, *The State of Indigence and the Situation of the Casual Poor in the Metropolis, explained, etc.* (London: H. Baldwin & Son, 1799), Önsöz; Patrick Colquhoun, *A Treatise on Indigence, etc.* (London: J. Hatchard, 1806), s. 251.

olurken, aylak ve hovarda olanlar geçimleri için emek harcamaya mecbur bırakılmış olacaktı. Bu yerleri denetleyecek olan komisyon üyeleri, yardım için başvuranların kayıtlarını tutma konumunda olacakları gibi, yardım alındığı takdirde, aylak ve muhtaç olanı komisyonun önüne sınanması için gelmeye zorlamak için kolluk kuvveti aracılığıyla yasal güç uygulayabilecekler ve böylelikle bu kişilerin ahlâkını yoklayabileceklerdi.³² Yani yoksulların zabtedilmesi meselesiyle boğuşmaya yönelik ilk girişimlerinde Calquhoun, çalışma ehliyetine dair bir yoklama olarak işleyecek olan erken çalışma evi önerilerinin gerçek bir destekleyicisiydi. Calquhoun tarafından faydalı yoksul, başıboş yoksul, muhtaç yoksul, yaşlı ve bedenen zayıflar ve yoksul sabiler³³ olarak tanımlanan yoksulluğun beş sınıfı göz önüne alındığında, “büyük sanat,” muhtaçlığa meyledenlerin faydalı emek sınıfında tutulabileceği ve çalışacak durumda olduğu halde çalışmaya istekli olmayanların da (başıboş ve aylaklar) buna zorlanacağı bir sistemi yaratmak anlamına geliyordu. Bu nedenle, çalışmasının bu aşamasında Claquhoun’un mevcut sistemde “Polisin(...) reforma açık olanların emekleri karşılığında geçimliklerini kazanabilecekleri bir endüstri alanı sağlamadığına,” dair eleştirisi, *Muhtaçlık Durumu*’nda çalışma odaları ve çalışma yeteneği testinin “polisin en önemli kolu” olduğuna dair yaptığı yorumun ışığında değerlendirilmelidir.³⁴ Aslında bu kol polis sisteminin merkezini teşkil etmektedir, zira sistemin bu parçası etkili çalıştığında suç azalacak ve Adli Polis de mümkün olduğu kadar az etkin olacaktır.

Fakat daha sonraki *Muhtaçlık Üzerine İnceleme*’de çalışma evlerine gösterilen ilgi bir şekilde azalır. Bu evleri çalışan insanların zihinlerini yozlaştırdığı, “suçsuz ceza ve hapishane” olduğu, dolaylı olarak kötü ahlakı ve aylaklığı ödüllendirdiği nedeniyle eleştirir ve bu nedenle acilen düzeltilmeleri gerektiğini belirtir.³⁵ Düzelmeyen ne tür reformlarla yapılabileceği hususunda suskun

32 Colquhoun, *State of Indigence*, s. 16, 25-8

33 Colquhoun, *State of Indigence*, s. 18-21.

34 Colquhoun, *Treatise on the Police*, Second Edition, s. 99; *State of Indigence*, s. 29.

35 Colquhoun, *Treatise on Indigence*, s. 219-23, 270.

kalmasının sebebi, *Muhtaçlık Üzerine İnceleme*'yi yazdığı sırada, *Polis Üzerine İnceleme*'nin daha sonraki baskılarında yoksulluğa dair yaklaşımını ve dolayısıyla da polise dair genel yaklaşımını belirleyecek olan ve yoksullukla muhtaçlık arasında farka dayanan teorik ön kabulleri geliştiriyor olmasıdır.

Calquhoun'un 1790'lardaki yazılarında yoksulluk ve muhtaçlık arasında ortaya konan farklılık gerçek bir teorik önem taşımamaktadır. Hatta bazen bu farkı gözetmeksizin çalışır ve ayrımı "toplumun *zararlı* ve *masum* ile faydalı kesimleri" arasında koyar. Yoksulluk ve muhtaçlık arasındaki farka gönderme yaptığında da bu ayrımın pratik ve teorik öneminden bahsetmez: "Bu [ekmek-peynir] hayırseverliğinin birincil amacı muhtaçlara, sarhoşluğa düşmeyenlere ve gayretli olanlara sadece geçici bir yardım sağlamak değildir."³⁶ Fakat 1799 tarihli *Muhtaçlık Durumu*'nda muhtaçlık meselesiyle daha dolaysız olarak uğraşmaya başladığından itibaren emeğin zenginliğin üretilmesindeki önemini ve dolayısıyla da yoksulluğun önemini kavramaya ve yoksullukla muhtaçlığı birbirinden ayırmaya başlamıştır. "Emek her türlü Yönetimin varlığının mutlak gereksinimidir ve emek sadece yoksullardan beklenebilir(...) Bu nedenle *Yoksulluk* kendi başına bir kötülük değildir." Bunun yerine "Kötülük, gücün düştüğü, hastalık, yaş ve zayıflığın bireyleri geçimliklerinden yoksun bıraktığı veya istekli ve muktedir olduğunda nasıl iş bulunabileceğinin bilinemediği *Muhtaçlıktır*."³⁷ 1806 tarihli *Muhtaçlık Üzerine İnceleme*'de, yoksulluk ve muhtaçlık arasında teorik öneme haiz kategorik bir ayrım vardır.

Yoksulluk, bireylerin artı emeğe ve dolayısıyla hayatın çeşitli uğraşları içinde mütemadiyen işleyen üretimden ortaya çıkanın dışında bir mülkiyete sahip olmadığı hal ve durumdur veyahut başka şekilde söylersek, herkesin kendi geçimliği için çalışmak durumunda olduğu haldir.

Yoksulluk bu nedenle, ulusların ve toplulukların onsuz bir medeniyet hali içinde varolamayacağı, toplumun gerekli ve kaçır-

36 Patrick Colquhoun, *A General View of the National Police System, etc.* (H. Baldwin & Son, 1799), s. 25; *An Account of a Meat and Soup Charity, etc.* (H. Fry, 1797), s. 13.

37 Colquhoun, *State of Indigence*, s. 18; *Treatise on the Commerce and Police of the River Thames*, s. 155.

nılmaz bir unsurdur. Zenginliğin kaynağı insan çokluğudur; çünkü emek olmadan *servet*, *zerafet*, *konfor* ve zenginliğe sahip olanlar için bundan *faydalanma* söz konusu olamaz.

Bu nedenle kötü olan *yoksulluk* değil *muhtaçlıktır*(...) Geçimliğinden yoksun olanın ve doğal ihtiyaçlarını karşılamak için çalışmayacak durumda olanın halidir. Geçimliliğin doğal kaynağı bireyin emeğidir; *yoksul* buna sahip olan kimsedir, tamamen veya kısmen bundan yoksun kaldığındaysa *muhtaç* durumuna düşer.³⁸

Bentham'ın bu ayrımı daha önce kullanmış olmasına haklı olarak vurgu yapılmış olsa da, Calquhoun'u bu konuda Bentham'ı takip etmenin ötesinde çok az şey yapmış gibi sunmak yanıltıcı olacaktır.³⁹ Calquhoun, açıkladığından daha fazlasını bulandıran bir etiketle "Benthamgil" olarak sunulması kötü bir hizmet olmuştur. Aslında bu bağlam içerisinde Calquhoun, Benthamgil olmaktan ziyade Malthusgil'dir. *Muhtaçlık Üzerine İnceleme* isimli metin ile *Polis Üzerine İnceleme*'nin daha sonraki baskılarının, Malthus'un geniş etkiye sahip olmuş *Nüfus Üzerine Deneme* isimli eserinden (1789) sonra yayınlanmış olması dikkat çekicidir. Bentham'dan ziyade Malthus'u takip ederek Calquhoun, daha sonra hakim sınıf stratejilerinin önemli kavramsal araçlarından biri haline gelecek olan "çalışan yoksul" [labouring poor]

---

38 Colquhoun, *Treatise on Indigence*, s. 7-8. Bu ayrımın Calquhoun'un çalışmasında giderek artan önemi başlığın Muhtaçlığın Hâli (1799) (*State of Indigence*)'dan Muhtaçlığa Dair İnceleme (1806) (*Treatise on Indigence*)'a değişmesinde görülebilir. İlkinin tam başlığı şöyledir: *The State of Indigence and the Situation of the Casual Poor in the Metropolis, explained; with reasons assigned why the prevailing system, with respect to This Unfortunate Class of the Community, contributes, in a considerable degree, to the increase and multiplication of crimes: with suggestion, shewing the necessity and utility of an establishment of pauper police, immediately applicable to the casual poor, under the management of responsible commissioners, with their functions explained.* İlkinde ilgi "talihsiz sınıf" ile suç arasındaki ilişkidir. Daha sonrakinde ise sadece bu bağlantı değil, yoksulluk ve muhtaçlık arasındaki ayrımın önemi de açığa çıkar. Tam başlığı şudur: *A Treatise on Indigence; exhibiting A General View of the National Resources for Productive Labour; with Proposition for Ameliorating the Condition of the Poor, and Improving the moral Habits and increasing the Comforts of the Labouring People, particularly the Rising Generation; by regulations of Political Economy, calculated to prevent Poverty from descending into Indigence, To Produce Sobriety and Industry, to reduce the Parochial Rates of the Kingdom, and generally to promote the Happiness and Security of the Community at Large, by the Diminution of moral and penal Offences, and the future Prevention of Crimes.*

39 R. Poynter, *Society and Pauperism: English Ideas on Poor Relief, 1795-1834* (Routledge, 1969), s. 200-2. Karşılaştırma için; Gertrude Himmelfarb, *The Idea of Poverty: England in the Early Industrial Age* (London: Faber & Faber, 1984), s. 85.

kavrayışında ortaya çıkan kavramsal kırılmayı etkileyen önemli bir kişilik oldu. Bu kavramsallaştırmanın önleyici polise dair uz görüşüyle bütünleştirilmesinde Bentham'dan çok daha ileriye gitti.⁴⁰ On sekizinci yüzyılda çalışan yoksullar sıradan bir kitleydi. Yoksulluk ile dilencilik veya hak eden ile hak etmeyen yoksul arasında bazı ayırıştırma girişimleri olmuş olsa da, genelde işçi [labourer] ve yoksul birbirinin yerine kullanılagelmiş ve çoğunlukla da "çalışan yoksul" teriminde kaynaştırılmışlardır. "Yoksul" ile yardım alan yoksul ("muhtaç" ya da "düşkün") arasında bir fark hâsıl olmamıştır, zira yardım almak o kadar yaygındır ki böyle bir ayırım, nüfusun büyük bir kesmini "düşkün" olarak damgalamak anlamına gelmiş olurdu.⁴¹ Ancak on dokuzuncu yüzyılda farklı bir toplumsal sorun anlayışının ortaya çıkmasıyladır ki çalışan yoksulların birlikteliği kırılmaya uğramış ve çalışan yoksullar ile muhtaç düşkünlükler arasında kategorik bir ayırım ortaya konmuştur.⁴² Bu husus bir sonraki bölümdeki tartışmayı oluşturacaktır. Bu noktada söylenmesi gereken, yoksulluk ve muhtaçlık arasındaki bu ayırımın Calquhoun'un yoksulluk anlayışının teorik temelini oluşturmakla kalmayıp, *polis kavramsallaştırmasını da şekillendirdiğidir*. Malthus'un politik ekonomiye katkısını Calquhoun polis biliminin temeli olarak yeniden değerlendirmiştir. Bu ayırım, kendisinin Yerel Yönetim Polisi ve önleme kavramına dair fikirlerini anlamak için kilit önemdedir.

40 Himmelfarb'ın da belirttiği gibi, Bentham, "Essay on the Poor Laws"da (1796) yoksulluk ve muhtaçlık arasındaki bu ayrımı yapmış olsa da, daha sonra kaleme aldığı *Pauper Management Improved*'da bu ayrımı ihlal etmiştir. Polis konusuyla ilgili olarak, 1789'da Bentham, "Polisin koruyucu bölümüne" işlenen kamusal saldırılara yapabildiğince gönderme yapmıştır. Bu hususta, kavramın yabancı doğasına ve polisin daha birçok işlevinin kamusal zenginliğin yönetimi altında ele alınabileceği gerçeğine dair yoruma dikkat çekmek gerekir. Bkz. Jeremy Bentham, *An Introduction to the Principles of Morals and Legislation* (1789), *A Fragment on Government and An Introduction to the Principles of Morals and Legislation* içinde (Oxford: Blackwell, 1960), s. 321, 323, 325.

41 Himmelfarb, *Idea of Poverty*, s. 77.

42 Frances Gouda, *Poverty and Political Culture: The Rhetoric of Social Welfare in the Netherlands and France, 1815-1854* (Maryland: Rowman & Littlefield, 1995), s. 35'de, 1815'den sonra Fransa'da yoksulluk için yeni bir sözcüğün kamusal söyleme girdiğinden bahsetmekte: Dilencilik. Bu kelime bir kargaşa, düzensizlik ve toplumsal veya korkusunu düşündürmekte ve yoksulluk olarak bilinen görece mahrumiyet hâline bir zenginlik oluşturmaktadır. Bazı yazarlar kavramın İngiltere kökenli olduğunu belirtmişlerdir. Buna ekleyebileceğimiz Calquhoun'un fikrin gelişmesine herkesten daha fazla katkı yapmış olduğudur.

Bu, Calquhoun'un, "Muhtaçlığın izi takip edildiğinde Suçun Kaynağına ve İlerleyişine varılacağına," dair temel inancının bir sonucuydu.⁴³ Adli Polis'in, muhtaçlıktan suç dünyasına düşen suçlu sınıf-altı [underclass] kitleyle (Hegel'in "ayaktakımıyla") uğraşacak olması, Calquhoun'un polis biliminin kilit noktasıdır. Yerel Yönetim Polisi yoksulluk sınıfının muhtaçlığa düşmesinin önüne geçmek için vardır. Polis biliminin en genel projesi, yoksulluğa batmış sınıfın muhtaçlığa, oradan da suç dünyasına düşmesinin önüne geçecek mekanizmaları tanımlamak ve uygulamaktır. "Bu nedenle en büyük ihtiyacımız *yoksulluğu*, muhtaçlığa düşme tehlikesinin belirttiği kritik durumlarda sağduyulu düzenlemelerle desteklemektir. Toplumun içindeki bu iki hal arasındaki bariyer çoğu zaman son derece zayıftır ve kamu çıkarı zor da olsa bunun korunmasını gerektirir."⁴⁴ Önlemenin yolu doğrudan suçu önlemek değil, yoksulluk sınıfının -işçi sınıfının- muhtaçlığa düşmesinin önüne geçmektir. Daha sonraki baskılarında, *Polis Üzerine İnceleme*'nin "Suçların Kaynağı: Yoksulların Durumu" ve *Muhtaçlık Üzerine İnceleme*'nin de "Genel ve Dahili Polis Kurulu" isimli bölümler içermesi boşuna olmadığı gibi, Calquhoun'un "Genel ve Dahili Polis Kurulu"nu daha önce "Yoksulluk Komisyonu" [Commissioners of the Poor] olarak tanımlamış olması da boşuna değildir.⁴⁵ Genel ve Dahili Polis Kurulu'ndan beklenen "*Muhtaçlık, serserilik veya adli cürüm* üreten ahlâki yozlaşmayla ve hayatın içindeki aksaklıklarla ilgili her türlü konuyla ilgilenmesi" idi. Bu, normal polisin dışında ve seçime bağlı olarak oluşturulan bir birim değildi, tam da polisin özüydü. Çünkü bu durum polisin, "Sadece yargıçlara ait olan cezalandırmaya yönelik adli güçlerle karışmasının önüne geçecek ve esas karakterine dönmesine yönelik bir

43 Colquhoun, *The State of Indigence*, s. 5, 8; *Treatise on Indigence*, s. 43-9; *Treatise on the Police*, s. 95; *Minutes of Evidence Taken Before a Select Committee Appointed by the House of Commons, to Inquire Into the State of the Police of the Metropolis* (London: Sherwood, Neely & Jones, 1816), s. 55.

44 Colquhoun, *Treatise on Indigence*, s. 8-9

45 Colquhoun, *Treatise on Police*, Seventh Edition, s. 351-80; *Treatise on Indigence*, s. 79-110. Ayrıca Calquhoun'un, yoksulluğun koşullarının polisin merkezi konusunu oluşturduğunun ayan beyan ortaya çıktığı 1816 yılı Polis Seçim Komitesi'ne verdiği kanıtlara bkz. *Minutes of Evidence*, s. 55.

etki yaratacaktı.”⁴⁶ “Eğer Adam Smith emek gücünü zenginliğin sebebi olduğunu gösterdiyse, Malthus’un da yoksulluğun gücünü emeğin kaynağı olarak gösterdiği,” söylenegelmiştir.⁴⁷ Bizim buna ekleyebileceğimiz, Calquhoun’un da, muhtaçlığın gücünü, suçun ve düzensizliğin sebebi olarak göstermiş olduğudur. Bu hususun tüm açılımlarını, yoksulluk yasasının yerel yönetim polisinin bir biçimi haline dönüşmesi anlamında, gelecek bölüm içinde açıklayacağız.

Dolayısıyla Calquhoun için esas problem muhtaç işçi sınıfı arasındaki başıboşluk, ahlâksızlık ve düşkünlüktü. Hâlihazırda fabrika içerisinde bu problemin üstesinden, işbölümü ve uzmanlaşma aracılığıyla gelinmişti. Adam Smith’in *Ulusların Zenginliği*’ndeki şikâyetlerinden birisi, gerek çalışma yerinin içindeki gerekse de dışındaki işçilerin aylaklığa eğilimli olmalarıydı.

Elini bir işten başka bir işe kaydıran birisi genellikle hemen kaytarmaktadır(...) Doğal olarak veya daha doğrusu her yarım saatte bir uğraşını ve çalışma aletini değiştirmek durumunda olan ve yaşamı boyunca neredeyse her gün yirmi değişik işe koşan taşra insanının edindiği kaytarma ve üşengeç ve özensizce çalışma alışkanlığı, onu neredeyse her daim tembel ve uyuşuk bir hale sokar.⁴⁸

Fabrika içerisinde kaytarmaktan kaynaklanan tembelliğe çözüm elette işbölümüydü: “Her işçiye işin tek bir parçasına mihlamak(...) her birini gerekli zamandan daha fazlasını harcamamaya zorlayacaktır. Bu, bir devamlılık, tekdüzelik, düzenlilik ve tertip yaratacaktır.”⁴⁹ Calquhoun’un ilgisiyse fabrika dışındaki boşta gezerliğe yönelikti. Polisin görevi boşta gezerliği yönetebilecek tüm önlem ve mekanizmalar dizgesini kullanmak, yardım idaresinin ötesinde, işçi sınıfının ahlakına, hovardalığa ve adâb-ı muaşeretine uzanmaktı. İşçi sınıfı iş ahlâkı konusunda ve do-

---

46 Colquhoun, *Treatise on Indigence*, s. 69, 82, 87, 90, 94, 109; Colquhoun, *State of Indigence*, s. 12-15.

47 James Bonar, *Malthus and his Work* (London: Frank Cass, 1966), s. 41.

48 Adam Smith, *Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*, ed. R.H. Campbell, A.S. Skinner and W.B. Todd (Indianapolis: Liberty Fund, 1979), s. 19. Daha çok işçilerin aylaklığı problemleriyle ilgili olarak bkz. s. 99, 100, 139, 335-40.

49 Karl Marx, *Capital: A Critique of Political Economy*, Cilt 1, çev. Ben Fowkes (Harmondsworth: Penguin, New Left Review ile beraber, 1976), s. 464-5.

layısıyla boŖta gezerliğin ve buna bağlı olarak iki içme, kumar oynama, evlenmeden beraber yaŖama, fahiŖelik, politik yıkıcılık, sendikacılık gibi eylemlerin ahlksızlığı konusunda eğitilmeliydi. Bu listeye, en genel anlamda “suçu” olduğu gibi, bir sonraki bölümde önem kazanacak bir husus olan iŖyerine ait olan malları mülk edinmeyi de eklemek gerekir. Bu nedenle polis projesi altına yerleŖtirilecek mekanizmalar kamuya açık yerleri ve bu yerlerde olup bitenleri sınırlamayı, düzenlemeyi ve devamlı suretle denetlemeyi; kumarı kısıtlamayı; edinilen paranın doğru harcanması için emanetçi dkknlarında uygulanmak üzere etik bir yasa koymayı içeriyordu. Ayrıca, *Police Gazette*’de “alıŖan insanlara yüksek bir ahlâki erdemi, sadakati ve ülke sevgisini,” öğretmek üzere kısa denemeler, makaleler ve kanunların daha çok ahlkla ilgili bölümlerinden seçmeler yayınlamayı vazediyordu. Papazların ve eğitim sisteminin, iŖi sınıfını “Toplum içinde nasiplerine dŖen mevkii” olan yoksulluktan ve “zellikle büyük Ŗehirlerde ayyuka ıkmıŖ olan günah ve edepsizlik batağından –ki bu haldedirler,–” nasıl sakınacakları hakkında eğiterek, onlara ahlâk kazandırmaya yöneldiğini denetlemek de bu mekanizmalara dahildi.⁵⁰ Temel fikir, yoksulları iŖe koŖmak ve iŖi sınıfını alıŖır kılmaktı.⁵¹ “Muhtaçlık” sadece, ücretli emekten kaçınmanın, sömürüyü reddetmenin bir sonucuydu. Peter Linebough’un iŖaret ettiği gibi, Ŗayet metropollerdeki sınıf m-

50 Mevzu bahis uygulama ve mekanizmalar için bkz. Colquhoun, *Treatise on the Police*, Second Edition, s. 34, 37-9, 42-3, 361, 449; *Minutes of Evidence Taken Before a Select Committee*, s. 56; *Treatise on Indigence*, s. 97-101, 107, 139-56; *A New and Appropriate System of Education for the Labouring People*, etc. (1806) (Shannon: Irish University Press, 1971), 12, 17-18, 39-40, 64-5, 68; *A Treatise on the Functions and Duties of a Constable*, etc. (London: J. Mawman, 1803), Preface; A Magistrate [Patrick Colquhoun], *Observations and Facts Relative to Public Houses in the City of London and its Environs* (London: Henry Fry, 1794), s. 16, 23, 38.

51 Daha sonraki yazarlar Calquhoun’u bu hatta izlemiŖlerdir. rneğin George Mainwaring, *Observations on the Present State of the Police of the Metropolis* isimli eserini (ikinci Baskı, London, 1822) Ŗu gözlemle baŖlatmıŖtır: “Bu kasabanın dıŖsal ve görünür tarafının en üstünkörü gözlemcisi bile, onun üzerinden yaŖayan, mesleksiz ve hayatta kalmanın görünür araçlarından yoksun bir yığın üretken olmayan insan bulunduğuna ikna olacaktır ve yine bilinir ki, her gün yüzlerce, binlerce insan, hayırseverliğe veya talana bel bağlamaktadırlar.” Bu nedenle “Mevcut polis sistemine dair bir deęiŖim gerekliliğini zorlamak (...) daha iyi bir sistemi iŖler kılmak, bu sistemin üzerlerinde tatbik edileceği insanların davranıŖlarını ve alıŖkanlıklarını deęiŖtirecektir. Amasa onların endüstrinin amaçlarını takip etmelerini sağlamak olacaktır.”

cadelesinin planlayıcısının ve teorisyeninin tek bir kişi olduğu söylenebilseydi, bu Calquhoun olurdu.⁵² Bu husus, Calquhoun'un ücret biçiminin inşasında polisin rolüne dair fikirlerinin tartışılacağı 4. Bölüm'de daha etraflıca ele alınacak. Bu noktada yapmamız gereken, Calquhoun'un polisin politik ekonomi hakkındaki görüşlerini açıklamaktır.

Politik Ekonomi ve Toplumsal Polis

Polis üzerine yazan birçok kişi gibi, Calquhoun'un da esas olarak ilgilendiği konu mülkiyete karşı işlenen suçlardı ve yoksullukla muhtaçlık arasında konan ayrım keskinleştikçe, mülkiyete dair yaklaşımı da rafine bir hal almaktaydı. Böylelikle mesele, suçun genel *kamusal* etkisine ve *genel olarak* suçun devlete veya topluma verdiği zararlara odaklanmış oluyordu. *Polis Üzerine İnceleme*'nin önceki ve sonraki baskılarındaki başlık değişikliği bu noktada önem arz etmektedir. Önceki baskının başlığında Calquhoun mülkiyetten bahsetmeyi tamamen ihmal etmiştir. Kitap, *Toplumsal Üzerinde Hâlihazırda Baskı Oluşturan çeşitli suçların ve yanlış davranışların açıklanmasını ve önlenmeleri için çareler önerilmesine yönelik Metropol Polisi Üzerine Bir İnceleme* başlığı altında sunulmuştur. On yıl sonraki yedinci baskıdaysa mülkiyet bahsi tartışmaya hâkim olmakla kalmamış, *kamusal* bir ilgi konusu olarak önemi ön plana çıkmıştır. Bu nedenle çalışmanın ismi *Kamusal ve Özel Mülkiyet ile Güvenliğe hâlihazırda zarar veren ve tehlike altına sokan çeşitli suçların ve yanlış davranışların ayrıntılarını içeren ve önlenmeleri için çareler sunan Metropol Polisi Üzerine Bir İnceleme* olarak değişmiştir. Bu nedenledir ki ciddi bir mesele olduğunu göstermek için hırsızlığın herhangi bir bireyi veya birey grubunu değil, toplumu uğrattığı toplam zarara dair sayılar vermiştir. Çoğu on sekizinci yüzyıl hukuk teorisi *kamusal* ve özel yanlış davranışı birbirinden ayrı tutmuştur.⁵³ Polisin gerekliliğine dair yürüttü-

52 Peter Linebaugh, *The London Hanged: Crime and Civil Society in the Eighteenth Century* (Harmondsworth: Penguin, 1991), s. 427.

53 Örneğin, William Blackstone, *Commentaries on the Laws of England*, Cilt 4 (1769) (London: Dawsons. Blackstone, 1966), s. 5-9.

ğü tartışmada Calquhoun bu ayrımın sorgulanmasına yardımcı olmuştur. Bu nedenledir ki mülkiyete karşı suçlar tartışması, bu suçların genel kamusal etkisini merkez almıştır: “Mülkiyete karşı yapılan tüm saldırılar, bastırılması için toplumun her üyesinin yardımını sunmak üzere çağrılması icab eden kamusal hâtalardır.” Devamlı suretle, *genel olarak* devletin veya toplumun işlenen suçlardan ötürü uğradığı zararlara vurgu yapması da bu yüzdendir.⁵⁴ Böylelikle yaptığı tartışma ulusların zenginliğinin politik ekonomisine dair bazı iddialara dayanır hale gelmiştir.

Yoksulluk sınıfının emeği açıkça ulusun zenginliğinin merkezi unsuru haline geldiği ve zenginlik de mülkiyetten müteşekkil kabul edildiği için Calquhoun, polise dair uzgörüsünü politik ekonomiye bir katkı olarak sunmaktadır: “Polis (...) politik ekonomi içerisinde oldukça yeni bir bilimdir.”⁵⁵ Calquhoun’un çalışması, polis bilimi ve politik ekonomi arasında süregitmiş olan ilişkinin bir göstergesi niteliğindedir. Yoksulluk ve muhtaçlık arasında yaptığı ayrım da aslen bu her iki söylem tarzına yaptığı katkının püf noktasını oluşturmaktadır. Calquhoun’a göre zenginliğin artması “doğru bir polis sisteminin” kurulmasıyla mümkün olduğu için, politik ekonomi bu konuyla ilgilenmeliydi. Ancak zenginliğin bilimi bu hususu kavramakta başarısız olmuştu. “Politik Ekonomi Bilimi’nin tüm dalları arasında, bu özel konu [yoksulluk] ile ilgili olarak, insan bilgi ve becerisi ile usûle bu denli ihtiyaç duyulan bir başka dal yoktur.” Bu nedenle Fukara Polisi [Pauper Police Institution] ve Genel Dahili Polis Kurulu gibi önerileri, taşıdıkları kaygı itibarıyla Calquhoun’un ulusların zenginliğinin politik ekonomisine katkısı olarak anlaşılmalıdır. Ayrıca polis fikri altına yerleştirdiği bir dizi önlem de, dolambaçlı bir yoldan olsa da, *polis bilimi biçimi altında*, politik ekonomi bilimine katkısı olarak görülmelidir.⁵⁶ Bu, polisin sadece

54 Jeremy Palmer, “Evils Merely Prohibited: Conceptions of Property and Conceptions of Criminality in the Criminal Law Reform of the English Industrial Revolution,” *British Journal of Law and Society*, Cilt 3, 1976, s.1-16; David Lieberman, *The Province of Legislation Determined: Legal Theory in Eighteenth-century Britain* (Cambridge: Cambridge University Press, 1989), s. 46.

55 Colquhoun, *Treatise on the Police of the Metropolis*, Seventh edition, s. 218.

56 Colquhoun, *State of Indigence*, s. 11; ayrıca bkz. s. 17, 28; *Treatise on the Police*,

muhtaçlığın ve dolayısıyla suçun önlenmesinde değil, mülkiyetin güvenliği hususunda da gerekli olduğunun gösterilmesine de dayanmaktadır: “Mülkiyet risk altında bulunduğunda, güvenliği için önleyici Polise başvurulması gerekir.”⁵⁷ Polis söyleminin, politik ekonomi söylemi ve doğal özgürlük sistemi tarafından yerinden edilmiş olması bir yana, Calquhoun’un çalışmasında “polis” ve “politik ekonomi” aynı söylemsel madalyonun iki yüzü gibidirler. Polis ticari toplumun politik ekonominin karşısı değil, *tamamlayıcıdır*. Aynı durum, politik ekonomiyi kendine mâl edinmesi Calquhoun’un kine benzer olan Hegel için de geçerlidir: Kendine mâl etmesinin sebebi sınırlarına işaret etmek, kendiliğinden ve kendi kendini düzenleyen bir mekanizma olarak piyasanın sınırlarına dair tamamlayıcı bir tartışma geliştirmek ve tüm problemi polis çatısı altına yerleştirmektir.

Calquhoun’un ve Hegel’in bu noktadaki özgünlüklerinin üzerinden atlanmamalı. Giderek baskın hale gelen liberal polis anlayışıyla bağlarını kopararak yaptıkları Kameralizmin temel savlarını tekrarlamak değildi. Daha önceki bölümlerde de öne sürüldüğü üzere, Kameralist geleneğin polis teorisyenleri, Smith, Kant ve diğerlerinin tasavvur ettikleri türden bir ticari topluma bağlılık oluşturmamaktaydılar, zira bu türden bir bağlılık çalıştırları polis kavramının altını oyar nitelikte olurdu. Bu nedenle geç on sekizinci yüzyılda polis fikrini geliştirmeye çalışan yazarlar, bu işi modern ticari topluma bağlayarak kuramsal kılmaya çalışmak hususunda çoğunlukla yetersiz kalmaktaydılar. Britanya bağlamı içerisinde Jonas Hanway ticaretin ve “bağlantısız” yoksulun ortaya çıkmasından önceki eski devre gözünü dikerken,⁵⁸ Calquhoun polisi modern ticaret sisteminin içine yerleştiriyordu. Fieldings tarafından kullanılan dil –“hırsızlar, şehir haydutları” ve “bağırış, çağırışlar” [hue and cry]– arkaik bir ton taşıırken, Calquhoun’un kullandığı dil özellikle metâların ve mal trafiğinin artmasına, uluslararası ve ulusal ticaretin büyümesi-

---

s. 76; *Treatise on Indigence*, s. 90.

57 Colquhoun, *Treatise on the Police of the Metropolis*, Seventh edition, s. 218.

58 Jonas Hanway, *The Defects of Police, etc.* (London: J. Dodsley, 1775). Bkz. Donna Andrews, *Philanthropy and Police: London Charity in the Eighteenth Century* (Princeton: Princeton University Press, 1989), s. 75, 93-5.

ne ve ticaret ve endüstrinin yaygınlaşmasına yaptığı vurgularda tam anlamıyla modern di.

Hem Calquhoun hem de Hegel, yoksullarla ilgili polisiye uygulamalara dair izahlarını, onu “sivil toplum” içindeki modern ticari piyasa sisteminin temel bir parçası olarak görerek geliştirdiler. Her ikisi de zenginlik ve özel mülkiyet üzerinde temellenen modern ticaret ve endüstrinin tüm toplum sathına yayılmasını dört gözle bekliyorlardı: “Dünya üzerinde yeni bir dönem başlamışa benzemektedir.”⁵⁹ Bu yeni dönem emekçi yoksullar sınıfının varlığını *gerektirdiğinden*, dönemin diğer önemli politik ekonomistleriyle beraber Calquhoun’un amacı “serbest piyasanın” inşa edilmesi ve dolayısıyla da emeğin metâlaşmasıydı. Bu hususu gelecek bölümde geliştireceğim. Bu noktada önemli olan, bu işin devlet tarafından yetkili kılınan bir polis mekanizması olmaksızın yapılamayacağıdır. “Polis, Zenginliğin birikiminin daimi ve olmazsa olmaz hizmetlisi(dir).”⁶⁰ Bu nedenle polis, hem piyasanın disipline edici doğasını idare eder hem de bu disiplin sekteye uğradığında müdahale eder. Yoksullara yapılacak yardımın polis yetkisi altında yapılması gerektiği, Radzinowicz’in iddia ettiği gibi, daha önceden öne sürülmemiş değildir.⁶¹ Calquhoun ve Hegel’e kadar öne sürülmemiş olan, piyasa merkezli modern bir toplumda yoksulların idaresinin, polisin yetki alanı altında olması gerektiğidir.

David Garland, Calquhoun’un “suçbilimine” gönderme yapmanın zaman dizinsel bir yanılı olacağı yorumunda bulundu.⁶² Yoksulluk yardımlarının ve vatandaşların hayat koşullarıyla ilgili düzenlemelerin “polis” yerine “sosyal politika” [social policy] altında toplanması eğilimini göz önünde bulundurursak, daha kabul edilebilir bir zaman dizinsel yanılı, belki de Calquhoun’un “sosyal politikası”na gönderme yapmak olur. Başka şekilde söylemek gerekirse, Calquhoun’un önleme kav-

59 Colquhoun, *Treatise on the Police*, Seventh ed., s. 562.

60 Colquhoun, *Treatise on the Commerce and Police of the River Thames*, s. 155.

61 Radzinowicz, *History of English Criminal Law*, Cilt 3, s. 282.

62 David Garland, “The Limits of the Sovereign State: Strategies of Crime Control in Contemporary Society,” *The British Journal of Criminology*, Cilt 36 No. 4, 1996, s. 445-71, s. 466.

ramsallaştırması polisle olduğu kadar, bizim bugün “sosyal politika” olarak adlandırdığımız alanla da ilintilidir. Aynı durum (“polis”in “kamu otoritesi” olarak çevirisi dolayısıyla) Hegel’in polis kavrayışı için de geçerlidir. Esasen burada iddia edilen, önerisinin merkezinde yoksulluğun politik olarak yönetilmesi üzerinden emeğin koşullarına gözetim uygulanması olduğu için, Calquhoun’un, yeni polisin olduğu kadar yeni yoksulluk yasasının, *cürüm* [kriminal] *önleyici zabtiyenin* olduğu kadar önleyici *sosyal politikanın* öncüsü olarak görülmesi gerektiğidir.⁶³ “Refah devletinin doğuşunu” takiben ortaya çıkan ve –yoksulluk yasası, sosyal güvenlik memurları, sosyal hizmet görevlileri, salıverilen suçluları gözetleme memurları, politikanın “resmi” idarecileri ve kamusal sağlık sistemi gibi– sosyal politikanın merkezine oturan figürler ve kurumlar, bu bakışa göre, tek tipleştirilmiş polis memurları gibi, sistemin zabtedilmesinin birer parçasıdır. Bu durum, birinci bölümde tanımlanan ve gelecek bölümlerde geliştirilecek olan polis ve politika arasındaki bağlantıyla tamamen tutarlıdır. Bu noktada sadece, Calquhoun’un bu eylemleri “polis” başlığı altında toplama girişimine istinaden, *toplumsal polis* [social police] kavramının daha uygun olacağını öne süreceğim.⁶⁴ Bunun nedenini anlayabilmek için tekrardan güvenlik sorunsalına dönmemiz gerekecek.

Sosyal Güvenliğe Doğru

Colin Gordon’a göre Marksizm genel olarak, Marx ve Engels tarafından *Komünist Manifesto*’da burjuva çağının bir karakteristiği

---

63 Bkz. Dean, *Constitution of Poverty*, s. 66. Calquhoun, sosyal bilimlerdeki aşırı uzmanlaşma nedenli entelektüel fakirlikten dolayı düzgün değerlendirilmemiştir. Calquhoun ve Hegel’in çalışmalarının “sosyal politika” yönünün genel olarak göz ardı edilmesi, polis çalışmalarının ve sosyal politikanın çarpık bakışına işarettir. Calquhoun’un önemini göz ardı eden politika teorisi ve politik ekonomi için de aynı şey söylenebilir. Bkz. Raymond Cowherd, *Political Economists and the English Poor Laws: A Historical Study of the Influence of Classical Economics on the Formation of Social Welfare Policy* (Ohio University Press, 1977). Bu eserde Calquhoun’a sadece geçerken değinilmiştir.

64 Bkz. A.P. Donajgrodzki, “‘Social Police’ and the Bureaucratic Elite: A Vision of Order in the Age of Reform,” A.P. Donajgrodzki (der.), *Social Control in Nineteenth Century Britain* (London: Croom Helm, 1977); Geoffrey Kay and James Mott, *Political Order and the Law of Labour* (London: Macmillan, 1982), s. 127.

olarak tanımlanan gayri Marksist düşünceye, çok da rahatsızlık ve huzursuzluk duymadan, bazı olumlu nitelikler atfetmiştir.⁶⁵ Calquhoun ve Hegel bu türden Marksizm dışı düşünceye iyi birer örnek teşkil ederler, zira liberal mülkiyet teorisini müştereken aşmaları, güvenlik ihtiyacının, sadece bireylerin ve onların mülkiyetlerinin korunmasıyla değil, bir bütün olarak özel mülkiyet sistemine içkin olan güvenlikten yoksun bir ortamla ilgili olduğunu fark etmiş olmalarına dayanır. Calquhoun'un güvenlik üzerine yazma sebebi, güvenliğin tam da ticari bir toplumdaki alış-veriş için taşıdığı önemden kaynaklanmaktadır. *Polis Üzerine İncelemeler*'in daha sonraki baskılarında güvenlik kavramının, düzen fikri ile bağlantılı olarak, kitabın başlığına konmasını gerektirecek kadar önemli hale getiren husus da budur. Polisin işin içine girmesi genel olarak "Güvenliğin Ticari Mülkiyete genişletilmesini," içerecektir. Kategorik olarak ifade edilen şudur: "Doğru düzgün bir Polis'in ilişkili kılındığı her yerde iyi düzen ve güvenlik hüküm sürer." Aynı husus Hegel'in çalışması için de dile getirilebilir: "Polisin ilk olarak sağladığı, sivil toplumun özgünlüğü içinde kapsanan evrenselliği gerçekleştirmek ve muhafaza etmektir; bunu farklı amaçlardan ve ilgilerden müteşekkil kitlelerin korunması ve güvenliği için *dışsal bir düzen ve düzenleme* olarak yapar."⁶⁶

Calquhoun ve Hegel'in modern ticari sisteme, özel mülkiyetin gerekliliklerinin ihtiyaçlar sistemine hâkim kılınmasına, yani piyasa güdümlü bir sivil topluma olan bağlılıkları, özel mülkiyet sisteminin özünde güven içinde olmadığına dair temel öngörülerini –ve korkuları– tarafından uzaklaştırıldı. Özel mülkiyet tam da doğası gereği güvensizliği gerektirmekte ve onu üretmekteydi.⁶⁷ Piyasa ekonomik aktörlerin güvensizliğine dayanıyor ve muhtaç

65 Colin Gordon, "Governmental Rationality: An Introduction," in Graham Burchell, Colin Gordon and Peter Miller (der.), *The Foucault Effect: Studies in Governmentality* (Hemel Hempstead: Harvester Wheatsheaf, 1991), s. 31.

66 Colquhoun, *Treatise on the Commerce and Police of the River Thames*, s. 38; also see s. 237-8. 244, 264; *Treatise on the Police*, Second Edition, s. 74; *Treatise on the Police*, Yedinci baskı, s. 218; Hegel, *Elements of the Philosophy of Right*, para. 249; ayrıca bkz. s. 203, 230; *Philosophy of Mind*, para. 533.

67 Barry Buzan, *People, States and Fear*, 2. baskı (Harvester Wheatsheaf, 1991), s. 124, 250.

hale gelerek ayaktakımına (veya daha sonra bazılarının iddia edeceği gibi sermaye tarafından sunulan ücret yerine bilinçli olarak devlet yardımını tercih eden gürüha) dönüşme sınırında yaşayan yoksulluk sınıfının daimi güvensizliğinde temelleniyordu. Son olarak da politik hasımlar üreterek güvensiz hale geliyordu. Her iki yazarın da polise dair izahlarında ağırlıklı olarak güvenlik kavrayışına dayanmaları bu yüzdendir. Fakat ortaya koydukları güvenlik türü, liberal kavramı aşmaktaydı. Hegel ve Calquhoun özel mülkiyet sistemine bağlı kalarak, bireysel özgürlükle bağlantılı olacak şekilde politika bir “güvenlik tekniği” olarak anlayan liberal uzgörüyü paylaşmaktaydılar. Fakat modern özgürlük sisteminin özünün kendi içinde güvensiz olmasından dolayı, bu sistemin devlet erkini gerektirdiğini de kavramış durumdaydılar. Bu okumaya göre yoksulluğun zabtedilmesi *güvensizliğin güvenli kılınması* mekanizması haline gelmektedir.

Michael Dillon modern politikanın, kavramın en geniş anlamıyla, bir güvenlik projesi olduğunu belirtmiştir. Bu, “güvenliğin,” modernitenin felsefi ve politik söylemiyle eşgüdüm halinde, modern politikanın dilini tıka basa doldurmuş olmasından anlaşılabilir: devlet güvenliği, ulusal güvenlik, politik güvenlik, küresel güvenlik, bölgesel güvenlik, teritoryal güvenlik, ekonomik güvenlik, finansal güvenlik, bireysel güvenlik, kolektif güvenlik, kişisel güvenlik, fiziksel güvenlik, psikolojik güvenlik, cinsel güvenlik, çevre güvenliği vesaire.⁶⁸ Fakat akademide çalışılması ve politikacılar tarafından kullanılagelmesi dolayısıyla, “güvenlik” kavrayışına özgü bir şey vardır. Bir yandan “güvenlik çalışmaları” neredeyse tamamen, ulusal sınırların güvenliğini sağlamanın aracı olarak askerileştirilmesine [militarization] ve vatandaşların güvenliğinin devlet sistemininkiyle özdeş kılınmasına odaklanan Uluslararası İlişkiler içinde gelişmiş; diğer yandan da sosyal ve kamusal politika, güvenlik problemini, refaha yönelik tedbir ve tedariklerin ayrıntılarına yönelik teknik bir tartışmaya dönüştürmeye meyletmiştir. Bunun da ötesinde, polis çalışmaları içerisinde merkezi bir yer tutuyor olmasına rağmen, güvenlik

68 Michael Dillon, *Politics of Security: Towards a Political Philosophy of Continental Thought* (London: Routledge, 1996), s. 16.

kavrayışının esaslı bir şekilde tartışıldığı söylenemez; “güvenliğin” basit bir biçimde, bireyleri korumanın bir aracı olarak kanunun uygulanmasına gönderme yaptığı varsayılmıştır. Bu bölümün şimdiye kadar olan bölümünde ve devamında ortaya konan ve daha sonraki iki bölümde geliştirilecek olan tartışma, güvenlik tartışmalarını bu üç “disiplinin” ötesine taşımaya yönelik bir girişimdir. Uluslararası ilişkilere karşıt olarak buradaki tartışma, devletin sivil topluma nüfuzuna odaklanmıştır. Bu nüfuz dışsaldan ziyade içsel düzeni güvenlik altına almıştır, vatandaşları devletle özdeş kılarken, onları hâkim mülkiyet sistemiyle tanımlamanın bir aracı olarak işlemiştir. Sosyal ve kamusal politikaya karşıt olarak, refah sisteminin güvenlik dayanaklı varsayımlarının polise bağlı boyutları ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Ayrıca polis çalışmalarına karşıt olarak da, güvenliğin kanun zoru olarak anlaşılması takıntısını aşmak hedeflenmiştir.

Oxford English Dictionary “güvenlik” kelimesini, her biri hayli açıklayıcı üç bölüm altında ele alıyor. İlk iki bölüm “güvenliğin,” tıpkı “polis” gibi hem isim hem de fiil olduğunu izah ediyor. İlk bölümde “güvenlik” bir duruma (güvenli ve korunmuş olma), bir hale (dert ve tasadan azade olma) ve bir özelliğe (güvenli bir biçimde konumlandırılmış olma) işaret etmektedir. Fakat ikinci bölümde güvenli olmanın araçlarına ve böylelikle bir sürece de (güvenli hale getirme, bir şeyin güvenliğini sağlama) gönderme yapılmaktadır. Üçüncü anlam –güvence/teminat senedi– finansaldır ve “sermaye” ile birlikte “güvenliğin” de hem burjuva iktisadı hem de burjuva hukuku açısından temel bir kavram olduğunu açıklamaktadır. “Güvenliğin” hem bir isim hem de bir fiil olması, güvenliğin *hallerinden* olduğu kadar güvenliği sağlamanın özsel ve etkin *süreçlerinden* de bahsedilmesi gerektiğini göstermektedir. Dillon’un da ortaya koyduğu gibi güvenlik sadece bir şeye ad veren bir isim değildir; o şeyleri oluşturan biçimlendirmeye dair bir ilkedir de.⁶⁹

Tanım, güvenlik ve güvensizlik arasındaki bağlantıyı da açığa çıkarmaktadır, güvenlik her halükârda, güvensizlik ile bağlantılı olarak tanımlanmıştır. Güvenliğe dair herhangi bir çağ-

69 Dillon, *Politics of Security*, s. 16, 122.

rı (Hobbes'da olduğu gibi) sadece, bu çağrıya sebebiyet veren korkunun ayrıntılarını içermekle yetinmemekte, bu korku (güvensizlik) kendisine neden olan kişi, grup, nesne ve koşulların etkisizleştirilmesini, saf dışı bırakılmasını veya engellenmesini içeren karşı önlemleri de (güvenlik) gündeme getirmekteydi. Güvenlik altına almak bu nedenle, güvensiz olan bir hale uygulananlardan ibaretti. Güvensizlik tarafından şekillendirildiği içindir ki sadece güvenlik, güveni sağlayabilir.⁷⁰ James Der Derian'ın güvenliğin paradoksu olarak tanımladığı şey buydu: Güvenlikte güvensizliği buluruz; güvenliğe dair herhangi bir tartışma içerisinde güvensizliğe dair kuvvetli izler taşır. "Kaynağını hayatın belirlenemezliğinde ve ölümlülüğün katiliğinde bulan güvenliğin tarihi, bu paradoksun reddini, bu paradoksa dair bir öfkeyi ve son olarak da bu paradoksun aşılmasını işaret ediyordu. Kısacası bu tarih, hayatın en radikal 'ötekisine' -ölümün terörüne- dair imkânsız bir güvenlik peşinde koşan bireyin tarihiydi."⁷¹ Bu iddia genel olarak sivil toplum ve devlete de uygulanabilir: Ölümün terörü, sosyal ölümün terörü -sivil toplumun kendisinin ölümü- olarak düşünülebilir. Güvenliğin tarihi, sivil toplumu ölümünün teröründen imkânsız bir korunmanın, buna dair bir güvenliğin peşinde olan devletin tarihidir. Her şeyin ötesinde sivil toplum kendi düşmanlarını yaratmaktadır, burjuvazi kendi mezar kazıcılarını ortaya çıkarmaktadır. Sınıfsal bağlamda bu, modern efendi olarak sermayenin, efendisi olduğu sınıfın kontrolünü kaybetme riski altında olduğu için, polisin gerekli olduğu anlamına gelir. Yoksulluk sınıfının ekonomik eylemsizliği sistemin güvensizliğinin merkezinde yatmaktaydı, aynı sınıfın özel mülkiyetin toplumsal hâkimiyetine karşı göstereceği direniş bir sonraki adımı oluşturunuyordu, politik seferberliği ise en yüksek biçimi oluşturacaktı. Güvenlik sadece suçun tespiti ve önlenmesi ile sınırlı kalmamakta, daha da önemli olarak belli bir toplumsal polis biçiminin uyumlaştırılmasını içermektedir. Bir güvenlik

70 R. N. Berki, *Security and Society: Reflections on Law, Order and Politics* (London: Dent and Sons, 1986), s. 39, 231; Dillon, *Politics of Security*, s. 19, 33, 121, 127.

71 James Der Derian, *Antidiplomacy: Spies, Terror, Speed, and War* (Oxford: Blackwell, 1992), s. 75.

projesi olarak polisin tarihi, özel mülkiyetin kendisinin en radikal “ötekisinden” (komünizm) duyduğu korkunun tarihidir.

“Güvenlik,” liberalizmin tercih edeceği gibi, sadece “özgür-lük” veya “serbestlik” yerine kullanılan bir tabir değildir; güvensiz olanı güvenli kılmaya dair girişimlere de işaret eder. Bu nedenledir ki güvenlik burjuva toplumunun en önemli kavramlarından ve mülkiyet düzeninin temelini oluşturan temel mekanizmalardan birisidir. Politika eksenli bir söylem olarak güvenlik, pratik olarak çoğunlukla, sivil toplumun devlet tarafından güvenliğinin sağlanması anlamına gelen düzeni inşa etme faaliyeti olarak çalışır. Liberal mitolojinin vazettiği üzere kendiliğinden bir düzen olmanın çok ötesinde, sivil toplum mükemmel bir güvenlik projesidir. Güvenliğe dair bir talep, zorunlu olarak, devlet erkinin geniş bir alanda uygulanmasını da davet eder. Bunun için, “ulusal güvenliğin,” politik statüko ile arzu edilen düzeni nasıl temelden eşitlediğine ve bu durumun muhafazası için devlete adeta *istediği gibi kullanabileceği* [carte blanche] güçler ihsan edilmiş olmasına bakılabilir.⁷² Keza sivil toplumun hesaplanabilir ve bilinebilir hale getirilmesini gerektirenin ve devlet erkinin hizmetinde bir bilgi ve hesap projesi olmasının nedeninin de yine güvenlik olduğu kanıt olarak gösterilebilir.⁷³ Polis projesi, toplumsal hâkimiyet sisteminin garanti altına alınmasından daha düşük çaplı bir proje değildir: *Toplumsal güvenliğin* dayatılmasıdır.

---

72 Bkz. David Campbell, *Writing Security: United States Foreign Policy and the Politics of Identity* (Minneapolis: University of Minnesota Press, 1992); Simon Dalby, “Contesting an Essential Concept: Reading the Dilemmas in Contemporary Security Discourse,” Keith Krause & Michael Williams (der.), *Critical Security Studies: Concepts and Cases* (London: UCL Press, 1997) içinde.

73 Güvenlik hesap ister, hesapsız güvenliğin güvenliği sağlanamaz. Olan herşey hesaplanabilir hale getirilmelidir. Güvenlik bilgi gibi işlev görür, bilgiye dayanır, bilgi üretir ve bilgiye dair iddiasını, hayatın her alanını şeffaf kılmaya dair bir ruhsat olarak kullanır (bkz. Dillon, *Politics of Security*, s. 17, 21). Bu nedenle polis, devletin sivil toplumdaki bilgi takibinin bütünsel bir parçasıdır. Başka bir deyişle: Gözetleme.

IV. Bölüm

Güvensizliği Düzenlemek II: Sosyal Güvenlik Üzerine

Sosyal güvenlik *nedir*? Sosyal politikaya içkin olan ve çoğu popüler inançta yankılanan varsayım, sosyal güvenliğin yoksulluğa mali yardım şeklinde bir yanıt olduğudur: “Sosyal güvenlik sistemleri, gelir kaybı veya gelir muhafazası ihtiyacı gibi belirli durumlarda, bireysel geliri artırmaya yönelik olarak hükümet (ya da hükümetce tanınan başka aktörler) tarafından sağlanan aktarımlarla ilgilidir.”¹ Fakat bu, idrak edilenin son derece dar bir kavramsallaştırılmasıdır. Daha genel olarak sosyal güvenlik, bir bütün olarak refah devleti bağlamı içerisinde görülmüştür. Uluslararası İşçi Örgütü tarafından yayınlanan Laroque Raporu’na (1984) göre sosyal güvenlik “En geniş anlamıyla güvenlik arayışına bir cevap olarak,” görülmelidir. “Bu sadece ihtiyaçların ortaya çıktıkları anda karşılanmalarını değil, risklerin ortaya

---

1 R.M. Titmuss, *Social Policy: An Introduction* (London: George Allen & Unwin, 1974), s. 88. “Sosyal Güvenlik” ile ilgili ilk yasaların ikisi de –Sosyal Güvenlik Yasası (1935) ABD’de ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Yasası (1966) Britanya’da- nakit ödemesine dayanıyordu.

çıkmadan önce ilk elde önlenmesini de içerir(..) Bu nedenle sosyal güvenlik sadece nakdi aktarımı değil, yaygınlaşmış sağlık ve sosyal hizmetleri de gerektirir.” Bu nedenle sosyal güvenlik “Yoksulluğun önlenmesinden veya yoksulluk yardımlarından daha öte amaçları barındırır(...) Çoğunluk için bir anlam ifade eden güvenlik garantisidir.” Belirli amaçlara yönelik nakdi yardımlarla sınırlı olmanın ötesinde, sosyal güvenlik üç akımın bileşkesidir: Tam istihdama yönelik ekonomik politika, tıbbi politika ve ekonomik güçlerin çarpışmasını hafifletecek gelir politikası.² [İngiliz] Sosyal Güvenlik Bakanı William Jowitt’in 1944’de belirttiği gibi, “Ekonomik adalet, politik adalet, her yerde adalet, tam istihdam, sağlık sisteminin örgütlenmesi, sabit bir fiyat seviyesinin korunması, tatminkâr bir barınma politikası –tüm bunlar ve daha birçok şey bir sosyal güvenlik politikasının gerekli bileşenleridir.”³ Bu bağlamda sosyal güvenlik sistemi, eğilimleri ve amaçları itibariyle sosyal sigorta sistemi⁴ ve genel olarak da refah devleti ile özdeşdir. Aslında “Sonuç itibariyle sosyal güvenlik, sosyal ve ekonomik politika yerine kullanılabilecek bir başka tımturaklı terim haline gelmiştir.”⁵

Bu bölümde refah sisteminin ve sosyal politikanın aynı temel kavramı, yani polisi –güvenlik kavramını– kullanmalarının tesadüf olmadığını iddia edeceğim. Sosyal güvenliğin kökenlerinin “refah devletinin doğuşunda” yatıyor olması ve bu doğuşun izlerinin geleneksel olarak, genelde “Britanya hükümetindeki devrime,” özelde de yeni yoksulluk yasasına kadar sürülüyor olması, bizlere sosyal güvenliğin doğası hakkında önemli bir şey söylemektedir. Bu, özellikle polisle olan bağlantısıdır ki bu noktada göze çarpan, yeni polisin, yeni yoksulluk yasasının yanı sıra

2 Laroque Raporu–Uluslararası İşçi Ofisi, *Into the Twenty-first Century: The Development of Social Security* (International Labour Office: Geneva, 1984), s. 19; ayrıca bkz. Pierre Laroque, “From Social Insurance to Social Security,” *International Labour Review*, Cilt 57, No. 6, 1948

3 Sir William Jowitt, *Parliamentary Debates (Hansard)*, 5. Seri, Cilt 404 (H.C. Deb.), 1943-44, s. 984.

4 *International Social Insurance Conference*’in, 1947’de *International Social Security Association*’e dönüşmesine dikkat çekmek gerekir.

5 Vic George, *Social Security: Beveridge and After* (London: Routledge, 1968), s. 7; ayrıca bkz. Paul Spicker, *Poverty and Social Security* (Routledge, 1993), s. 101.

doğuyor oluşudur. Tartışmaya içkin olan varsayım, polis fikrinin dönüşümüyle olan bağlantısı içinde, güvenlik kavramının erken kullanımı ile yirminci yüzyıldaki sosyal güvenlik kavrayışı arasında kavramsal bir devamlılık olduğudur. “Sosyal güvenliğin” amacı, ihtiyaç zamanında yardım edecek bir korunma [safety] ağıyla garanti altına alınmış vatandaş bireyin güvenliğiyle olmaktan çok, toplumsal polis projesi aracılığıyla sağlanacak olan sosyal sistemin güvenliğiyle alâkalıydı. *Sosyal güvenlik* kavramı, özel mülkiyet üzerine bina edilmiş bir sistemin doğasına uygun olarak köklenen *ekonomik güvensizlik* ile baş etmek üzere ortaya çıkmış ve varlığını bu bağlamda sürdürmüştür. Bu nedenle “sosyal güvenlik,” güvensizlik üzerine bina olan bir sistemdeki ekonomik güvenliğe dair uzgörüdü.

Bu durum devlet erki, polis ve yoksulluk hali arasında bir bağ kurulmasını mümkün kılmaktadır. On dokuzuncu yüzyıl İngiltere’sinde suç ve hukukun değişim dinamiklerine dair belirlemelerinde V.A.C. Gatrell, polisin politik muarızları asla sevmemiş olmasının ayan beyan ortada olduğunu; polis ile alakalı herhangi bir tartışma bağlamında asıl hesaplaşmanın, polisin hangi sebeple yoksullara da hiçbir zaman güvenmemiş olduğunu gösterilmesine dayanacağını söylemiştir.⁶ Polis çalışmalarındaki genel varsayım, 1829’da ortaya çıkan yeni polisin, eskisine göre, suça odaklanmakla sınırlı ve daha dar bir talimatnameye sahip olduğudur. Yorumcular için yeni polisin, Britanya’yı on dokuzuncu yüzyıla sarkacak şekilde, on sekizinci yüzyıl boyunca rahatsız etmiş “suç problemine” karşı uzun bir arayıştan sonra ulaşılan akli bir çözüm olduğunu söylemek son derece kolay olagelmıştır. Buna dair öne sürülen kanıt, 1829’da Metropolitan Polisi’ne verilen resmi talimatların şu iddia ile başlıyor olmasıdır: “İlk elde anlaşılması gereken, ulaşılabilecek temel amacın suçun önlenmesi olduğudur. Polisin tüm çabasını bu büyük hedefe yönlendirmesi beklenir.” Aynı husus daha sonra kırsal güçlere katılanlara da tekrarlanmıştır.⁷ Suçun ortaya çıkarılması ve önlenmesinin,

6 V.A.C. Gatrell, “The Decline of Theft and Violence in Victorian and Edwardian England,” V.A.C. Gatrell, Bruce Lenman & Geoffrey Parker (der.), *Crime and the Law: The Social History of Crime in Western Europe since 1500* (Europa, 1980), s. 268.

7 Yönergeler için bkz. Charles Reith, *A New Study of Police History* (Edinburgh &

zabtetmenin esas mantığını oluşturduğu görüşü, polisin temeli olarak geniş bir biçimde kabul görmüş ve polis çalışmalarının ortalama yargısı haline gelmiştir. Aslında bu disiplin yeni polisi, sadece üniforması, kuralları, usûl ve süreçleriyle uygun bir biçimde oluşturulmuş olmasından dolayı değil, suçu ve düzensizliği önlemek gibi son derece açık bir görevi olduğu için “yeni” ve “modern” olarak görmüştür. Bir örnek vermek gerekirse: “Londra Metropolitan Polisi(...) temsili hükümetle yönetilen bir ulusun sahip olduğu ilk modern polis gücüdür. Modernliğinin temelinde, ortaya çıkmadan önce önleyerek suçu kontrol edebilmesi anlamına gelen ‘önleyici polis’ rolü vardır.”⁸ Bu ve bir sonraki bölümde göreceğimiz gibi, suç sorunsalı uygun bir gizleme mekanizması işlevi görmüş ve daha fazla güce sahip olma arzusuyla ilgili olarak polise hizmet etmiştir. Fakat öne çıkarılması gereken ilk husus, Gatrell’in ortaya attığı soruya uygun olarak, yoksulluğun durumunun, yani işçi sınıfının halinin, 1829’dan sonra da her türlü polis mekanizmasında merkezi kalmaya devam etmiş olmasıdır. Yeni polis gücünün “yeni” ve “modern” doğasına dair on dokuzuncu yüzyılda ortaya çıkan söylemin tümünde polis, kavramın tarihsel olarak ortaya çıkan karakteristiğini korumuştur. Eski polis biçimiyle kökten bir kopuş olmak bir yana, “yeni polis” eskisinin kurumsal olarak ayrıntılı kılınmış halini temsil etmektedir.⁹ Aşağıda yapılacak olan tartışma, 1. Bölüm’de tanımlamış olduğumuz “polisin ilk ilkesinin” polis projesinin merkezindeki yerini nasıl ve neden koruduğunu ve buna bağlı olarak da, konusu yoksullar olan devlet kurumlarının neden birer zabtetme biçimi olarak düşünülmesi gerektiğini gösterecektir.

Tartışmayı, *Sivil Toplumun İdaresi*’de açtığım ve işlevlerinden birisinin yoksulluk yasasının idaresi ile işçi sınıfının etkin biçimde oluşturulması ve biçimlendirilmesi olduğunu tartıştığım politik idare kavramı üzerine inşa edeceğim. Bu ve takip eden

---

London: Oliver & Boyd, 1956), s. 135.

8 Wilbur R. Miller, *Cops and Bobbies: Police Authority in New York and London, 1830-1870* (Chicago: University of Chicago press, 1977), Önsöz.

9 Kit Carson and Hilary Idzikowska, “The Social Production of Scottish Policing, 1795-1900,” Douglas Hay ve Francis Snyder (der.), *Policing and Prosecution in Britain 1750-1850* (Oxford: Clarendon Press, 1989), s. 271.

bölüm, polisin politik bir idare olarak rol oynadığını tartışacaktır. Polisin ücretli emeğin inşa edilmesi, yani işçi sınıfının oluşturulmasındaki rolünü açıklamaya geçmeden önce, bu bölümde yeni yoksulluk yasasının ve yeni polisin ardında yatan varsayımlar tanımlanacak. Böylelikle polisin sadece statükoyu koruduğunu öne süren bakış açısını da sorgulayacağım. “Yeni bir düzen oluşturmanın polisin görevi olmadığı” ve bu nedenle de statükonun koruyucusu, düzenin *yeniden üreticisi* olarak görülmesi gerektiği söylenegelmiştir.¹⁰ Benim burada asıl olarak savunacağım, polisin yeni burjuva yönetim düzeninin inşasında önemli bir rol oynar hale geldiği olacaktır. Özgün proje olarak efendisizlere hükmetmek, daha önce efendisiz olanları yeni bir efendiye –sermayeye– tâbi kılarak oluşturma, özel mülkiyetin erkini pekiştirme projesine dönüşmüştür. Tartışmanın amacı kısmen, polisin ve sosyal politikanın sadece aynı grup –yeni oluşan işçi sınıfı– karşısında konumlanmakla kalmadıkları, devletin *piyasayı şekillendirmek* ve gerçek bir burjuva düzeninin inşasını pekiştirmek üzere ortaya koyduğu eşgüdümlü girişimin bir parçası olarak, tam da bu grubu *biçimlendirmek* amacıyla ortaya çıktıklarını ortaya atmaktır. Sosyal güvenliğin daha başka bir boyutu –kamu sağlığı ve temizliği– üzerine yapılacak bir tartışmayla, bu boyut ile polis, mülkiyet ve yoksulluk arasındaki bağlantıları ortaya konacaktır. Polise idarenin bir biçimi olarak muamele etme meselesiyse 5. Bölüm’de ele alınacaktır.

Ücretli Emeğin İnşası

Gatrell’in çıktığı yerden başlayalım: Polis ne sebeple yoksullara hiçbir zaman güvenmemiştir? Polislik işlevini suçun önlenmesiyle sınırlı tutmak ve daha yakıcı olan yoksulluk sorununa boş vermek neden yanlıştır? Edwin Chadwick şöyle demiştir: “Polis gücüne dair bakışlar bana hep son derece dar görünmüştür. Popüler olarak daha çok suçluların yakalanması için basit bir birim olarak gösterilmiştir.” Hâlbuki Edwin’e göre polis başka bir takım “tamamlayıcı hizmetler” ile de iştigal etmiştir ve daha da

10 Richard V. Ericson, *Reproducing Order: A Study of Police Patrolwork* (Toronto: University of Toronto Press, 1982), s. 7.

önemlisi yeni yoksulluk yasası ile sıkı sıkıya ilişkilendirilmelidir. “Yoksulluk yasasında yapılan değişiklikleri içeren yasaya ait ilkelere ilgili tüm işlem, geniş ölçüde, başlıca işlevleri muhakkak ki yoksulluk yasasıyla ilgili uygulamaları İzleme Kurulu’nun [Board of Guardian] işleriyle açıkça ilişkilendirilecek kırsal polisin yardımına bağlıydı.”¹¹ Yeni polis ile yeni yoksulluk yasası arasındaki yakın ilişki bir anlamda, kanunun uygulanmasını garanti altına almakla ilgiliydi. Yeni yoksulluk yasasına direnen ve onu destekleyen herkes, bu yasaya herhangi bir karşı çıkışın kırılması için polise ihtiyaç duyulacağının farkına varmıştı. Chadwick “Yardımın yönetilmesiyle ilgili olarak ortaya çıkacak bir kargaşanın bastırılması için” etkili bir polis gücüne ihtiyaç duyulacağı hususunda son derece berrak bir bakışa sahipti. *The Herald* ise 1839’da şöyle yazıyordu: “Merkezi Polis Yasa Tasarısı, Yeni Yoksulluk Yasası’nın *süsü* durumunda. Başka birçok şeyin dışında tasarının amacı, nefret uyandırıcı Malthusgil yasanın uygulanmasıyla ilgili uygun bir güç oluşturmaktır (...) tasarı emeğin Yeni Yoksulluk Yasası sisteminin yönelimlerine karşı mücadele edebilmesini imkânsız hale getirecektir.”¹² Fakat polisin rolü yasanın tatbikinin de ötesine geçiyordu. Chadwick’in de önerdiği gibi, merkezi Yoksulluk Yasası Yönetimi, 1848’de, polisin yoksulluk yasası dağıtım görevlileri olarak kullanılmasına onay veriyordu ve 1853’ün polisle ilgili parlamento komitesi, yeni polis memurlarının, yeni yoksulluk yasası altında yardımcı dağıtım görevlileri olarak hareket ettiklerini belirtiyordu: 1857 ile 1880 arası İngiltere’deki 35 ayrı bölge polislerini yardımcı yoksulluk yasası dağıtım görevlisi olarak istihdam etmişti. 1835’de Brackley Yoksulluk Yasası Birliği başkanlığı yapmış ve Polis Güçleri Kraliyet Müfettişlerinin ilklerinden biri olmuş Vali William Cartwright gibi önemli mevki sahipleri, polisin yardım dağıtım görevlisi olarak hareket etmesini cesaretlendirme konusunda oldukça heves-

11 Edwin Chadwick, “Preventive Police,” *The London Review*, 01.02.1829; “On the Consolidation of Police Force, and the Prevention of Crime,” *Fraser’s Magazine*, 77, Ocak 1868, s. 1-18.

12 Chadwick’dan Lord Russell’a, Ağustos-Eylül 1836, alıntılaman, *Popular Opposition to the 1834 Poor Law* (Croom Helm, 1986), s. 258; *The Herald*, 04.05.1839, alıntılaman See S.E. Finer, *The Life and Times of Sir Edwin Chadwick* (Methuen, 1952), s. 178.

liyidiler. Cartwright ve Yoksulluk Yasası Yönetimi'nin teşviklerini takip eden birçok polis şefi adamlarının bu kapasitede davranmaları yönünde gerekli düzenlemeleri yaptı. Polis şube müdürü Warren 1887'de, işsizlik ayaklanmalarıyla baş etmek için her mahalledeki işsizleri kaydetmesi karşısında yükselen kamusal eleştirileri yatıştırmaya uğraşıyordu. 1904 yılındaysa polis müfettişleri ve şefleri kendilerinden emin bir şekilde Scotland Yard'a kış boyunca yaşanan darlıkları rapor etmekteydiler.¹³

Yeni yoksulluk yasası ile yeni polis arasındaki bu çakışma Britanya'ya özgü bir durum değildi. Yoksulluk sorunu yeni polis güçlerinin ortaya çıkması ve gelişmesi çerçevesinde on dokuzuncu yüzyıl Avrupa'sında sürdürülen tartışmalarda o kadar merkezi bir yer tutmaktaydı ki, bu güçlerin çoğunlukla yoksulluğu yönetmek üzere ortaya çıkan mekanizmanın bir uzantısı olarak görüldüğünü söylemek abartı olmayacaktır. Örneğin bir İtalyan şehri olan Bolonya'nın durumuna binaen Steven Hughes şunları söylemektedir: "Gerek aylak işçileri istihdam ederek gerekse de dolandırıcılık olaylarına kurban gidenlere para desteğinde bulunmak şeklinde olsun, polis şehrin refah sisteminin merkezinde bulunmaktaydı. Bunun sebebi kısmen, en iyi örgütlenmiş dağıtım mekanizmasını sağlayabilmeleri idi. Ayrıca yönetimin istihbarat birimi sıfatıyla, muhtemel yardım alacakları belirleme ve yargılama konumunu da ellerinde tutuyorlardı. Fakat her şeyin ötesinde polis kamu güvenliği ve yoksulluk arasındaki bağlantıları kavrayabilecek durumdaydı."¹⁴ Zabtetmenin gelişimine dair

---

13 A.P. Donajgrodzki, "Social Police" and the Bureaucratic Elite: A Vision of Order in the Age of Reform," A.P. Donajgrodzki (der.), *Social Control in Nineteenth Century Britain* (London: Croom Helm, 1977); Carolyn Steedman, *Policing the Victorian Community: The Formation of English Provincial Police Forces, 1856-80* (London: Routledge, 1984), s. 53, 56-9; Knott, *Popular Opposition to the 1834 Poor Law*; V.A.C. Gattrell, "Crime, Authority and the Policeman-State," F.M.L. Thomson (der.), *The Cambridge Social History of Britain 1750-1950, Cilt 3: Social Agencies and Institutions* (Cambridge: Cambridge University Press, 1990), s. 276. Philip Rawlings, *Crime and Power: A History of Criminal Justice 1688-1998* (London: Longman, 1999), s. 116. Bu son kaynakta aktarıldığına göre, 1888'de Hyde Park'da işsizlerin gerçekleştirdiği bir mitingde, bir pankart Karndeşen Jack'e gönderme yapmaktadır: "Whitechapel Katilleri. Polis Nerede? İşsizlerin mi peşinde?"

14 S. C. Hughes, *Crime, Disorder and the Risorgimento: The Politics of Policing in Bologna* (Cambridge Uni. Press, 1994), s. 87. Ayrıca John A. Davis, *Conflict and Control: Law and Order in Nineteenth-Century Italy* (Macmillan, 1988), s. 7, 67-71, 218-22.

benzer iddialar on dokuzuncu yüzyılın hemen hemen tüm Batılı devletlerinde yapılmıştır.¹⁵

Bu çakışmanın nedeni kısmen serserilik üzerine oluşan kaygılarda yatmaktadır. Serserilik Kanunu (1824) serseriliğin denetimi için polise geniş sokak yetkileri vermektedir. İdari Bölge ve Kaza Polisi Kanunu (1856) aracılığıyla polisin kazalarda yayılmasıysa, serseriliğin bastırılması ihtiyacıyla haklı çıkarılıyordu. Doğrudan serseriliği hedef alan bir polis teşkilatına sahip olmak, devletin herhangi bir grubu (en azından potansiyel olarak) serseri olarak isimlendirebilmesinin yolunu açıyor ve böylelikle de bu gruplar doğrudan doğruya polis yönetimi altına sokulmuş oluyordu. Polisin yirmi birinci yüzyıla kadar Britanya sokaklarında çeşitli güçlerini uygulamasına zemin olan ve *Sus** yasası olarak bilinen yasanın kökenleri Serserilik Kanunu'nun dördüncü bölümünde yatmaktaydı. Bu bölümde polis "Herhangi bir nehre, kanala, deniz taşıtlarına açık bir dereye, havzaya, rıhtıma, iskeleye veya buraya yakın ya da bitişik depolara; bu yerlere açılan anayol, cadde ve sokaklara veya herhangi bir kamuya açık alana ve buraya açılan cadde ve yollara (veya anayollara ve bu anayollara ve yollara bitişik alanlara) derhal yakalanmayı gerektiren bir suç işleme maksadıyla sıklıkla giden her şüpheli kişiye veya ünlenmiş hırsıza," potansiyel saldırgan muamelesi yapma erkiyle donatılmıştır.¹⁶ 1850'lerin yoksul çocukların eğitimiyle ilgili yasaları bu muhtaç çocukları kaza eseri serseri olarak tanımlamaktaydı; 1868'de ve daha sonra bir kez de 1872'de serseriliğin tanımı, kamuya ait bir alanda kumar oynayan bir kişiyi içine alacak şekilde genişletilmişti.¹⁷ 1853'ün polisle ilgili parlamento

15 Bkz. Frances Gouda, *Poverty and Political Culture: The Rhetoric of Social Welfare in the Netherlands and France, 1815-1854* (Maryland: Rowman and Littlefield, 1995), s. 43-8, 72; Elaine Glovka Spencer, *Police and the Social Order in German Cities: The Düsseldorf District, 1848-1914* (DeKalb: Northern Illinois University Press, 1992), s. 44-6; Carson and Idzikowska, "Social Production of Scottish Policing," s. 273; Sidney L. Harring, *Policing a Class Society: The Experience of American Cities, 1865-1915* (New Jersey: Rutgers University Press, 1983), s. 201-23.

16 Alıntılan Clare Demuth, "Sus:" *A Report on the Vagrancy Act 1824* (London: Runnymede Trust, 1978), s. 11. Demuth, bu türden geniş bir sokak gücünün 1981'e kadar kullanımına açıklık getiriyor.

17 Demuth, "Sus:" Steedman, *Policing the Victorian Community*, s. 56.

* Suspected person (şüpheli) tanımından yapılan kısaltma -y.n.

komitesinde yapılan tartışmaların çoğu profesyonel idari bölge polis teşkilatlarının serseriliğin bastırılmasındaki önemine odaklanmıştı. Suçun, serseriliğin ve hırsızlığın sunduğu aylak hayatı faydalı alın terine tercih edenlerce işlendiğine ve düzgün bir şekilde örgütlenmiş bir polis teşkilatının problemi çözeceği inancına dayanan ve Calquhoun, Chadwick ve daha birçokları tarafından desteklenen hattı takiben komite, yeni polis teşkilatının, serseriliğin azalmasına olduğu kadar, “Düzenin korunmasına ve nüfusun alışkanlıklarının iyileştirmesine,” de katkı yaptığına kanaat getirmişti. Anlayış serserilerin potansiyel suçlu oldukları doğrultusunda olduğu için, yoksulluğa düşüp çıkanlara yardım götürmek temel bir zabtetme mekanizması halini alıyordu. Serserilerin, aralarından “suça bulaşmış olanların” alıkonulmaları, güvenilir olanların da denizaşırı yerlere gönderilmeleri amacıyla, polis merkezlerine başvurmaları istenmişti. Polis merkezlerinin yanına fukara odaları inşa etme uygulaması, serseriliğin gözetiminin bütünüyle polise devredilmesine dair güçlü bir akımın olduğu 1860’larda ortaya çıkmıştı. Önde gelen politikacılar yirminci yüzyıla sarkacak şekilde, serserilerin muhtemel birer suçlu olduğu kavrayışına sıkıca sarılmışlardı; Büyük Depresyon sırasında polis kendisini, serserilerin belirli yerlere giriş-çıkışını düzenleyen ruhsatların denetimiyle sorumlu olarak bulmuştu.¹⁸

Yeni polis ve yeni yoksulluk yasası arasındaki bağlantı, yeni polis ile yeni yasanın kurum ve önemli simaları arasında gerçekleşen ve son derece önemli karşılıklı fikir ve bilgi beslenişinde kısmen görülebilir. Bu öylesine kapsamlıydı ki, bazı ana varsayımlar hem *Polis Gücü Üzerine Rapor*’un (1839) [Report on the Constabulary Force] hem de yoksulluk yasasına dair bundan birkaç yıl öncesine ait resmi belgelerin temelini oluşturuyordu.¹⁹ Yoksullukla suç arasındaki ilişkinin daha gevşek olduğuna dair

---

18 Clive Emsley, *The English Police: A Political and Social History*, 2.Baskı (Longman, 1996), s.51, 154; Steedman, *Policing the Victorian Community*, s.53, 58-9; Emsley, *English Police*, s. 82. B.J. Davey, *Lawless and Immoral: Policing a Country Town 1838-1857* (Leicester Uni. Press, 1983), s.45, Davey, Serserilik Yasası’nın uygulamasıyla ilgili olarak “Polislerin kendilerini, sokak suçunu izleyen görevliler olarak değil de, yoksulluk yasası otoritesinin uygulayıcısı olarak görüyorlardı,” demektedir.

19 Gertrude Himmelfarb, *The Idea of Poverty: England in the Early Industrial Age* (London: Faber, 1984), s. 383-4.

ilke her iki raporda da önemli bir yer tutuyordu ve her iki rapor da yoksulluğu dilencilik ve suçtan ayırt etme konusunda bilinçli bir müdahaleyi içeriyordu. *Yoksulluk Yasası Raporu*'u [Poor Law Report] dilencilik ve yoksulluk arasındaki keskin farkta ne kadar ısrarlıysa, *Polis Gücü Üzerine Rapor* da suç ve yoksulluğu aynı keskinlikle birbirinden ayırt ediyordu. İlki (aslında toplumsal bir problem olmadığı açıkça söylenen) yoksulluğu bir yana bırakıp dilencilikle baş etmeye yönelik bir çözüm öne sürerken, suç problemini, yoksulluktan çok dilencilikle ilişkisi içinde tanımlıyordu. 1839 *Polis Gücü Üzerine Rapor*'a ait kanıtların çoğu Yoksulluk Yasası Komisyonu tarafından elde edilmişti (daha sonra da 1853'ün polisle ilgili parlamento komitesi kararlarını kısmen Yoksulluk Yasası müfettişlerinin raporlarına dayandıracaktı). Karşılıklı besleme aslında o kadar kuvvetliydi ki, erken 1830'ların yoksulluk yasası gözlemcilerinin raporlarından bazıları, *Polis Gücü Üzerine Rapor*'un içine sızmıştı. Yoksulluk Yasası Komisyon Üyeleri 1833'de Mr. Wontner'a sorarlar: "Gözetiminiz altına gelen suçlular ne oranda (...) *doğrudan doğruya yokluğun baskısı* dolayısıyla suç işlemeye sürüklenmiştir? Yokluktan kasıt, üşengeçlik ve emeğe karşı gösterilen sürekli tahammülsüzlükten kaynaklanan yokluk değil, geçimlik gelirin olmamasıdır." Wontner sekizde bir olarak cevap verir. Ayrıca altmış tutukludan birisini yokluktan suça yönelmiş olarak tanımlayamayacağı gerçeğini izah eden Mr. Chesterton da komisyonca raporda kaynak gösterilir. Aynı pasajlar *Polis Gücü Üzerine Rapor*'da da aynen tekrarlanır.²⁰

Yeni yoksulluk yasasının ve yeni polisin aynı kavramsal temelleri ve ideolojik varsayımları paylaştıkları ve kurumlarının

---

20 Poor Law Commissioners, *Extracts from the Information received by His Majesty's Commissioners, as to the Administration and Operation of the Poor Laws* (B. Fellowes, 1833), s. 247-8; *First Report of the Commissioners Appointed to Inquire as to the Best Means of Establishing an Efficient Constabulary Force in the Counties of England and Wales* (1839), *Reports from Commissioners*, Cilt 19, 1839, (bundan sonra *Report on the Constabulary Force*), s. 67. Bağlantı Chadwick gibi görünmektedir. *Report on the Constabulary Force*'un yazarları Chadwick, Charles Shaw Lefevre ve Charles Rowan'dır. Chadwick "The New Poor Law," *Edinburgh Review*, 63, 1836, s. 487-537'da, aynı pasajları yeniden kullanır (s.492-3). *Report on the Sanitary Condition of the Labouring Population* (1842) isimli çalışmasındaki tartışmanın önemli bir bölümü Polis Gücü Komisyonu tarafından alınır. Bu, aşağıdaki sihihiye polisi bölümünde tartışılacaktır.

büyük oranda çakıştıkları şüphesizdir. Öne çıkarılması gereken husussa, yeni polisin ve yeni yoksulluk yasasının aynı tarihsel momentte, yeni bir endüstriyel kapitalist düzenin inşasının parçaları olarak ortaya çıktıklarıdır. Bunun için bu düzene uygun bir işçi sınıfının oluşması lazım gelmiştir. Bunu göstermek sadece bazı kavramsal ve pratik bağlantıları göstermenin ötesine geçmeyi gerektirir. Marx'ın izahı şöyledir:

(...) sermaye-ilişisini yaratan süreç, işçiyi kendi emeğinin sahipliğinden ayıran süreçten başka bir şey olamaz; bu, iki dönüşümü işlemeye sokan bir süreçtir, hayatta kalmanın ve üretmenin toplumsal araçları sermayeye dönüşürken, doğrudan üreticiler ücretli emeğe dönüşürler.²¹

Buradaki iddia bu dönüşümlerden ikincisinin devasa çapta bir polis hareketi biçimine büründüğüdür –bu dönüşüm üçüncü aşamasında polis projesinin merkezinde bulunmuştur. Burada izi sürülen zabtetme biçimleri işçi sınıfının oluşumuna yönelik politik birer güçtür, polis projesinin sonul amacı ücret biçiminin sağlamaştırılması aracılığıyla emeğin metâlaştırılmasıdır. Tarihsel olarak toplumsal polis projesi, piyasanın şekillendirilmesine dair politik idarenin işlevinde merkezi bir rol oynamıştır.

Yeni yoksulluk yasası bağlamındaki tartışma daha önce uzun uzadıya yapıldı.²² Bu nedenle okuyucuya sadece temel hususları hatırlatmam yeterli olacaktır. Yeni yoksulluk yasası, yardımı, açıkça gerçekten düşkün olanlar dışında herkese yasaklayarak, çalışan nüfusun ücretli emekçi haline getirilmesi amacıyla düşünülmüştür. Farklılaştırılmamış bir yoksulluk fikrine karşıdır ve raporun “*Yoksulluk* kelimesinin zararlı bulanıklığı,” derken şikâyet ettiği budur.²³ Bu bulanıklık zararlıdır zira yoksul emekçilerle dilencileri ayırt edememektedir. *Rapora* göre bu en açık bir şekilde, “yoksulları dilencileştirici” bir etkisi bulunduğu

21 Karl Marx, *Capital: A Critique of Political Economy*, Cilt 1, çev. Ben Fowkes (Harmondsworth: Penguin, New Left Review, 1976), s. 874.

22 Mark Neocleous, *Administering Civil Society: Towards a Theory of State Power* (London: Macmillan, 1996), s. 117-26.

23 *Report from Her Majesty's Commissioners for Inquiring into the Administration and Practical Application of the Poor Laws*, in *Reports from Commissioners*, I, 1834 (bundan sonra *Poor Law Report*), s. 156; ayrıca Chadwick, “New Poor Law,” s. 500.

inanılan Speenhemland sisteminde örneklenmiştir. *Yoksulluk Yasası Raporu*'nun altında yatan ilke yoksul ve muhtacı birbirinden ayırt ederek, sadece muhtacı yoksulluk yasasının şemsiyesi altına almaktır. Yoksulluk yasasının amacı, yoksul emekçi sınıfın geçimliğini piyasada ücret üzerinden kazanması gerektiğini açık hale getirerek bu bulanıklığı ortadan kaldırmaktı. *Rapor* şöyle diyordu:

İngiltere dışında Avrupa'nın hiçbir yerinde, mecburi veya gönüllü olsun, geçimlik tedarikinin *muhtaçlık* yardımının ötesinde de uygulanması gerektiği düşüncesi uygun bulunmamaktadır. Bu kişiler çalışmayacak veya emeğinin karşılığında geçimlik elde edemeyecek durumda olanlardır. Tedarikin, geçimliğini elde etmek için emeğine başvurmak durumunda olanların hali olan *yoksullara* yardım dağıtılmasına kadar genişletilmesi uygun bir çare olarak addedilmemiştir.²⁴

Bu, Calquhoun'da da olduğunu gördüğümüz bir husustu ve Komisyon üyelerinden bağımsız olarak yazan Chadwick tarafından da tekrarlanmaktaydı: "Yoksulluk, insanın doğal, ilksel, genel ve değişmez bir halidir (...) yoksulluğun zenginliğin kaynağı olması gibi, yoksulluk da emeğin kaynağıdır. Yoksulluğu yasakladığınızda zenginliği de yasaklarsınız." Hemen akabinde de ekler: "Bu nedenle kötü olan yoksulluk değil, muhtaçlıktır; Yoksulluk Yasalarının ortadan kaldırmalarının uygun olacağı husus da budur."²⁵ Geleneksel tarih yazımının, Yasa tarafından öngörülen çalışma evlerine vurgu yapması, yeni yoksulluk yasasının bu evlerin içindekilerle olduğu kadar dışındakilerle de ilgilendiği gerçeğinin üstünü örtmüştür. Yeni yoksulluk yasasının stratejisi "dilencililiğin bastırılması" idi (Chadwick) ve bunu da, çalışma evlerinin içinde elde edilecek yardımı cazip olmaktan bütünüyle çıkarıp, dışarıda elde edilebileceği de eli ayağı tutanlar açısından ulaşılamaz hale getirerek yapıyordu. Yeni yoksulluk yasası, "önüne geçilemez haller dışındaki tüm dilencilik hallerini" önlemek amacıyla bir yanda yoksulluk, diğer yanda da muhtaç/serseri/dilenci olmak üzere açık seçik bir ayırım çizgisi çekmeye

²⁴ *Poor Law Report*, s. 127.

²⁵ Chadwick, "New Poor Law," s. 501.

yönelik ilk girişimdi.²⁶ Çalışma evlerine nezaret eden yeni merkezi otorite, içerdekileri disipline etmek kadar dışarıdakileri de çalışmaya yönlendiren idari bir mekanizmaydı. Başka bir deyişle, ücretli emek sınıfı yaratmaya yönelik bir stratejiydi.

Doğal olarak, yasaya paralel olarak ortaya çıkan yeni polis de açıkça, ücret dışındaki herhangi bir geçim aracının tasarrufuna son vermek üzere tasarlanmıştı. Yeni yoksulluk yasası, çalışma evlerinin dışında kalanlardan piyasaya katılmakta ve sermaye tarafından disipline edilmekte isteksiz olanlara yardımı keserek, yoksullar arasındaki en umutsuz olanlar dışındaki herkese devlet tarafından sağlanan her türlü geçimliğe ulaşma yolunu kapatırken, yeni polisin katkısı da, ücret dışındaki herhangi bir geçim aracına herhangi bir şekilde ulaşmanın önünü zor yoluyla kesmek oluyordu. Bunu daha da anlamlı kılabilmek için on sekizinci yüzyılda emeğin ve ücretin statüsüne kısaca dönmemiz gerekir.

On sekizinci yüzyılda çoğu işçi kısmen nakdi kısmen de aynı ücret alıyordu; bu haliyle işçi nakdi ücrete tamamen bağımlı değildi. Aynı ödeme çoğunlukla eskiye ait bir hak olarak anlaşılıyordu. Harmanı dövene ücreti kısmen harmanla, maden işçisine de çıkardığı madenin bir kısmıyla ödeniyordu. Doklarda çalışan gemi marangozları artık kerestenin tasarrufu konusunda halen hak sahibi olarak addedilirken, dok işçileri de dökülüp saçılan şeker veya herhangi bir başka metânın tasarrufunda hak sahibi olduklarını iddia etmekteydiler. Kumaş işçileriye “lahana” olarak adlandırılan malzeme kırpıntılarını almaktaydılar. Birçoğunun ücreti, sık sık neredeyse tamamen aynı olarak ödenmekteydi. T.S. Ashton’un belirttiği gibi:

Hem kuzeyin kömür çıkartanları hem de Thames’in kömür tar-
tanları gelenek olarak bir miktar yakıtı harçlık olarak alırlardı;
demirhaneler ve kömür kullanan diğer işletmeler de kömürü
belirli koşullar altında işçilerine sağlardı. West Indiamen’in
çalışanları gemilerde yüklü şeker ve kahvenin dökülüp saçılmış
kısını almak gibi bir hakka sahiptiler; ustabaşılar ve fıçı ya-
pımcıları ise akmış pekmez ve depolarda yere dökülmüş şeker-
ler üzerinde bir hak oluşturmuşlardı; tahıl gemilerinde çalışan
işçiler de aynı şekilde, gemiden numune olarak çıkarılan ta-

26 Chadwick, “New Poor Law,” s. 535, 537.

hıl tanelerini almaya hakları olduğuna inanmaktaydılar. Royal Yards'daki gemi inşaatçıların, keserlerden sıçrayan yongaları yakacak olarak kullanmak üzere toplamalarına izin verilmekteydi ve karlarının da bunları toplamasına müsaade edilmişti.²⁷

Gerçek ücretin bir parçasını oluşturmaya da bu gibi geleneksel haklar veya "imtiyazlar," emekçilerin gelirlerinde önemli bir yer tutuyordu.²⁸

Bu düzensiz "ödemelerin" ve "eski hakların" bir parçası olarak, emekçiler, kendi emeklerinin ürününden kendilerine düşecek mümkün olan her şeyi kendilerine mâl etmeye eğilimliydi. Ashton'un da belirttiği gibi, "İşçiler, ustanın masasından gelecek kırıntıların bol olmasına dikkat ediyorlardı." Bu koşullarda teşekkül etmiş hak ve hırsızlık arasındaki sınırı çizmek zordu zira bu tür hukuki statüler belirsizdi (veya en azından birçok kimse tarafından belirsiz olarak addediliyordu). Genç Marx'ı, mülkiyetin belirli biçimlerinin değişen hukuki statülerini anlamlandırabilmek için politik ekonomi çalışmaya sevk eden husus kısmen buydu. Kendisinin de dediği gibi: "Yoksulların tüm geleneksel hakları, mülkiyetin belirli biçimlerinin özünde belirsiz olduğu gerçeğine dayanmaktadır. Çünkü tam anlamıyla özel mülkiyet olmadıkları gibi, tam olarak ortak mülkiyet de değildirler. Ortaçağın tüm kurumlarında bulabileceğimiz gibi özel ve kamusal

27 T.S. Ashton, *An Economic History of England: The Eighteenth Century* (London: Methuen, 1955), s. 208.

28 Peter Linebaugh, *The London Hanged: Crime and Civil Society in the Eighteenth Century* (Penguin, 1991), s. 379'de, yonganın, doklarda çalışan bir işçinin haftalık gelirinin üçte biri veya yarisına tekabül eden bir hak olduğunu tahmininde bulunmaktadır. John Styles, "Embezzlement, Industry and the Law in England, 1500-1800," Maxine Berg, Pat Hudson ve Michael Sonenscher (der.), *Manufacture in Town and Country before the Factory* (Cambridge University Press, 1983)'de, bunu biraz daha az olarak -işçinin kazandığının yüzde yirmisi- olarak tahmin etmektedir. Öte yandan, Clive Emsley, *Crime and Society in England, 1750-1900* (Longman, 1996), s. 128'de, Kraliyet Tersanesi'nde çalışan işçilere, 1801'de, vasıflı bir işçinin kazancı 2s. 1d. iken, günlük yonga toplamaktan vazgeçmek için ne kadar ödeme talep ettiklerinin sorulduğunu belirtmiştir. Tahmin edilen değer 8d. kadardır. Hangi miktar doğru olursa olsun, Linebaugh'un genel duruşu doğru görünmektedir: "Bu türden evveliyatı olan geleneğe yönelik hak sahibi olanlar için yongalar kendi ekolojilerinin özsel bir parçasıdır -barınmada, enerjide, pişirmede, mobilyada." Bu konudaki konumu aşağıda tartışılan Calquhoun, daha saçma bir söylentiye alıntılar. Buna göre bu türden düzenli yağmalar "Genel emekçiye, evlerini çok üstün nitelikte döşeme şansı vermektedir...öyle ki bunların değerleri 1.500'den 3.000 pounda kadar çıkmaktadır" (Patrick Colquhoun, *A Treatise on the Police of the Metropolis*, 5. Baskı [H. Fry, 1799], s. 64.)

hakkın bir karışımıdır.”²⁹ Yüzyılın ortasından itibaren “ödemelerin” bu tüm para-dışı biçimlerine cezai müeyyideler getirilir; ancak geleneksel haklar öylesine yer edinmiş bir kavrayıştır ki bu türden “suçlara” karşı ahlâki bir müeyyide eksik kalmaktadır.³⁰ Bu nedenle işverenler, on sekizinci yüzyılın sonu ve on dokuzuncu yüzyılın başı itibariyle, bu türden kazanımlara karşı ahlâki müeyyideyi de hayata geçirmek ve bu tür eylemlerin gerektiği gibi suç kapsamına dahil edilmesini sağlama almak için daha bütünlüklü bir girişimde bulunurlar. Dört tane örnek vermek gerekirse: 1777’de Yorkshire, Lancashire ve Cheshire’daki tekstil endüstrisindeki işyeri temellüklerini sınırlandırmak için yasal olarak bir komite kurulur, gemicilik otoriteleri 1770’lerden itibaren kereste yongası toplama işini yasadışı olarak görmeye başlarlar ve 1790’lardan itibaren mahkemeleri bu işe hakkı olanları sınırlamak için kullanır hale gelirler, 1790’da Batı Hindistan tüccarları, otuz sene önce ortaya koydukları başarısız denemeyi tekrar ederek, Ustabâşılara pekmez artıklarını ve çeşitli süprütüleri toplamayı engelleyici düzenlemeler getirirler; çiftçiler de hasattan kalanları toplama işinin boyutunu azaltmak için genel olarak mahkemeleri kullanmaya başlarlar. Daha genel olarak söylenebilir ki; yün, ipek, keten, pamuklu, kenevir, deri, demir ve kürkü de içine alan on beş kadar endüstride mülkiyet haklarını yönetmek için statüler uydurulmuştur.³¹ Hâkimiyetini giderek

29 Karl Marx, “Debates on the Law on Thefts of Wood,” *Rheinische Zeitung*, Oct. 1842, Karl Marx ve Frederick Engels, *Collected Works*, Cilt 1 (London: Lawrence and Wishart, 1975), s. 232-3.

30 Bkz. Peter Linebaugh’s contribution to “Eighteenth-century Crime, Popular Movements and Social Control,” *Bulletin of the Society for the Study of Labour History*, 25, 1972, s. 13.

31 Worsted Komitesi ile ilgili olarak bkz. Barry Godfrey, “Law, Factory Discipline and ‘Theft’: The Impact of the Factory on Workplace Appropriation in Mid to late Nineteenth-Century Yorkshire,” *British Journal of Criminology*, Cilt 39, No. 1, 1999, s. 56-71; Richard J. Soderland, “‘Intended as a Terror to the Idle and Profligate’: Embezzlement and the Origins of Policing in the Yorkshire Worsteds Industry, c. 1750-1777,” *Journal of Social History*, Cilt 31, No. 3, 1998, s.647-69; Michael Ignatieff, *A Just Measure of Pain: The Penitentiary in the Industrial Revolution 1750-1850* (Penguin, 1989), s. 26. Batı Hindistan Tüccarları için bkz. Leon Radzinowicz, *A History of English Criminal Law and its Administration from 1750, Volume 2* (Stevens & Sons, 1956). Deniz otoriteleri için bkz. Linebaugh, *London Hanged*, s. 394. Hasat sonrası ekin toplama için bkz. David H. Morgan, “The Place of Harvesters in Nineteenth-century Village Life,” Raphael Samuel (der.), *Village Life and Labour* (Routledge,

artıran burjuva sınıfı, sorgulanan geleneksel hakların emeğin temel amacı ile ters düştüğünü hisseder hale gelmiştir: Ücret kazanmak. Temel bir soruyu da gündeme getirmiştir: Emek harcayanlar, kendi emeklerinin ürünlerini, ücret aracılığıyla edindiklerinin dışında, temellük etme hakkına sahip midirler? Sermaye tarafından verilen cevap giderek daha da sağlamlaşan bir "Hayır!" idi. Daha önce gelenek olarak addedilen, zaman içerisinde suç olarak yeniden kavramsallaştırıldı. Jason Ditton'un da belirttiği gibi tarihsel süreç çitleme hareketini andırmaktadır.³² Çitlemenin, (genel olarak addedilen) "hakların" giderek (özel olarak addedilen) "mülkiyet" veya "sermaye" olarak tercüme edilmesini içermesi gibi; geleneksel ayrıcalıklara yapılan bu saldırı da (gelenek tarafından tutulan) "hakların" yavaş yavaş (mülkiyete karşı) "suçlar" olarak tercümesini içerir. On dokuzuncu yüzyıla kadar işçi sınıfının bu türden "hırsızlıkları" halen geleneksel "ikramiyeler" olarak görüyor olduğu gerçeğine rağmen, Walsall'de 1832 senesinde beş adamın demir çalmakla suçlanması üzerine üç gün süren bir ayaklanma çıkmıştır. Ayaklanma, Ayaklanma Kanunu'nun iki defa okunması ve kargaşa çıkaranlardan bazılarının tutuklanmasından ardından ancak bastırılabilmiştir. Fakat işçiler mahkemede kendilerini hâlâ, ahlâki iddialarının ceza yasasından daha üstün olduğu temelinde savunmaktadırlar. 1877 gibi geç bir tarihte bile aşırma problemiyle ilgili şikâyetler hâlâ gündemdedir. On dokuzuncu yüzyılda bu türden "hırsızlıklara" yönelik davaların artması, "İşverenler tarafından yürütülen bir saldırıya işaret etmekteydi. Bu saldırı, işverenlerin artık yasadışı ve cezaya tâbi olarak açıkça tarif edilmesini istedikleri, mülkiyete meşru bir biçimde el konulmasına yönelik popüler inancın saf dışı bırakmaya yönelikti."³³ Bu ayrıca, sermaye döngüsünün

1975); ve Emsley, *Crime and Society*, s.122-5. Genel bir izah için bkz. John Rule, *The Experience of Labour in Eighteenth-Century Industry* (Croom Helm, 1981), s. 124-46.

32 Jason Ditton, "Perks, Pilferage, and the Fiddle: The Historical Structure of Invisible Wages," *Theory and Society*, 4, 1978, s. 39-71.

33 David Philips, *Crime and Authority in Victorian England: The Black Country 1835-1860* (London: Croom Helm, 1977), s. 188-9. Philips göstermektedir ki (s. 183) "endüstriyel hırsızlar" 1835-1860 arası gerçekleşen hırsızlıkların dörtte birinden, tüm suçların da beşte birinden fazlasını oluşturmaktadır. On dokuzuncu yüzyılda bu konu üzerine genel olarak bkz. Emsley, *Crime and Society*, p. 133; Radzinowicz, *History of English Criminal Law*, Cilt 2, s. 358; Jennifer Davis, "The Thief Non-Professional:"

merkezinde gerçekleşen suçların önlenmesine yönelik de bir girişimdi.

Emeğin geleneksel haklarının suç sayılmasına karşı ortaya çıkan direniş, geleneksel tasarruflar ve nakdi ücret arasındaki tarihsel gerilimin, sadece köklü bir polis hareketi aracılığıyla dengeye kavuşturulabileceği anlamına geliyordu.³⁴ Burada önemli olan Calquhoun'un Thames bölgesi için bir polis gücü önermekle elde ettiği ilk pratik başarı idi. Bu olay, ya sadece 1829'dan sonra polis gücünün daha da geniş bir şekilde kullanılacak olmasının sınırlı bir habercisi olarak ya da bu dönemin "özel" ve "kamusal" zabtetme şekillerinin arasındaki gerilimin bir işaretçisi olarak anlaşılmalıdır. Fakat bu türden anlayışların üzerini örttüğü gerçek, bu gücün bilinçli bir şekilde, sadece nehir ve rıhtımdaki ticari kayıpların önlenmesiyle ilgili olarak değil, dok işçileri arasında nakdi ücretin takviye edilmesi amacıyla düşünülmüş olduğudur. Londra o dönem için dünyanın en büyük limanlarından birisidir. Buna paralel olarak da işçilerin en yoğun bir biçimde bulunduğu ve bu nedenle de birçok geleneksel hakkın hayata geçirildiği yer olarak telakki edilmektedir. Fakat Calquhoun için geleneksel haklar ve suç arasında çok az fark vardır zira ilki ikincisinin yolunu açmaktadır. "Masumiyetten ahlâki yozluğa geçiş çok kolay ve açıktır," diyen Calquhoun şöyle devam etmektedir:

Müsamahakâr bir usta, önce, domuz veya kümes hayvanı beslediği bahanesiyle gelen çalışan bir hizmetlisinin bu isteği üzerine, önemsiz miktarda bozulmuş mısırın alınabilmesine dair bir imtiyaza rıza gösterecektir. Kümes hayvanı veya domuz stoku büyüyecek ve daha fazla miktarda tahıla ihtiyaç olacaktır. Az miktarla ilgili olarak ustanın gösterdiği müsamaha, uzun vadede, gerekli miktarda bozuk mısırın aşırılmasına dair bir onay olarak yorumlanır. Bu konuda emekçiler arasında bulunan eski uyum, bu aşırımların günümüzde daha da artmasına neden ol-

---

Workplace Appropriation in Nineteenth-century London," *Bulletin of the Society for the Study of Labour History*, 52, 1987, s. 41, ve Jennifer Davis, "Prosecutions and their Context: The Use of the Criminal Law in Later Nineteenth-Century London," Douglas Hay ve Francis Snyder (der.), *Policing and Prosecution in Britain 1750-1850* (Oxford: Clarendon Press, 1989).

34 Marx, "Debates on the Law on Thefts of Wood," s. 235.

maktadır. Mısır bozulmaktadır, hâlbuki temiz ve satışı çıkarılabilir koşullarda muhafaza edilmesi de mümkündür.

Bu işleyiş daha sonra diğer metâlara ve mamûlleri de kapsayacak şekilde genişletildi.³⁵

İlkin ahlâki yozlaşmanın ücreti olarak görülen, uzun vadede bir biçim kazanmakta ve bir göreve dair adil bir ayrıcalık olarak anlaşılmaya başlamaktadır (...) kadim ve git gide artan tasarruflar dolayısıyla tahkim edilen gelenek ve misal, uzun vadede büyük kötülüklere onay verir hale gelmektedir. Üst düzey memurların Augeas ahırını temizlemeyi Herkülvâri bir emek olarak telakki etmeleri hiç de boşuna değildir.³⁶

Calquhoun, işçilerin ücret dışı çalışmaya rıza göstermelerinin nedeninin bu türden gelenekler olduğunu iddia etmektedir, zira bu türden uygulamalar, onlara işyerinde elde edilen tasarruflarla ilgili olarak fırsatlar sunmaktadır: Bu durumda “Herhangi bir ücret olmaksızın, ödeme yerine yağma etmeye dair verilecek şansa güvenerek çalışmaya rıza göstereceklerdir.”³⁷

Calquhoun tarafından tasavvur edilen önleyici polisin temel görevi bu nedenle, işçilerdeki, emek harcadıkları şeyleri tasarruf etmelerinin “gelenek tarafından onaylandığı” inancını kırmaktır. Nehir boyu polisinin devreye sokulması, daha önce geleneksel olarak addedilen “artık” ve “kayıp” a dair bilinçli bir saldırıydı. Gelenek ve suç arasındaki farkı silmek veya daha doğrusu, geleneği planlı bir şekilde suç olarak yeniden tanımlama işine

35 Patrick Colquhoun, *A Treatise on the Commerce and Police of the River Thames*, etc. (London: Joseph Mawman, 1800), s. 80, 139, 141, 155, 163, 168. Limanda işlenen suçların onda dokuzunun, orada bulunması meşru kişiler (örneğin işçiler) tarafından işlendiğine, bazı işçi gruplarında suçluluk oranının yarı yarıya olduğuna ve değişik çeşitlerde çetelerin orada bulunduğu dair bazı faraziyeler de ortaya atmıştır (s.198). Ayrıca bkz. Colquhoun, *A Treatise on the Police of the Metropolis*, etc., Yedinci Baskı (London: Joseph Mawman, 1806), s. 223-5, 252-6; Colquhoun, *A General View of the Causes and Existence of Frauds, Embezzlements, Peculation and Plunder, on His Majesty's Stores in the Dock Yards*, etc. (London: H. Baldwin, 1799), s. 7; Colquhoun, *A General View of the Depredations Committed on West-India and Other Property in the Port of London*, etc. (London: H. Baldwin, 1799), s. 10-11.

36 Colquhoun, *Treatise on the Police*, Yedinci baskı, s. 252; ayrıca Colquhoun, *General View of the Causes and Existence of Frauds*, s. 3.

37 Colquhoun, *Treatise on the Commerce and Police of the River Thames*, s. 63.

* Augeas ahırını, mitolojide, 3.000 öküzün 30 yıllık pisliğini barındıran Kral Augeas'ın ahırlarının, Herkül tarafından temizlenmesine atıf için kullanılan deyimdir -ç.n.

girişmek, polis projesinin esas parçalarından biriydi. Bu, daha sonra, ücretin düzenli hale getirilmesine temel teşkil etti. Bu türden kararlar, 1798’de “hükümetin onayıyla” kuruluşu, Batı Hindistan tacirleri tarafından yayınlanan bir kamuoyu metniyle duyurulan yeni bir “Rıhtım Polisi” ile pekiştirildi. Bunu, Bristol ve Liverpool’da kurulan polis güçleri takip etti. Bu gücün, ismi “İfa Bölümü” olan, fakat Calquhoun tarafından “Koruma ve Çalışma Kurumu” olarak tanımlanan dördüncü şube, rıhtım işçilerini, özellikle de mavnacıları kontrol etmekle görevliydi.³⁸ Görevlerini, Rıhtım Polisi tarafından çıkarılan emirler doğrultusunda yapmak üzere sekiz yüz yirmi mavnacı kaydedilmiş durumdaydı. Ustaları, mavnacıların talan etmelerini ve kırıp dökmelerini önlemek ve düzenli olarak onları denetlemek için görevlendirilmişti. Rıhtım polisi sadece gemilerin boşaltılmasını izlemekle kalmıyor, ödeme oranlarını da belirliyordu. Buradaki amaç ücret disiplini aşılıyordu. Calquhoun, işçilere ait geleneksel ayrıcalıkların ortadan kaldırılması için, işverenlerin ücretleri hem düzenli hale getirmek hem de yükseltmek durumunda oldukları noktasında son derece berraktı. “Bu ayrıcalıkların ortadan kalkması için (...) zanaatkârlara, bunların yerine liberal bir ücret artırımı yapılmalıdır.”³⁹ Özel mülkiyeti korumak için tasarlanan güç, özel mülkiyetin en önemli bileşenine nakdi ücreti dayatmanın da merkezinde bulunuyordu. Uzun bir süreden beri zabıta bir kilometre taşı olarak görülen nehir boyu polisi, burjuva toplumunun merkezi kategorilerinden birisi olan ücret biçiminin politik inşasının ve kültürel yapılışının tarihinde de bir kilometre taşı olarak anlaşılmalıdır. Bu nedenle ilk önleyici polis sisteminin belirgin etkisi sadece özel mülkiyeti *müdafa etmenin* ötesinde, nakdi ücretin pekiştirilmesi ve emeğin metâlaştırılması üzerinden özel mülkiyete dayalı bir toplumsal düzenin yaratılması olmuştur.

38 Colquhoun, *Treatise on the Commerce and Police of the River Thames*, s. 80-9, 159.

39 Colquhoun, *Treatise on the Police*, Seventh Ed., s. 231, 234; *General View of the Causes and Existence of Frauds*, s. 32-5. Bazı fikirler Linebaugh’dan ilhamla ortaya çıkmıştır, *London Hanged*, s. 426-35; Ian Macdonald, “The Creation of the British Police,” *Race Today*, Cilt 5, No. 11, 1973, s. 331-3; Tony Bunyan, *The History and Practice of the Political Police in Britain* (London: Quartet, 1977), s. 61.

Bu örüntü, on dokuzuncu yüzyılda zabtetmenin bir başka yerde gelişmesi sürecinde de takip edildi. Philips'in Black Country'de suç üzerine yaptığı çalışmada da aşikâr olarak görüldüğü gibi, endüstriyel sermaye, polis ve sulh yargıçları tarafından beraberce hayata geçirilen ve çalışan sınıfa nakdi ücreti kabul ettirme amacını güden bir plan mevcuttu. Liverpool tüccarlarıysa "sokakların ikincil ekonomisinin" özel mülkiyetin ve paranın iktidarını nasıl tehdit ettiğinden şikâyet etmekteydiler. Şikâyetleri sadece, bu ekonominin alternatif satış noktaları yaratmasıyla değil, ücretli çalışmaya tam olarak bağlanmaları [engage] gerekenlerin ücretlerini [wage -y.n.] ve zamanlarını kurutmasıyla da ilgiliydi. Mike Brogden'in iddia ettiği gibi:

Aşağı sınıflara hizmet eden ikinci ekonomi; düşük fiyatlar, düşük giderler ve düzensiz erzak temin saatleri hususlarında önemli roller oynuyordu. Burası sokak satıcısının, sokak piyasasının, rehinecinin, çalıntı mal satıcısının ve ayrıca bahisçilerin, birahanelerin, kiralık odaların ve genelevlerin alanıydı (...) şehrin tüccarları; seyyar satıcıların ve dilencilerin yoksul mahallelerden özel ikametgâhların olduğu bölgelere yayılmalarından, (daha sonra çalıntı eşya mağazalarının, alıcıların ve rehinecilerin oluşturduğu labirentte kaybolacak olan) depo ve iskeledeki mallarının çalınma oranından ve ikincil ekonominin, geçici işlerde çalışan emekçinin dikkatini ücretli çalışmanın disipline edilmiş beklentilerinden uzaklaştırarak, onun parasını ve zamanını nasıl kuruttuğundan yüksek sesle şikâyet etmekteydiler.⁴⁰

Bazı açılardan burjuva sınıfı için işlevsel olarak faydalı olsa da, bu türden bir ekonomik etkinlik şekli, ücretin dayatılmasının altını oyacak cinstendi.

Bu, bir süredir polis çalışmalarının odaklandığı işçi sınıfının sokaklarda zabtedilmesi meselesine ışık tutar. Dilenmek, bekleneneği üzere, katı bir şekilde kısıtlandı; ancak gelenekler ve en genel anlamda ortak haklar polis gücüne maruz bırakıldı ve en nihayetinde yok edildi. Pazar günleri için özel olarak çıkarılan

40 Brogden, *Police: Autonomy and Consent*, s. 44-7; also Mike Brogden & Ann Brogden, "From Henry III to Liverpool 8: The Unity of Police Street Powers," *International Journal of the Sociology of Law*, Cilt 12, No. 1, 1984, s. 37-58; Philips, *Crime and Authority*; Godfrey, "Law, Factory Discipline and "Theft".

* İngilizce "wage" ve "engage" (nişanlanmak, söz kesmek) ile "wedd" (wedding: evlenmek) sözcükleri aynı kökten türemişlerdir -y.n.

bir yasayla (1677), bu günde çeşitli eşyaların satış için sergilenmesi yasaklandı ve polise bu mallara el koyması için yetki verildi. Serserilik yasası ise (1824) şüpheli kimseler, dilenciler, fahişeler ve kamusal alanlarda satış yapan ya da uyuyanlar için kullanılabilecek nitelikteydi. 1835 Kamu Yolu yasası yürüyüş yollarında yürüyüşün engellenmesini cezaya bağlarken, 1839 Metropolitan Polis yasası Londra polisine, geniş çaplı durdurma ve arama hakkıyla birlikte, sokak eylemlilikleri hakkında başka genişletilmiş hakları da tanıyordu. Bu son kanunla; hayvan, taşıtlar veya çeşitli şekillerde kamusal alanda engelleme yaratmak, bildiri-poster yapıştırmak, duvarlara yazı yazmak, dilenirken, satış yaparken veya eğlenirken gürültülü aletler kullanmak gibi bir takım eylemler de yasaklanmıştı.⁴¹ Bu kanun ve akabinde gelen polisiye eylemlilik, devlet adına; eğlenceye dayanan veya merkezi sokaklar olan alternatif bir ekonomik hayat tarzında temellenen geleneksel etkinlikleri –yani “proleter kamusal alanı”– suç kapsamına dahil etmeye yönelik planlı bir girişimi hayata geçirmiş oldu. Alf Lüdtke’nin de belirttiği gibi, “Zabtetme, kaçınılmaz olarak, mülksüzler için toplumsal çıkarlarının ve maddi ihtiyaçlarının peşinden koşabilecekleri neredeyse yegâne alanı temsil eden komünal hayat alanını kontrol etme işiyle iştigal eder oldu.”⁴² Özel olarak da polis, kaçınılmaz bir şekilde ücret dışı geçimlik sağlama olasılıklarını ortadan kaldırma işi ile ilgilenmeye başladı. Ayni ödeme karşılığı düzensiz çalışma, kamusal yollarda sığır otlatma, odun aşırma, tüketmek veya satmak için meyve ve sebze toplama, yasak avlanma, nehirlerden ruhsatsız balık avlama, işportacılık, seyyar satıcılık gibi emekçilerin kıt geçimliklerini artırmak için devreye soktukları geleneksel etkinlikler, polis eyleminin hedefleri haline geldiler. Carson’un da belirttiği gibi, denetleme, yeni üretim ilişki ve biçimlerinin

41 Phil Cohen, “Policing the Working-class City,” Bob Fine v.d. (der.), *Capitalism and the Rule of Law: From Deviancy Theory to Marxism* (Hutchinson, 1979), s.121.

42 Alf Lüdtke, *Police and State in Prussia, 1815–1850*, çev. Pete Burgess (Cambridge: Cambridge University Press, 1989), s. 110; Oskar Negt & Alexander Kluge, *Public Sphere and Experience: Towards an Analysis of the Bourgeois and Proletarian Public Sphere* (1972), çev. Peter Labanyi ve diğerleri. (Minneapolis: University of Minnesota press, 1993), s. 54-95.

aleyhine işleyen geçinme pratiklerinin bastırılmasında, önemli ölçüde mülksüzleştirilmiş bir kesimin, emeklerini satmak dışında geçinmelerini sağlayacak araç ve yollara erişmelerinin engellenmesinde son derece sonuç verici olmuştur.”⁴³ Başka bir şekilde söylemek gerekirse, polise bahşedilen sokak gücü, devletin, sınıf *şekillenmesine* ve aynı zamanda sınıf tahakkümüne katkısının bir ifadesi olarak anlaşılmalıdır. Ortaya çıkan polisin yeni işleyiş biçimleri, işçi sınıfının yaratılmasının bir aracı olarak nakdi ücretin dayatılmasında son derece merkeziydiler. Bu nedenle de polisin yeni burjuva düzeninin inşasındaki rolünün daha geniş bağlamı içerisinde anlaşılmalıydılar.⁴⁴ Ücretin gayri nakdi biçimine yöneltilen saldırı ve nakdi biçime tam olarak dönüşümü, bir kısım geleneksel işçi sınıfı faaliyetinin suç kapsamına dahil edilmesi anlamına geliyordu. Böylelikle bu faaliyetler polis gücünün yörüngesi içine alınırken ve bastırılmaları da meşrulaştırılmış oluyordu. Bu, özel mülkiyetin, otoritesinin damgasını

43 W.G. Carson, “Policing the Periphery: the Development of Scottish Policing 1795-1900. Part II - Policing and the Production of Social Order,” *Australian and New Zealand Journal of Criminology*, 18, 1985, s. 3-16, s. 8.

44 Ücretli emek biçiminin önemine dikkat çekmek, Britanya’da süregiden zabtette problemlerinin bazılarını açıklamaya da yönelir. Siyahlar, özellikle de siyah gençlik ile ilgili yaşanan süregelen polisye zorluk örnek olarak gösterilebilir. En geniş tarihsel anlamıyla, siyahlar, kitle göçünün en başından itibaren devlet tarafından ücretli emek biçimi içerisinde anlaşılmışlardır. Yerli işçi sınıfının kıt ve pahalı hale gelmesiyle Britanya sermayesi Batı Hindistan işçi sınıfına yönelmiştir 1950’lerdeki siyah göçmen akını, ucuz ücretli emek akınıdır. Britanya polisinin takip eden yıllarda karşı karşıya kaldığı zorlukların temelinde, hakim sınıf ve devletin bu türden bir algısı yatar. Örneğin 1957’de, siyahların gittiği bir kumarhaneye baskın yaptıktan sonra, ilgili başmüfettiş şunu söylemiştir: “Polis bu türden bir ev bulduğu zaman, onu bastırmak için her türlü çabayı göstermelidir. Buradaki insanların birçoğu çalışmıyor” (alıntılayan Darcus Howe, “Fighting Back: West Indian Youth and the Police in Notting Hill,” *Race Today*, Cilt 5, No. 11, 1973, s. 333-7). “Siyahi suç” olarak isimlendirilen şey, aslında bir anlamda “siyahi ücretsizliktir;” siyah “direniş” ilkin ücreti reddiye olarak anlaşılır. Bu minvalde, siyah gençlik ile polis arasındaki gerilim de, en genel anlamda polisin tarihsel kökeni çerçevesinde ele alınabilir; ücretli olmayanları ücretli emek haline getirme girişiminden kaynaklanan bir gerilimdir bu. Olaya bu şekilde baktığımızda, üst düzey polis memurlarının, toplumsal polis görevlilerinin ve politikacıların, “sıkı çalışan” ve “kanun tanımayan,” “isyancı” (ve çoğunlukla genç) siyahlar arasında bir ayrım yapılmasına yönelik tutumları, erken on dokuzuncu yüzyıldaki yoksul ve dilenci ayrımının, ve dolayısıyla “saygın” işçi sınıfı vurgusunun bir tekrarı olarak görülebilir. Bu konuda Howe’a olduğu kadar, bkz. Macdonald, “‘Creation of the British Police;’ and Stuart Hall, Chas Crichton, Tony Jefferson, John Clarke ve Brian Roberts,” *Policing the Crisis: Mugging, the State, and Law and Order* (London: Macmillan, 1978), s. 370, 391, 396). Bu noktanın, siyahların sistematik dövülmelerini, vurulmalarını ve kazara ölümlerini açıklayıp açıklamadığı elbette başka bir konudur.

nüfusun büyük bölümünün yaşam koşullarına vurmasına ve sermayenin gücünün yeni efendi olduğunu tasdik etmeye yönelik olarak tasarlanmış bir projeydi. Diğer bir şekilde söylersek, yeni endüstriyel çalışma mekânının düzeni kısmen polisin emredici gücü aracılığıyla hayata geçirilmişti.

Mülkiyete karşı suçların, burjuva toplumundaki hukukun merkezinde bulunmuş olması ve bulunmaya devam etmesi bu nedenledir. Çalışmanın “suç problemine” çare olarak ortaya çıkmasının ve bu şekilde telakki edilmesinin de nedenleri aynıdır. Peel’in 1826’da ceza yasası reformunu ilân ettiğinden beri, ardına yayınlanan resmi belgeler, mülkiyete karşı suçların ağır bir muameleye maruz kalacağını açıklayıp durdular, zira bu suçlar, ücretli emek dışında bir geçinme olasılığını ortaya çıkarmaktaydılar: Peel ağır suçlarla işe başlayacağını beyan ediyor ve “Hırsızlığın en tehlikeli suç sınıfını teşkil ettiğini,” söylüyordu. Bir örnek vermek gerekirse; 1859’da hapishanelerle ilgili komitenin hazırladığı bir rapor, mülkiyete saldırının, kişilere şiddet kullanımını içeren ama hırsızlıkla ilgili olmayan saldırılardan daha ağır cezalandırılması eğiliminin, “Basit bir gerçekten; mülkiyete karşı işlenen suçların, bir kişinin hayatını kazanma yolu olduğu gerçeğinden kaynaklandığını,” söylüyordu.⁴⁵ *Yoksulluk Yasası Raporu*, “Yoksulluk suçun anasıdır,” varsayımını açıkça sorguluyordu. Komisyon, komiteye tanıklık yapan bir şahsın söylediklerini onaylayarak alıntılıyordu: Kendisine suçla dilenciliğin bağlantılı olup olmadığı sorulan şahıs bu soruya, bu ikisinin her zaman için beraber ilerlediklerini söyleyerek cevap verirken, kaçınılmaz ve doğal olarak ortaya çıkan yoksullukla suçun ilişkisi sorulduğunda, 25 yıllık hayat deneyiminde sadece bir yoksulun, o an işsiz olan bir emekçinin bir şey çaldığını gördüğünü söylemiştir.⁴⁶ “Herhangi bir sınıfı süreklilik kazanmış bir çalışma hattına yönelten şey, suçu da zorunlu olarak düşürecektir. Biz de şunu fark edeceğiz ki, dilencilikten arındırıl-

45 *Report from the Departmental Committee on Prisons*, (London: HMSO, 1895), s. 410; Peel, alıntılan Emsley, *Crime and Society*, s. 56.

46 Poor Law Commission, *Extracts...as to the Administration and Operation of the Poor Laws*, s. 247-8; Chadwick, “New Poor Law,” s. 493.

miş mahalleler, karşılaştırmalı olarak suçun da eksildiği yerler olacaktır.” Yeni yoksulluk yasası üzerine yazdığı makalesinde Chadwick de şunu iddia ediyordu: “Herhangi bir sınıfı süreklilik kazanmış bir çalışma hattına yönelten şey, suçu da zorunlu olarak düşürecektir. Eğer bir adam gün boyu ağır biçimde çalışmaya yöneltilmişse, adet olduğu üzere bir hırsız gibi sağı solu kola-çan etmeyeceği veya geceleri kaçak olarak avlanmayacağı az çok garanti altındadır.”⁴⁷ Başka şekilde söylemek gerekirse, suçu azaltmanın yolu, yoksulluğa saplanıp kalmış sınıfın dilencilik seviyesine düşmesinin önüne geçmektir. Böylelikle suçu sona erdirmenin yolu, “Muktedir bedenleri sefil halden çıkarmak,”⁴⁸ olarak belirir. Aynı şekilde, 1839 tarihli *Polis Güçleri Üzerine Rapor*’un da temel iddiası, suçun, yoksulluktan çalışmadan kurtulmak isteyen muhtaçlar tarafından işlendiğidir. Mahkûm edilmiş, bilinen suçluların, suç işlemenin onları çalışma zorunluluğundan azade kıldığına dair itiraflarını alıntılarla büyük bir etki yaratıyordu: “Çalışmanın her biçimini bıraktım ve kendimi tamamen hırsızlıkla idame ettim. Üç sene önceydi, ondan beridir hiç çalışmadım. Hiçbir zaman çok çalışmadım, gündüzleri çalışırken geceleri hırsızlık yapıyordum, sadece bir kereliğine iki üç hafta sürecek kadar çalıştım; bazen iki üç aylığına çalışıyordum, daha sonra da birkaç aylığına hırsızlık yapıyordum, daha sonra tekrar işe dönüyordum; dürüst bir emekçi olarak, fabrika işi için 11 ile 13 şilin arası elime geçerken, gemi yolculuğu sırasında, öteberiyi paketlerinden çıkartarak yolculuk başına 50 şilin kazanabiliyordum.”⁴⁹ Bu nedenle rapor, suçla ilgili problemin, suçlulara, “Emekçilerin büyük çoğunluğunun dürüst bir çalışmayla kazandıkları paradan daha çoğunu daha az bir emekle kazandırması,” olduğunu iddia ediyordu. “Büyük oranda işlenen suçların kökenlerini inceledik (...) ve tek bir genel sebebe atfen açıklanabileceklerini bulduk: Dürüst ve hatta ücreti iyi bir çalışmadan elde edilecek kazancın yerine, yağmadan elde edilecek bir kariyerin sağlayacağı kazanca olan eğilim (...) mülkiyete karşı

47 Chadwick, “New Poor Law,” s. 517, 536.

48 *Poor Law Report*, s. 128.

49 *Report on the Constabulary Force*, s. 25-6, 53, 206.

işlenen suçların hatırı sayılır bir bölümünün, düşkünlükten veya günahsız bir yoksulluktan sebeplendiği iddiasının, her adımda kanıtlanamaz olduğunu gördük.” Rapor, bu nedenle, yeni yoksulluk yasasının ardındaki savın aynısı ile bitmektedir. “Yağmanın, serseriliğin ve dilenciliğin genel nedenlerini incelediğimizde (...) çok az örneğin kaçınılamaz bir ihtiyacın veya düşkünlüğün baskısıyla açıklanabileceğini görüyoruz; örneklerin çoğunda görülen bunların, düzenli çalışmadan daha az emek harcayarak mülk elde etme itkisinden kaynaklandığıdır.” Bu nedenle mesele sadece polisi suçun önlenmesi için kullanmak değildi. Mesele, suçun, ücretli emek durumuna düşmeden, ekmek parası elde etmek için işleniyor oluşuydu.⁵⁰ İş bu yüzden suçu önlemenin yolu ücretli çalışmayı hayata geçirmekti. Öte yandan, on dokuzuncu yüzyıl boyunca ortaya çıkan polis kurumu, dilenciliğin önlenmesine (ve böylelikle yoksulluğun ve mülkiyetin muhafazasına) dair yeni mekanizmaların bir bölümünü teşkil ediyordu. Devlet erkinin, yeni yoksulluk yasası gibi, yoksulluk sınıfını idare etmek için öne sürülen yeni mekanizmaları, her ne kadar daha sonra “refah” ve “sosyal güvenlik” adı altında düşünülecek olsalar da, aslında işçi sınıfını zabtetmeye yönelik yeni mekanizmaların birer parçasıydılar. Aslında yeni yoksul ve yeni polis aynı sistemin bütünleyici parçalarıydılar ve emek gücünün bir metâ olarak oluşumu doğrultusunda birbirlerinin yanı sıra işliyorlardı. Yeni yoksulluk yasasının bizzat kendisi toplumsal polisin merkezi bir mekanizmasıydı.

Paranın ve ücretin polis projesindeki önemi anlaşıldığında; sivil toplum içindeki kargaşaların bastırılması gibi, polisin ortaya çıkışıyla ilgili diğer önemli meseleleri de yeniden okumaya tâbi tutmak mümkün hale gelir. Birçok yorumcu, zabtetmeye dair değişikliklerin on dokuzuncu yüzyılda ortaya çıkmasının ardında yatan esas itkinin, işçi sınıfı mücadelesinin yarattığı tehdit olduğunu söylemektedir. Örneğin Radzinowicz, Metropolitan

50 *Report on the Constabulary Force*, s. 36, 67, 181. Henry Mayhew de aynı şekilde suçluları “çalışmayanlar” olarak tanımlamaktadır (eserinin *London Labour and the London Poor* başlığını taşımasının gösterdiği gibi). Frederick Engels, *Anti-Dühring*, çev. Emile Burns (Moscow: Progress Publishers, 1947), s. 117: “Taşınabilir mülkiyet özel sahipliği gelişmeye başladığı andan itibaren, bu türden bir özel sahipliğin ortaya çıktığı her toplumda şu ahlaki ilkeye sahip olmak durumundadır: çalmayacaksın.”

Polisi'nin ilk altı yılında, asıl acil sorununun suçu önlemek yerine huzuru sağlamak olduğunu fark ettiğini söylerken, Stanley Palmer, 1830'larda polisteki yeniliklerin arkasındaki esas dürtünün, işçi sınıfı radikalizminin ve huzursuzluğunun yarattığı tehdit olduğunu uzun uzadıya göstermektedir.⁵¹ Fakat vurgulanması gereken asıl husus, bunun, özel mülkiyet üzerine bina olan yeni düzenin takviyesiyle içsel olarak bağlantılı olduğudur. On sekizinci yüzyılda kitlesel protestonun geleneksel biçimini oluşturan ayaklanmalar askeri güçlerle bastırılabilmekteydi. Bunun yanında, hâkim sınıf saman alevi kabilinden düzen bozukluklarıyla yaşayabilmeyi becermekte; hatta bu durum sınıflar arasında bir iletişim hizmeti bile görmekteydi.⁵² Hâkim burjuva sınıfı, bu türden düzensizliklerin patlak verme ihtimalini hemen yerinde kontrol etmek için daha etkin bir gücün gerekliliğini fark etti. Burjuva mülkiyet ilişkilerinin pekiştirildiği on dokuzuncu yüzyıl, on sekizinci yüzyıla nazaran, kolektif düzensizlik açısından daha belalı bir toplumsal düzenin doğmasına neden olmuştur. Karl Polanyi, "Piyasa sisteminin, diğer ekonomik sistemlere nazaran, ayaklanmalara daha alerjik," olduğunu belirtmektedir.⁵³ Özellikle de, piyasanın, uzun dönemli istikrarsızlıkları ateşleyebilecek şiddete olan duyarlılığı nedeniyle, ayaklanmaların parlamasına artık izin verilemezdi; ya sönmeye bırakılacaklardı ya da vahşice bastırılacaklardı. 1854'de anonim bir Amerikalı yorumcunun da belirttiği gibi, "İnsanlar, para kazanmak için, vebanın veya ayaklanmanın yaşamı korunaksız [unsafe] kıldığı bir şehre gönülsüzce giderlerdi."⁵⁴ Hisse senetlerinin güvenlik yoksunluğu [insecurity], "Metropolün sokaklarındaki olası bir silahlı çatışmanın

---

51 Leon Radzinowicz, *A History of English Criminal Law and its Administration from 1750. Cilt 4: Grappling for Control* (London: Stevens & Sons, 1968), s. 177; Stanley Palmer, *Police and Protest in England and Ireland 1780-1850* (Cambridge University Press, 1988); ayrıca bkz. Jennifer Hart, "Reform of the Borough Police, 1835-1856," *The English Historical Review*, 70, 1955, s. 411-27; Philips, *Crime and Authority*, s. 74-87; Peter Laurie, *Scotland Yard* (London: The Bodley Head, 1970), s. 91.

52 E.P. Thompson, "The Moral Economy of the English Crowd," *Customs in Common* (Harmondsworth: Penguin, 1993).

53 Karl Polanyi, *The Great Transformation* (Octagon Books, 1980), s. 186-7.

54 "The Great Want of New York City - a Government," *New York Quarterly*, 3, April 1854, alıntıl原因 Miller, *Cops and Bobbies*, s.8.

nominal sermayenin önemli bir kısmını yok edebileceği,” anlamına geliyordu. “Kamu düzeninin veya ticari rutinlerin başka zaman zararsız olabilecek kesintileri, piyasa ekonomisi altında ölümcül bir tehdit oluşturabiliyordu, zira bunlar, toplumun bağlı olduğu ekonomik rejimin çöküşüne neden olabiliyorlardı.”⁵⁵ Hiç müdahale etmemekle, en ağır ve şiddetli şekilde şiddet yöntemleri arasında gidip gelen askeriye, piyasa düzeninin zabtı için uygun donanımına sahip değildi ve öyle de kaldı. Ayaklanmaları kırmakla daha az (ki bunu da yapmıyor değildi), düzensizliğin ortaya çıkmaması için bir düzen inşa etmekle daha çok iştigal edecek olan yeni polis ise, bunun tam tersi olarak, askeri biçimlenme için imkânsız olan sivil topluma nüfuz etme işini becerebilirdi.⁵⁶ Yazarlar, yeni polisin “kamu düzenini” sağlamanın bir aracı olarak ortaya çıktığı gerçeğinden bahsettiklerinde, tartış-

55 Bkz. Polanyi, *Great Transformation*, s.187; ayrıca bkz. Allan Silver, “The Demand for Order in Civil Society: A Review of Some Themes in the History of Urban Crime, Police, and Riot,” David Bordua (der.), *The Police: Six Sociological Essays* (J. Wiley, 1967); Steven Spitzer and Andrew Scull, “Privatization and Capitalist Development: The Case of the Private Police,” *Social Problems*, Cilt 25, No. 1, 1977, s. 18-29, s.21.

56 Polisin mantığının suçun önlenmesi olduğu varsayıldığı için, polisle girilen toplumsal ve politik bir mücadele, “Rakibin suçla ilişkilendirilmesi,” kolaylıkla gündeme getirmektedir. Hakim sınıfı hedef alan ve burjuva düzenini tehdit eden toplumsal bir mücadele bu şekilde suçla ilişkilendirilir, böylelikle depolitize hale getirilir ve “düzenin” politik boyutlarını gündemden düşürür. Örnek vermek gerekirse, Sir Robert Mark, *In the Office of the Constable* (London: Collins, 1978), s.138’de, 1973 yılı itibarıyla polisin zorluklarından bahsederken şöyle demiştir: “Polis, 72.750 tane hırsızlık, 2.680 soygun ve 450 gösteri ile uğraşmak durumunda kalmıştır.” E.P. Thompson, bu türden bir iddianın etkileri hakkında haklı olarak dikkat çekmiştir: “Futbol kalabalıkları ve trafik kazalarından bahsedilez. Önemli olan sıralamadır: Hırsızlık-soygun-gösteri. Böylelikle popüler demokratik gösteriler okuyucunun zihninde suçla özdeş kılınır.” (“On the New Issue of Postal Stamps,” *New Society*, 8 Kasım 1979, s. 324-6). Mark’ın yorumuna da dikkat çekilebilir: “En kötü suç, politik veya endüstriyel amaçları şiddete dökmektir.” Grev nedeniyle işyerini çevrelemek, bu nedenle, cinayetten daha kötüdür: Shewsbury’de bu işi yapanlar için şöyle yorumda bulunmuştur: “Bu işi yapanlar en kötü suçlu işlemişlerdir, cinayetten bile daha kötü olan, endüstriyel veya politik bir amacı suç sayılacak şiddetle ulaşmaya girişmişlerdir.” Aslında sadece cinayetten değil, kitle katliamından da daha kötüdür: Bu türden bir girişim “Ulusal Sosyalist İşçi Partisi’nin 1933’de iktidarı almasının önünü açan süreç,” olmuştur. Mark’ın, Thatcher, kanun ve düzen toplumu yaratma cehti sırasında sarfettiği tanımlamalara benzer bir şekilde yazıyor olması da önemsiz olmasa gerekir: “Daha sersem bir şekilde olsa da, grev çitleyicileri ile sokaklarımızdaki hırsızlar bizlere aynı mesajı vermektedirler: ‘İstedığimi ya yaparsınız ya da...’ ve ‘Ya canımı ya paranı’ (alıntılanan Michael Brake and Chris Hale, *Public Order and Private Lives: The Politics of Law and Order*; Routledge, 1992, s. 15.) Rakibin suçla ilişkilendirilmesi fikrini Giorgio Agamben’den aldım, bkz. “The Sovereign Police,” çev. Brian Massumi, Brian Massumi (der.), *The Politics of Everyday Fear* (University of Minnesota Press, 1993), s. 63.

ma, daha çok dar ve bir anlamda yanıltıcı olan ve tipik örneğini ayaklanmaların teşkil ettiği düzensizlik uzgörüşüyle sınırlı kalıyor. “Düzen” sadece, ayaklanmaların olmayışı veya sokaklarda genel bir huzurun ve sessizliğin oluşu olarak değil, sermayenin işçi sınıfı üzerinde tahakkümü anlamında sermaye-emek ilişkilerinin kabulü olarak anlaşılmalıdır.

Sınır Karakolları: Sınıflar, Suçlular, Davacılar

Yeni polis ve yoksulluk yasası arasındaki ilişkiye binaen, yoksulluğun suçla eşdeğer addedilmeye başlandığına dair bazı yorumlar yapılmıştır. Örneğin Disraeli, Yoksulluk Yasası’nın “Dünyaya, İngiltere’de yoksulluğun bir suç olduğunu duyurduğu”nun altını çizmiştir. Daha yakında bazı radikal yorumcular da buna benzer iddialarda bulunmuşlardır; örneğin Carolyn Steedman, “Yoksulluğun suçla birleştirildiğini,” söylemiştir.⁵⁷ Aslında mesele daha çetrefildir ve bu çetrefilliğin eşelenmesi bizlere, düzen kavramı ve bu kavramın on dokuzuncu yüzyılda polisle olan ilişkisi üzerine önemli şeyler sunacaktır. “Suç” her zaman için gevşek ve kaygan bir kategori olagelmıştır. Daha da yakından bakarsak, suçun, ona önemli toplumsal ve politik anlamlar yükleyen farklı ve anlaşılmaz bazı korkuların ambarı olageldiğini görebiliriz. Bir toplumun suç hakkında düşünme şekli; bu toplumun korkuları ve özellikle de o toplumun değişim ve düzensizlik hakkındaki korkularının nasıl “suçlulara” kaydırıldığı hakkında çok şey söyler.⁵⁸ Bu anlamda, “suç” hakkındaki tartışmalar çoğunlukla düzensizliğe dair gizli tartışmalardır. Bu konuya bir sonraki bölümde döneceğiz. Yeni polisin ve burjuva düzeninin gelişmesiyledir ki, “suç,” on sekizinci yüzyılda belli belirsiz sahip olduğu anlamı kazanmış ve sonra da onu hep taşıya gelmiştir. Burjuva sınıfının en önemli tarihsel başarılarından biri, işçi sınıfını, düzene dair yeni burjuva kavramsallaştırmasının bir

57 Disraeli, Speech at Maidstone, 1837, alıntılanan de Karl de Schweinitz, *England’s Road to Social Security: From the Statute of Labourers in 1349 to the Beveridge Report of 1942* (New York: Perpetua Books, 1961), s. 124; Steedman, *Policing the Victorian Community*, s. 59; ayrıca bkz. Linebaugh, *London Hanged*, s. 71.

58 Gattrell, “Crime, Authority and the Policeman-State,” s. 244-5, 251-2; Martin J. Wiener, *Reconstructing the Criminal: Culture, Law, and Policy in England, 1830-1914* (Cambridge: Cambridge University Press, 1990), s. 11.

parçası olarak kapsarken, aynı anda, sınıf üzerine ideolojik bir ayrılığı dayatabilmiş olmasıdır. Bu ayrılıklardır ki işçi sınıfı bir yandan “suçlular sınıfından,” diğer yandan da “davacılar sınıfından” ayrıştırılmıştır. Bu noktada yeniden kısaca on sekizinci yüzyıla dönmemiz icap eder.

1723 tarihli *Black Act* üzerine yazan E.P. Thompson, özelde bu yasa üzerine, genelde de “suç” üzerine yorumda bulunanların, “suç çeteleri,” “suçlu alt kültürü” gibi bazı kavramlara sıkça gönderme yaptıklarını belirtmektedir:

On sekizinci yüzyıl sınıf önyargısı burada, yirminci yüzyıl suç biliminin (yetersiz) terimbilgisinin hatalı zaman dizinsel kullanımıyla birleşmektedir. Örneğin, [bir davada -M.N.] Newgates Yargıcı’nın asılan Hampshire’lı yedi siyaha dair açıklamasını “George’lar dönemi İngiltere’sinin [1714-1830] suçlu alt kültürünün eşine az rastlanır bir resmi,” diyerek alıntılanmaktadır. Bu vakada -ve yargıç tarafından asılan başka birçok vakada- esef edilmesi gereken, bu durumun hiç de sıra dışı olmadığıdır. Bu açıklamalar, plebyen İngiltere’nin sıradan, gündelik kültürüne dairdir. Kötü talih veya yanlış karar sonucu kanunun pençesine düşmedikçe çevresindekiler tarafından pek de ayırtına varılmayan, fark edilmeyen insanların hayatları üzerine notlardır. Hampshire olayında önümüzde, iki at arabası sürücüsü, muhtemelen geyik eti alıcısı bir dükkân sahibi, “sabıka kaydı” olma ihtimali olan bir at bakıcısı, bir çiftlik hizmetlisi, bir ayak-kabıcı kalfası ve on yedi yaşında, babası terzi olan bir hizmetçi vardır(...) Eğer bu bir “suçlu alt kültürü” ise, tüm bir plebyen İngiltere bu kategori altındadır.⁵⁹

Thompson’un öne sürdüğü bu husus son derece önemlidir. On sekizinci yüzyıl İngiltere’sinde “suçlu [kriminal] sınıf” ile “plebyen sınıf” arasına bir sınır çekmek mümkün değildir. Bu, kısmen, suç [kriminal] eylemleriyle bahsedilen toplumsal kesime ait olanlar tarafından gerçekleştirilen eylemler arasındaki sınırın çizilmesinin zor olmasıyla ilgilidir. Bir haydudun başsavcı olması ve korsanların şövalye ilân edilebilmesi, meşru ve gayri meşru girişimleri içeren örgütlenmeler arasındaki sahici yapısal ve toplumsal benzeşmeye ve yasal ve yasadışı güç merkezleri arasındaki

59 E.P. Thompson, *Whigs and Hunters: The Origin of the Black Act* (Harmondsworth: Penguin, 1977), s. 194. Atf yapılan izah Rogers, “The Waltham Blacks and the Black Act,” *Historical Journal*, Cilt 17, No. 3, 1974.

devingenliğe işaret etmektedir: On sekizinci yüzyılın önde gelen hırsız çetesi başlarından biri olan Jonathan Wild kendisini, kötü ününe uyacak şekilde, suç ve iktidar dünyaları arasında seyahat eden bir “etmen” [factor-amil -y.n.] olarak tanımlamıştır. Bu tür çete başları, aslen, devlet içinde devlet (*imperium in imperio*) olarak konumlanmışlardır. Devletin suç saydığı eylemler üzerine bina edilmiş gücün yoğunlaşmış halini temsil ederler. Çalıntı malların alıcıları olmaları nedeniyle çete başları, suç dünyasına erişmek ve bu dünyayı düzenlemek üzere çağrılmışlardır da. Wild’ın, örneğin, yol eşkıyalığı oranının düşürülmesiyle ilgili danışma meclisince çağrıldığı bilinmektedir.⁶⁰ Fielding, *Jonathan Wild*’ı yayınladığı zaman (1743), “suçlu ve iktidar sahibi” Wild ile “iktidar sahibi ve suçlu” Walpole arasındaki benzerlik neredeyse umumi olarak kabul edilmiş durumdaydı. Fakat bu durum politika-suç karışımı bir tarza sahip olan iki insan arasındaki bağlantı değildi. Thompson’un da işaret ettiği gibi, Walpole-Wild benzeşimi [analoji], Hanover hanedanı destekçisi bir Whig’in “alt-kültürü” ile Jonathan Wild’ın “alt-kültürünün,” aslında birbirinin aynadaki suretleri olduğunu göstermektedir.⁶¹ Buradaki esas mesele, insanların, kıt kanaat geçinebilmek için neye ihtiyaçları varsa, hislerini de ona göre ayarlıyor olmalarıdır. Suç ve “iyi vatandaş” arasında veya ahlak ve suça bulanmış gayri ahlak arasındaki karşıtlık çok belirgin bir ayrıma uğramış değildir. Juliet Mitchell’in, Defoe’nin *Moll Flanders*’ı (1722) üzerine yaptığı yorumda belirttiği gibi: Moll’un suçlu bir kişilik olup olmadığı, cevabı çok kolay verilebilecek bir soru değildir. Moll bazen çalar, bazen de “iyi vatandaş” olur; bazen iyi bir zevcedir, bazen fahişelik yapar; bazen ekmeğini namusuyla çıkarır, bazen de hırsızlık yapar.⁶² Gerçek şudur ki Moll, hayatta kalmak için ne gerekiyorsa onu yapmaktadır. Moll hem suça bulaşmış bir

60 Paul Rock, “Law, Order and Power in Late Seventeenth- and Early Eighteenth-century England,” in Stanley Cohen & Andrew Scull (der.), *Social Control and the State: Historical and Comparative Essays* (Oxford: Blackwell, 1985), s. 212, 215; Steven Spitzer, “The Rationalization of Crime Control in Capitalist Society,” Cohen & Scull (der.), *Social Control and the State*, s. 319.

61 Thompson, *Whigs and Hunters*, s. 217-8.

62 Juliet Mitchell, “Introduction” to Daniel Defoe, *Moll Flanders* (Penguin, 1978).

kişiliktir hem de plebyendir. Bunun tuhaf olduğunu düşünen de yoktur, zira “işçi sınıfı” ile “suçlu sınıf” arasında kategorik bir ayrım yoktur.

Fakat bir yanda “suçlu sınıfı,” diğer yanda da nüfusun geri kalanını bırakan bir ayrıştırma on dokuzuncu yüzyıl boyunca gide- rek daha umumi hale gelmiştir. Aslında bu ayrım, kendi gelişme süreci içerisinde neredeyse tamamıyla, “suçlu sınıfı” “fakir an- a sorumluluk sahibi” işçi sınıfından ayrıştırmaya odaklanır hale gelmiştir. Bu, bahsedilen ayrımın çok da belirgin olduğu anla- mına gelmez, zira olmadığına dair yığınla kanıt vardır. 1839’da 17 yaşındaki birisine ait bir itirafta bu durum gözlemlenebilir: “Bazen üç ay için çalışıyor, daha sonra da birkaç aylığına hır- sızlık yapıyordum. Daha sonra tekrardan işe dönüyordum.” Bu itiraf, Stuart Hall ve diğerlerinin “Yüzyılın büyük bir bölümünde Londra işçi sınıfını tarifleyen kalıp olarak iş-yoksulluk-işsizlik- suç diyalektiği,” olarak betimledikleri durumu da örneklemek- tedir.⁶³ Bu gerçekliğe rağmen, “suçlu sınıf” miti on dokuzuncu yüzyılda geçerlilik kazandı ve hem bölmek hem de zabt etmek amacıyla işçi sınıfı içerisinde sınırlar oluşturmaya dair ilgisi gi- derek artan devlete münasip bir biçimde hizmet etti.

On dokuzuncu yüzyılın ikinci çeyreğinde beliren yeni toplum- sal polis sistemi dünyaya, yoksulluğun değil, dilencililiğin suça denk olduğunu duyurdu. Suçlular ile sadaka peşinde koşanlar denk muamele görecekteler. Chadwick’in de belirttiği gibi “Bir çizgi çekilmiş oldu.”⁶⁴ Yoksulluk yasasının “sadaka sınıfı- nı” (başkasından geçinenler, işe yaramazlar, artıklar, parazit- ler) “saygın sınıflardan” ayırdığı gibi, polis de “suçlu sınıfların” (sahtekârlık, tehlike, illet) saygın sınıflardan ayrılmasına hizmet etti. Fakat her iki durumda da temel mesele, söz konusu ayrımın

---

63 Hall v.d. *Policing the Crisis*, s. 189. On yedi yaşındakinin alıntılındığı yer Gatrell, “Decline of Theft and Violence,” s. 264-5. Black Country’deki suç üzerine yaptığı çalışmasında David Philips, çoğu hırsızlığın “Zamanlarının bir bölümünde çalışan insanlar tarafından gerçekleştirildiğini,” belirtmektedir. Bu nedenle denenlerin bir çoğu ne “masum yoksullar” ne de “suçlu sınıf”tır. Üçüncü bir kategoriye -gelirlerini hırsızlıkla destekleyen çalışan insanlara kategorisine- aittirler, Philips, *Crime and Authority in Victorian England*, s. 198.

64 Chadwick, “New Poor Law,” s. 503.

işçi sınıf ile nasıl ilişkilendirileceği idi.⁶⁵ Hem suçlular hem de sadaka dilenenler ücretli çalışmayı reddetmeleri noktasından anlaşılıyorlardı; çalışmamak için biri çalışıyor, diğeri de dileniyordu. Her iki kesim de aylıklık merceğinden gösterilmekteydiler. Bu, burjuva düzeninin sabit bir özelliği idi; geç yirminci yüzyılda “sınıf-altı” gibi mecazi bir kavramın öne çıkmasını ele alalım örneğin. “Suçluluğun” iktidarın mekanizmalarından biri haline gelmesi gibi,⁶⁶ dilenen şahıs da aynı duruma geldi. Fakat hem suçlular hem de dilenenler, ücretin bir iktidar mekanizması olmasının yan ürünü olmaları nedeniyle birer iktidar mekanizmasına dönüştüler. İşçi sınıfının oluşumu, aynı zamanda, *dilenenler sınıfının* ve *suçlular sınıfının* da oluşmasıydı. Dilenenler ve suçlular, gerçek bir proleter olmayı beceremeyerek, saygınlığın baş döndürücü yüksekliğine de erişemediler, böylelikle de toplumsal sözleşmenin dışına düşmüş oldular. Her iki durumda da mülkiyet düzenine karşı tehdit açıktı ve burjuva sınıfı çoğunlukla bu iki “tehdidi” birbirinden ayıramamaktaydı.⁶⁷

Güncel sosyoloji, “Kendi toplulukları içerisindeki kurumlarda iktidardan yoksun herhangi bir vatandaş kategorisini,” tarif edebilmek için “polis mülkiyeti” kavramını geliştirmiş durumdadır. “Ekonomi, politika gibi konularda toplumun hâkim güçleri, herhangi bir toplumsal kategori ile ilgili toplumsal kontrol meselelerini polise bıraktıkları zaman, o kategori polis mülkiyeti haline gelmektedir.”⁶⁸ Bu çalışmadaki genişletilmiş polis tanımlaması

65 Yirminci yüzyılda siyahlar kendilerini bu ideolojik ayrımın “yanlış” yerinde bulacaklar. “Hayali sınıf ilişkisi” anlamında çetelere karşı savaş için bkz. Mike Davis, *City of Quartz: Excavating the Future in Los Angeles* (London: Vintage, 1992), s. 270.

66 Michel Foucault, *Discipline and Punish: The Birth of the Prison*, çev. Alan Sheridan (Harmondsworth: Penguin, 1977), s. 283.

67 Güncel bir örnek vermek gerekirse, 2 Eylül 1982’de, Oxford’taki işsizlik ödemesi ofisine giden 283 kişi kendilerini tutuklanmış olarak bulmuşlardır (hem de Terörizmi Engelleme Yasası uyarınca). Sağlık ve Sosyal Sigorta Bakanlığı, ödemelere dair yolsuzluklarla ilgili kendi mekanizmasına sahiptir ve bu mekanizma polisi kullanmaya göre daha ucuz, daha az “iz bırakıcı” ve daha etkindir. Buna rağmen tüm hareket polis üzerinden yürütülmüş ve sonuç itibarıyla “Hile yoluyla mülk edinme suçundan,” 175 kişi ceza almıştır; bu suç Ek Ödeme Yasası (1976) uyarınca değil, Hırsızlık Yasası (1968) uyarınca belirlenmiştir. Bkz. Ros Franey, *Poor Law: The Mass Arrest of Homeless Claimants in Oxford* (London: CHAR/CPAG/Claimants Defence Committee/NAPO/NCCL, 1983).

68 John Alan Lee, “Some Structural Aspects of Police Deviance in Relations With Mi-

göz önünde bulundurulduğu vakit, “dilenenlerin” de bir polis mülkiyeti haline geldiği söylenebilir, zira onlar da toplumsal polis kurumlarının (yoksulluk yasası) kontrol mekanizmalarına bırakılmış durumdadırlar. Bu anlamda toplumsal polis bir nevi sınır bekçisidir– vatandaşlar arasındaki sınırları denetlemektedir ki bu sınırlar devlet tarafından kontrol ve idare edilecekleri, izlenecekleri tanımlayacak olan kategoriler arasındadır. Bu, bazılarını vatandaş kategorisinden alıp “dilenen” veya “suçlu” kategorisi altına koyarak ve bunlara daha az haklar tanıyarak gerçekleştirilmektedir.

Fakat bu türden bir farklılaştırma paradoksal bir etkiye sahiptir. Gertrude Himmelfarb’ın da belirttiği gibi, alt-grupla daha geniş grup arasındaki farklılaşma ne kadar keskinse ve alt-grubun imgesi diğerine göre ne kadar dramatikse, bu dramatik imgenin daha geniş olan gruba aktarılması da o kadar kaçınılmaz olur.⁶⁹ “Dilencileştirmenin” ve “suç kapsamına dahil etmenin” imgesi o kadar dramatiktir ki, bu, yoksulluğa ve dolayısıyla işçi sınıfı imgesine doğru da genişlemiştir. Dilencilikle ilgili olarak, yoksullar dilencinin en kötü nitelikleriyle yüklenmişler ve böylelikle daima *potansiyel dilenci* olmuşlardır. Suçlulukla ilgili olarak da, işçi sınıfı suçluların en kötü nitelikleriyle yüklenmiş ve böylelikle daima *potansiyel bir suçlu* olmuştur. Bu nedenledir ki suç üzerine tartışmalar çoğunlukla, üstü az çok örtülmüş sınıf tartışmalarıdır. Mevzu, her ne kadar doğru olsa da, belirli bir grubun polis mülkiyeti olması değildir. Mevzu, suç ve dilencilik uçuşununun kıyısında görülenin her daim işçiler olması dolayısıyla polis gü-

---

nority Groups,” in Clifford Shearing (der.), *Organizational Police Deviance: Its Structure and Control* (Toronto: Butterworths, 1981), s. 53-4; ayrıca bkz. Satnam Choong, *Policing as Social Discipline* (Oxford: Clarendon Press, 1997), s. 50; P. A. J. Waddington, *Policing Citizens* (London: UCL Press, 1999), s. 42. Bu kavram bizzat polislerden alınmıştır, kullanımları için bkz. Simon Holdaway, *Inside the British Police: A Force at Work* (Oxford: Basil Blackwell, 1983), s. 86-9.

69 Himmelfarb, “Culture of Poverty,” s. 175, 720. Ayrıca bkz. iş, aylaklık ve suç hakkında bir tartışma için Jonathan Simon, *Poor Discipline: Parole and the Social Control of the Underclass, 1890-1990* (Chicago: University of Chicago Press, 1993), s. 39-59. “Tehlikeli sınıf” fikrinin titiz bir tanımlama olmadığını söylemek gerekir, örneğin bu kavramın Fransız popülerleştiricisi Fregier bu tehlikeli sınıfı işçi sınıfından dahi ayırt edememektedir. Bkz. Louis Chevalier, *Labouring Classes and Dangerous Classes in Paris During the First Half of the Nineteenth Century*, çev. Frank Jellinek (London: Routledge, 1973), s. 141-2, 361, 366-70, 397.

cünün nesnesinin işçi sınıfı olmasıdır. Suç ve dilencililiğin burjuva zihniyeti içerisinde kavramsallaştırıldığı askeri mecazlar, söz konusu düşmanın toplumsal karakterini gizlemiştir: “Suça karşı daimi savaş,” aynı şekilde daimi olan “parazitlere karşı savaşta” yankısını bulmuştur. Açık hale getirildiğinde, bunun işçi sınıfına karşı düşük-yoğunluklu daimi bir savaşın çümbüşünden başka bir şey olmadığı da görülecektir. Eklenmesi gerekir ki bu, devletin kazanamayacağı bir savaştır, zira kazanmak, devleti ortaya çıkaran özel mülkiyetin koşullarının ortadan kaldırılması anlamına gelecektir. Bu da devletin, devlet olarak kendi kendisinin ortadan kaldırmasından başka bir şey olmayacaktır.

“Suçlu sınıfın,” burjuva ideolojisi içerisinde sıkı bir şekilde işçi sınıfı ile bağlantılı olması olgusu, sermayenin artarak birikim uğraşı içerisinde işlediği suçlara, mülkiyete karşı işlenen suçlar derecesinde ciddiyetle yaklaşılmamış olmasında da görülebilir. İşçi sınıfının geleneksel haklarına, mülkiyetin kutsallığını hedef alan yeni suç şekilleri olarak muamele ederek, onları saf dışı eden sermaye, kendisi için, karşı karşıya kalacağı gayri meşruluk iddialarından sıyrılmasını sağlayacak yeni “haklar” ayırtmıştır. Bir sonraki bölümde daha etraflıca tartışmak için nedenlerimizin olduğu, kanun hâkimiyeti söylemi içine yedirilmiş eşitliğe dair tüm lakırdılara rağmen, burjuva hukuku sermayeye ve emeğe (dolayısıyla burjuvaziye ve proletaryaya) çok farklı şekillerde muamele etmiştir. 1823 tarihli Efendi ve Hizmetli Yasası, akit ihlalinin işçi veya işveren tarafından gerçekleştirilmesine bağlı olarak farklı kusurlar tanımlamıştır: İlki suçla ilgili kovuşturmayla konu olurken, diğeri sadece medeni hukuk içinde kovuşturmayla uğramaktadır.⁷⁰ 1833 tarihli ilk Fabrika Yasası’ndan itibaren de sermaye ve temsilcileri tarafından işlenen suçlar “gerçek” suçlar olarak ele alınmamaya başlamıştır. Foucault’nun da işaret ettiği gibi, burjuvazi kendisi için,

kendi yasa ve düzenlemelerinin etrafından dolanma, -yasanın suskunluğu tarafından öngörülen veya *de facto* [fiilen -y.n.]

70 Bkz. W. G. Carson, “The Conventionalization of Early Factory Crime,” *International Journal for the Sociology of Law*, 7, 1979, s. 37-60; Emsley, *Crime and Society in England*, s. 135.

hoşgörülen- yasal boşluklardan beceriyle faydanılması yoluyla muazzam bir ekonomik dolaşım sektörüne hükmetme olasılığını yedeğinde bulundurmıştır. Yasa dışılığın bu büyük yeniden dağılımı, hukuki uzmanlaşma aracılığıyla ifadesini bulmuştu bile: hırsızlık gibi mülkiyete karşı ortaya konan hukuksuzluklar için normal mahkemeler ve cezalar mevcuttu; dolandırıcılık, vergi kaçırma, kural dışı ticari işlemler yürütmek gibi hak ihlalleri içinsse, zabıt tutma, uzlaştırma ve hafifletilmiş cezalar uygulama yetkileriyle donatılmış özel hukuki kurumlar vardı.⁷¹

Aslına bakılırsa, suçla ilgili adalet sistemi kurumlarının, güçlü-nün suçlarını açığa çıkartmaktansa, gizlemek için var olduğu iddia edilebilir. Üstelik bu, şirket suçlarının gerek insani gerekse mali anlamda son derece yüksek maliyetine rağmen böyledir. Bu türden “maliyetlerin” altına şunlar konabilir: *İlkin*, sosyal güvenlikten yararlananlara oranla çok daha büyük bir ölçekte gerçekleştirilen gelir vergisine dair hileler. Tek bir yılı örnek alacak olursak, “Gelir vergisi iadesi ile ilgili olarak, kovuşturmayaya uğramamış 80.000 olay varken, sadece 17 olayın kovuşturulduğunu görürüz. Aynı dönem içerisinde Sağlık ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’na, çoğu işçi sınıfından gelme, 12.000 hileli başvuru yapılmıştır. Bu 12.000 vakadan tahsil edilen miktar, on yedi gelir vergisi suçundan tahsil edilenin yüzde 15’inden azına tekabül etmektedir.”⁷² *İkinci olarak*, çalışma sırasında sağlık ve korunma standartlarının ihmali sonucu, bazen “kaza,” bazen uzun süreli zehir alımı yüzünden sayısız işçide ortaya çıkan yaralanma ve ölümlerin sebebi olan kasıtlı bütçe kesintileri ele alınabilir. Engels’in 1845’de belirttiği gibi şirketlere, işçileri, kaçınılmaz olarak erken ve doğal olmayan bir ölümle karşı karşıya getirecek konumlara yerleştirmelerine olanak tanıyan bir toplumsal düzen, aynen cinayet işleyen bir şahıs gibi, cinayet suçunu işlemiş farzedilmelidir: “Karşısında kimsenin kendisi koruyamadığı gizlenmiş ve art niyetli cinayet; cinayeti işleyeni kimse görmediği, kurbanın ölümü doğal olarak algılandığı, eylem bir gruba

71 Foucault, *Discipline and Punish*, s. 87.

72 Ian Taylor, Paul Walton and Jock Young, “Critical Criminology in Britain: Review and Prospects,” Ian Taylor, Paul Walton and Jock Young (der.), *Critical Criminology* (London: Routledge, 1975), s. 31.

değil de ihmale atfedildiği için cinayet gibi görülmeyen cinayet. Ama sonuçta cinayet.”⁷³ *Üçüncü olarak da*, tehlikeli olduğu bilinen ürünlerin piyasaya sürülmesi. Bir örnek vermek gerekirse, Ford’un 1970’de piyasaya sürdüğü Pinto isimli arabanın testleri, arabanın arkadan çarpma sonucunda patlayabileceğini ortaya koymuştu. Maliyet-kâr çözümlemesi göstermiştir ki uygun koruma önlemlerinin alınması 135 milyon dolara mal olacaktı. Buna karşın, ölümlerden veya yaralanmalardan gelebilecek muhtemel cezaların toplamı 50 milyon doları geçmeyecek gibi görünmekteydi. Tahminlere göre 500 ile 900 arası bir sayıda insan hayatını kaybedecekti. Bu pervasız cinayete dair dava, 1978’de düştü.⁷⁴

Şirket “suçlarının” düzenleme ve yönetmeliklerin takip edilmemesi olarak işlem görmesi ve bu şekilde “suç” olmaktan çıkarılması yoluyla hâkim sınıf kendisini suçlanmanın ötesine taşımış oluyordu. Tanım olarak toplumsal erkle donanımlı olanlar, suçlu sınıfın birer üyesi olamazlardı. Özel mülkiyet düzeninin tarafında olarak, hâkim sınıf, tanım itibarıyla, hukukun da doğru tarafında konumlanmış oluyordu.

Münasip Olanın Metafiziği: **Sıhhiye Polisi, Domuzlar ve Toplumsal Kir**

Hukuk konusuna bir sonraki bölümde tekrardan döneceğim. Bu noktada sosyal güvenliğe dair başka bir boyutu öne çıkarmak istiyorum: sağlık ve hijyen sorunu. 2. Bölüm’de, bugün için genellikle ayrıymışlar gibi muamele edilseler de, mülkiyet ve *propriety* terimlerinin, bir zamanlar sıkı bir şekilde birbirleriyle ilişkili olup, hiyerarşi ve düzenle ilgili açık çağrışımlara sahip olduklarını önermiştim. Mülkiyet [property] ve *propriety* kavramlarının kökü “uygun, münasip” [proper] kavrayışına dayanmaktadır ve bu nedenle de bu kavrayışla ilgili karmaşık yapıyla bağlantılıdır. *Oxford English Dictionary*, bu kökü [proper],

73 Frederick Engels, *The Condition of the Working Class in England* (İngiltere’de İşçi Sınıfının Durumu, 1845) (London: Granada, 1969), s. 126.

74 Bu ve bunun gibi sayısız örnek olay için bkz. Gary Slapper and Steve Tombs, *Corporate Crime* (London: Longman, 1999).

“bir kimseye ait olmak,” “mülkiyet olarak sahip olunmak” ve “birisinin olan” olarak tanımlarken, kavrama, “toplumsal ahlak veya adap-ı muaşeret kurallarıyla uyumlu olmak, nazik, görgülü, saygın, zarif ve doğru olmak” şeklinde de gönderme yapmaktadır. Bu karmaşık yapı Jacques Derrida’nın “münasip olanın metafiziği” [metaphysics of the proper] dediği şeyin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Buna göre *le propre*; kendisine sahip olmak, münasiplik [propriety], mülkiyet ve temizlik anlamlarını aynı anda karşılamaktadır. Mülkiyet, münasiplik, düzen ve Derrida’nın temizlik kavrayışı altına yerleştirdiği bir takım kavramlar (naziklik, doğruluk, saygınlık) arasında sıkı bir ilinti vardır.⁷⁵ Mülkiyetin temizlikle olan yakın ilişkisi tersten, yoksulluğun kir ve hastalıkla olan yakın bağlantısı ile de gösterilebilir. Sosyal güvenlik içerisinde sağlık ve hijyenin işgal ettiği yer düşünüldüğünde kir, hastalık, polis ve düzen arasındaki bağı açıklamak önemli gözükmemektedir.

İlk iki bölümden biliyoruz ki çöplerin toplanması geleneksel olarak polisin görevidir. Adam Smith’in birincil polis tarifi temizliğin tedarikini de içermektedir. Smith’in, temizlik tedarikinin hukuki bir sistemin bir kolu sayılabilmesi için “çok önemsiz” olduğuna dair yorumu; kirin, iyi düzenin zabtı açısından taşıdığı önemin üzerine gölge düşürmemelidir. Bu bölümde ele aldığımız dönem, kirlilik ve cinsel olarak bulaşıcı hastalıklarla ilgili mecazların, toplumsal yorumlamada standart bir ifade biçimi haline geldiği dönemdir. Bu, aynı zamanda, özellikle şehirlerle ilgili olarak sağlık probleminin yorumcuların düşüncelerinde ilk sıraları tuttuğu bir dönemdi. Gareth Stedman Jones’un da belirttiği gibi “Artıklar tehlikeli olarak addedilmektedir, sadece bozuk doğularından ötürü değil, varlıklarının hemen üstlerinde yaşayan sınıfa hastalık bulaştırmaya hizmet etmesinden ötürü.”⁷⁶ Pislik,

75 Jacques Derrida, *Of Grammatology*, çev. Gayatri Chakravorty Spivak (Baltimore: John Hopkins University Press, 1976), 26; *Writing and Difference*, çev. Alan Bass (London: Routledge, 1978), s. 179-83. Buradaki düşüncelerimin bazıları Patricia Parker tarafından şekillendirilmiştir, *Literary Fat Ladies: Rhetoric, Gender, Property* (London: Methuen, 1987), s. 155-77; ve Margaret Davies, “The Proper: Discourses of Purity,” *Law and Critique*, Cilt 9, No. 2, 1998, s. 147-73.

76 Gareth Stedman Jones, *Outcast London: A Study in the Relationship Between Classes in Victorian Society* (Harmondsworth: Penguin, 1976), s. 289; Gatrell, “Crime, Authority and the Policeman-state,” s. 252.

örneğin, Chadwick'in *Büyük Britanya Emekçi Nüfusunun Sağlık Koşullarına İlişkin Rapor*'unun merkezi konularından birisiydi. Temel derdi sokaklardaki açık lağım çukurları, çöpler, dışkılar, nehirlerde yüzen pislikler ile kirli sıvı tabakaları ve özellikle de tüm bunlardan kaynaklanan ağır ve sağlıksız havaydı. Arka planda ise, 1820'ler ve 30'larda tüm Avrupa'da yayılan kole-
ra salgını ve bu salgına dair ortaya atılan üç rakip teori vardı. Hem mikrop teorisi hem de koleranın, kandaki kendiliğinden bir kimyasal yanmayla ilgili olduğunu vazedен inanç genel olarak terk edildi. Chadwick ve Florance Nightingale gibi önemli sağlık reformcuları tarafından desteklenen ve genel olarak kabul gören yaklaşımsa "*pythogenic*" [çöpe bağlı olan] veya "atmosferik" teori oldu. Bu bakışa göre, organik bozulmanın yaydığı zararlı gazlarla birleştğinde habis hale gelen atmosfer bulaşıcı bir etki ile yüklenmiş oluyordu. Ortaya çıkan ağır ve sağlıksız hava [miasma] hastalığa neden oluyordu ki bu nedenle bu yaklaşıma "*miasmatik*" yaklaşım dendiği de oluyordu.⁷⁷ Bilimsel olarak bu yaklaşım, "*miasma*"yı yaratan "yayılan pis ve zehirli gazlara" odaklanıyordu. Toplumsal ve politik olarak bu, bu koşullar altında yaşayan sınıfa işaret etmekteydi. Bu, kokunun kendi başına hastalık sayıldığı bir dönemdi ve sağlık reformcuları, pis kokulardan arınmış burjuvazi ile leş gibi kokan kitleler arasında belirgin ayrımlar yaratan taktikleri kullanmaya başlamışlardı. Chadwick'e göre kötü kokular disipline edilmemiş ve terbiye edilmemiş dünyaya, düzensizliğin dünyasına aitti. Böylelikle basit bir teori geliştirmiş oluyordu: "Eğer yoğunsa tüm kokular çok yakın bir akut hastalıktır ve sonuç olarak diyebiliriz ki sistemi çökerterek ve diğer etkilere karşı dirençsiz kılarak, tüm kokular hastalığa neden olmaktadır." *Miasma* böylelikle "yoksulluğun salgıları" ile bağlantılı bir ilgiyi meşru hale getirmiş oluyordu.⁷⁸

77 Chadwick'in miasma ve hastalıklarla ilgili düşünceleri için bkz. Edwin Chadwick, *Report on the Sanitary Condition of the Labouring Population of Great Britain* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 1965), s. 371, 375, 409, ve "New Poor Law," s. 498. Ayrıca R.A. Lewis, *Edwin Chadwick and the Public Health Movement 1832-1854* (London: Longmans, 1952), s. 42; Frank Mort, *Dangerous Sexualities: Medico-Moral Politics in England Since 1830* (London: Routledge, 1987), s. 28.

78 Bu ibarenin alındığı yer Alain Corbin, *The Foul and the Fragrant: Odour and the Social Imagination* (London: Papermac, 1996), s.55. Söylenmesi gereken, parmak izi

Daha da önemlisi, çoğu yazara göre alt sınıflar tarafından salgılanan pis gazlar –ki Chadwick buna “insan *miasma*’sı” adını veriyordu– bozulan, çürüyen şeylerin yaydığı gazlardan daha zehirliydi. Chadwick, başka bir reformcudan onaylayarak şu alıntıyı yapıyordu: “Kesinleşmiş görüşüm şudur ki, atmosferin yaşam tarafından bozulması, yapıya, onun ölü organik maddelerden gelen pis gazlarla döllenmesinden daha az zararlıdır.”⁷⁹

Norbert Elias medeniyetin; insan davranışının, yeni toplumsal teknoloji biçimlerinin bedeninin fiziksel üretimi ve diğerleriyle etkileşimi arasında giderek daha fazla aracılık etmesiyle dönüşümü olarak anlaşılması gerektiğini önerir. Mendil ve çatal türünden teknoloji biçimlerinin sağladığı tampon, bu nedenle ilkin ve öncelikle bir toplumsal farklılaştırma aracıdır ve dolayısıyla da bazılarını insanıyetten men etme aracıdır. Bu bazıları, “kir,” “çöp,” “pislik,” “atık,” “cüruf” bağlamında düşünülebilir.⁸⁰ Gertrude Himmelfarb, “posa, atılan, çıkarılan” gibi aynı anlama gelen kelimelerin, sağlık problemine neden olan atıklar için ve toplumsal problemi oluşturan insani atıklar için kullanıldığını belirtmiştir. Bu anlamda “sıhhi koşullar” ile işçi sınıfının koşulları arasında bir örtüşme vardır. “Posa” kelimesi hem sıhhi problemi oluşturan dışkı ve atıklara hem de toplumsal ve politik problemi oluşturan toplumun en alt kesimlerine gönderme yapmaktadır.⁸¹ Başka şekilde söylemek gerekirse, *miasma* kuramı, iltihaplanmanın insan aktörüne işaret etmekte, yoksulluk sınıfı-

---

kullanımda olmadan önce, Fransa’da Barruel tarafından, kendisinin kan kokusu üzerine buluşlarından hareketle, suçluyu tanımlamak için “koku izinin” kullanılmasının önerildiğidir.

79 Chadwick, *Report on the Sanitary Condition*, s. 413.

80 Norbert Elias, *The Civilizing Process, Cilt 1: The History of Manners* (1939), çev. Edmund Jephcott (Oxford: Basil Blackwell, 1978), s. 51, 126-9, 134-52; Peter Linebaugh, “(Marxist) Social History and (Conservative) Legal History: A Reply to Professor Langbein,” David Sugarman (der.), *Law in History: Histories of Law and Society, Cilt 1* (Aldershot: Dartmouth, 1996), s. 346. William Connolly’nin, *Political Theory and Modernity* (Oxford: Blackwell, 1988), p. 13’de belirttiği gibi, düzen isteği çoğu zaman, bu düzenin kurallarına uymayan iş ve hareketlerin ötekilik olarak tanımına varır: “bunlar; kir, yersiz problemler, us dışılık, normal olmama, fazlalık, hastalık, sapkınlık, yetersizlik, düzensizlik, çılgınlık, özgürlüksüzlük haline gelirler.”

81 Himmelfarb, *Idea of Poverty*, s. 356-8; “The Culture of Poverty,” H.J. Dyos and Michael Wolff (der.), *The Victorian City: Images and Realities, Volume 2* (London: Routledge, 1973), s. 719.

na yoğunlaşmakta ve kentsel alanlara dayanmaktadır. Mantık, kir ve pisliğin sokaklardan temizlenmesinin, aynı sokaklardan ahlaki pisliğin ve toplumsal kirin temizlenmesi anlamına da geldiğine dayanıyordu. İdeal şehir sadece fiziksel olarak değil, toplumsal olarak da temiz olmalıydı. Lağımın on dokuzuncu yüzyılın tehlike dolu ahlaki ve maddi şartlarıyla ilgili olarak görülmesi gibi (her daim var olan salgın ve bulaşma ihtimali), işçi sınıfı da hastalık sebebi (bulaştırma yoluyla) olacak kadar pis görülebilir, ziyanın (insan dışkıları bile yararlı bir şekilde kullanılabilirdi- Flinn “Chadwick’e göre lağımı nehre akıtmanın sıvı altını dökmekten farkı olmadığını,” belirtmektedir) ve her türlü düzenin çökertilmesinin (bazı durumlarda lağım patlıyor, sokaklara akıyor ve tüm şehre tehlikeli atığını hatırlatıyordu) nedeni olarak anlaşılabilirdi.⁸²

Freud, “Kir gayri münasip mekânın meselesidir,” demiştir.⁸³ Mekândan öte, kir asıl olarak düzensizliktir. Sistemi ön varsayar, zira kendisi şeylerin sistematik düzenlenişi ve sınıflandırılmasının bir yan ürünüdür. Aslında kir düzene karşı bir *saldırıdır*, mükemmelleşememenin kanıtı, değişim ve çöküşün sabit hatırlatıcısıdır. Onu yok etmek bu nedenle çevreyi düzenlemek ve istikrarlı kılmak anlamına gelir.⁸⁴ Suç, düzensizliğin baş göstergesi durumuna geldiği gibi, kir ve çöp bağlamında da düşünülür hale gelmiştir. Kir –yani suç– kendi ürettiği düzensizliğe karşı gelmek için yok edilmelidir. Kirin/suçun ortadan kaldırıl-

82 M.W. Flinn, “Introduction” to Chadwick, *Report on the Sanitary Condition*, s. 60; ve bkz. Geoffrey Pearson, *The Deviant Imagination: Psychiatry, Social Work and Social Change* (London: Macmillan, 1975), s. 164.

83 Sigmund Freud, “Character and Anal Eroticism” (1908), *The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud, Volume IX* (London: The Hogarth Press, 1959), s. 172. Freud bu ibareyi tırnak içinde alıntılanmış, fakat herhangi bir kaynak göstermemiştir.

84 Mary Douglas, *Purity and Danger: An Analysis of the Concepts of Pollution and Taboo* (London: Ark Paperbacks, 1984), s. 2, 35. Temizlik, John Wesley açısından tanırlığa yakın bir erdemken, on dokuzuncu yüzyılın sihi reformcular için başka bir erdeme, düzen tanırlığa daha yakındı. Catharine Beecher’in ünlü *Treatise on Domestic Economy*’sinde (1841) ortaya koyduğu gibi: “Her şey için bir mekân ve her şey yerli yerinde.” Bu vecize, çoğu Amerikalı’nın uygun sihi tesisata ulaşamadığı bir zeminde, “Temiz olmak tanırlığa yakın olmaktır” a alternatif olarak sunulmuştur. Beecher, ayrıca temizlik açısından “Hiçbir şeyin sistem ve düzen alışkanlığından daha önemli olmadığını,” da belirtmiştir. Bkz. Suellen Hoy, *Chasing Dirt: The American Pursuit of Cleanliness* (Oxford: Oxford University Press, 1995), s. 21, 32.

ması düzenin yeniden dayatılmasıdır, şeylerin düzene konmuş bir sisteme yeniden yerleştirilmesidir.

Sihhi reform bu nedenle, düzenin sivil topluma planlı bir şekilde dayatılması girişiminin bir parçası olarak ele alınmalıdır, devletin nüfus üzerindeki düzenleyici kapasitesine olan inancın ete kemiğe büründürülmüş hali olarak görülmelidir. “Sihhi reform, insanları, istedikleri gibi yönetme şansına en fazlasından sahip oldukları kendi yaşam mekânlarını anarşiden azade kılmaya ikna edebilirse; bu insanları, davranışın diğer düzenli hallerini öğrenmeye sevk etmek de mümkün olacaktır.”⁸⁵ Modern tuvalet ve lağım, suçun ve bu nedenden dolayı da tembelliğin sonunu garanti etmeyecektir. Bunların düzene katkısı, geniş anlamı içerisinde endüstriyel disipline payanda oluşturma ve onu güçlendirmeleriyle ilgilidir. Endüstriyel kapitalizmin pekiştirilmesi bağlamı içerisinde bu, işçilere, her gün düşünmeksizin tekrarlayacakları davranış yollarının öğretilmesi anlamına gelir. Bu nedenle Chadwick’in *Sağlık Raporu*’nun arkasındaki gizli gündem, polis ve yoksulluk yasasınınla özdeşti: Büyüyen endüstriyel sistem içinde çalışan muntazam bir nüfusun yaratılması ki bu disipline edilmiş bir işçi sınıfı anlamına geliyordu. Kendisi gelişmiş bir havalandırma ve kanalizasyon sisteminin çalışan nüfus için önemli “üretim avantajları” yaratacağını rapor etmekteydi: İşçilerin sağlıklarının iyileştirilmesine daha çok enerji ve daha iyi emek refakat edeceği gibi, bu, dermansızlığın ve dikkat kaybolmasından kaynaklı ziyanın da azalması anlamına gelecekti; ayrıca hastalık nedeniyle işin bölünmesinin de önüne geçileceği gibi, işin bitirilmesini garantiye almak için daha az ek emek gerekli olacaktı. Aslında böylesine geliştirilmiş bir disiplin, sendikal eylemlilikte ve grevlerde bir düşüşün ortaya çıkmasına da yardımcı olabilirdi.⁸⁶

Bu noktada, eski polislerin, polisin suçlu ve potansiyel suçluları “toplumsal kir” –cüruf ve pislik biçimleri– olarak gördüklerini rapor ettiklerini belirtmek gerekir. Temizlik ve saflığa bir

85 Richard L. Schoenwald, “Training Urban Man: A Hypothesis about the Sanitary Movement,” Dyos ve Wolff (der.), *Victorian City*, s. 675-7.

86 Chadwick, *Report on the Sanitary Condition*, s. 266-8, 308.

tehdit oluşturmaları ile bulaşıcı hastalık ve musibet tehlikesi taşımaları dolayısıyla, suçlular ve potansiyel suçlular kamunun görüş alanından uzak tutulmalıydılar. Polis memurları, bir şüpheliye ve eşyalarına dokunduklarında devamlı suretle ellerini yıkamaktaydılar. Uzun saç, sakal ve yaralanmış vücut kısımlarının polislerde yarattığı daimi hoşnutsuzluk, bunların pisliğe işaret etmelerinden kaynaklanmaktaydı ve bu nedenle de temizlenip, paklanmaları gerekmekteydi. Suçun, kirle eş tutulması dolayısıyla ki polis memurları kendilerine sıklıkla “Çöp toplayıcıları, insan cürufu süpürgeçileri,” gibi isimler takmışlardır.⁸⁷ Bu arada, Malcolm Young’un da belirttiği gibi, “domuz”un İngiliz kullanımında polis anlamına gelmesi yapısal olarak doğrudur. Domuz, evcil ile vahşi olma arasında kalmış, her iki dünyaya da ait bir hayvandır. “Evcil domuz” şehirlerde bile Viktoryen ev hayatının yaygın bir parçasıydı ve çöplerin ve artıkların temizlenmesinde kullanılırdı. Bir aile hayvanı haline gelmiş ve neredeyse kedî-köpek gibi bir ev hayvanı olarak kabul edilir olmuştı. Fakat buna rağmen her zaman için, hane içinde ona bu denli özel bir yer verenler tarafından kesilip, yenmekten kurtulamazdı. Polis memurlarını belirtmek için argo bir kelime olarak “domuz”un kullanımı on dokuzuncu yüzyıl boyunca yaygınlaştı. Çoğu açıdan “domuz-polis,” “ev-domuzu” ile aynı konumu paylaşıyordu: Düzenli hane hayatı ve vahşi suç ortamı arasına yerleştirilmişti ve kendisinden, efendileri tarafından pislik ve artık olarak tarif edilenleri temizlemesi beklenmekteydi.⁸⁸ Tabirin polis memurlarını küçük düşürmek amacıyla kullanımı arttıkça, polisler de kendilerini, suçlu veya yarı-suçluların pisliğine nazaran domuzun temizliğe dair eğilimi bağlamında savunur oldular. 1970 tarihli *Police* dergisi, *Frendz* isimli bir fanzinin “Aydın Domuzu”

87 Bkz. Malcolm Young, *An Inside Job: Policing and Police Culture in Britain* (Oxford: Clarendon Press, 1991), s. 13, 65, 76, 85, 113-4, 130, 134-6, 140, 165, 388. Mike Brogden, *On the Mersey Beat: Policing Liverpool Between the Wars* (Oxford: Oxford University Press, 1991), s. 1; Brogden, *Police: Autonomy and Consent*, s. 60; David Smith and Jeremy Gray, *Police and People in London, Cilt IV: The Police in Action* (London: Policy Studies Institute, 1983); Peter K. Manning, *Police Work: The Social Organization of Policing* (Cambridge, MA.: MIT Press, 1977), s. 112, 236-7.

88 Young, *An Inside Job*, pp 114, 141.

köşesine şöyle cevap veriyordu: “Üzülmemiz mi gerekir? Hiç de değil. Domuzlar yüzyıllardır ulusal refahımıza önemli katkılarda bulunmuşlardır. Bu halleriyle, sıhhiye anlayışları daha ilkel olan hippî mahalleleri için daha büyük avantajlara sahiptirler.”⁸⁹

Zabtetmenin düzenin inşası açısından taşıdığı merkezi önemi göz önünde bulundurarak, çoğu yorumcu sıhhi [sanitary] reform üzerinden düzen arayışını, sıhhi [medical] bir polis biçimi olarak anlamıştır. Foucault’nun da belirttiği gibi, sağlık ve hijyen sorunları hekimlik alanıyla olduğu kadar polisiye alanla da irtibatlıdır.⁹⁰ “Sıhhiye polisi” kavramı ilk olarak 1764’de Wolfgang Thomas Rau tarafından, nüfusun idari olarak düzenlenmesi aracılığıyla yaratılan ve uygulamaya sokulan tıbbi [medical] bir devlet politikasını betimlemek için kullanılmıştır. Fikir, Johann Peter Frank’ın, ilk bölümü 1779’da, altıncı ve son bölümü de 1817’de basılan *System einer vollstandigen medicinischen Polizey* isimli kitabıyla popüler hale geldi. Frank sıhhiye polisini genel polis bilimi bağlamı içerisinde ele alıyordu: “Devletin iç güvenliği genel polis biliminin konusudur. Bu bilimin en dikkate değer bölümlerinden birisiyse, bu toplum içerisinde yaşayan insanların sağlıklarıyla ilgili belirli ilkeleri uygulamaktır.”⁹¹ Sıhhiye polisi üzerine çalışan bir yazarın söylediği gibi, polis projesinin bir bölümü de “Beşikten mezara kadar,” halkın sağlığıydı.⁹² Frank’ın *Medicinischen Polizey*’ı fikrin Almanya’nın dışına uzanması için çok önemli bir rol oynadı.⁹³ İngiltere’de bu

89 *Police*, September 1970, s. 6, alıntılayan Robert Reiner, *The Politics of the Police*, Second Edition (London: Harvester Wheatsheaf, 1992), s. 77.

90 Michel Foucault, *The Birth of the Clinic: An Archaeology of Medical Perception* (1963), çev. Alan Sheridan (London: Routledge, 1973), s. 26.

91 Bkz. *A System of Complete Medical Police: Selections from Johann Peter Frank*, ed. Erna Lesky (Baltimor, Maryland: John Hopkins University Press, 1976), s. 12. Polis kuramcılarının Frank üzerine etkisi için bkz. Gertrud Kroeger, *The Concept of Social Medicine as Presented by Physicians and other Writers in Germany, 1779-1932* (Chicago: Julius Rosenwald Fund, 1937), s. 6-7; George Rosen, “Camerlism and the Concept of Medical Police,” *Bulletin of the History of Medicine*, Cilt 27, 1953, s. 21-42.

92 John Robertson, *A Treatise on Medical Police, and Diet, Regimen, etc.* (Edinburgh, 1809), s. x.

93 Bkz. L. J. Jordanova, “Policing Public Health in France 1780-1815,” Teizo Ogawa (der.), *Public Health: Proceedings of the 5th International Symposium on the Comparative History of Medicine* (Tokyo: Saikon, 1981); Leona Baumgartner and Elizabeth Mapelsden Ramsey, “Johann Peter Frank and his *System einer vollständigen medi-*

fikir, “yeni bir polis” tartışmaları ve bu polisin yürürlüğe konması bağlamında popüler hale geldi. Ayrıca nüfusun sağlığına ve sıhhi koşullarına artan ilgi de önemli rol oynadı –Chadwick’in işçi sınıfının sıhhi koşulları üzerine olan *Rapor*’u Kıta kaynaklarına, özellikle de sıhhiye polisi konusundaki Alman otoritelerine çok şey borçluydu. Glasgow Üniversitesi Medikal Hukuk ve Polis profesörlerinden Robert Cowan, dar bir şekilde tarif edilmiş “asayiş polisi” [criminal police] göz önünde bulundurarak şöyle yazıyordu: “Mintıkaya ait asayiş polisi dışında sıhhiye polisi de elzemdir, bu nedenle de polise şimdi sahip olduğundan çok daha genişletilmiş bir yetki verilmelidir. Her türlü pisliğin günlük olarak ortadan kaldırılması için yetkiler verilmelidir(...) ve dayanıklı materyalden yapılmış ve polisin yetkisine verilmiş uygun tuvaletler işçi sınıfının mesken tuttuğu yerlerde inşa edilmelidir.”⁹⁴ Tıp, hijyen nüfus ilkeleri üzerine bir takım kitapları tanıtan *The British and Foreign Medical Review* [Britanya ve Yurtdışı Tıbbi Dergi] 1842’de, “devlet-hekimliği” [state-medicine] ve “sıhhiye polisi’nin, “Amacı toplumun refahı ve iyiliğinin güvence altına alınmasıyla ilgili tıbbi ilkeleri uygulamak olan sanat veya bilimi ifade etmek için eşanlamlı olarak kullanılan,” kavramlar oldukları yorumunda bulunuyordu.⁹⁵ Döneme ait diğer makaleler de ulusal bir sıhhiye polisi tasarlamakla ilgilidiler. *London Medical Gazette*’de [Londra Tıp Gazetesi] yazan W. Strange, “Yasamanın, az çok bir sıhhiye polisi sistemi oluşturma yönündeki eğilimi,” üzerine yorumda bulunmaktaydı. Kendisi bununla, her büyük kasabanın kamusal bir sağlık memuru olmasından ötesini ima etmiyordu.⁹⁶ İskoçya’daki ilk sıhhiye memurları “sıhhi-

---

cinischen Polizey,” *Annals of Medical History*, Cilt V, 1933, s. 525-32 and Cilt VI, 1934, s. 69-90; Brenda White, “Medical Police, Politics and Police: The Fate of John Robertson,” *Medical History*, Cilt 27, 1983, s. 407-22; Finer, *Life and Times*, s. 210.

94 Bkz. Thomas Ferguson, *The Dawn of Scottish Social Welfare: A Survey from Medieval Times to 1863* (Thomas Nelson & Sons, 1948), s. 12, 56-7, 97, 143-4. Edinburg Üniversitesi’nde de Sıhhi Yargı ve Polis kürsüsü olduğunu belirtmek gerekir.

95 *The British and Foreign Medical Review*, Cilt XIV, October 1842, s. 446-61.

96 W. Strange, “Formation of a System of Medical Police and Public Hygiene,” *London Medical Gazette*, II, 1846, s. 452-7, s. 453; James Black, “Lectures on Public Hygiene and Medical Police,” *Provincial Medical and Surgical Journal*, 1844, s. 275-80, 327-32, 359-64, 391-6, 551-7. Amerika’da benzer eğilimler için bkz. Hoy, *Chasing Dirt*, s. 27, 60.

ye polisi” olarak biliniyorlardı ve buralardaki yerel otoriteler de bunları daha çok “kolera polisi” olarak düşünüyorlardı.⁹⁷ Tam aksine, Glasgow’un 1800 ve 1807, Edinburgh’un da 1805 tarihli Polis Yasaları, kaldırımların pisliklerden ve hayvan dışkılarından temizlenmesiyle ilgili tedbirler ortaya koyuyordu. 1832 kolera salgını esnasında Edinburgh Polis Yasası, hayvan dışkılarının toplanmasını ve kamusal alanların temizlenmesini polisin üstleneceği işler olarak düzenliyordu.

Son olarak tam da bu nedenle belirtilmelidir ki sıhhiye polisi kavrayışına sıklıkla yoksulluk sorunu ile bağlantılı kılınmıştır. *The British and Foreign Medical Review*’de tanıtılan Motard’ın *Essai d’Hygiene generale*’si (1841) sıhhiye polisi sistemini, gücünü yoksulluğun büyümesinden alması nedeniyle öneriyordu: “Aşırı yoksulluğu, aksi halde boyun eğmek zorunda kalacağı zorunluluklardan korumak ve alt tabakaların sağlık, davranış biçimleri ve ahlaklarıyla ilgili olarak aynı derece önem taşıyan polisiye düzenlemeleri uygulamak, yönetimin gücünün en faydalı biçimde kullanılmasıdır. Karantina yasaları veya kamu temizliği gibi, bu türden düzenlemeler, yoksulların çoğunlukla uymak istemedikleri sıhhi kuralların tatbiki için elzemdir.” Cowan’ın kanaati odur ki bulaşıcı hastalıkların hâkimiyeti çok çeşitli nedenlere dayanmaktadır, “Fakat en etkili yoksulluk ve muhtaçlıktır.”⁹⁸

Polisiye Görevin Hukuki Yeniden Oluşturulmasına Doğru

1902’de, 86 Southampton polisi, küçük düşürücü olmasına dayanarak ve hattı zatında polise ait bir görev olmaması nedeniyle, polisin geceleri umumi tuvaletlerdeki gaz ve suyu kapatmasını öngören kent konseyi yönergeleri aleyhine şikâyet dilekçesi verdi. Bu talep, izleme komitesi ve komiteyi etkisizleştirmenin uygun olmayacağını düşünen İçişleri Bakanlığı tarafından desteklenmekteydi.⁹⁹ Bu vaka, zabtette işleviyle ilgili olarak ortaya

97 Carson and Idzikowska, “Social Production of Scottish Policing,” s. 273

98 Bkz. George Rosen, “The Fate of the Concept of Medical Police,” *Centaurus*, Cilt 5, No. 2, 1957, s. 97-113, s. 108.

99 Charles Townsend, *Making the Peace: Public Order and Public Security in Modern Britain* (Oxford: Oxford University Press, 1993), s. 140.

çıkan ve daha önceden polis işlevleri olarak bilinegelenlerin yavaş yavaş devletin diğer kurumlarına aktarılmasını içeren eğilim açısından bir örnek teşkil etmektedir. Yoksulluk yasası bahsinde gördüğümüz gibi, polis, en başından itibaren kendisini geniş bir “tali işler” dizisiyle bağlantılı kılınmış buldu. Örneğin York şehri güçlerinin şefi, kendisinden, baş belalarının denetleyicisi olarak hizmet vermesinin, yerel Sağlık Kurulu toplantılarına katılmasının, kamusal sağlık düzenlemelerini uygulamaya koymasının, pansiyonları denetlemesinin, çöple geçinenleri ve gübre satışlarını denetim altında tutmasının beklendiğini fark edecekti. Başka yerlerde de polis memurlarından, ağırlık ve uzunluk ölçülerini kontrol etmeleri, emlak vergisi ve diğer vergileri toplamaları, postacı ve yol ölçümcü olarak hizmet vermeleri, Yoksulluk Yasası Gözetmenleri seçiminin oylarını toplamaları, posta arabalarına dair ödemeleri kontrol ederek hazineye yardım etmeleri, nüfus sayımı evraklarını dağıtmaları ve toplamaları istenmekteydi.¹⁰⁰ Bu türden “tali işlerin” on dokuzuncu yüzyılda da polisin görevlerinde önemli yerler işgal etmesinin sebebi, yeni polisi oluşturan yasanın herhangi bir örgütlenme şeması veya görev açıklaması içermeyip, polise her işlevi yükleyebilen genel bir yetkilendirici olmasıydı. Sivil toplumu düzenlemeye yarayan geniş idari işlevler kolayca polise tahsis edilmişti; zira polis, devlet bürokrasisi ve erki için, diğer devlet aktörlerine verilecek işleri onların yerine yapmak için elverişli olan bir yedek [birimi -y.n.] oluşturmuyordu.¹⁰¹

Fakat bu tür tali işler giderek, merkezi hükümetin ilgili bölümünün denetimi altında, yerel birimler tarafından yapılr hale geldi. Böylelikle geç on dokuzuncu ve yirminci yüzyıl boyunca, –çöp, yol temizliği, refah, sağlık ve yoksulluğun yönetilmesi gibi– daha evvelden polise atfedilen birçok işlev ve eylem polis kavrayışından ayrıştırıldı ve daha başka devlet kurumları tara-

100 “The Police System of London,” *The Edinburgh Review*, 96, July 1852, s. 1-33; Emsley, *English Police*, s. 44, 83; Gatrell, “Decline of Theft and Violence,” s. 260; Thomas Ferguson, *Scottish Social Welfare 1864-1914* (Edinburgh: E. & S. Livingstone, 1958), s. 162.

101 David Dixon, *Law in Policing: Legal Regulation and Police Practices* (Oxford: Clarendon Press, 1997), s. 51.

findan üstlenildi. Örneğin, on dokuzuncu yüzyıl ilerledikçe, “sıhhiye polisi” kavrayışı giderek on sekizinci yüzyılın modası geçmiş yönetim biçimlerinden biri olarak görülmeye başlandı ve bu nedenle mutlakıyetçi idealin anti-tezini oluşturan burjuva düzeni, kapitalist girişim ve parlamenter anayasacılık dünyasının dışında kaldı.¹⁰² Kaybolan hiç de nüfusun sağlığının yönetilmesi fikri değildi, hatta tam tersiydi. Fakat bu, *artık bir polisin asli işi olarak düşünülmüyordu*. “Sıhhiye polisinin” görevleri polisin elinden alınıp, giderek beledi kurumların eline verildikçe, sıhhiye polis fikriyatı, entelektüel ve politik çevrelerde “kamu sağlığı” veya “hijyen” gibi tasarımların yolunu açtı. Bu, yirminci yüzyılda sosyal güvenliğin sıhhi kolunu oluşturacaktı: Rosen buna “Sıhhiye polisinden toplumsal sıhhiyeye,” geçiş diyordu,¹⁰³ biz de aynı yerden “Ulusal Sağlık Sistemine ve kamu sağlığı memurlarına” geçişten bahsedebiliriz. Aynı şekilde, yoksulluğun zabte-dilmesi de giderek “refah” kavrayışı içerisine yerleştirildi. İsimler değişiyordu ancak işlev hep aynı kaldı.

Bir yandan bu durum, çoğu insanın yaptığı gibi, polisin işlevinin suç ve kanunla ilintili olacak şekilde *daraltıldığı* şeklinde de okunabilir. Fakat öte yandan, polisin bu türden bir liberal yeniden okumasına rağbet etmektense, ortaya çıkan “hizmet birimlerini” ve “şubelerini,” Mike Borgden’in polis projesinin işlevsel farklılaşması olarak isimlendirdiği sürecin bir parçası olarak görmek daha anlamlı olabilir. Polisiye işlevin *geniş* doğası muhafaza edilmiş ancak giderek farklılaşan isimlere sahip hizmet birimleri ve kurumlar tarafından yürütülür olmuştur.¹⁰⁴ Çoğu durumda bu isim “sosyal güvenlik” idi. Söz konusu olan zabtetmenin suçun ortaya çıkarılması ve engellenmesi olarak tarif edilecek şekilde daraltılması değildir. Burada dikkat edilmesi ge-

102 H. Aubrey Husband, *The Student's Handbook of Forensic Medicine and Medical Police* (Edinburgh: E. & S. Livingstone, 1877), örneğin, tıp ile polis arasındaki ilişki, kamu sağlığına doğru değil de, yavaşça adli tıbbı doğru yönelmiştir.

103 Bkz. George Rosen, *From Medical Police to Social Medicine: Essays on the History of Health Care* (New York: Science History Publications, 1974). Ayrıca George Rosen, *A History of Public Health* (New York: MD Publications, 1958), s. 163; “Fate of the Concept of Medical Police,” s. 101, 108, 111.

104 Brogden, *Police: Autonomy and Consent*, s. 82; Jack Douglas, *American Social Order: Social Rules in a Pluralistic Society* (New York: Free Press, 1971), s. 51.

reken nokta polisin işinin, vatandaşların hayatını düzenlemeye kendilerini vakfetmiş başka idari aktörlere aktarılmış olmasıydı; özellikle de çalışmaya istekli olmayabilen, kamu içinde gerektiği gibi (“münasip) davranamayabilen ve diğer zamanlarda da düzenli olmayabilen işçi sınıfına ait olanların hayatlarını.

Burada, diğer bölümü besleyecek iki husus vardır. İlki, değişenin kısmen polisin işinin hukuki yapısı olduğudur: Zabtetmenin birincil ilgisinin asıl olarak yasal kalan ideolojik sunumu, polisin, düzenin sorunlarıyla ilgili olarak devam eden ve yasanın ötesinde olan ilgisinin üzerini örtmüştür. Hukuki biçimle ilgili yapılan ilgili değişiklikler zabtetmenin devam eden toplumsal gerçekliğini gizlemiştir.¹⁰⁵ İkinci olarak, “sosyal güvenlik” çoğunlukla idari bir süreç olarak ele alınmıştır. Sosyal güvenliği bir polis projesi olarak tanımlamak, zabtetmenin bir idare biçimi olduğunu ima etmek anlamına gelecektir ki bu ima polisiye işleviyle ilgili merkezi varsayımla çatışacaktır. Bu varsayıma göre, “tali işlerin” terkiyle polis, özde yasayla ilgili kılınan bir proje olarak yeniden yapılandırılmıştır. Bu iki konu polisiye işlevin tam kalbine temas etmektedir, zira bunlar, hukuk ve idare arasındaki ilişki sorununu ve dolayısıyla da devlet erkinin doğası sorununu ön plana çıkarmaktadırlar.

---

105 Brogden & Brogden, “From Henry III to Liverpool 8,” s. 47.

V. Bölüm

Kanun, Düzen, Politik İdare

“Modern” zabtiye üzerine sarf edilen temel varsayımlardan birisi de bunun her şeyden önce kanunla ilgili olduğudur. Bu varsayıma göre polisin görevi kanun zoruyla suçu engellemektir. Bu inancın varlığına ilişkin bir takım iyi nedenler bulunabilir. Daha önce gördüğümüz gibi, yeni polis 1829’dan itibaren suçun engellenmesi ile görevlendirilmiştir. Polisin biçimsel bürokratik örgütlenmesi, polisin kendisini esasen ceza kanununu uygulamaya vakfettiği izlenimini desteklemektedir. Polis eğitimi suça dair şeyleri vurgular: Ceza hukuku, suç istatistikleri, suçun önlenmesi. Polis otoritesinin içsel idari yapısı, başlıca şubelerin özgül suçların ardından isimlendirilmesi veya suç kayıtlarının tutulması örneklerinde görülebileceği üzere, suç uygulamalarına dair biçimsel uzmanlaşmaları yansıtmaya eğilimindedir. Suça dair süreç her zaman için polis tarafından harekete geçirilir ve polis eylemlerinin belirli bir kısmının içeriği ceza kanunları tarafın-

dan belirlenmiştir. Üstüne üstlük polisin suça dair sürdürülen bitimsiz savaştaki öncü, savaşçı imgesi polis, politikacılar ve medya tarafından üretilip durmaktadır.¹

Çoğu yorumcu bu bakışı yüzeysel bir biçimde kabullenmiş ve bu bakış polise dair genel anlayış ile “Kanun ve düzen hakkında ne yapılacağına” dair politik tartışmalara hâkim olmuştur. Fakat Gattrell’in haklı olarak iddia ettiği gibi, polisin her şeyden önce suçla ilgili olduğu fikri kendi kendini besleyen ve kullanışlı bir perdelemedir.² Bir mittir; elverişli bir meşrulaştırma miti olsa da sonuçta mittir. Polis projesinin altında yatan gerçek mevzuları gizemleştirerek, kanun ve düzen lobisini tatmin eden bir mittir. Dahası zabtettmeye dair eleştirilerin altı, Sol’un bu mitte gizli işbirliği tarafından da boşaltılmıştır.³ Zabtettmeye dair sol eleştiriler, politikacılar tarafından işgal edilmiş alana saplanıp kalmıştır: Bu alan suçun, suç istatistiklerinin, suçun nedenlerinin ve benzerlerinin alanıdır. Bunun sonuçları sol açısından zarar verici olmuştur: Sadece polis kurumunu, genelde de zabtettmeyi, anlayamamakla kalmamış, en genelde, toplumsal ve politik iktidarın anlamlı kılınmasına dair bir girişimde, polis kavramının nasıl kullanılabileceğine dair görme yetisini de yitirmiştir.

En başta belirtilmesi gereken, gerek “kanun ve düzen” lobisinin, gerekse de sol eleştirilerin, ceza hukuku uygulamasının, çoğu polis memuru tarafından açıkça hiçbir zaman gerçekleştirilmediği veya nadiren gerçekleştirildiğini gösteren bir yığın araştırmayı dikkate almadıklarıdır. Polisi arayanların büyük bir çoğunluğu, suçtan ziyade “hizmet”* almakla ilgili olarak aramaktadırlar: Olağan bir yılda aramaların sadece yüzde 15 ile 20’si suçla ilgilidir, üstelik kamu tarafından suç olarak bildirilenler, muhatap olan polis tarafından çoğunlukla bu şekilde de-

1 Egon Bittner, “Florence Nightingale in Pursuit of Willie Sutton: A Theory of Police,” Herbert Jacob (der.) *The Potential of Reform of Criminal Justice* (London: Sage, 1974).

2 V. A. C. Gattrell, “Crime, Authority and the Policeman-state,” F. M. L. Thompson (der.), *The Cambridge Social History of Britain 1750-1950, Volume 3: Social Agencies and Institutions* (Cambridge: Cambridge University Press, 1990), s. 245.

3 Paul Gilroy and Stuart Sim, “Law, Order and the State of the Left,” Phil Scruton (der.), *Law, Order and the Authoritarian State* (Milton Keynes: Open University Press, 1987), s. 71.

* Ehliyet, ruhsat, pasaport vb. işlemler; adres tesbiti, icra, koruma vb. talepler -y.n.

ğ erlendirilmemektedir. Çalışmalar göstermektedir ki görev sırasında harcanan zamanın üçte birinden azı suçla ilintilidir. Çeşitli birimlerden devriyelerin muhatap olduğu on olaydan yaklaşık sekiz tanesi polislerin kendileri tarafından suç olarak addedilmemektedir. Geleneksel ceza hukuku meseleleri ile ilgili olarak polisin uğraşısı tümünün yüzde 10'unu geçmeyecek kadardır. Devriye polislerinin zamanlarının sadece yüzde 6'sı "suç" olarak tarif edilen olaylara harcanmaktadır. Suç oluşturan fiillerin de sadece çok küçük bir kısmı bizzat polisler tarafından ortaya çıkarılmaktadır. Üstelik polis çoğu zaman ceza hukukunu düzeni sağlamak üzere kullanmamaktadır. ABD'de, polis memurları ortalama olarak iki haftada bir tutuklama gerçekleştirmektedirler; yapılan bir çalışmanın sonucuna göre, New York'un suç oranı yüksek bir bölgesine atanmış 156 memurdan yüzde 40'ı, sene içerisinde ağır bir suça yönelik tek bir tutuklama yapmamıştır. Kanada'da ortalama bir memur haftada, suç olabilecek tek bir olay kaydetmekte, her üç haftada sadece bir tane bu türden bir fiille ilgili tutuklama yapmaktadır. Bunlardan hüküm giyene ise dokuz ayda bir rastlamaktadır.⁴

Fakat buradaki mevzu, tarihsel ve sosyolojik kanıtların, suçla mücadelenin polisin esas mesaisi olmadığını açığa çıkarması değil, Robert Reiner'in belirttiği gibi, bunun böyle olamayacağıdır.⁵ Bir önceki bölümün sonunda tartıştığımız polis projesinin işlevsel farklılaşmasına rağmen, yeni polisi meydana getiren özgün yetkilendirici yasa hiçbir zaman kaybolmamıştır. Egon Bittner'in

4 Bkz. Michael Banton, *The Policeman in the Community* (London: Tavistock, 1964), s. 2, 7, 127; Egon Bittner, "The Police on Skid-row: A Study of Peace Keeping," *American Sociological Review*, Cilt 32, No. 5, 1967, s. 699-715; David Bayley, "What Do the Police Do?," William Salusbury, Joy Mott and Tim Newburn (der.), *Themes in Contemporary Policing* (London: Policy Studies Institute, 1996), s. 31-3; Steven Spitzer and Andrew Scull, "Privatization and Capitalist Development: The Case of the Private Police," *Social Problems*, Cilt 25, No. 1, 1977, s. 18-29; A. Keith Bottomley ve Clive A. Coleman, "Criminal Statistics: The Police Role in the Discovery and Detection of Crime," *International Journal of Criminology and Penology*, Cilt 4, 1976, s. 33-58; Richard V. Ericson, *Reproducing Order: A Study of Police Patrolwork* (Toronto: University of Toronto Press, 1982), s.5-6, 206; Robert Reiner, *The Politics of the Police*, Second Edition (London: Harvester Wheatsheaf, 1992), s. 139-46; Richard V. Ericson and Kevin D. Haggerty, *Policing the Risk Society* (Oxford: Clarendon Press, 1997), s. 19.

5 Reiner, *Politics of the Police*, s. 212.

iddia ettiği gibi, “Sonuç itibariyle polise uygun bir iş haline dönüşmeyecek hiçbir insani problem yoktur veya düşünülemez.”⁶ Kısmen bu nedenledir ki daha genişletilmiş bir polis kavramına ihtiyaç duyuyoruz. Düzen ve vatandaşların davranışlarıyla ilgili tüm kurumlar polisle yakın bir ilişki içerisinde oldukları ve sıklıkla daha genelleştirilmiş bir polis projesinin bir parçası olarak polisle koordinasyon içerisinde çalışırlar. Tıbbi malzeme naklinde, bir trafik kazasından eşini yitirmiş şahıslara birincil destek sağlanmasına ve anayolda gezinen hayvanların temizlenmesine kadar, ortaya çıkan her türlü kötü şöhretli acil durumda polis, ilk sorumlu kurum olarak belirir. Polis kurumu, sürücü ehliyetinden akıl hastalıklarına,⁷ oradan da okul kaçaklarına⁸ kadar herhangi bir şeyle ilgili birçok kurumla kesişim halindedir. Devletin diğer bölümlerine fiziki destek sağlar; kiracıların boşaltılması gibi bir hususta İmar ve İskân Bakanlığı ve İcra Mahkemelerine veya bilgi sağlama noktasında Sosyal Güvenlik müfettişlerine verdiği hizmet bu türdendir. Diğer aktörlerin reddettiği “alengirli işleri” en son çare olarak ele alan bir aktör vazifesi görür.⁹

Polisin, mesaisinin çoğunu suça değil de “yardımcı hizmetlere” harcadığına dair “keşfe,” birçok kişi, polisin bu şekilde düşünülmesi gerektiği ve polisin gelişiminin de bu şekilde olduğu yolunda iddialarla cevap verdi. Başka şekilde söylemek gerekirse, polis *de facto* sosyal hizmetli –bir yorumcuya göre “gizli sosyal hizmet”– olduğu için bu yönde daha iyi yetiştirilmeleri gerekmektedir.¹⁰ Bu, devletin bir polis *gücü mü* yoksa polis *hizmeti mi* sağlaması gerektiği konusundaki tartışmanın zeminidir. Polisin bir hizmet olması gerektiğini savunanlar, bunun hâlihazırdaki durumu resmiyete döküleceği varsayımından hareket etmektedir-

6 Bittner, “Florence Nightingale in Pursuit of Willie Sutton,” s. 30.

7 1959 tarihli Zihinsel Sağlık Yasası, görevli birine, eğer kendisinde “kişinin zihinsel bir hastalıktan madur olduğu izlenimi doğduysa” onu korunmalı bir yere taşıma hakkı vermektedir. 1983 tarihli aynı yasa bu hakkı dokunmadan tanımıştır.

8 Polis, çalışma ve yoksulluk üzerine burada geliştirdiğimiz tartışmaya binaen, “okul kaçığının” burada aylak ve serseriye gönderme yaptığını söylemek uygun olur.

9 Michael Brogden, *The Police: Autonomy and Consent* (London: Academic Press, 1982), s. 23, 206-8; Ericson ve Haggerty, *Policing the Risk Society*, s. 127.

10 Maurice Punch, “The Secret Social Service,” Simon Holdaway (der.), *The British Police* (London: Edward Arnold, 1979).

ler. Buna karşılık bu sav, “hizmet kültürünün,” kanun zoru ile ortaya konan gerçek görevin zayıf bir yansıması olduğu iddiasını savunanlar tarafından karşılanmaktadır. Bu son nokta iki şekilde işleyebilir: Bir yandan, bu konum, zabtetmenin “daha yumuşak” sosyal yardım görevlerinden ziyade, kanun zorunu uygulamak gibi “daha sert” bir görevle ilgili olduğunu düşünenler tarafından savunulmaktadır ki polis memurları da çoğunlukla bu gruba dahildir. Diğer yandan, son yıllarda radikal suç bilimciler ve “yeni sol realistler” “asgari” talepleri hedefleyen bir zabtetme stratejisini destekler oldular: Polis, sadece kanunun ihlal edildiğine dair açık bir kanıt olduğunda müdahale etmeliydi. Polis ancak bu şekilde, gerektiği gibi korunması gereken hukuka ve sivil özgürlüklere dair sorumlu kılınabilirdi. Fakat Reiner’in de belirttiği gibi hizmet-güç tartışması yanlış bir ikiliğe oturmaktadır. Bu iki rol ayrıştırılabilir oldukları kadar birbirleriyle ilişkilidirler. Aslında hem “hizmet” hem de “güç” rolü *düzenin korunması* emrinden kaynaklanmaktadır.¹¹

Polisi bir suç savaşçısı olarak ele alan mitin bu kadar yaygın olması, polis ve kanunla ilgili paralel başka bir mit nedeniyledir. “Kanun” ve “düzen” arasında devamlı suretle kurulan bağlantı düşünüldüğünde, zabtetmek de, kanun üzerinden, düzenle ilişkili olarak ele alınmaktadır. Bu bölümde polis kurumunun sürekli olarak kanunla bir tutulmasının yanıltıcı olduğunu iddia edeceğim. 4. Bölüm’de yapmaya başladığımız gibi, zabtmeyi bir politik idare biçimi olarak düşündüğümüz takdirde, polis erkinin idari doğasını kapsamlı şekilde ele almamız gerekir. Bu, bizi bir şekilde, 1. Bölüm’de ele aldığımız polisin ilk evresine dair izaha geri götürür. Bu izaha göre, zabtetme tarihsel olarak, başka bir şey olduğu kadar, bir idari erk uygulamasıydı da. Bu nedenle bu bölümde, polisi çevreleyen (ve kısmen, hegemonik bir liberalizm tarafından burjuva toplumunun merkezi ideolojisi olarak yaratılan) uçsuz bucaksız hukuki ilişkilere rağmen, polisiye işlev, kanunun olduğu kadar idarenin de çerçevesinden görülmelidir. Modern devlet iktidarının uygulanmasında kanun ve idare arasındaki bütüncül bağlantıyı da göz önünde tutarak,

¹¹ Reiner, *Politics of the Police*, s. 139-146.

söz konusu çerçeve hukuk –ve– idare devamlılığı olmalıdır. Bu, devletin, toplumsal düzenin inşasının bir parçası olarak, sivil toplumu politik olarak yönetmesinin kanun ve idare devamlılığı üzerinden gerçekleşmesi dolayısıyla böyledir. Polisi bu tartışmanın içine dahil etmek, politik idareyi merkez alan bir devlet teorisinin gelişimine katkı sunacaktır.

Tutuklama ve Polis "Hukuksuzluğu"

Liberal demokratik devletin temel haklılaştırma yollarından birisi de hukukilik içerisinde –kanun hâkimiyeti içerisinde– temellenmiş olmasıdır. Bu temel, hem vatandaşların yasaya itaatine hem de devlet erkine getirilen sınırlara işaret eder. Vatandaşın, yasa tarafından kontrol altında tutulan devletin kurumlarından korunduğu konusunda ısrar edilir. Kanun hâkimiyetinin, özel olarak, yürütme aktörlerine kısıtladığı ve engellendiği zikredilir. İktidar, hukukun sınırları içerisinde uygulanmaktadır. "Mevzuatın," bireysel vatandaşın özgürlüklerini, polisin zorlayıcı yetkisine öncel kıldığı söylenir. Bu model, suç önlemenin en önemli polis işlevi olduğu ve bireysel özgürlükler gibi meselelerin ikincil önemde kabul edildiği "suç kontrolü" modelinden ayırt edilir. Bu ayrım üzerine söyleyeceğim çok şey yok. Fakat "mevzuatı," kanun hâkimiyetinin polisin iş yapma tarzına uygulanışı olarak düşünmek mümkündür.¹²

Kanun hâkimiyetinin temel bir özelliği, vatandaşların keyfi tutuklama ve hapisten azade kılınmaları ve gözetim altındaki şüphelilerin iyi muamele görmeleridir. 1984 tarihli *Polis ve Suç Kanıtı Kanunu*'na [Police and Criminal Evidence Act-PACE] kadar, Britanya'da tutuklama ve sorgulama ile ilgili ana hatlar (polisin talebiyle) 1912'de ilk kez kaleme alınan ve 1918, 1930 ve 1964'de düzeltilen *Yargıçların Kuralları*'nda [Judges' Rules] bulunuyordu. Kurallar, polis yetkileri ve sivil haklar arasındaki hattı gönüllülük ölçütüne göre tarif ediyordu. İtirafı veya açıklamalar, ancak gönüllü olarak verildikleri takdirde kanıt olarak kullanılabiliyorlardı. Yargıçların Kuralları, gözetim altındaki polis soruşturmasını, şüphelinin iradesine muhalif olarak itirafı-

12 H. Packer, *The Limits of the Criminal Sanction* (Stanford University Press, 1968).

nın zorla veya kandırılarak alınmadığı müddetçe geçerli kabul ediyordu. Tehdit veya aldatmaya başvurulmasını yasaklıyor ve diğer birçok şeyin yanında, tutuklu kişinin ikaz edilmeden ve bir avukatla özel olarak görüşme hakları bulunduğu konusunda uyarılmadan sorgulanamayacaklarını şart koşuyordu.

Bu, çoğu açıdan, genel olarak sorgulamayı çerçeveleyen kamu hukuku ilkesinin tekrarıydı, bu ilkeyi gözetim altındaki sorgulamaya da uygulamaya yönelik bir girişimdi. Tutuklama yalnızca, şüphelinin yargıcın önüne getirilmesine ve yargıcın da herhangi bir davanın sürdürülüp sürdürülememesi gerektiğine karar vermesine yarayan bir mekanizmaydı. Bu, tutuklamanın, adli soruşturmanın başlangıcı değil, sonucu olduğu anlamına geliyordu. Tutuklama, daha önceki bölümlerin hukuki kontrolünü ve polisin sadece yasanın otoritesine göre davrandığını yansıtan bir gerekçeyi icap ettiriyordu. Polis eyleminden beklenen, *Wright Mahkemeye Karşı* (1825) kararında onaylandığı gibi, tutuklanan şüpheliyi yargıcın karşısına çıkarmaktı. Bu, gözetim altında bulunanı sorgulamanın kendisinin, gönüllülük ilkesine zıt bir şekilde, zorlayıcı ve bu nedenle de hukuksuz olduğu görüşüyle uyumluydu. Uygulamada bu durum, polisin hukuken, tahkikat veya şüpheliyi sorgulama amaçlı tutuklama yapamayacağı anlamına geliyordu. *R. Gavin'e Karşı* (1885) davasında mahkeme “Bir kişi gözetim altında olduğunda polisin ona soru yöneltme hakkı olmadığını,” belirtiyor ve böylelikle Lord Brampton’un, *Vincent’s Police Code*’a yazdığı 1882 tarihli etkileyici önsözünde ortaya koyduğu görüşü onaylamış oluyordu; polis memurlarının görevi “Sadece tutuklamak ve güveli bir biçimde gözetim altında tutmak,” idi. “Bir polis memuru için, suçlanan herhangi bir kimseyi işlediği iddia edilen suça yönelik herhangi bir şey söylemeye zorlaması çok yanlış,” idi. Bu karar Yargıçların Kuralları’nı besledi. 1970 gibi geç bir tarihte Lord Devlin, polisi, “Sorgulama yapmadan önce tutuklama yanlışını yaptığı,” için eleştiriyordu. Fakat buna paralel bir şekilde, yeni polis on dokuzuncu yüzyılda kovuşturmaya giderek hâkim olmaya başladı: On dokuzuncu yüzyıl ortasında polis, davaların büyük bir bölümünde, kovuşturma yürütmek gibi yasal veya kamu hukukundan kaynaklanan

bir erke sahip olmadığı halde, kovuşturucu gövde haline geldi. Polis böylelikle sadece saldırganı yakalamıyor, ona karşı açılacak davayı da hazırlıyordu. Başarılı bir mahkumiyete dair gidecek artan ilgiyle beraber, polis, mahkumiyet olasılığını artırmaya yönelik tasarlanmış uygulamalara bağımlı kılınmış oldu. Ayrıca şüphe üzerine, kovuşturma için yeterli kanıtın sağlanabileceği umuduyla şüphelileri sorgulamak için tutuklamalar gerçekleştirilmeye başladı. David Dixon'un belirttiği gibi, "Polisten, tutuklanmış şüphelileri, sorgulamak için merkeze götürmek ve yargıç önüne çıkmadan suç isnat etmek gibi uygulamalar türedi." Dixon akabinde ekliyordu: "Uygulamadaki muazzam derecede önemli değişim için yasada herhangi bir değişiklik yapılmadı." Tutuklama ve suç isnat etmek gibi temel kavramlar ne oldukları belirsiz hale geldiler.¹³

Polisin, şüphelileri yargıç önüne çıkarmadan önce sorgulamayacağını belirten yasal gerekliliklere rağmen, çok geçmeden polisin tam da bunu yaptığı aşikâr hale geldi. Polis Yetki ve Usûlleri Hakkında Kraliyet Komisyonu'nu 1929 yılında, sorgulama için alıkoymanın "Metropolitan Polisi'nde hiç de az rastlanır bir uygulama olmadığını," aynı durumun kırsal kentlerde de ara sıra meydana geldiğini rapor ediyordu. Aynı rapor, "Herhangi bir suç veya saldırı isnadı nedeniyle gözetim altında bulunan bir kimsenin sorgulanmasına izin verilemeyeceğini," tekrar ediyor ve Lord Brampton'un önerisine "en iyi uygulama" olarak işaret ediyordu. Aslına bakılırsa, Metropolitan Polisi'nin kendisi komisyona sunduğu kanıtta, tutuklamayı, ileri soruşturma için alıkoyma yöntemi olarak kullandığını rahatça itiraf ediyor ve ciddi bir suçun hemen arkasından "Olağan şüphelileri topladıklarını," söyleyecek kadar ileri gidiyordu. Komisyon üyeleri bu durumun hukuksuz olduğuna inandıkları halde devam ediyorlardı.

---

13 David Dixon, *Law in Policing: Legal Regulation and Police Practices* (Clarendon Press, 1997), s. 130; ayrıca bkz. Satnam Choong, *Policing as Social Discipline* (Clarendon Press, 1997), s. 9-10. İlk evrelerdeki suiistimal olaylarının bir dökümü için bkz. Wilbur R. Miller, *Cops and Bobbies: Police Authority in New York and London, 1830-1870* (University of Chicago Press, 1977), s. 74-7. Davacı olarak polisin ortaya çıkışı için bakınız Douglas Hay ve Francis Snyder, "Using the Criminal Law, 1750-1850: Policing, Private Prosecution, and the State," Douglas Hay and Francis Snyder (der.), *Policing and Prosecution in Britain, 1750-1850* (Clarendon Press, 1989).

Houghton ve Franciosy'de polis, bir şüpheliyi beş gün boyunca, her türlü iletişimini engelleyerek alıkoyması nedeniyle, Yargıçların Kuralları'nı "Pervasızca görmezden gelmekle," eleştiriliyordu. 1979'da dava önüne geldiğinde temyiz mahkemesi, "Polis memurları sadece saldırı durumunda tutuklama gerçekleştirebilirler(...) biri hakkında inceleme yapmak için o kişiyi tutuklama yetkisine sahip değillerdir."¹⁴ Fakat bu "resmi" ve sözüm ona "yasal" konuma rağmen, kuram ve uygulama arasındaki mesafenin açıldığı aşikârdı: Polis tarafından gerçekleştirilen soruşturmanın olağanlığı aleni bir hal almıştı. Böylelikle, Yargıçların Kuralları ve soruşturmanın yasallığı üzerine resmi konum ile polisiye uygulama arasında bir gerilim ortaya çıkmış oldu. Fakat kritik olan şudur ki, bu gerilim her zaman için polisiye uygulama lehine çözüldü. Satnam Choong'un da gösterdiği gibi, polisiye tutuklama ve sorgulamayla ilgili genel eğilim, polisin kendisine, kanunun ona vermediği erki vehmederek, şüpheliler üzerindeki baskısını artırdığını gösteriyordu. Daha sonraki polis şefleri, açıkça, gerekli olduğunu düşündükleri yetkileri kendilerine atfettiklerini itiraf ediyorlardı. Sir Robert Mark, bir keresinde rahatça, "Kanunların çevresinden dolanmada ahlaki bir haklılaştırma," olduğunu ifade ederken, bir diğer komisyon üyesi, Sir David McNee, Kraliyet Komisyonu üyeleri önünde polisin kanunları pervasızca hiçe sayışını sergiledikten sonra, polisin, kanun ve Yargıçların Kuralları dışında bir takım erkleri *de facto* [fiilen] kullandığı için, *de jure* [hukuken] olarak da bu erklerle donatılması gerektiğini iddia ediyordu. Polis uygulamada, "kanun hâkimiyeti" ilkesince izlenmesi öngörülen hukuki gereklilikleri göz ardı ediyordu. Mark'ın ve McNee'nin, potansiyel olarak anayasa ve kanun dışı davranışların liberal demokratik toplumlarda itidal ile karşılanması yönündeki itirafları, polisin itibar ve gücüne işaret etmekteydi.¹⁵ Yetkili kılınmadığı uygulamalarla iştigal ederek yetki alanını genişletme

14 Alıntılanan Choong, *Policing as Social Discipline*, s.10; Dixon. *Law in Policing*, s.143.

15 Choong, *Policing as Social Discipline*, s. 11-16, 34 (Mark and McNee cited s. 13); ayrıca bkz. John Baxter ve Laurence Kofman, "Introduction," John Baxter and Laurence Kofman (der.), *Police: The Constitution and the Community* (Abingdon, Oxon: Professional Books, 1985), s. 1; Reiner, *Politics of the Police*, p, 82.

süreci, polisin; yargıçları, politikacıları ve kamuyu, yaptıklarının suçu azaltmak için gerekli olduğu noktasında ikna ederek eylemlerini meşrulaştırmaya yönelik eşgüdümlü bir çaba ile yan yana gidiyordu. Araştırmalar göstermektedir ki çoğu polis memuru, kanun hâkimiyetinin polisiye vazifeye tam olarak tatbik edilmesinin, bu işi imkânsızlaştıracağına inanmaktadır.

Britanya’da polisiye uygulamanın kanun hâkimiyeti ile arasının iyi olmadığı anlaşıldığında, bununla baş etmek üzere iki yol belirdi. Her iki durumda da polisiye uygulama kazançlı çıkıyordu. İlk durumda, yargı basitçe polise boyun eğiyordu. Choong’un da belirttiği gibi, temyiz mahkemesinin, hiçbir uyarı yapılmadığı için yargıcın bir itirafı reddetmesi gerektiği temelinde geri çevirdiği hiçbir hüküm yoktur. Avukata erişimi kanunsuz olarak reddetme nedeniyle geri çevrilmiş bir hüküm de yoktur. *Houghton ve Franciosy*’de polisin Yargıçların Kuralları’nı pervasızca göz ardı etmesini hararetli bir şekilde eleştirmesine rağmen, temyiz mahkemesi, şüpheli yakalandığında elde edilen itirafın kabul edilebilir olduğunda mahkeme yargıcı ile aynı fikirdeydi.

Bu durumla baş etmenin ikinci yoluysa, kanunun polisiye uygulamanın sonucu olarak dönüşmesiydi; ilkin Yargıçların Kuralları’nın değişimi, sonra önemli hukuki icatlar, en nihayetinde de yeni kanunlaştırma üzerinden. Böylelikle polis, “yasal” davranışının sınırlarını kanunun kendisinin dönüşümüne kadar devamlı suretle genişletti. Birkaç örnek yeterli olacaktır: Daha önce gördüğümüz gibi, tutuklama daha önceleri hukuki bir gerekçelendirme olduğunda yasaldı; ancak bugün polis açısından herhangi bir onay aramak az rastlanır bir iştir –*Suçla Dair Hukuk Yasası* (1967) “tutuklanabilir saldırı” kavramını yaratmış ve PACE’de yeniden yasallaştırıldıktan sonra, polisin herhangi bir yetkiye gereksinim duymadan tutuklama yapabilmesine yaramıştır. 1964’de ortaya çıkan yeni Yargıçların Kanunu, itham edilmeden önce tutuklanmış şüphelinin sorgulanmasına açık onay vermiştir, bu durum PACE’de resmîyete de dökülmüştür (soruşturma için tutuklama ve alıkoymaya cevaz veren 37. Bölüm). Hükme varmak için kanunsuz bir biçimde alıkoyma soruşturma Yargıçların Kuralları’nda meşru kılındı ve daha sonra hukuki uygulama

haline getirildi –*Holgate-Mohammed, Duke’a Karşı’da* (1984), daha sonra PACE’de. Yetki belgesi olmaksızın kanıt aramaya ve elde etmeye yönelik kurallar, önce Lord Denning tarafından *Ghani, Jones’e Karşı’da* (1970), daha sonra da *Garfinkel, Metropolitan Polis Komisyon Üyelerine Karşı’da* (1972) dile getirilen akla uygunluk temelinde genişletildi. Polis memurlarının yalnız başlarına değil de, yasaya aykırı olarak kanıtları hep beraber hazırlamaları, bu uygulamayı hukuki hale getiren özel bir kuralın ortaya çıkışına kadar devam etti (Bass, 1953). Polisler kendilerine, ilkin yargı yoluyla (*Ghani, Jones’a Karşı*), daha sonra da parlamento onayıyla (PACE’de) hukuki onay verilene kadar evleri hukuksuz bir şekilde aradılar. Polis parlamentonun çıkardığı yasaları uygulayacağına, parlamento mevcut polisiye uygulamaları yasal hale getiren yasalar yapıyordu. “Yasal reform” çoğunlukla polisin işlevsel uygulamalarının üretimi ve yasallaştırılmasından daha fazla bir şey değildi.¹⁶ Yasa, polis erkinin tatbikine uyum göstermek için yeniden yazılıyordu. Daha sonra ele alacağımız gibi yasa, polisiye uygulamaya uymak için yeniden yazılırken, polis erkinin tatbikini meşrulaştırıyor, gizemli ve akılcıl kılıyordu.

Bazıları, polis usûlleriyle ilgili genel eğilimin, polisin kanunun öngörmediği yetkileri kendisine atfettiğini ve şüphelilerin haklarını sistematik olarak göz ardı ettiğini göstermesinden dolayı, polis “hukuksuzluğundan” bahsetmenin ya da polisi “kanunun ötesinde” tanımlamanın anlamlı olduğunu iddia ettiler.¹⁷ Daha sonra ele alacağımız üzere, soldan birçok kimse çözümün polis üzerinde kanun hâkimiyetini daha sağlam tatbik etmek olduğunu savundu. Polis memurlarının “mevzuat” tarafından yapmak istediklerini yapmak konusunda nadiren engellendiğini ve “kanun hâkimiyetinin genellikle polis erkiyle ilgili olarak işlemediğini”¹⁸ söylemek doğru olabilirse de, polisin davranışları

16 Mike McConville, Andrew Sanders ve Roger Leng, *The Case for the Prosecution: Police Suspects and the Construction of Criminality* (Routledge, 1991), s. 177; Andrew Sanders and Richard Young, *Criminal Justice* (Butterworths, 1994), s. 124.

17 Choong, *Policing as Social Discipline*, s. 34. McConville, Sanders ve Leng, *Case for the Prosecution*, s. 175, 188-9; Tom Bowden, *Beyond the Limits of the Law: A Comparative Study of the Police in Crisis Politics* (Harmondsworth: Penguin, 1978); Ivor Jennings, *The Sedition Bill Explained* (New Statesman and Nation, 1934), s. 11.

18 Andrew Sanders ve Richard Young, “The Rule of Law, Due Process and Pre-trial

genellikle yasal olarak sınıflandırılabilir. Sanders ve Young'un belirttiği gibi, bu, yasanın devlet aktörlerinin (gördüğümüz gibi, özelde polisin) bir ürünü olmasının veya yasanın, polisin istediğini yapmasına uyum gösterecek kadar *esnek* olmasının sonucudur.¹⁹ Önümüzdeki iki alt bölüm bu iki hususla ilgili olacaktır.

İdare ve Polisin Mantiğı: Takdir Yetkisi

Takdir yetkisinin polis erkinin temel bir özelliği olduğu genel kabul görmüştür. Rowan ve Mayne, 1829'da yeni polisler verilen Genel Yönergelere takdir yetkisini sokmuşlardı. Onlar bunu, "Bireylerin akıl ve takdir yetkilerine mutlaka bir şeyler bırakılması gerekir," diyerek ifade ederken, Chadwick gibi merkez figürler yeni otoritenin seçimlik erkini savunmaktaydılar. Lord Scarman ise, daha yakın bir zamanda "Takdir yetkisinin uygulanışının polisiye uygulamanın merkezinde bulunduğunu," belirtmiştir.²⁰ On dokuz ve yirminci yüzyılların büyük bir bölümünde, genel olarak seçimlik polis erkleri göz ardı edilmiştir, zira basitçe polisin kanun hâkimiyetine göre ve "yasal" sınırlar içerisinde davrandığı varsayılmıştır. Fakat artık polisin işlevinin, takdir yetkisinin polisin rolündeki yerini anlamadan anlaşılamayacağı gayet açıktır. Bu, ilkin, "Kanunu uygulayan aktörlerinin takdir yetkisi neredeyse mutlak olduğu," için böyledir.²¹ İkinci olarak, "polisin özerkliği" ilkesi uyarınca, tek tek her polis memurunun, üstlerinin emirlerini dikkate almaksızın, ister tutuklama ister sorguya çekme isterse de kovuşturma şeklinde olsun, kanunu uygun gördüğü gibi uygulama hak ve yükümlülüğü olması nedeniyledir. Mike Brogden'in belirttiği gibi, "İronik olan, diğer mesleklerde olanın tam tersi olarak, en alttakilerin en altının –sokaktaki polis

---

Criminal Justice," *Current Legal Problems*, Cilt 47, No. 2, 1994, s. 125-56, s. 154; Egon Bittner, *The Functions of the Police in Modern Society: A Review of Background Factors, Current Practices, and Possible Role Models* (NY: Jason Aronson, 1975), s. 34; Gary T. Marx, *Under Cover: Police Surveillance in America* (University of California Press, 1988), s. 190: "Pratikte prsoedürün günümüzdeki polisiye uygulama ile alakası sınırlıdır. Bu, adalete dair evrensel hissi çok edici durumlarda da böyledir."

19 Sanders ve Young, "Rule of Law, Due Process and Pre-trial Criminal Justice'.

20 Edwin Chadwick, "The New Poor Law," *Edinburgh Review*, 63, 1836, s. 487-537, s. 528; Lord Scarman, *The Scarman Report: The Brixton Disorders 10-12 April 1981* (Harmondsworth: Penguin, 1982), s. 4.58.

21 Sanders and Young, *Criminal Justice*, s. 209.

memurunun- işi sırasında takdir yetkisini en üst düzeyde uygulayabilen olmasıdır.”²² Üçüncü olarak da, takdir yetkisini çevreleyen meselelerin tanımlanması polis erkinin temel özelliklerine de açıklık getireceği için böyledir.

Soldan çoğu kimse, haklı olarak, takdir yetkisinin nasıl ayrımcılığa yol açtığına işaret etmiştir; her iki kelime de aynı kökten gelmektedir ve bu kök; ayırmaya, ayırt etmeye ve hüküm vermeye gönderme yapmaktadır. Polisin takdir yetkisi, tanıımı itibarıyla, belirli bir sosyal bağlam içerisinde kimin sapkın olduğunu ve bu sapkınlığın nasıl kontrol edileceğini belirlemektedir. Bazı yasalar bir gruba, diğerine nazaran daha sıkı uygulanabilirken, bazen de düzeni koruyucu belirli teknikler değişik gruplar için kullanılabilir. İhtiyari olarak uygulamaya sokulan değerlerin hâkim sınıflinkilerle uyumlu olduğuna dair yeterli kanıt vardır. Tarihsel olarak ve polis talimatnameleriyle de uyumlu olarak, polisin ihtiyari yetkisi, polis tarafından “düzensizlikle” özdeşleştirilmesi daha olası olan işçi sınıfı aleyhine ayrımcılıkta kullanılmıştır. 1869-71 döneminin “mutat” suçlarla ilgili yasaları, yerel düzenlemeler ve en kötüsü de 1842 tarihli Serserilik Yasası gibi çeşitli polis yasaları polisi büyük çapta seçimlik yetkilerle donatmıştır. Bir önceki bölümde de bahsedildiği üzere, Serserilik Yasası polise, maksatlı aylıklık temelinde gözaltına alma yetkisi verirken, 1869 Mutat Suçlular Yasası ve 1871 Suçun Önlenmesi Yasası, birden fazla olaydan dolayı mahkûmiyet giymiş (ve bu nedenle “mutat suçlular” –ya da “suçlular sınıfının” bir üyesi haline gelmiş) kişileri tutuklama yetkisini tanımaktaydı. Gatrell’in de söylediği gibi, takdir yetkisi uygulamada grup odaklıydı ve böyle olması amaçlanmıştı. Polisle ilgili erken talimatlar, bu türden bir erkin hedefinin hangi grup olduğu konusunu, polisin dikkatini işçi sınıfına odaklayarak, gayet açık hale getirmektedir.²³ Daha

22 Mike Brogden, *On the Mersey Beat: Policing Liverpool Between the Wars* (Oxford: Oxford University Press, 1991), s. 92. James Wilson, *Varieties of Police Behaviour* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1968), s. 7: “Polis bölümünün özel bir imtiyazı vardır(...) hiyerarşide aşağı doğru indikçe takdir yetkisi artar.” Bu durum polisi en yakın politik kardeşinden, ordudan, ayırır. Orduda en alt kademelerin takdir yetkisi yoktur ve tepeden gelen emirlere açıkça uyarlar.

23 Gatrell, “Crime, Authority and the Policeman-state,” s. 278. Also Clive Emsley, *Crime and Society in England 1750-1900* (London: Longman, 1996), s. 23.

yakın zamanda gerçekleştirilmiş muazzam miktardaki araştırma polisin takdir yetkisinin ırksal dinamiklerini ortaya koymuştur: İstatistiksel olarak genç siyahların diğer gruplara göre, polis tarafından durdurulma olasılıkları çok daha fazladır. Bazı takdir yetkisi kullanımları bazı gruplar üzerinde kanunun uygulanışının dozunu yüksek tutarak ayrımcılık uygularken, bazı yasaların uygulanışının sistematik olarak gözetilmeyişi de diğer grupları korumak konusunda zafiyete yol açmaktadır. Buna dair en açık örnek, hane içerisinde erkeğin kadın üzerinde uyguladığı şiddetle müdahale etmemek, şiddet uygulayanı tutuklamamak, suçlamamak ve cezalandırmamak yönündeki polis kararlarıdır.²⁴ Her halükârda, uygulamada “takdir yetkisi,” kanunun uygulanması ve düzeninin korunması hususlarında seçimle beliren bir ayrımcılığı içermektedir.

“Polis yasaları uygulamaktadır,” demek, polisin davranışını yasal kodlardan çok daha fazla belirleyen muazzam ölçekteki takdir yetkisini dikkate almamak anlamına gelecektir.²⁵ Tutuklamayla ilgili olarak, örneğin, şüphelileri yolda durdurup arayabilecekleri ve tutuklayıp karakola götürülebilecekleri açıktır; gerekçeli tutuklama halleri dışında, tutuklama tamamen polis memurunun takdir yetkisine bağlı bir olaydır. Bunun da ötesinde, polis, şüphelinin bedenini ve mülkiyetini kontrol altına almadaki azami takdir yetkisine sahiptir. Mülkiyetin aranması, şüphelinin karakolda 36 saate kadar kodeste tutulması, davanın hangi hızda ele alınacağı, şüphelilerin izinsiz sorguya çekilmesi, kişisel eşyalarının alınması, elbiselerinin çıkarılması, vücut deliklerinin incelenmesi, parmak izinin zorla alınması, saçlarının kazınması, ağzının içinin ve tırnaklarının altının temizlenmesi gibi hususlarda polis yetki sahibidir. Polis ayrıca egzersiz, battaniye, sigara, yemek ve içecek konularında da yasaklayıcı olabilir.²⁶

24 Duncan Campbell, “Police Stop Blacks Eight Times More than Whites,” *The Guardian*, 27 July 1998; Susan Edwards, *Policing “Domestic” Violence: Women, Law and the State* (London: Sage, 1989), s. 81-110.

25 Carl B. Klockars, *The Idea of Police* (London: Sage, 1985), s. 92.

26 *The Police and Criminal Evidence Act 1984* (London: Sweet and Maxwell/Police Review, 1985), bölümler 41, 42, 54, 55, 61, 62; İçişleri Bakanlığı Bülteni 22/92, ve 1994 Kriminal Adalet ve Kamu Düzeni Yasasıyla yürürlüğe konan PACE bölümleri 63 ve 65, alıntılan Choong, *Policing as Social Discipline*, s. 98, 219.

Bu türden uygulamaların polis tarafından usûlüne göre gerçekleştirilmesi gerektiği halde, yasalar, erkin tamamen devlete ait olduğunu ve polis teşkilatı tarafından uygulamaya sokulduğunu vurgulamaktadırlar. Takdir yetkisi bir suçu tamamen görmezden gelmekten çok şiddetli ve merhametsiz eylemlere kadar değişik davranışları içerebileceği için, Rodney King'in Los Angeles'da dövülmesi gibi olaylar, polisin seçimlik yetkisi dolayısıyla meşru kılınabilmektedir.²⁷

Takdir yetkisinin ayrımcı doğasının nedenleri, düzeni korumak için polise verilen yetkilerin ve bu işle ilgili yasaların hoşgörülü yapısında yatmaktadır.²⁸

Kendisine şüpheli muamelesi yapılan vatandaş kendisini kuşatan haklardan soyunmuş haldedir, polis üzerinde yasal olarak kontrolü ele alabilir ve bedeni ile aklı üzerinde çalışabilir. Yasa şüpheliyi, dokunulmaz haklara sahip olarak tanımamakta; onu, herhangi bir suçlama veya mahkeme olmaksızın aramakta, tutuklamakta ve alıkoymaktadır. Yasa, şüphelinin polis sorgulamasına cevap vermemesi veya tutuklandığında tartaklanmaması gibi dokunulmaz bir hakka işaret etmemektedir. Bunun yerine, polisin şüpheliye neler yapabileceğini ilân eder şekilde konuşmaktadır.²⁹

Takdir yetkisinin polis erkinin uygulanışının bu denli ayrılmaz bir parçası olması, bizlere polis ve polisin devlet erki ile olan ilişkisi üzerine önemli bazı şeyler söylemektedir, zira takdir yetkisi genel olarak devlet erkinin de temel bir özelliğidir. Bu nedenledir ki bu, genelde modern liberal refah devleti, özelde de politik idarenin kurumları ile ilgili tartışmalardaki önemli mevzulardan birisi olmuştur. Liberal hukuk bilimi, takdir yetkisini, tamamen hukuki kararlar içerisindeki yeri itibarıyla ele almaya eğilimliyken,³⁰ polisiye takdir yetkisi ancak, zabtettmeyi, hukuki

27 Ağırlıklı olarak King'in vücuduna inen 53 darbeyi gösteren video kanıtlarına dayanan davada jüri, saldırının vuku bulmadığına kanaat getirmiştir. P. A. J. Waddington'un, *Policing Citizens* (London: UCL Press, 1999), s. 179'de belirttiği gibi, "Birini duyarsızca dövmek, yasal nedenlerden dolayı uygun veya gerekli ise, polis bu eylemi uygunluk içersinde yerine getirebilir."

28 Doreen McBarnet, *Conviction: Law, the State and the Construction of Justice* (London: Macmillan, 1981), s. 35.

29 Choong, *Policing as Social Discipline*, s. 217.

30 Örneğin bkz. Ronald Dworkin, *Taking Rights Seriously* (Duckworth, 1978), s. 31-9.

erkin bir biçimi olarak algılamamanın aleyhine politik idarenin bir biçimi olarak algılayarak anlaşılabilir. Çünkü takdir yetkisinin uygulanması, hukuki olduğu kadar *yönetsel* [executive] bir işlevdir de. *Şaban Bin Hüseyin, Chong Fook Kam'a Karşı* kararında (1970), Lord Devlin, "Makul bir şüphe üzerine tutuklama yetkisini tanımak, bunun her zaman ve düzenli olarak uygulanacağı anlamına gelmez. Bunun yönetsel bir takdir yetkisi olduğu anlamına gelir," yorumunda bulunmuştur. Bu ise bize, polisiye takdir yetkisini genel olarak idare kavramı altına yerleştirme olanağını vermektedir. *Holgate-Mohammed, Duke'e Karşı* kararında (1984), Lordlar tutuklama yetkisinin yönetsel bir takdir yetkisi olduğunu, takdir yetkisinin polis tarafından uygulanışının (bu davayla ilgili olarak hatalı bir tutuklama iddiası) idari memurlar tarafından uygulanandan farklı olmadığını tasdik etmişlerdir. Polis memurunun, yasal olarak "yönetsel bir takdir yetkisi" kullandığı kabul edilmiş (1967 Ceza Hukuku Kanunu'nun 2 (4) bölümü, daha sonra PACE'nin 24 (6) bölümü) ve böylelikle eylemleri, idari eylemlere uygulandığı gibi, makul olmama ilkesi çerçevesinde işlem görmüştür. Lustgarten'ın belirttiği gibi, polis memuru burada yönetsel memur muamelesi görmekte ve herhangi bir seçimlik yetkinin kullanımına uygulanan hukuki çözümlemeye tâbi tutulmaktadır. Polis memurunun, üniforma giymiş ve kanunu uygulayan bir vatandaş olarak görülmektense, ne için varsa ona göre tanınması gerekir: idari veya yönetsel erki uygulayan bir devlet memuru –bir tür "Sokak düzeyinde idare."³¹ Bir an için attığımız adımları geriye doğru sürersek, daha önce tartışılan polis faaliyetlerinde söz konusu olan bazı polis eylemlerinin teknik olarak yasa dışı olması değil, idari kural ve usûllere göre düzenlenmiş olmalarıydı. Yargıçların Kuralları yasa değil, yargıçların kendilerinin de bildiği gibi, yargı ve yürütme tarafından onaylanan idari rehberlik ilkeleriydi.³² Polis uygulamalarının neden

31 Laurence Lustgarten, *The Governance of Police* (London: Sweet and Maxwell, 1986), s. 10, 15, 30, 68-70; also Christopher L. Ryan ve Katherine S. Williams, "Police Discretion," *Public Law*, 1986, s. 285-310; Michael Lipsky, *Street-Level Bureaucracy: Dilemmas of the Individual in Public Services* (NY: Russell Sage Foundation, 1980).

32 Örneğin Lord Devlin 1960'da, "Yargıçların Kuralları'nın, yasal erki kısıtlamak için değil, polise rehberlik etmeleri için oluşturulduğunu" belirtmiştir. *R. Prager'e Karşı*'da

olduğu ve daha sonra suça dair usûlde önemli değişimlere yol açacak olan değişiklikler, bu nedenle, idari kural koyma yetkisinin olağan dışı kullanımlarını içermektedir.

Takdir yetkisini anlamanın yolu, *yapısal olarak yasal güç tarafından sağlanıyor* olsa bile, onu özellikle *idari hukuk* bağlamına oturtmaktan geçmektedir. *Holgate-Mohammed, Duke'e Karşı*'da Lord Diplock, yönetsel bir işlev olarak takdir yetkisinin, bu yetkinin makul olarak uygulanmasını vazeden idare hukukunun temel ilkelerine göre uygulanması gerektiği yorumunda bulunmuştur. Fakat polisin takdir yetkisini kullanması açık bir şekilde idare hukukuna tâbi olarak da görülmemiştir. Bu, mahkemelerin özellikle, hareket düzenleme özgürlüğe müdahale etme konusunda isteksiz olmasıyla ilgili değildir. Kenneth Culp Davis'in, seçimlik yetki üzerine klasik izahında bir süre önce iddia ettiği gibi, "idare hukuku" veya "idari aktör" gibi geleneksel yasal sınıflandırmalar polis kurumunu alışlageldiği üzere dışlamıştır; hâlbuki seçimlik yetkinin en büyük yoğunlaşmasının polis memurlarının elinde gerçekleştiğini düşünecek olursak, bunların idare hukukunun ilkelerine göre anlaşılması gerekir.³³ Polisiye takdir yetkisi diğer kamu görevlilerinin kullandığından, sadece, taşıdığı özgül insani ilişkilerin nitelikleri ve uygulandığı mekânlar nedeniyle farklılaşmaktadır. Bir şekilde daha "yasal" bir süreç olduğu için değil.

Takdir yetkisini çevreleyen yasal belirsizlikler olağandışı değildir, idare hukukunun garipliklerinin bir ürünüdür. Yasa, "makul şüphe" kuralı içerisinde, polise geniş seçimlik erk kullanmaya izin verecek kadar esnektir –durdurma, arama ve tutuklama yetkileri, örneğin, "makul şüphe" standardının ötesinde

---

da (1972), Kuralları ihlal ederek yapılmış bir itirafın geçersiz sayılamayacağını, zira bunun "Yargıçların Kuralları'nı yasanın kurallarına üstün tutmak" anlamına geleceği belirtilmiştir; alıntılanan McBarnet, *Conviction*, s. 67. Sanders and Young, *Criminal Justice*, s. 124'de, Yargıçların Kuralları uyarınca, polisin şüpheliye hukuki yardım almakla ilgili haklarını hatırlatmasının yalnızca "idari bir talimat" olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca bkz. Sanders and Young, "Rule of Law, Due Process and Pre-trial Criminal Justice," s. 128-9; Dixon, *Law in Policing*, s. 135; Choong, *Policing as Social Discipline*, s. 13-18.

33 Kenneth Culp Davis, *Discretionary Justice: A Preliminary Inquiry* (Urbana: University of Illinois Press, 1971), s. 222.

bir kontrol sistemine tâbi değildir. Fakat ne herhangi bir yasada ne de içtihadı bir kararda “makul şüphenin” bir tanımı vardır. “Makullük” kavrayışı, bunun yerine, *Associated Provincial Picture Houses, Wednesbury Corporation’a Karşı*’da (1984) oluşturulan “Wednesbury Kuralları”na göre anlaşılmış, yönetsel memurlara da uygulanan standartlara göre değerlendirilmiş ve idare hukukunun ilkelerine göre ölçülmüştür.³⁴ Bu durum polise açıkça istediği gibi kullanabileceği güçler vermektedir: “Makul olmamanın, mantığı veya kabul gören ahlak standartlarını hiçe sayması hasebiyle aklı başında hiçbir kişinin varamayacağı kararlara,” uygulandığı söylenegelmıştır.³⁵ Bu nedenle, bir davalının, durdurulup arandığı bir durumda, “Şüphenin makul temelini” sorgulaması için pek az dayanağının olması şaşırtıcı olmayacaktır: Önemli bir araştırma göstermiştir ki, makul şüphe ölçütü hem “hızlı hareket etmeyi” hem de “yavaş hareket etmeyi” içermektedir.³⁶ “Soruşturmasında polise yardımcı olmamak,” “engellemek,” “gözaltına direnmek” gibi polisin vatandaşlarla etkileşimini belirleyen diğer kategoriler gibi, “makul şüphe” de polis erkinin tatbikinin gizlenmesinden başka bir şey değildir. Bunlar, belirli karşı karşıya gelme tarzları oluşturması için polise geniş seçimlik yetkiler sağlar. Sistemdeki zayıf noktalar olmak bir yana, bu türden etkenler, gerçekte, işlevsel gücün kaynaklarıdır; zira bu durum, belirli yasaların belirli ihlalleri için bir arayış içinde olmaksızın, polisin yasaları, düzeni korumaya dair genel emrin bir parçası olarak kullandığı anlamına gelir.³⁷ Takdir

34 Dixon, *Law in Policing*, s. 142; Sanders and Young, *Criminal Justice*, s. 99.

35 *Council of Civil Service Unions v. Minister for the Civil Service* (1984), alıntılan D. J. Galligan, *Discretionary Powers: A Legal Study of Official Discretion* (Oxford: Oxford University Press, 1986), s. 263.

36 David Smith and Jeremy Gray, *Police and People in London*, Cilt. IV: *The Police in Action* (London: Policy Studies Institute, 1983), s. 232. Bu geniş yorumlama ve “makul şüphenin” kullanımı dikkate alındığında, durdurma ve aramaların çokluğu bizleri şaşırtmamalı: 1998’de Britanya’da polis 1.050.700 kişiyi durdurmuş ve aramış, bunlardan sadece yüzde onu tutuklama ile bitmiştir; “Stop and Search at Record Level,” *The Guardian*, 23 Ocak, 1999. Mike Davis, *City of Quartz: Excavating the Future in Los Angeles* (London: Vintage, 1992), s. 272’de, Los Angeles’da kırmızı ayakkabı bağının kullanılmasının tutuklama için neden olarak kullanıldığını belirtmiştir.

37 Bkz. McBarnet, *Conviction*, s. 167; and “Legal Form and Legal Mystification: An Analytical Postscript on the Scottish Criminal Justice Act, the Royal Commission on Criminal Procedure, and the Politics of Law and Order,” *International Journal of the*

yetkisi, erkin, yasadan mesafeyle kullanımının önünü açar; yasa bu durumda, yine kendi simgesel ve politik önemi sayesinde onaylanmış bulunan idarenin erkine boyun eğmiş durumdadır.

Bu, sosyal güvenliğin diğer kurumlarında işleyen takdir yetkisinin rolüyle tamamen uyumludur. 1834'den itibaren politik idare şekillerinin ortaya çıkması ve gelişmesi, polisin sadece içlerinden bir tanesi olduğu ve çok çeşitli otorite ve memurlara verilmiş olan seçimlik erklerin çeşitlenmesi anlamına gelmiştir. Seçimlik erkler, örneğin, yirminci yüzyılda işsizleri yönetmek için ortaya çıkan yeni politik şekillenmelerin ayrılmaz bir parçası olmuştur. Başka bir yerde, İşsizlik Yardım Kurulu'nun (UAB) 1934'deki kuruluşunun, işsizlik yardımının "Politikanın dışına taşınmasının," işçi sınıfı mücadelesinin yeni bir idari biçim içinde soğurulmasının ve yarı yargısal bir biçim içinde müracaat mekanizması kurarak mahkemeleri felç etme girişiminin bir parçası olduğunu tartışmıştım.³⁸ 1934'de, 1911 tarihli İşsizlik Sigortası Düzenlemesi'nin durgunluk dönemlerinde yeterli olmadığı gözle görülür hale gelmişti ve "geçiş ödemelerinde" önemli düzensizlikler vardı. Aynı zamanda hükümet, harcamaları katı bir denetime tâbi tutmakta kararlıydı. Tekil haller hakkında seçimlik kararları kapsayacak, kişinin vaziyetine dair bir inceleme işin içine sokuldu ve 1934'de *İşsizlik Yardımı Düzenlemeleri* ile geniş seçimlik yetkiler tanındı.³⁹ Değişiklikler, bir kurumun takdir yetkisinin yönetsel denetimden nasıl bağımsızlaşabileceğini göstermekteydi; UAB, bakanlığın denetimine tâbi olmayan yönetsel işlemlere sahip tüzel bir yapı olarak kurulmuştu. Fakat Çalışma Bakanlığı, UAB düzenlemelerini değiştirebilmekteydi ve biraz önce bahsettiğimiz incelemelere dair kuralları onaylamakla mükellefi -böylelikle devlet erkine belli bir mesafe içerisinde

---

Sociology of Law, Cilt 10, 1982, s. 409-417; Mike Brogden, "Stopping the People - Crime Control versus Social Control," Baxter and Kofman (der.), *Police*, s. 94.

38 Bkz. Mark Neocleous, *Administering Civil Society: Towards a Theory of State Power* (London: Macmillan, 1996), s. 159.

39 Bkz. Alan Booth, "An Administrative Experiment in Unemployment Policy in the Thirties," *Public Administration*, Cilt 56, 1978, s. 139-157; Tony Prosser, "The Politics of Discretion: Aspects of Discretionary Power in the Supplementary Benefits Scheme," Michael Adler and Stewart Asquith (der.), *Discretion and Welfare* (London: Heinemann, 1981), s.157.

işleyen bir kurum imgesi kazandırılmaktaydı. Takdir yetkisinin ortaya çıkışı, genelde devletin özelde de hükümetin, idare sürecine ve böylelikle de sivil toplumun zabtedilmesine belli bir uzaklıkta bulunuyorlarmış gibi gözökmelerinin önünü açmıştır. Takdir yetkisi, idarenin ve zabtetmenin bir şekilde politikanın dışında olduğu fikrini güçlendirmiştir. Sisteme dair herhangi bir eleştiri ya da meydan okuyuş, söz konusu kurumların arkasındaki devlet erkinin temel varlığındansa, böylelikle, takdir yetkisinin kullanımın belli aşamalarına odaklandırılmış olur. Refah sistemine karşı herhangi bir eleştiri ya da meydan okuyuş, böylelikle, seçimlik erkin kullanımında ortaya çıkan kötü yönetime odaklanır hale gelirken, polise dair getirilen eleştiriler ve meydan okuyuşlar da tekil memurların tekil davranışlarına ve kendilerine tanınan takdir yetkisini “makul” olarak kullanıp kullanmadıklarına dair bir tartışmaya dönüşür.

İdari devletin ortaya çıkmasıyla beraber, “idare hukukunun” sadece idarenin erklerinden değil, idare tarafından atanan ve idare içerisinde gelişen hukuki yapılardan da bahsettiğinin farkına varmak önemlidir. Bu durum, bir hukuk ve idare devamlılığı yaratır. Bu devamlılığın bir yönü, politik idarenin, yasama ve yargı benzeri bir tarzda işleyebilmesidir. Delege edilmiş yasama veya hükümet birimlerinin resmi bildirileri aracılığıyla yasama benzeri bir işleyiş ortaya çıkarken, doğrudan yargısal veya yargı biçimi içerisinde idari işlev gören danışma kurulları üzerinden de yargı benzeri işleyiş belirir. Bu iki işlev 1834’den itibaren ortaya çıkmış ve sivil toplumun zabtedilmesinde yargı ve idare arasındaki hattı bulanıklaştırmıştır.⁴⁰ Buradaki iddia, aynı durumun polis kurumunun gelişiminde de ortaya çıktığıdır: Politik bir idare biçimi olarak polis, yasama benzeri bir usûl içinde işlemiştir. Kanun hâkimiyetini yorumlama ve belirleme şekline bürünen yargısal türdeki kararlar, yargı ve mahkemelerden daha fazla olmak üzere polis tarafından üretilmiştir. Polisiye yargı yetkisi çeşitli temel biçimler içinde kullanılmıştır. Belirli yasaları uygulayıp uygulamama doğrultusundaki seçimlik kararlar, aslında, yargıya dair kararlardır ve bu, devlet tarafından da böyle kabul edilmiştir: Ba-

40 Daha ayrıntılı bir izahat için: Neocleous, *Administering Civil Society*, chapter 5.

kanlıkların Yetkilerine Dair Donoughmore Komitesi (1932), yargısal ve yargı benzeri işlev arasında bir fark olduğunu belirtmiştir. Komiteye göre bu ayrım takdir yetkisi unsuruyla ilgilidir ve bunun kullanımı sadece yargı benzeri işlevle sınırlıdır. Davadan önceki tutuklama süreci bir zamanlar yargı sürecinin bir parçasıyken, yargı benzeri yönlerle beraber bugün için yönetsel sürecin bir parçası olmuştur. Uygulamaya –uyarı veya kovuşturma– dair seçim de güçler ayrılığı ve yargının bağımsızlığı liberal demokratik kavramsallaştırmalarının dışına düşmektedir. İthama dair seçim de bir yargısal karar biçimidir. Ayrıca, bir yargıcın da polis soruşturulmasıyla ilgili olarak dikkat çektiği gibi, “Polisin, yarı-yargısal bir ruh durumu içinde araştırma yapmak gibi bir görevi vardır.” Böylelikle polis soruşturmasının, yargı sürecinin bir parçası olmasa bile, yargısal bir adalet ruhuyla yürütülmesinin beklendiği ima edilmektedir.⁴¹ Bunun da ötesinde, polis kurumu, 1824 Serserilik Yasası’nın dördüncü bölümünde veya belirli Mahalli İdareler Yasaları’na zerk edilmiş “durdur –ve– ara yetkilerinde” olduğu gibi, yarı-yargısal işlevleri uygulayacak duruma hızla geçiş yapabilmektedir. Polis yetkileri, bu yasalar kapsamında, suçlananın masumluluğuna dair geleneksel varsayımı tersine çevirmektedir –polis memurları bu yasalarla şüphelinin suçunu belirlemekte ve masumluluğunu kanıtlamak şüphelinin sorumluluğu olarak kalmaktadır. Sokaktaki birçok karşı karşıya gelmenin çoğu zaman durdur –ve– ara yasalarına bağlı olarak şekillendiğini ve herhangi bir sistematik düzenlemenin dışına düştüğünü göz önünde bulunduracak olursak, bu durum polise ciddi bir yarı-yargısal özerklik bahşetmektedir. Sonuç olarak, gördüğümüz üzere yasa büyük oranda bir polis ürünüdür.⁴²

Kanun hâkimiyetini vurgulayan konumdan bahsettiğimiz duruşa gelecek acil yanıt, mahkemelerin, en son kertede, polis üzerinde yargısal gözetim erkini elinde tuttuğu olacaktır. Bu iddia,

41 Patrick Devlin, *The Judge* (Oxford: Oxford University Press, 1979), s. 71, 83. Devlin, ilginç bir biçimde, polisin yargısal ve idari olarak yaptığı soruşturmalar arasında bir ayrım yapmaktadır. “Uygulamada zor olsa da ilke olarak, bir sorgulama için bilgi istemekle, kanıt için gerekli olan itirafı almak arasında yapılacak bir ayrım vardır. İlki karakter olarak idaridir, ikincisiyse yargısaldır” (s.80).

42 Brogden, *Police: Autonomy and Consent*, s.24:5; Waddington, *Policing Citizens* s. 186.

en son kertede, mahkemelerin idare üzerinde yargısal gözetim erkini tuttuğu görüşünü yansıtmaktadır. Buradaki varsayım, yargının, tâbi olarak, kanun hâkimiyetini ortaya koyabileceği ve bu nedenle de idare/polis üzerinde nihai erke sahip olduğudur. Fakat her iki durumda da yargı devamlı suretle hem idareye hem de polise boyun eğmektedir. Polis eyleminin yargı benzeri doğasının etkisi, idari danışma kurulları örneğinde olduğu gibi, politik idarenin diğer birçok kurumunun yargı benzeri doğasına üretilen etkiyle benzerdir. Yargı benzeri olmaları, Jeffrey Jowell'in "Simgesel olarak yeniden güvenilir kılma," olarak tanımladığı süreci ortaya çıkarmaktadır.⁴³ Bahsedilen sürecin *bir şekilde* yasal olduğunun onaylanması, mahkemelerin söz konusu olan kurumlar tarafından yerine getirilen zabtetme uygulamalarına boyun eğmeleriyle birleşip, yasayı çevreleyen söylence ve simgelere başvurarak, muhalefet güçlerinin hareketsizliğini sağlamayı başarmaktadır.

Polisin idari olduğu kadar yargısal bir yapı olduğu, liberal demokratik kanunların ayrışması içindeki konumunun hiç belirgin olmayışıyla da uyum içindedir. Britanya'da polisi ortaya çıkaran özgün yasama, yeni polis memurlarının yasal konumlarını sabitleme konusunda başarısız olduğu gibi, yetkilerinin kaynağını da belirtmemiştir. Bu nedenle, bir anlamda, polisin yasal statüsü muğlâk bir sessizliğe bırakılmıştır. Londra'nın ilk şube müdürleri polis memurları olarak değil, sulh yargıcı olarak göreve başlama yemini etmişlerdir. Başka bir şekilde söylemek gerekirse, görev başındaki polisler yargı memurlarıydı. Fakat 1829 tarihli Metropolitan Polis Yasası şube müdürlerini yürütmenin (İçişleri Bakanlığı) altına yerleştirirken, İçişleri Bakanlığı da, en başından itibaren, "Polisin, kendi kontrolleri altında olmasını," kabul ediyordu.⁴⁴ Yargı memurları oldukları halde yargısal yetkileri hiçbir

43 Jeffrey Jowell, "The Legal Control of Administrative Discretion," *Public Law*, 1973, s.178-220, s. 217.

44 Bu alıntı, İçişleri Bakanı Lord Melbourne'e, 1833 yılında Clerkenwell'de gerçekleştirilen ve daha sonra ayaklanmaya dönerek bir polisin bıçaklanarak öldürülmesiyle sonuçlanan polis karşıtı gösteriye dair açılan soruşturmada yöneltilen bir sorudur. Melbourne'un cevabı kesin bir "Evet"tir. Soruşturmada doğan 1843 tarihli rapor "Polis Sulh yargıçlarının yargısal ve yönetsel işlevlerinin ayrılmasına dair ihtiyaç," yönünde fikir belirtmiştir. Bkz. David Ascoli, *The Queen's Peace: The Origins and Development of the Metropolitan Police 1829-1979* (Hamish Hamilton, 1979), s. 106.

zaman açık olmadı, kendilerinden oynamaları beklenen rol ne yönetseldi ne de yargısal.⁴⁵ Britanyalı polis ve politikacılar, polisin yönetsel kontrolden özerk olduğuna dair miti yaysalar da, polis erkinin tatbikinin, devletin yönetsel kolunun rehberliği, kararları ve ilgileri doğrultusunda gerçekleştiği apaçıktı. Lustgarten'ının da belirttiği gibi, İçişleri Bakanı'nın düzenleme yapma yetkisinin 1911'de, istihdamın ücret, süre ve koşulları ve terfi ve disiplinle ilgili olabilecek kadar genişlemesi, Bakanlık'ın "İngiltere ve Galler"de zabtetenin evrimini etkilemek için daha önce rastlanmamış bir yasal güç ve idari kudrete ulaştığı" anlamına gelmektedir.⁴⁶ Yürütmenin, işlevsel anlamda, polis eylemlerinde temel bir rol oynadığı da gayet açıktı. Endüstriyel çatışmanın zabtı, İçişleri Bakanlığı'nın değişik polis yetki bölgeleri boyunca, polis eylemleriyle ilgili harekate dair işlerle ne kadar yakından ilgilendiğini her şeyden daha fazla göstermiştir. İçişleri Bakanları devamlı suretle Başkomiserler Birliği'ni [Association of Chief Police Officers-ACPO], çeşitli kollardaki polis eylemlerini koordine etmek üzere bir mekanizma olarak kullanmıştır. Ulusal bir gücün asıl olarak totaliter olacağına dair liberal mit, *de jure* olarak olmasa da, polisin *de facto* olarak İçişleri Bakanlığı'nca kontrol ediliyor oluşunu sadece maskeleymiştir. Ulusal Haber Alma Merkezi, Ulusal Bilgisayar, Ulusal Tespit Bürosu gibi "ulusal" polis birimleriyse bu duruma şahitlik etmekteydiler.⁴⁷

Polisi devlet kurumlarının içine yerleştirmeye dair zorluğun sebebi, güçler ayrılığının yerini Britanya'da kaynaşmanın alması değildir, zira polisin hem yönetsel hem de yargısal hamiliğe maruz kalması tüm liberal demokrasilerin bir özelliğidir.⁴⁸ Hem yargısal hem de yönetsel alanda huzursuz bir biçimde oturmakta olsa

---

45 İlk komisyon üyeleri, Rowan ve Mayne, yargısal ve yönetsel konuları konusunda açık değillerdi. Ascoli, *Queen's Peace*, s. 103'de, 1832 yılının Nisan ve Kasım ayları arasında Mayne'nin bu hususa dair İçişleri Bakanlığı'na on bir mektup yazdığını belirtmektedir.

46 Lustgarten, *Governance of Police*, s. 43.

47 Reiner, *Politics of the Police*, s. 239-48.

48 Bittner, "Police on Skid-row," s. 699. Avusturalya'da, polisin yönetsel ve yargısal bir kurum olarak sınırlarının bulanıklaştırmasının ortaya çıkardığı "derin idari karışıklık" için bkz. Mark Finnane, *Police and Government: Histories of Policing in Australia* (Oxford University Press, 1994), s. 14-17.

polis kurumu; doğal olarak, bu iki alanı ayıran hududun üstüne oturmakta, devlet erkinin alanları arasındaki “açık sınırlarda” rahatça iş görmekte ve polise, devletin başka hiçbir kurumunun sahip görünmediği bir özerklik halesi vermektedir.

“Harika ve Olağanüstü Şey:”

Modern Kanun ve Düzen Mitolojisi

Bir takım yazarlar, yukarıda tanımlanan problemlere, “yasallığa geri dönüş” ve kanun hâkimiyetinin düzgün işleyişinin zorlanması talepleriyle cevap vermiş ve bunu da sadece polis için değil, modern devletin tüm idari uygulamaları için talep etmiştir. Örneğin takdir yetkisinin gerek refah bürokrasisinde gerekse de polis kurumundaki uygulamaları dikkate değer biçimde benzerdir. Her iki durumda da merkezi mesele, takdir yetkisinin tatbikinin yasa dışında veya ötesinde bulunup bulunmadığı ve dolayısıyla da bu türden yetkilerin üzerinde geniş bir yasal kontrol uygulanmasının gerekip gerekmediği sorusuyla ilgilidir. Takdir yetkisine bir problemmiş gibi, haklar çerçevesinde bir şeymiş gibi muamele edilmektedir. Bu nedenle mesele, yönetsel erkin potansiyel olarak –tek başına olmasa da çoğunlukla takdir yetkisinin uygulanışı yoluyla– keyfi kullanımı ile kanun hâkimiyetinin biçimsel eşitliği arasında geçen bir mücadele olarak anlaşılmaktadır: Bir yazara göre seçim “Takdir yetkisi ile haklar” arasındayken, bir diğere göre “Takdir yetkisi ile yasallık,” arasındadır.⁴⁹ *İdari bir uygulama* olarak takdir yetkisi, *yasa* olarak hakların altını oymaktadır. Sosyal politika örneğinde haklar toplumsal haklar olarak algılanmaktadır; polis örneğindeyse haklar, kanun hâkimiyetinin içinde sağlam bir şekilde yerleştirilmiş yasal haklardır. Öte yandan, takdir yetkisinin yasa tarafından, en azından,

---

49 İlkı David Donnison’dan, *The Politics of Poverty* (Oxford: Martin Robertson, 1982), s. 93, ikincisi Julian Fulbrook’dan, *Administrative Justice and the Unemployed* (London: Mansell, 1978), s. 201. Ayrıca bkz. Christopher Ham and Michael Hill, *The Policy Process in the Modern Capitalist State* (Brighton: Harvester, 1984), s. 156; Michael Adler and Stewart Asquith, “Discretion and Power,” in Adler and Asquith (der.), *Discretion and Welfare*, s. 9. Roscoe Pound, *An Introduction to the Philosophy of Law* (New Haven: Yale University Press, 1954), s. 54: “Yargıyla ilgili tüm problemlerin nerdeyse hemen hepsi yasa ve takdir yetkisi ile ilgili temel probleme bağlanıyor.”

kısıtlanabildiği de iddia edilmiştir. Örneğin Galligan, “Kanun hâkimiyeti, yetkilerin seçimlik kullanımının mahkûm edilmesi ve devletin eylemlerinin sınırlanması için güçlü bir temel olmuştur,” yorumunda bulunmuştur.⁵⁰ Bu meselenin, yirminci yüzyılın son yıllarında hem sosyal politika hem de polisle ilgili tartışmalarına hâkim olduğu iddia edilebilir. Fakat hangi taraf olursa olsun, gündelik düzeydeki erk uygulaması olarak takdir yetkisi ile kanun hâkimiyeti arasında keskin bir ayrım olduğuna dair genel varsayım bakidir. Bu varsayım toplumsal ve politik düşünceyle de uyum halindedir. Liberaller, kanun hâkimiyeti ve keyfiyetin birbirleriyle çelişik olduklarını uzun zamandır iddia edegelmişlerdir. Örneğin A.V. Dicey, “Kanun hâkimiyeti, otorite sahiplerinin geniş, keyfi ve seçimlik yetki kullanımlarına dayanan her türlü yönetim sistemi ile karşıtlık içindedir,” yorumunda bulunurken, F. A. Hayek idari takdir yetkisine getirilen sınırları, özgürlüğün oluşturulmasında “can alıcı mesele” olarak tanımlamış ve kanun hâkimiyeti ile takdir yetkisi arasında radikal bir ayrıma işaret etmiştir: “Kanun hâkimiyeti ilkesi, uygulamada, idari otoritelerin seçimlik yetkilere sahip olmamaları anlamına gelir.” Başka bir politik konumdan, Bob Jessop da, “Müdahaleci devlet, idari takdir yetkisi ile kanun hâkimiyetinin yerine geçmiştir,” demektedir.⁵¹

Buna dair geniş teorik arka plan, kanun hâkimiyeti hakkındaki yanlış konumlandırılmış bir varsayımla ilgilidir. Bu, polis ilişkilerinin yasal kökenleriyle ilgili kafa karışıklığıyla doğrudan bağlantılı bir varsayımdır. Tek gerekli olanın kanun hâkimiyetinin yeniden tesisi ve hukuka geri dönüş –kötü ya-

50 Galligan, *Discretionary Powers*, s. 91.

51 A. V. Dicey, *An Introduction to the Study of the Law of the Constitution*, Onuncu Baskı (London: Macmillan, 1959), s. 188; F. A. Hayek, *The Constitution of Liberty* (London: Routledge, 1960), s. 213; Bob Jessop, “The Transformation of the State in Post-war Britain,” in Richard Scase (der.), *The State in Western Europe* (London: Croom Helm, 1980), s. 62. *Administering Civil Society*, s. 162’de de belirttiğim gibi, hukuktan bahsederken birçok yazar basit ikilikler içerisinde tartışmaktadır; sözleşme-statü, yasa-idare, mahkemeler-idari organlar gibi. Bu türden bir kullanım, bunların sanki tarihsel aşamalar olduğunu, birinin diğerine göre daha “modern” olduğunu ve idare gibi şeylerin yasa alanının dışında oluştuğunu düşünmemize neden olmaktadır. Daha da kötüsü, bu türden yaklaşımlar, yasanın liberal kavramsallaştırmasına uymayan herhangi birşeyi bir problem olarak kabul etmektedirler.

saya karşı iyi yasaya ulaşmak- olduğunu savunan tezin problemi, hukuk fetişizmi (Balbus) veya yasallık patolojisi (Titmuss) olarak adlandırılabilir tutumlarla ortaklığıdır.⁵² Yasa, iktidar tarafından ortaya konan problemlere verilen mistik bir yanıt halini almaktadır. Süreç içerisindeyse yasaya içsel problemler göz ardı edilmektedir. Yasa'ya "özerk" veya "otonom" bir gerçeklik muamelesi yapılmakta, kendi dinamiklerine göre açıklanmakta, varlığı, bireylerin ve kurumların kendilerini daha önceden somutlandırmalarını gerektiren, kendinde bir özne olduğu varsayılmaktadır. Bu, Yasa'nın kendine dair bir yaşamı olduğuna dair bir yanılsama yaratır. Bu tartışmayı, E.P. Thompson'ın bir iddiasının kısa bir tartışmasıyla geliştireceğim.

Black Act'in kökenine ve hukukun on sekizinci yüzyılda basıkcı toplumsal ilişkilerin tesisindeki rolüne ilişkin izahının sonuna doğru Thompson, kanun hâkimiyetini "Evrensel önemde kültürel bir başarı(...) tam bir insani iyi," olarak yorumlamıştır.⁵³ Bir anlamda, Thompson'un kastettiği, kanun hâkimiyetinin şüphe götürmeyecek şekilde otoriter yönetimden daha iyi olduğuydu (oysa Bob Fine, kanun hâkimiyetinin, otoriterlikten daha iyi olduğu için tam bir insani iyilik olması gerekmediğine işaret etmekteydi).⁵⁴ Fakat daha geniş ele alındığında -solda çok yaygın olan- Thompson'un tezi sadece, var olan yönetimler arasında kanun hâkimiyetinin en iyisi olduğunu varsaymaktaydı. Fakat böylelikle kanun hâkimiyetinin liberal bir anlayışına ortak olmakta, hukuku fetişleştirmekte ve kanun hâkimiyetinin gerçekliğinin temel bir bölümünü göz ardı etmekteydi. İkinci bölümde gördüğümüz üzere, kanun hâkimiyeti devlet erkinin keyfi kullanımına karşı liberal saldırının bir parçası olarak gelişmiş olsa da, "avamın," yani işçi sınıfının gücüne karşı ideolojik bir saldırı olarak da kullanılmıştı. Kanun hâkimiyeti, devlet erkine

52 Isaac D. Balbus, "Commodity Form and Legal Form: An Essay on the 'Relative Autonomy' of the Law," Charles Reasons & Robert Rich (der.), *The Sociology of Law: A Conflict Perspective* (Toronto: Butterworths, 1978), s. 84; ve Richard Titmuss, "Welfare 'Rights,' Law and Discretion," *Political Quarterly*, Cilt 42, 1971, 113-132, s. 124. Ayrıca bkz. Hugh Collins, *Marxism and Law* (Oxford University Press, 1982), s. 10.

53 E. P. Thompson, *Whigs and Hunters: The Origin of the Black Act* (Harmondsworth: Penguin, 1977), s. 265-6.

54 Bob Fine, *Democracy and the Rule of Law* (London: Pluto Press, 1984), s. 175.

karşı kullanıldığı kadar, devlet otoriterliğinin ve sermaye iktidarının geliştiği ve güçlendirildiği zemini de oluşturunuyordu.⁵⁵ Kanun hâkimiyetini tam bir insani iyilik olarak görmek veya yürütme erkinin uygulamalarından, seçimlik eylemlerden ve polisiye kararlardan tamamen farklı olarak algılamak, onu, sınıf hâkimiyeti ve baskısında yatan köklerinden soyutlamak ve bu konudaki liberal yaygara sürecinde ortaya çıkan gizemleştirmenin üstünü örtmek anlamın gelecektir.

Bunun da ötesinde, Thompson'un ki gibi iddialar, yasanın sınıf açısından kullanıldığında, ideal standartlardan bir sapma olduğunu da varsaymaktadırlar. "Bir kurum (sınıf tiyatrosu ve sınıf prosedürleri ile mahkemeler) veya bir kişi (yargıçlar, avukatlar, Sulh Yargıçları) olarak ele alındığında yasa, kolaylıkla hâkim sınıf lehine asimile edilebilir." Fakat Thompson'a göre bu, yasanın kendisiyle değil, kurum veya kişilerle ilgili bir problemdir.

"Hukukun" gerektirdiği her şey bu kurumlar altında ele alınmaz. Hukuk bir ideoloji veya toplumsal kabullarla tanımlanmış ve etkin bir ilişki içinde bulunan özel kural ve onaylar (çoğu zaman da bir ihtilaflar zemini) olarak da görülebilir; son olarak da kendi mantığı çerçevesinde, yani sadece yasa olarak -kurallar ve usûller- ele alınabilir.⁵⁶

Bu bakışa göre yasa olarak hukuk, toplumsal süreçten bağımsız bir mantığa (Thompson'ın dediği gibi, bir "adalet mantığına") sahiptir. Sınıf hâkimiyetinden bağımsız bir mantıktır bu. Bu nedenle sınıf hâkimiyeti türüne girdiği için Black Act kötü bir yasadır, zira Yasa'nın genel olarak içermesi gereken adalet mantığını yaşatamamıştır. "Black Act'i berbat bir yasa olarak yargılayacaksam, bu sadece doğal hukukun veya bu yasa dolayısıyla baskı altına alınanların bakış açılarına göre değil, çıkarlara bağlı insani çatışmaların düzenleyicisi olarak 'Yasanın' erişmesi ge-

55 Fine, *Democracy and the Rule of Law*, s. 175; Bob Fine ve Robert Millar, "Introduction: The Law of the Market and the Rule of Law," Bob Fine and Robert Millar (der.), *Policing the Miners' Strike* (London: Lawrence and Wishart, 1985), s. 11. Adil olmak için belirtmek gerekir ki kanun hâkimiyetinin sınıfsal kökeni hakkında izahatlar getiren bizzat Thompson'un kendisidir ki bu durum kanun hâkimiyetinin mutlak iyiliğine dair getirdiği yorumu daha da garip kılmaktadır. Fakat burada bu türden proplemler ele alınmayacaktır.

56 Thompson, *Whigs and Hunters*, s. 260.

reken bazı ideal standartlar fikrine göre de olacaktır.”⁵⁷ Hukuk sistemi ile ilgili bir yanlış varsa, problem yasanın idaresinde, uygulayıcılarında veya basitçe kötü bir yasanın geçirilmiş olmasındadır; Hukukun kendisinde değil. Zabtetmenin doğası ve polis yetkileri (ve genel olarak devlet erki) üzerine yapılan tartışmaların çoğunun merkezinde bulunan bu türden bir varsayımdır, çünkü bahsedilen hukuk fetişizmi, söz konusu olan polis olunca, abartılmaktadır. Doreen McBarnet’in işaret ettiği gibi, polis üzerine yapılan çalışmaların birçoğunda, geride duran bir varsayım olarak, muğlâk bir “yasa” düşüncesi boy göstermekte ve bu, “kanun uygulayıcısı” olarak polisin saptığı belirsiz bir standart olarak işlemektedir.

Varsayım, yasanın aslında, suçlananın haklarını kapsadığıydı, problemse, polisin ve mahkemelerin bunları neden ve nasıl çöktüğü, reddettiği ve kötüye kullandığı idi(...) Suça karşı adalete ilişkin geleneksel sosyolojik çalışmalarda “yasa,” kanun uygulayıcıların rutin olarak saptıkları sözde bir standart olarak durmaktaydı; yasal usûl ve süreçlerin, basitçe sivil hakları içerdiği *varsayılmaktaydı*. “Uygulamadaki hukuk” incelenmekte fakat “kitaplardaki hukukun” gerçekte ne dediği aynen alınmakta, sorunsallaştırılmamakta ve incelenmemiş olarak kalmaktaydı.⁵⁸

Bu türden varsayımlar nedeniyledir ki zabtetmeye dair temel meselenin, onu kanun hâkimiyetiyle uyumlu kılmak olduğu birçok kişi tarafından kabul görmüştür.

John Baxter, uygulama olarak “kanun ve düzen” ile niteliksel olarak “kanun ve düzen” arasında önemli bir kayma olduğuna işaret etmiştir (ki bunlardan ikincisi kanun hâkimiyeti anlamında kullanılmıştır).⁵⁹ Bu kayış önemli bir ideolojik rol oynamaktadır, zira yasanın polis tarafından *uygulanmasını* (ve düzenin *korunmasını*) kanun hâkimiyetinin korunması olarak anlaşılmasının ve takdim edilmesinin önünü açmaktadır. Bu, polisin

---

57 Thompson, *Whigs and Hunters*, s. 268. Thompson’un konumu şu görüşünden kopuk değildir: “Bilinen herhangi bir toplumda, polisin işlevleri, itfaiyeci veya ambulans şöförününki daha az gerekli ve meşru değildir” (“The Secret State” [1976], *Writing by Candlelight* [London: Merlin, 1980], içinde s. 174).

58 McBarnet, *Conviction*, s. 4-5.

59 John Baxter, “Policing and the Rule of Law,” Baxter ve Kofman (der.), *Police*, s. 41.

yasaları [*laws*] uyguladığı inancından polisin hukuku [*the law*] uyguladığı varsayımına doğru atılan küçük bir adımdır. Böylelikle “polis”=“hukuk”⁶⁰ şeklindeki yanlış fikre ulaşılmaktadır. Bunun sonucu “polis” ve “hukuk” kategorilerinin örtüşmesidir. (İşçi sınıfı gençliğinin “polisi,” “Hukuk” [*The Law*] olarak çağırması boşuna değildir). Bu türden iddialar, aslında, polis kavramı üzerinde liberalizmin kazandığı zaferi temsil etmektedir, zira bu kavramın liberal kodlanmasına ortak olmaktadırlar. 2. Bölüm’de alıntılıdığım ve Eduard Lasker’in on dokuzuncu yüzyılda yaptığı yorumu yeniden hatırlamak gerekirken: Buna göre, kanun hâkimiyeti ve polis hâkimiyeti tarihin işaret ettiği iki yönelimdir, bir halkın birinden birini seçmek durumunda olduğu iki yöntemdir. Kanun hâkimiyeti ile polis hâkimiyeti arasında bir ayrım yapmak, buraya kadar polis hakkında anlattığımız her şeyle uyumsuz olacaktır; zira hâkim ideolojik iddia odur ki polis, kanun ve düzenin korunması noktasında kanun hâkimiyetinin birincil savunması olması çıkarımıyla, demokratik devletin en sağlam mevziidir. Liberalizmin yasa yapma (burjuva yasası, kanun hâkimiyeti) girişiminin devlet üzerinde galebe çalması, polisin faydalı bir liberal terime çevrilmesi anlamına gelmiştir; *kanun* ile eşitlenmiş ve devletten *ayrışmıştır* (bu bölümün sonlarına doğru kısaca ele alacağım üzere, ayrışmadan kasıt olumsuz bir kategori olan “polis devletinden” ayrışmasıdır). Hâkim sınıfın dehası, bu liberal kodlamayı, kanun hâkimiyeti ile polis hâkimiyeti arasındaki ayrımı yıkmak için kullanmasındaydı. Polis Hukuk’u *temsil eder* hale gelmişti. Bunun tam tersi olarak, hâkim ideoloji polisin de kanun tarafından yönetildiği konusunda ısrarlıydı.⁶¹ Başka şekilde söylemek gerekirse, polis kavramı

60 “Polis-Hukuk” eşitliğinin temelden yanlış olduğunu önerecek çalışmaların zenginliğine rağmen, akademik çalışmaların bazılarında bu halen hâkimdir. “Polis” girişli endekse baktığımızda karşımıza “bkz. hukuk” ibaresi çıkmaktadır; Barry Buzan, *People, States and Fear*, ikinci baskı (Harvester Wheatsheaf, 1991). Bu, polisten bahsedilirken, yasadan hiçbir biçimde bahsedilmediği durumlarda dahi böyledir (s. 90, 100).

61 Sir Robert Mark, *Policing a Perplexed Society* (London: George Allen and Unwin, 1977), s. 56: “Britanya polisinin yasaya bağlı olması, hükümetin koruması altında değil de toplum adına hareket ediyor olması, bizi dünyadaki en az kuvvetli, en fazla hesap verir ve en çok benimsenir polis yapmıştır.” Burada bir miktar Anglo-merkezcilik olduğu söylenebilir: genel varsayım odur ki Britanyalı polis kanun hâkimiyeti ile kökenden uyumludur ve her türlü antidemokratik polis organizasyonuna son vermesi

üzerine liberal kodlamanın zaferi kısmen, polisi sadece kanun hâkimiyetiyle uyumlu göstermekten ibaret değildi. Polis, kanun hâkimiyeti ile yaygın itaatsizlik (kanunsuzluk, düzensizlik) arasındaki ince hatta, yani düzen ile kargaşa arasındaki ince hatta dönüştürülmüş durumdaydı. Sonuç, polisin, en genel, soyut ve gizemli anlamında “Hukuk” ile eşitlenmesinin önünün daha da açılması oluyordu.

Yasal fetişizmin bu kadar yaygın olmasının nedenlerinden birisi de birçok kişinin Hukuk’un adaletin temeli olduğuna dair liberal mite boyun eğmiş olmasıdır. Bu nedenle kanun hâkimiyetine dayanan herhangi bir düzen adil olarak sunulmaktadır. Fakat burjuva toplumunda adalet hiçbir zaman hukukun kendisini adayacağı *birincil* değer olmamıştır. Bu, düzen olmuştur. Kanun hâkimiyetini her halükârda savunmak, bu nedenle, düzenin bekasını savunmak ve politik yeniliğe, değişime ve dönüşüme direnmektir –devrime “Henüz değil” demektir.⁶² Kanun hâkimiyetinin adaleti içerdiği ve polisin yasanın eşle niği olduğu kabul edildiği için, “adalet” ve “polis” birbirleriyle öylesine yakınlaştırılmışlardır ki adaletin tecellisi için (adil bir düzenin tecellisi için) polisin gerekli olduğu varsayılmıştır. Yasal fetişizmde ortaya çıkan –yasal düzenin toplumsal düzen için gerekli olduğu ve yasanın biricik bir görüngü [phenomenon] olduğu, her yerde deva olduğu gibi– varsayımlar, *polis fetişizminde* de aynen tekrarlanmaktadır. Peter Manning’in, polisin taşıdığı erkin kutsallığı ve dehşeti olarak tanımladığı anlam,⁶³ kanun hâkimiyetinde dahil edilen kutsallık ve dehşetle derinlemesine bağlantılıdır. Kutsal örtü hem polisin hem de Hukuk’un üstüne gerilmiştir. Göreceğimiz gibi, bu örtü genel anlamda *devlet fetişizmi* ile doğrudan bağlantılıdır.

---

gereken yabancılardır (‘polis devletine’ meyillerinden dolayı). Lustgarten’ın, *Governance of Police*, s. 1’de söylediği gibi, “demokrasi sadece Kraliçe’nin İngilizcesini konuşmaktadır.”

62 V. A. C. Gatrell, *The Hanging Tree: Execution and the English People 1770-1868* (Oxford: Oxford University Press, 1994), s. 519; Paul W. Kahn, *The Reign of Law: Marbury v. Madison and the Construction of America* (New Haven: Yale University Press, 1997), s. 67, 96-9, 178, 187.

63 Peter Manning, *Police Work: The Social Organization of Policing* (Cambridge, MA.: MIT Press, 1977), s. 7, 101.

Polisin yasadān çözümlemeli olarak ayrılması gerektiği açıktır. Walter Benjamin'in belirttiği gibi:

Polisin amaçlarının genel olarak hukukun amacıyla aynı şey olduğu ya da onunla bağlantılı olduğu iddiası tamamen yanlıştır. Bunun yerine denebilir ki polisin "hukuku," devletin, iktidarsızlıktan veya herhangi bir yasal sistem içerisindeki içsel bağlantılar yüzünden, her ne pahasına olursa olsun ulaşmayı arzu edeceği olgusal sonuçları yasal sistem aracılığıyla garanti edemediği noktaya işaret eder. Bu nedenledir ki polis; açık yasal bir durumun ortaya çıkmadığı sayısız davada, hukuki herhangi bir amaçla en ufak bir bağ kurmaksızın, kurallarla düzenlenmiş bir hayat dolayısıyla vatandaşa vahşi bir yük olarak eşlik etmediğinde veya gözetlemekle yetinmediğinde "güvenlik nedeni" ile müdahale eder.⁶⁴

Bunları çözümlemeli olarak ayırmanın bu kadar zor olmasının nedeni, moderniteye ait politik söylem boyunca devam eden kanun ve düzen birliğidir. Düzen, bildiğimiz üzere, düzenli ve hatta neredeyse evrensel olarak kanun düşüncesiyle bağlantılı kılınır. "Kanun ve düzen" çoklukla sanki tek bir kelimeymiş gibi telaffuz edilir. Kanun ve düzenin polisin düşüncesinde tek bir kelime olduğu sıklıkla öne sürülmüştür, çoğu politik söylemde de bunlara eşanlamlı muamelesi yapılır.⁶⁵ "Yasa," politika alanının üstüne çıktığı noktaya kadar, tarafsız ve özerk olan her şeyi temsil eder hale gelir. Kanun hâkimiyeti toplumsal *düzen* için var olduğundan, ona karşı herhangi bir tehdit toplumsal bozulmaya –toplumsal *düzensizliğe*– yönelik bir işaret olur. Bu nedenle burjuva sınıfı, sınıflı toplumu tehdit eden her türlü düzen biçimini "yasa dışı" olarak reddeder. Sovyet devrimine verilen burjuva cevap üzerine Lukacs şu yorumda bulunmuştur: "Daha önceden kendi hukuk sisteminin meşruluğunu tasarlamakta işe yarayan aynı

64 Walter Benjamin, "Critique of Violence" (1920-1), *One Way Street and Other Writings*, çev. Edmund Jephcott ve Kingsley Shorter (London: Verso, 1985), s. 141-2.

65 Bkz. R. N. Berki, *Security and Society: Reflections on Law, Order and Politics* (London: Dent and Sons, 1986), s. 113; C. Vick, "An Introduction to Aspects of Public Order and the Police," in J.R. Thackrah (der.), *Contemporary Policing: An Examination of Society in the 1980s* (London: Sphere Reference, 1985), s. 169; Roger Cotterrell, *Law's Community: Legal Theory in Sociological Perspective* (Clarendon Press, 1995), s. 250; Stuart Hall, Chas Crichton, Tony Jefferson, John Clarke and Brian Roberts, *Policing the Crisis: Mugging, the State, and Law and Order* (Macmillan, 1978), s. 208.

naif kendinden hoşnutlukla burjuvazi, proletarya tarafından dayatılan düzeni yasa dışı olarak reddetmektedir.”⁶⁶

Yasayı, düzenin üstün koruyucusu olarak gören bakış, hiçbir zaman devletin güvenliğini koruyan yasalardan daha güçlü olmamıştır. Gatrell’in belirttiği gibi,

Vatana ihanet, isyan vb. gibi eylemler karşısında yasal intikamın özel hiddeti, bu eylemlerin *düzene* dair üstün toplumsal değeri tehdit etmesinden kaynaklanır –üstün, zira (adalet ve özgürlük dahil) diğer tüm değerler buna bağlıdır(...) Sanayi devleti, isyana karşı kendi istikrarını kendi yasaları ve bu yasaları uygulayan askeri ve yasal mekanizması ile garanti altına alıyordu. Bunlar düzensizliğe karşı en ön cepheden yapılan savunmalardı.⁶⁷

Fakat “ikincil” savunmalarladır ki hukuk, mülkiyete ve kamu düzenine karşı işlenen en sıradan suça dahi öngörülen cezai müeyyidelerle, nüfusun günlük yaşamının azami koşullarını sağlar: suç *hukuksuzluk* halinin bir simgesi olduğundan, en küçük bir suç bile simgesel *düzensizlik* muamelesi görmektedir.

Gördüğümüz üzere, yasanın uygulanması, polisin işinin sadece ikincil ve türev bir parçası olduğundan ve Lustgarten’ın da belirttiği gibi, polis yasayı değişik şekillerde daha az uyguladığından, zabtetmeyi yasanın uygulanmasıyla eşitlemek savunulamaz bir tezdır.⁶⁸ Polis yasayı uygular, zira bu, polisin daha hacimli görevi olan düzeni düzenlemenin çerçevesi içine girer ki bu da, dikkate değer bir beceriyle oluşturulan ideolojik kısa devre içerisinde, suçun kontrolü ve “hukukun savunulması” bağlamında meşru kılınır. Başka şekilde söylemek gerekirse, yasanın uygulanması, düzenin korunması için gücün kullanıldığı herhangi başka bir şeyle aynı derecede polisin görevi haline gelir, bundan ötesi değil. Polis uygulamaları, yargıç ve polislerin uzun zamandır bildikleri gibi, yasaya değil, düzene riayeti sağlamak

66 Georg Lukács, “Legality and Illegality” (1920), *History and Class Consciousness*, çev. Rodney Livingstone (London: Merlin, 1971), s. 268.

67 V.A.C. Gatrell, “The Decline of Theft and Violence in Victorian and Edwardian England,” V.A.C.Gatrell, Bruce Lenman & Geoffrey Parker (der.), *Crime and the Law: The Social History of Crime in Western Europe since 1500* (Europa, 1980), s. 254-5.

68 Lustgarten, *Governance of Police*, s. 15; Jerome H. Skolnick, *Justice Without Trial: Law Enforcement in Democratic Society*, Second Edition (John Wiley, 1975), s. 6-7.

ve öncelik tanımak için oluşturulmuşlardır.⁶⁹ Polisin çoğu zaman herhangi bir tutuklama gerçekleştirmeden düzeni sağlamayı tercih etmesinde de görülebileceği üzere; yasanın uygulanması, bu nedenle, kendi içinde bir neden değil, başka bir nedene ulaşmak için kullanılan bir araçtır. Kanun hâkimiyetinin merkezinde bulunan ve herkesin yasayı “kendi eline” almamasını vazedен varsayım, Bauman’ın belirttiği gibi,⁷⁰ sadece, yasanın seçilmiş ellerce kullanıldığını ve kontrol edildiğini değil, polisin yasayı uygulamaktansa, gerçekte kullandığını anımsatmalıdır. Hukuk, izlenecek ve uygulanacak bir takım kurallardan öte, düzensizliğe dair problemlerle baş edebilmek için kullanılan bir kaynaktır. Sivil özgürlükçülerin duyarlılıklarını inciten veya liberal demokratik kanun hâkimiyeti kavramsallaştırması ile çatışma halinde görünen polisiye davranışlar, hukuk içerisinde oluverirler ve düzensizlik olarak addedilenlerle baş etme ihtiyacı içerisinde uygulanırlar. Polis kuralları takip eder, fakat bunlar hukukun değil, polisin kurallarıdır. Bu nedenle, polis takdir yetkisini kullandığında, herhangi bir şahsın inandırılabilceği gibi, bunu asla sadece yasayı uygulamak amacıyla yapmaz. Polis memurları ne yapmak istediklerine karar verirler ve daha sonra da yasal yetkilerini buna uydururlar. Uygular gördükleri temel “yasa,” şüpheliyi şaşırtmak ve aklını bulandırmak için kullandıkları bir takım mitik yetkileri barındıran “Biçim ve Araçlar Yasası”dır. Polis memurunun bir şüpheliyi yasal bir zeminde gözetim altına alıp almadığı sorusu, “Bu şahsı gözetim altına almak için hangi yasal nedeni kullanmalıyım?” sorusuyla yer değiştirir. Hukuk tarafından *mümkün kılınan* ve polis tarafından tatbik edilen kurallar düzensizliği yok etmeye yöneliktir ve yasal ölçütlerden se polis ölçütlerine göre hayata geçirilirler. “Sarhoş olmak ve düzensizliğe sebep olmak,” gibi muğlâk tanımlanmış saldırılar, polisiye işlevin tam da merkezine hitap ederler. Hizmetli bir polis memurunun yorumu bu konuda aydınlatıcıdır: “Eğer ne yaptığını biliyorsan, eğer yasayı yeteri derecede biliyorsan, bunu

69 Scarman, *The Scarman Report*, s. 4.58. Bir önceki paragrafta Scarman, bu türden birincilleştirmeleri, düzeni “toplumun normal hali” olarak tanımlayarak ussallaştırmaktadır.

70 Zygmunt Bauman, *In Search of Politics* (Cambridge: Polity Press, 1999), s. 14.

harika ve olağanüstü bir şey haline getirebilirsin.”⁷¹ Bu nedenle ceza yasası polisin kullandığı kaynaklardan sadece bir tanesidir, muntazam bir sivil topluma ulaşmak için kullandığı araçlardan bir tanesidir. Bu durum, liberal mitolojinin vazettiği gibi, devlet erkinin uygulanmasının liberal demokrasilerde bir hukuk yönetimi biçimi almaktansa, yasayı erkin uygulanmasını meşrulaştırmak için kullanan şahsın yönetimi biçimini aldığını kanıtlamaktadır.⁷² Polis memuru, yasadan çok düzenin memurudur.

“Polisten korkarız,” diyor Slovaj Zizek, “kendisi gibi, bizden biri gibi davranmadığı müddetçe ondan korkarız. Hareketleri erkin hareketleridir; büyük Ötekinin, toplumsal düzenin, yerine geçtiği hissini yarattığı müddetçe bu böyledir.”⁷³ Polis memuru toplumsal düzene vekâlet ettiği için, en küçüğünden bir polisiye eylem bile bu merkezi mecaz etrafında yürütüldüğü için bu böyledir. Bir takım eski polis memurunun ortaya koyduğu gibi polis, düzen konusunda bizzat takıntılıdır, her zaman ve her koşulda düzene ulaşmak için örgütlenmiştir. Malcolm Young, kıdemli polis memurları tarafından verilen yönergelerin kayıtlarını içeren bir dosyanın, “Bu dünyadaki her şeyin nasıl belirlenmiş bir yere sahip olduğunu ve bu nedenle de kontrol edilebildiğini, düzenlenebildiğini, disipline edilebildiğini, gözetlenip, incelenilebildiğini,” ortaya koyduğunu söylemiştir. Eski komiser muavini Simon Holdaway de, tutukluların “Düzensizliğin görünür kanıtları,” olarak nasıl muamele gördüklerine işaret etmektedir. Vatandaşlar arasında kol gezecek bir düzensizliği bulmak ve birtirmekle görevli polisin, hiçbir koşulda belirsizliklerle uğraşacak durumu yoktur.⁷⁴ Her tekil işle uğraşırken polis memurunun dü-

71 Yorum New South Wales'ten bir polis memuruna aittir: Dixon, *Law in Policing*, s. 49; ayrıca bkz. McConville, Sanders ve Leng, *Case for the Prosecution*, s. 175, 188-9.

72 Ericson, *Reproducing Order*, s. 16, 197. Kendisinin de belirttiği gibi (s. 200), kanun ve düzen için yapılan kampanya gerçekte “düzen, ve kanun” olarak okunmalıdır. Ayrıca bkz. McConville, Sanders ve Leng, *Case for the Prosecution*, s. 43.

73 Slavoj Zizek, *Tarrying with the Negative: Kant, Hegel, and the Critique of Ideology* (Durham: Duke University Press, 1993), s. 234.

74 Malcolm Young, *In the Sticks: Cultural Identity in a Rural Police Force* (Oxford: Clarendon Press, 1993), s. 177; Simon Holdaway, *Inside the British Police: A Force at Work* (Basil Blackwell, 1983), s. 82; ayrıca Ericson, *Reproducing Order*, s. 9. Malcolm Young, *An Inside Job: Policing and Police Culture in Britain* (Oxford: Clarendon Press, 1991), s. 175'de, bir kadının bir adamdan, parkta çalılıklar arasında ortaya çıkarak

şündüğü şey, neyin düzen dışı olabileceği ve bunun üstesinden nasıl gelinebileceğidir. Her polis memuru her durumda düzeni sağlamayı adet edindiği için, polis kurumu, yeniden üretmekle mükellef olduğu güçlü bir düzen duygusuna sahip olmalıdır. Bu, izlemeleri öğretilen eylemlere ve bunun için kullandıkları tekniklere aksettirilen, uyumlu ve kesin bir insan davranışı ve toplumsal örgütlenme görüşünce birleştirilen bir husustur.⁷⁵ Örneğin, memura itaatsizlik tutuklama olasılığını artırır, zira bu, memurun peşinde olduğu düzene itaatsizlik olarak anlaşılır. Ek olarak, ona yöneltilen düşmanlık, onun düzene yönelik otorite ve erkine ve bu nedenle de genel olarak otorite ve erke yönelmiş addedilir. Buysa, Yasa'ya olduğu addedilen bir saldırı üzerinden gerçekleşmiştir. Uzlaşmazcı tavırlar, onun, düzensizlikten düzeni yeniden yaratmaya yönelik emredici girişiminin reddidir. Daha biçimsel (yasal) kontrol yöntemleriyle sonuçlanabilecek olan bu durumdur.⁷⁶ Durumla ilgili yasal meselelerden bağımsız olarak, itaatsizlik bir kimseyi, tutuklanmış bir şahıs olarak, *düzeni yeniden üretmek için yasanın konusu* haline getirebilir.

Düzen(sizlik)le uğraşıyor olmak, polisin modern düzen mitolojisine büyük bir katkı yaptığı anlamına gelir. Polis kurumu, böylelikle, her ne kadar düzen içinde olsa da modern toplumun,

---

kendisinin “silahı” olarak tanımladığı şeyi teşhir ettiği üzerine yaptığı şikayetçi olmasıyla ilgili olarak ortaya çıkan uygunsuz teşhir olayında, görevli memurun adamla yaptığı görüşmeyi aktarmaktadır. Söz konusu silahın, kumaş parçası ile sarılmış naylondan yapılmış olduğu ortaya çıkmıştır. Bu durumda, herhangi bir ceza verilecekse bunun ne olabileceği problemi ortaya çıkmıştır, zira yasada “görünen şeyin” kişiyi, “Kasıtlı, açık seçik teşhire maruz bırakması,” istenmektedir. Görevli memur için problem, eylemin *düzensizliğe dair* görüldüğü halde, yasa bağlamında *bulanık* olmasıdır. Young bu problemi amirine aktaran bir polis memurunun sözlerini aktarır: “Saldırıya uğramış bir kadın olabilir patron ama gerçek bir penis elimizde yok, öyleyse burada suç nedir?” Memurlar daha sonra sebatla, davranışı kitabına uydurmak için referans kitaplarını taramışlar (bir memur “Kumaş Penisleri Sallama Yasası’na bakmayı deneyin” öğüdünü vermiştir). Memeurlar eylemi mevzu bahis olan saldırıyı “bilinegelen düzensizlik dizgelerine” uydurmakla ilgilenmişler ve bu nedenle daha önceden bilinmeyen bir saldırıya, saldırıları sınıflandırıcı sistemi uygulayarak belirsizliği ortadan kaldırmışlardır. Memurlar, düzensiz olanı düzene sokmaksızın çalışamazlar.

75 G. W. F. Hegel, *Lectures on Natural Right and Political Science* (1817-1819), çev. J. Michael Stewart ve Peter C. Hodgson (California: University of California Press, 1995), s. 213: “Polis memuru için ben, öznel olarak garip bir bireyimdir.”

76 Douglas A. Smith ve Christy A. Visser, “Street-level Justice: Situational Determinants of Police Arrest Decisions,” *Social problems*, Cilt 29, No. 2, 1981, s. 167-77, s. 172; McConville, Sanders ve Leng, *Case for the Prosecution*, s. 25, 197.

özel mülkiyette ve paranın merkeziliğinde temellenen bir sistem tarafından üretilen derin güvensizlik ve katmanlaşma biçimleri üzerine inşa edildiğini maskelemenin temel bir mekanizması haline gelmiştir. Sivil toplumun merkezinde bulunan korku, güvensizlik, düzensizlik ve tehdit koşulları, polisin hâkimiyet kuracağı daimi teyakkuz halidir de.⁷⁷ Fakat sivil topluma içkin düzensizlik ve güvensizlik, düzenin en yüksek hali olarak temsil edilmesiyle ideolojik olarak maskelenmektedir. Sivil topluma, korunması gereken ve işlerin düzen içinde yürüdüğü bir hal olarak muamele edilerek polis ve genelde devletin yaptığı gibi, liberal kapitalist topluma içkin olan çelişkileri tanınamamaktadır.⁷⁸ Tüm bir polis sistemi “konsensüse” yönelik olarak tertip edilmiştir ki bu burjuva toplumunun ideolojik ön koşuludur. Bu arada böyle bir konsensüsün tanım gereği var olamayacağı gerçeği de reddedilir. Polis dünyası, bir parçası olduğu burjuva dünyası gibi, içinde ihtilaf ve düzensizliğin kaçınılmaz olarak var olduğu, fakat işlevsel olmadıkları için buradan sökülüp atılacağı bir dünyadır.

“Düzensizlikle” iştigal etmek, düzenin hiyerarşik doğasının üzerini örten belirli bir ideolojik işlev gördüğü için bu böyledir. İşçi sınıfına, daha önce açıktan gösterilen önyargının reddiyesiyle polisin “düzeni” korumasının, “toplumun” ve “ortak iyinin” korunması olarak işlemesi esas alınır. Fakat Allan Silver’in haklı olarak yaptığı gibi,⁷⁹ polisi, sivil toplum içerisindeki düzen talebi olarak öne çıkarmak, sivil toplum içerisinde işleyen hiyerarşik bölünmelerin de tarafımızdan farkına varılmasını gerektirir. Düzen kavramsallaştırması, bugün için, birlik ve homojenliğe dair içerdiği çağrışımların altta yatan düşmanlık ve çelişkileri gizlemesi nedeniyle, burjuva liberal varsayımlara çok şey borçludur. Kanun hâkimiyetinde vücut bulduğu addedilen “eşitliğin” altı, polisten koruması beklenen düzenin hiyerarşik doğası

77 Walter Benjamin, “Theses on the Philosophy of History” (1940), *Illuminations*, çev. Harry Zohn (London: Fontana, 1973), s. 259; Giorgio Agamben, “The Sovereign Police,” çev. Brian Massumi, Brian Massumi (der.), *The Politics of Everyday Fear* (Minneapolis: University of Minnesota press, 1993), s. 62.

78 McConville, Sanders ve Leng, *Case for the Prosecution*, s. 203-4.

79 Allan Silver, “The Demand for Order in Civil Society: A Review of Some Themes in the History of Urban Crime, Police, and Riot,” David Bordua (der.), *The Police: Six Sociological Essays* (New York: John Wiley, 1967).

tarafından oyulmaktadır. “Ortak iyinin” ötesinde özel bir çıkar yatmaktadır: Düzene yönelik talebinin evrenselliğiyle ilgili tüm söylenenlere rağmen, polis, bu düzen içerisindeki özel bir çıkarın *imgesel* evrenselliğini korumaktadır.⁸⁰ Bu nedenle sivil toplumda düzen talebi, *sınıf düzenine dair bir taleptir*. “Düzensizliğe” dair sürekli bir korku, sınıflı toplumunun devamlı suretle yeniden üretimine eşlik eden toplumsal gerilimlerin yerine kullanılan bir mecaz işlevi görmektedir ve “kanun ve düzen” nakaratını durmadan tekrarlanması da, işçi sınıfı arasında rızanın ve itaakâr davranışın imalatına yönelik olarak abartı derecesinde fazlaca belirlenmiş [overdetermined] kaygılarla ilgilidir.⁸¹ Bu nedenledir ki “düzensizlik” tehdidinin neredeyse her zaman için, ücretli çalışma disiplinine boyun eğmeye istekli olmayanlardan veya sermaye düzenine ve devlete meydan okuyanlardan geldiğine inanılır: Sınıflı toplumda “Düzen kelimesinin içeriği, her zaman için baskıya işaret eder.”⁸²

Biçimsiz Erk ve Hayaletimsi Varlık: Polisin Vaziyeti

1929’da Polis Yetki ve Usûlleri Kraliyet Komisyonu’nun iddiası şöyleydi: “Polis, ne kanunda ne de gelenekte, vatandaşların oluşturduğu genel birlikten ayrı bir güç olarak tanımlanmaktadır(...) bir polis, sıradan bir vatandaşın sahip olmadığı çok az yetkiyi kullanabilmektedir(...) Polis(...) gönüllü olarak çalıştığı düşünülse bile, görevi icabı aynı fiilleri işlemesi için kendisine ödeme yapılan kişidir.” 1962 tarihli Kraliyet Komisyonu da polis üzerine şu ilkeyi tekrarlamaktadır: “Polis yetkileri kamu hukukunda temellenmiştir ve sıradan vatandaşinkilerden çok az farklılık gösterir.”⁸³ Ortaçağ polisi gibi, modern profesyonel polisin de,

80 Bkz. Karl Marx, “Critique of Hegel’s Doctrine of the State,” *Early Writings*, çev. Rodney Livingstone & Gregor Benton (Harmondsworth: Penguin, 1975), s. 107.

81 Geoffrey Pearson, *Hooligan: A History of Respectable Fears* (London: Macmillan, 1983), s. 230; ayrıca bkz. Gatrell, “Crime, Authority and the Policeman-state,” s. 244; Gatrell, “Decline of Theft and Violence,” s. 249; McConville, Sanders ve Leng, *Case for the Prosecution*, s. 208.

82 Roland Barthes, “Writing Degree Zero,” *A Barthes Reader*, ed. Susan Sontag (London: Jonathan Cape, 1982), s. 43.

83 Bkz. Sanders ve Young, *Criminal Justice*, s.82; Dixon, *Law in Policing*, s. 52-3. PACE’deki koşullar -bölüm 24 (6) ve (7)- bu meşrulaştırma mitini kırmaktadır.

üniforma giymiş vatandaş misali tutuklama ve kovuşturma biçimlerini yürüttüğü vazedilmektedir. Polise dair resmi raporlar ve Ortodoks muhafazakâr izahlar, polis erkini, vatandaşların sahip olduğunun genişletilmiş hali olarak resmetmekten hoşlanırlar.

Bu türden bir özdeşleştirme sadece Britanya'daki polisin yasal gerçekliğini ve maddi uygulamalarını görmezden gelmekle kalmaz, "Polisin kamu, kamunun da polis olduğunu vazedен tarih-sel geleneği," korumak için de önemli bir meşrulaştırma aracı işlevi görür.⁸⁴ (Vatandaşlar tutuklama yapıp, kovuşturmayı teşvik edebilirlerken, polis memurları yasal olarak kendilerine tanınmış bazı haklara sahiptirler ki bunlara göre; meskene girebildikleri gibi ciddi bir suçun işlendiğine dair makul bir kanıya sahip olduklarında vatandaşları durdurabilme, arayabilme ve tutuklayabilmeye yönelik genişletilmiş yetkilere de sahiptirler. Vatandaşların aksine, polisten kanunun uygulanmasına dair edilgen olmaktan çok etkin bir tutum sergilemesi beklenir ve bu nedenle de kendilerini polis memuru olarak ayırt eden bir üniforma giymiş olarak, sıradan bir vatandaş tarafından taşındığında saldırı amaçlı olduğu varsayılacak silahları taşırlar). Polisi kamuyla özdeşleştirmek, polis kurumunun da, devlet yerine sivil toplumla aynı muameleye tâbi tutulmasının yolunu açar. Sonuç, "polis" ve "devletin" güvenli bir mesafede konumlandırılmaları ve liberal demokrasilerde devletle polisin hiçbir gerçek temasa sahip olmadıklarının ima edilmesidir. Bu, polisi çevreleyen liberal mitolojinin bir diğer önemli özelliğiyle ilişkilidir ki bu, "polis" ve "devletin" ancak totaliter (yani liberal olmayan) rejimlerde bir arada düşülebileceğidir.

Belli bazı rejimlerin ne sebeple "polis devleti" olarak sınıflandırıldığına üstünkörü bakıldığında, bu kategori ile ilgili ciddi problemlerin var olduğu görülür. Genel geçer iddialardan bir ta-

---

84 Charles Reith, *A New Study of Police History* (Edinburgh: Oliver & Boyd, 1956), s. 287. Daha önce bahsedilen Anglo-merkezcilik bu türden varsayımlarda sıkça ortaya çıkar. Reith, *The Blind Eye of History* (London: Faber and Faber, 1952), s. 20'de iki tür polis arasında bir ayırım yapmaktadır: "Akraba veya Anglo-Sakson polis sistemi ve yukarıdan atanan jandarma veya despotik totaliter polis sistemi. İlki, temelde, gücün dolaylı, halk tarafından, alttan yukarı doğru kullanımına işaret eder. Diğeriyse, otorite mevkiinden, yukarıdan aşağı doğru uygulananı." Polis gücünün aşağıdan yukarı doğru halk tarafından nasıl uygulandığı ise açıklanmamıştır.

nesi, polis devletlerinde kanun hâkimiyetinin işler olmadığı ve polisin kanunla sorumlu olmadığıdır. 1962 Komisyonu'na göre "Polis devletinin ölçütü(...) polisin kanuna karşı sorumlu olup olmadığıdır." Fakat gördüğümüz gibi, polisin, liberal demokratik teorinin varsaydığı gibi, kanun hâkimiyetine tâbi olup olmadığı aşikâr olmaktan uzaktır. Brian Chapman tarafından, polis devleti modelinin uygulanışını ölçmek amacıyla öne sürülen ölçütler –merkezileşme, politikleşme, nüfuz etme, belirleme, askerileşme,– liberal demokrasilerdeki ve diğer rejimlerdeki polis erkleri arasındaki farklılığı olduğu kadar, benzerliği de anımsatmaktadır. Örneğin nüfuz etme üzerine Chapman, polis devletlerinde bu unsurun;

diğer devlet kurumlarının genel polisiye yetkilerinin, özellikle de ticareti, meslek sahiplerini, eğitimi, iletişimsel medyayı, sosyal güvenlik aktörlerini ve deniz aşırı işlerle ilgili hükümet aktörlerini kontrol etme, izleme ve ruhsatlama konularıyla ilgili olanlarının, bir takım bahaneler eşliğinde, polis aygıtı tarafından tecavüze uğraması[nı içerdiğini belirtmektedir]. Bu tecavüzler, yargısal alana uzanan yollarla da kesişmekte ve polis aygıtı tutuklama, izleme ve alıkoyma yetkilerini ele geçirmektedir ki bu, normal yargı mekanizmasının kontrolü dışında bir ceza koyabilme hakkıdır.⁸⁵

Fakat bunlar, liberal demokrasilerde işleyen ötesindeki polis yetkilerinin tanımlamaları değildir. Bunların tüm rejimlere uygulanabilirliği bizleri şaşırtmamalıdır, zira çeşitli yasal veya idari biçimler aracılığıyla düzeni inşa etmek tüm devletlerin temel niteliğidir.

Burada vurguladığım husus, liberal demokratik olanlarla diğer devletler arasında hiçbir farklılık bulunmadığı şeklinde yorumlanmamalıdır. Söylenmeye çalışılan şudur: Diğer devletleri anlamak için –“faşist” veya “Stalinist” gibi– bazı kategorilere sahip olduğumuz halde, bunlardan bazılarını “polis devleti” olarak tarif edip gerisini bırakırsak, değişik devlet biçimleri arasındaki farkları anlamamız mümkün olmaz. İkinci olarak şu söylenebilir ki, yirminci yüzyıla ait “polis devleti” kavramı, bu başlık altında toplanan devletlerde var olan diğer iktidar biçimlerinden

⁸⁵ Brian Chapman, *Police State* (London: Macmillan, 1971), s. 118-9.

bizleri uzaklaştırmaktadır, özellikle de sermayenininkinden. Faşist rejimleri “polis devleti” olarak tarif etmek, onları sivil özgürlüklere saldırıları noktasında hesaba katmakta, fakat bu rejimlerde hüküm sürmeye devam eden sermayenin toplumsal erkini hesaba katmakta başarılı olamamaktadır.⁸⁶ Üçüncü olarak da, bu iki kavramı [polis ve devleti] sadece liberal olmayan rejimler için yan yana getirmek ne polisi ne de devleti anlamamız noktasında bizlere bir fayda sağlar.

Polis devleti kategorisi ile ilgili problem, polis kavramının liberal yeniden kodlamasından kaynaklanmaktadır. Liberalizmin, polis devleti diye bir kavramı geliştirme ihtiyacı, kısmen, liberal demokrasilerdeki refah mekanizmaları ile on sekizinci yüzyıldaki *Polizeistaat*’a veya yirminci yüzyıldaki “polis devletleri”ne ait olanlar arasındaki farklılığı kavramsallaştırma isteğinde temellenir ki bu, “sosyal güvenliğe” ulaşmada, biri olumlu (liberal) diğeri olumsuz (anti-liberal) iki yolu ayrıştırma anlamına gelir. 1. Bölüm’de ele alınmış olan refah ve polis arasındaki bağ ve zabtetme olarak refah akılda tutulduğunda bu, her zaman için imkânsız bir iştir. Burada savunulan iddianın temel mantığı, liberal ideolojik yanılğı tarafından ortaya atılan ve soğuk savaş histerisi tarafından ayakta tutulan yirminci yüzyıla ait “polis devleti” fikrinin, politik düşüncenin en yanıltıcı kategorilerinden birisi olduğudur. Yanıltıcıdır, zira devlet erki ile polis erki arasındaki sıkı ilişkiyi görememekte ve bu nedenle de bu bağlantıyla teorik olarak cebelleşme gereğini ortadan kaldırmaktadır. Örneğin, liberalizmin polisin “gayri-politik” kalması konusundaki ısrarı son derece dar bir “politika” kavramsallaştırmasına dayanmaktadır. Reiner’in belirttiği gibi, liberal demokrasilerdeki polisin politik tarafsızlığına dair ısrarlı iddia, polisin günlük politik parti çekişmelerinin ötesinde durabilme yetisine gönderme yapmaktadır.⁸⁷ Bu durumun kendisi son derece şüphelidir, zira gerek bir kurum olarak gerekse de bir bireyler topluluğu olarak polisin Sağ’a meylettiğine dair açık kanıtlar mevcuttur. Fakat, politik idarenin kurumlarını ve bunların devlet erkinin uygulan-

86 Bkz. Mark Neocleous, *Fascism* (Milton Keynes: Open Uni. Press, 1997), s. 38-53.

87 Reiner, *Politics of the Police*, s. 2, 92-3, 121-4.

masıyla ilişkisini de içeren, geniş bir politika kavramsallaştırılması içinde çalışıldığında, liberal demokrasiler içindeki polisi bir şekilde “depolitize” görmek imkânsız hale gelir. Polis kurumu aslen ve kaçınılmaz olarak politiktir, zira devletin işleyişinin tam merkezindedir.⁸⁸ Polis, devletin bir yaratısı olması nedeniyle politiktir, devlet tarafından ortaya çıkarılmıştır ve toplumsal düzen amacıyla kullanılmaktadır. Hannah Arendt’in totaliter yönetimlere dair söylediği şu sözler, liberal demokrasilerde de polisin rüyasını oluşturmaktadır: “Polisin rüyası, karakolun duvarındaki muazzam büyüklükteki haritaya bakmanın, herhangi bir zamanda kimin kimle ilişkilendirildiği ve bunun ne kadar ciddi olduğunu anlamak için yeterli olmasıdır.”⁸⁹ Bu bizleri, bir anlamda, özgün polis fermanına geri götürmektedir ki buna göre, polis yetkisini kanundan, özellikle de liberal kanun hâkimiyetinden değil, devletten ve onun toplumsal düzeni inşa etme girişiminden alır. Devlet polis kurumunu, düzenin güvenliğini sağlaması açısından açıkça kanunun ötesinde etkin kıldığı için, “kanunun,” “devlet” üzerinde zafer kazanmasına dair liberal girişim hiçbir zaman tam anlamıyla başarılı olmamıştır. “Usûl,” polis yetkilerini hiçbir zaman tamamen belirleme ve sınırlama noktasına erişememiştir.⁹⁰

Hem ceza hukuku hem de politik idarenin daha genel mekanizmalarını içerecek şekilde, kavramın en genel anlamında zabtetme, devletin, tebaasına gücünü en doğrudan gösterdiği yoldur. Bu, devletin sivil toplumu politik olarak kurduğu ve “Güvenli kıldığı,” yoldur.⁹¹ Bu nedendir ki polis, toplumsal güvenliği sağlamak ve birleşmiş bir toplumsal polisi biçimlendirmek amacıyla diğer devlet kurumlarınca uygulanan erke te-

88 Temel bir mahkeme kararı –*Fisher, Oldham’a Karşı* (1930)– polis memurlarının “Belli durumlarda mahalli düzenleme ve denetlemelere konu olsalar da, devletin hizmetlileri, merkezi otoritenin memurları olduklarını” belirtmiştir. Daha sonraki kararlarda da bu tutum devam ettirilmiştir

89 Hannah Arendt, *The Origins of Totalitarianism* (1950), (San Diego: Harcourt Brace & Co., 1973), s. 435.

90 McConville, Sanders and Leng, *Case for the Prosecution*, s. 180.

91 Richard Quinney, “Crime Control in Capitalist Society: A Critical Philosophy of Legal Order,” Ian Taylor, Paul Walton & Jock Young (der.), *Critical Criminology* (London: Routledge, 1975), s. 196.

cavüz eder. Bittner'in yukarıda alıntılanan ve sonuç itibariyle gerçek anlamıyla polisin işi olamayacak hiçbir insani problemin olmadığını veya düşünölemeyeceğini vazeden yorumu, *gerçek anlamıyla devletin işi* olamayacak türden bir insani problemin olmadığı veya düşünölemeyeceği şeklinde değıştirilmelidir. Bu, kısmen, polis kurumunun genel olarak, ama özellikle kriz durumlarında, devletin diğeri organlarının eylemlerini desteklemek üzere zor gücü ve bilgi sağlaması itibariyle böyledir. Herhangi bir emir, zorun muhtemel kullanımı ile birleşmediği sürece faydasızdır ve devletin şiddet araçları üzerindeki tekeli kısmen polis tarafından miras alınmıştır. Askeriye bu tekeli dışa yönelik olarak kullanırken (ki endüstri tarihine dair tartışmaların gösterdiği gibi bu asla sadece dışarıya yönelik değildir), polis içe dönük olarak, sivil toplum içerisinde kullanılmaktadır. Polis hakkındaki nihai gerçek, şiddeti devletin çıkarlarını korumak için kullandığı ve sağladığıdır.⁹² Sınıflı bir toplumda bu, polisin şiddeti, burjuva sınıfı adına sağladığından başka bir anlama gelmez.

Burada yaptığım gibi, devlet erkinin, sivil toplumun politik idaresi doğrultusunda işlediğini iddia etmek, burjuva düzeninin devlet tarafından, politik olarak oluşturulduğunu söylemek anlamına gelir. Düzeni oluşturucu uygulamaları anlamlı kılabilmek, polis kavramını kullanmadan mümkün değildir. Düzenin burjuva kavramsallaştırmasında her yol nasıl mülkiyete çıkıyorsa, polis kavramsallaştırmasında da her yol devlete çıkmaktadır. Benjamin'in polis hakkındaki şu yorumu, aslında, genel olarak devletin elle tutulur, her yere nüfuz etmiş ve hayaletimsi varlığını yakalamış durumdadır: "Polis kurumu üzerine bir düşünce önemli hiçbir şeyle karşı karşıya gelmez. Erki biçimsizdir; medeni devletlerin hayatlarındaki elle tutulamaz, her yere nüfuz etmiş ve hayaletimsi varlığı gibi."⁹³ Bu iddianın mantığı, polis kavramından, devlet kavramı ile ilişkilendirilmediği müddetçe, bir anlam çıkarmanın imkânsız olduğudur. Tam tersi, devlet erki ancak, bu erkin sivil toplumun zabtedilmesi için kullanıldığı yollar hakkında düşünöldüğünde anlamlı kılınabilir.

92 Manning, *Police Work*, s. 361.

93 Benjamin, "Critique of Violence," s.141-2.

Toplumsal Düzenin İnşası

Polis Erkinin Eleştirel Teorisi

Kimse işçi olmayı kolayca kabul etmedi, gönüllü olmadı, rıza göstermedi.

İnsanlar arasındaki ilişkilerin şeyler arasındaki ilişki haline dönüşmesinin hem kendisi hem de doğrudan sonucu ücretli emek kategorisinin olağanlığın ve sıradanlığın ardına itilmesi olmuştur. Bununla beraber **polisin tarihsel işlevi** de görünmez kılınmıştır: Sermayenin toplumsal iktidarının ve ücret biçiminin yerleştirilmesi için devlet adına gerçekleştirilen muazzam ölçekli polis harekâtının merkeziliği.

Polis salt üniformadan, devletin baskı aygıtı olmaktan, burjuva düzeninin yeniden üretilmesindeki rolünden ibaret değildir. Esas olarak mevcut **düzenin inşasında merkezi bir görev üstlenmiştir**: Polis mandası yoksulluk sınıfının yönetilmesini ve düşkünler ile çalışabilenler olarak ayrıştırılmasını örgütlemiş ve böylelikle ücretli emek düzeninin inşasını gerçekleştirmiştir.

Polis biliminin **Adam Smith, Patrick Colquhoun ve Georg W.F. Hegel** ile politika üzerinden politik ekonomiye evrilmesi süreci aynı zamanda devlet-sivil toplum ayrışmasının kurgulanması ve böylelikle düzenin inşası dönemidir. **Sivil toplumun oluşturulması** devletin kurucu erki ile gerçekleştirilmiştir; bu gücün uygulanması da hukuk-idare devamlılığını sağlayan **polis aygıtı sayesinde olanaklı kılınmıştır**.

Hegel'in hukuk ve yönetim yaklaşımının, **Marx**'in devlet erki ve sınıf mücadelesi anlayışının ve **Foucault**'nun yönetime dair çalışmasının içkin bir eleştirisi üzerine oturan politik idare kategorisi aracılığıyla Mark Neocleous, devlet-sivil toplum ayrışmasının devlet eliyle örgütlenen sürecini ve bu süreçte polisin tarihsel işlevini tartışıyor.

Ardından polisi toplumsal düzenin bir parçası olarak görmek ve vurgulamak kavramı gibi toplumsal polis kavramını geliştiriyor.

mak ve vurgulamak kavramı gibi geliştiriyor.

â iktidardalar...

"Polis iyi düzenin babasıdır"

